

25/
Αὐξ. Ἀρ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜ. ΒΕΡΟΙΑΣ

ΕΚ ΔΩΡΕΑΣ

ΙΑΤΡΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΣΟΥΓΓΕΛΗ

Ἐν Βεροῖα τῇ 19

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

+200

*Αριθ. είσ.

508

778

ΔΩΡΕΑ

Τζωρτζεζης

GRVER-00144

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΕΊΤΟΤΗ

ΣΤΗΝ ΟΨΙΣ

ΤΗΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ,

ΣΤΙΓΓΡΑΦΕΨΑ

ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΟΥ
ΕΝ ΊΕΡΟΜΟΝΑΧΟΙΣ

Κ Τ Ρ Ι Ο Τ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ,

πρώην

Αρχιμανδρίτη τῆς ἐν Τροίτζῃ Μονῆς,

ταῦν δὲ

Πανιερωτάτῃ Μητροπολίτῃ Μόσχας
καὶ μεταφραστῇ Δημητρίῳ Παπαδόπουλῳ

πρῶτον μὲν ἐκ τῆς Ῥωσσικῆς εἰς τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν
δὲ ἐκ τῆς Γερμανικῆς εἰς τὴν Ἑλληνορωμαϊκὴν Διάλεκτον· ἣ
προσετέθησαν σημειώσεις διάφοραι, καὶ προδιόκημις περὶ
Κατηχήσεως παρὰ τῷ Μεταφραστῇ.

Ἐν Λιψία τῆς Σαξονίας·

παρὰ Ἰωάννη Γόττλοφ Ἐμμανὲλ Βεϊτκοφ

Ἔτει 1782.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βερολίνου

Αρ. 15 379

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΕ ΔΕΤ)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΕ ΔΕΤ)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΕ ΔΕΤ)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΕ ΔΕΤ)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΕ ΔΕΤ)

ΤΩ

ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΩ καὶ ΣΟΦΩΤΑΤΩ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΜΟΣΧΑΣ

ΚΥΡΙΩ ΚΥΡΙΩ ΠΛΑΤΩΝΙ

τὴν ὀφειλομένην προσκύνησιν.

ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΕ ΔΕΣΠΟΤΑ,

Τῆ Ὑμετέρας συγγράμματος ἡ μετάφρασις εἰς ἄλλον δὲν ἠδύνατο δικαιότερον νὰ προωγηθῇ, πάρεξ εἰς τὴν ΤΜΕΤΕΡΑΝ ΠΑΝΙΕΡΟΤΗΤΑ. Ἄλλος δὲν ἦτον ὁ σκοπὸς τῆ νὰ τὸ μεταφράσω, πάρεξ ἡ ὠφέλεια τῶν Ὁμογενῶν μᾶ: ἀπὸ τῆς ὁποίας ἔλιπε τῆς Βιβλίον γεγραμμένον μὲ μέθοδον, καὶ μὲ τὴν σα-

Φήνειαυ ἐκείνην, ἥτις ἀρμόζει εἰς τὰς ὑψηλὰς
ἀληθείας τῆς Θρησκείας. Εὐτυχὴς ἦθελε νο-
μισθῶ, ἀν' ἣ ΥΜΕΤΕΡΑ ΠΑΝΙΕΡΟΤΗΣ,
εὐαρεστηθεῖσα εἰς τὸν μικρὸν τῆτονμε κόπον,
μὲ ἀνταμείψῃ μὲ τὰς Πατρικὰς αὐτῆς εὐ-
λογίας.

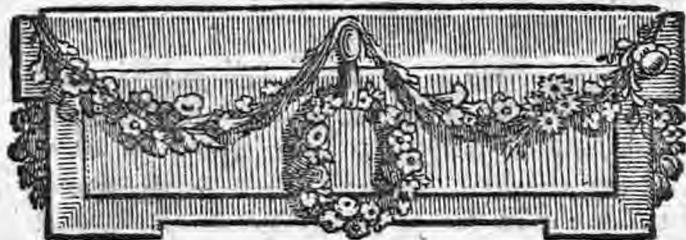
Εἶμαι μὲ βαθύτατον σέβας

τῆς

ΥΜΕΤΕΡΑΣ ΠΑΝΙΕΡΟΤΗΤΟΣ

ταπεινότητος δῶλος

Δ. Κοραΐς.

ΠΡΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Περὶ

Κατηχήσεως.

§. I.

Η πίσις (λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος) εἶναι
 “ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος
 “Θεῶ,” (1). Ἄν δὲν αἰκῆσθ λοιπὸν ὁ ἀνθρώπος,
 εἶναι ἀδύνατον νὰ πισεύσῃ· καὶ ἐντεῦθεν συνάγεται ἡ
 ἀναγκαιότης τῆ νὰ διδάσκηται ὁ χριστιανὸς τὴν θρησ-
 κείαν τε πρὸ τῆ νὰ βαπτισθῇ, ἤγεν πρὸ τῆ νὰ γε-
 ιῷ μέλος τῆς Ἐκκλησίας τῆ Χριστοῦ. Αὕτῃ ἡ διὰ ζω-
 σης φωνῆς διδασκαλία τῆς θρησκείας (2) ὀνομάζεται
 Κατήχησις (3).

(a) 3

§. 2.

(1) Ρώμ. 10, 17.

(2) Ἡ ἀληθὴς θρησκεία εἶναι μία ὁρθὴ γνῶσις καὶ ἀκ-
 βὴς φυλάκη τῶν, ὅσα διδάσκει ἡ Θεολογία. Ἡ δὲ Θεολογία
 εἶναι διδασκαλία περὶ Θεοῦ καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ τῶν, ὅσα μέ-
 πα νὰ φυλάξωμεν διὰ νὰ εὐαρεστησωμεν εἰς αὐτόν· ἐκ τῶν ὁρίων
 φαίνεται, ὅτι δύο εἶναι τὰ εἰσὼδη μέτρη τῆς θρησκείας, ἢ μὴ τὰ
 δόγματα καὶ αἱ ἐντολαί.

(3) Ἡ λῆξις Κατήχησις παράγεται ἀπὸ τῆ κατηχήσῃ
 ῥήματος· τὸ ὅπσιον σημαίνει τὸ νὰ διδάσκηται ἕτερον διὰ ζωσῆς
 φωνῆς. Ἰδὲ Λευκ. 1, 4. Πράξ. 18, 25. Ρώμ. 2, 18. Α. Κορινθ.

§. 2. Δὲν εἶναι καίνενας, ὅσον χυδαῖος καὶ ἄν
 ἦναι, ὅστις ἤθελε φαντασθῇ ὅτι δύναται νὰ μάθῃ
 μίαν ἐπιστήμην ἢ τέχνην, χωρὶς πρῶτον νὰ τὴν δι-
 δαχθῇ μεθοδικῶς: εὐρίσκονται ὁμῶς πολλοὶ, οἱ ὁποῖοι
 νομίζουσιν, ὅτι διὰ νὰ ἦναι τις χριστιανός, ἤγουν διὰ
 νὰ μάθῃ τὴν ὑπερέτεραν ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπιστήμας
 τὴν περὶ Θεοῦ γνῶσιν, ἀρκεῖ μόνον νὰ βαπτισθῇ, καὶ
 νὰ ὀνομάζεται χριστιανός. Πόσον ἡ τοιαύτη δόξα
 εἶναι ἐναντία εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν, εἰς τὴν περὶ τὴν
 τῆς παλαιᾶς Ἐκκλησίας, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ὀρθὸν
 λόγον· καὶ πόσον εἶναι μέγας ὁ κίνδυνος τῆς σωτηρίας
 τῶν χριστιανῶν, ὅστις γεννᾶται ἐξ αὐτῆς: θέλει τὸ
 καταλάβῃ, ὅστις μὲ προσοχὴν ἐξετάσῃ τὰ ἐπόμενα.

§. 3. Οἱ ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς τῆς ἡμετέ-
 ρας σωτηρίας Χριστὸς, ἀποσέλλων τὰς ἰδίους μαθη-
 τὰς εἰς τὸ κήρυγμα, εἶπε πρὸς αὐτοὺς, νὰ μαθη-
 τεύσωσι πρῶτον τὰ ἔθνη, καὶ ἔπειτα νὰ τὰ βαπτί-
 σωσι (4). Ἡ ἀγία τε ὅλη ζωὴ ἐπέρασεν εἰς τὸ νὰ
 κατηχῇ τὰς ἀνθρώπους ποτὲ μὲν εἰς τὰς συναγω-
 γὰς, ποτὲ δὲ εἰς τὰς οἰκας, καὶ ἄλλοτε εἰς τὰς
 οἰκὰς αὐτὴν τὴν νέαν θρησκείαν· τὴν ὁποίαν ἐβάλεν
 ἀπὸ τὸν ἐβραῖον αὐτῆ Πατέρα διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ
 εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος (5). Τὸ αὐτὸ ἐπρατίε
 πρὸ

24. 19. Γαλάτ. 6, 6. τὸ δὲ μαθητικὸν σημαίνει πρὸς τέτοις καὶ
 τὸ ἀπλῶς ἀπὸ παρ' ἄλλων: ἴδ. Πράξ. 21, 21. 24.

(4) Ματθ. 28, 19. Μάρκ. 16, 15. 16. Τὸ ρητὸν τῆ
 Λευθαίου ἐξηγῶν ὁ μέγας Ἀθανάσιος λέγει: διὰ τῆτε γὰρ καὶ
 ὁ σωτὴρ ἐχ' ἀπλῶς ἐνετείλατο βαπτίζειν· ἀλλὰ
 πρῶτον, φησὶ, μαθητεύσατε, εἰδ' ἅτω βαπτίζετε
 εἰς τὸ ὄνομα Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύμα-
 τος· ὡς ἐκ τῆς μαθήσεως ἡ πίστις ὀρθῇ γένηται, καὶ
 μετὰ τῆς πίστεως ἡ τῆ βαπτίσματος τελείωσις προ-
 τελεῖται. Λόγ. 3. κατὰ Ἀθανασίου.

(5) Μάρκ. 1, 14. 15. 16. 21. 28. 29.

πρὸ τῆ Χριστῆ καὶ ὁ Πρόδρομος τῆ Χριστῆ: ἐκατήχευε
πρῶτον τὰς ἀνθρώπους περὶ Χριστῆ, ἔπειτα τὰς ἐβρά-
πτιζεν (6).

§. 4. Οὐδαμῶς τῆς Ἀποστολικῆς Ἱστορίας φαί-
νεται νὰ ἐβράπιζον οἱ Ἀπόστολοι πρὶν νὰ κατηχήσω-
σι. Αἱ πρῶται τρισχίλια ψυχαί, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον
τὸν χριστιανισμόν μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆ Σωτῆρος,
ἐβαπτίσθησαν ὕψερν ἀπὸ μίαν μακρὰν τῆ Πέτρου
κατήχησιν (7): καὶ ὁ Φίλιππος πρῶτον εὐαγγελί-
ζεται τὸν Χριστὸν, ἔπειτα βαπτίζει (8)· πρῶτον κα-
τήχεῖ τὸν εὐνῆχον, ἔπειτα τὸν καταβιβάζει εἰς τὸ
ὔδωρ (9). Εἰς ὀλίγα λόγια, πανταχῶς προηγεί-
ται ἡ κατήχησις τῆ βαπτίσματος, πανταχῶς διδάσ-
κεται ὁ χριστιανὸς πρῶτον, ἔπειτα βαπτίζεται (10).

§. 5. Ἡ πρᾶξις τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας δὲν
ἦτον διάφορος ἀπ' ἐκείνην τῶν Ἀποστόλων: καθὼς
φαίνεται καὶ ἀπὸ πολλὰς μὲν τόπας τῆς Ἐκκλησια-
στικῆς ἱστορίας, ἐξαιρέτως δὲ ἀπὸ τὰς ἐπομένους Συνο-
δικὰς κανόνας· οἷον τὸν ἕκτον (11) καὶ τὸν δωδέκα-
(a) 4 τον

(6) Ματθ. 3, 1—12. Λουκ. 3, 7—18.

(7) Πράξ. 2, 14—41.

(8) Αὐτόθ. 8, 12.

(9) Αντ. Αντ. 35—38.

(10) Αὐτόθ. 4, 4. 10, 93—98. 16, 32. 33. 17,
22—34. Ἐντεῦθεν καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ὀνομάζοντο μαθη-
ταὶ (Πράξ. 11, 26.): καὶ οἱ ποιμένες διδάσκαλοι Α. Κο-
ρινθ. 12, 28. Ἐφεσ. 4, 11. Τῶν διδασκάλων τὸ ὄνομα δίδεται
καὶ μέχρι τῆς σήμερον ὡς τὰς ἑρῶς ὑπὸ τῶν λαίων.

(11) Περὶ κυοφορήσεως, ὅτι δεῖ φωτίζεσθαι
ὁπότε βέλεται: ἔδην γὰρ ἐν τέτῳ κοινωνεῖ ἡ τίκτη-
σα τῶν τικτομένων· διὰ τὸ ἐκάστῃ ἰδίαν τὴν προαίρεσιν
τὴν ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ δέκνυσθαι. Νεοκαθ. καν. 6.

τον (12) τῆς ἐν Νεοκυσαρείᾳ Συνόδου, τὸν τεσσαρακοσὸν πέμπτον (13) τῆς ἐν Καρθαγίνῃ, τὸν τεσσαρακοσὸν πέμπτον (14), τεσσαρακοσὸν ἕκτον (15), καὶ τεσσαρακοσὸν ἑβδομον (16) τῆς ἐν Λαοδικείᾳ· εἰς τὰς ὁποίας ἀπαιτῶσιν οἱ Πατέρες πρὸ τῆ βαπτίσματος τὴν γνώσιν καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, καὶ τὴν ἰδίαν ἐκάστη προαίρεσιν. Καὶ ἀφ' ἧς δὲ εἰσῆλθῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἢ συνήθῃαι τῇ νὰ βαπτίζωνται νήπια (17): ἡ κατήχησις μὲν ὅλον τὸτο δὲν ἔπαυσε·

(12) Ἐὰν νοσῶν τις φωτισθῇ, εἰς πρεσβύτερον ἀγεσθαι ἐ δύναται: ἐκ ἐκ προαίρεσεως γὰρ ἡ πίστις αὐτῆ, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης κτ. Αὐτ. καν. 12.

(13) Οἱ δὲ ἀσθένεσαν ὑπὲρ ἑαυτῆς μὴ δυνάμενος ἀπακρίνεσθαι, τότε βαπτίζεσθω, ὅτε τὴν οἰκειάν εἰς τὸτο δέξῃ προαίρεσιν. Καρθαγ. καν. 45. παρὰ τῇ Ἀρμενοπάλ. Τμήμ. 5. Ἐπιγρ. 1.

(14) Ὅτι εἰδὲ μετὰ δύο ἑβδομάδας τῆς τεσσαρακοστῆς δέχεσθαι εἰς τὸ Φῶτισμα ἦγεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ βαπτίζωνται τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ, ὅσοι ἤρξαντο νὰ κατηχῶνται μετὰ δύο ἑβδομάδας τῆς τεσσαρακοστῆς. Λαοδ. καν. 45. Ἰδι καὶ Ἀρμενόπ. Αὐτ.

(15) Ὅτι δὲ τὰς φωτιζομένους τὴν πίσιν ἐκ μακρὰν, καὶ τῇ πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος ἀπαγγέλλειν τῷ Ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις. Αὐτ. καν. 46. Ἐνταῦθα ἐννοᾷ τὴν μεγάλην ἑβδομάδα.

(16) Δὲ τὰς ἐν νόσῳ παραλαμβάνοντας τὸ Φῶτισμα, καὶ εἴτα ἀνάστάντας ἐκμακρῶν τὴν πίσιν κτ. Αὐτ. καν. 47.

(17) Ἀπορία ἔσται μετὰ τῶν φιλολόγων, ἂν ὁ νηπιοβαπτισμὸς ἦτον ἐν χρήσῃ καὶ κατ' αὐτὰς τὰς Ἀποστολικὰς χρόνας, ἢ ἂν εἰσῆλθῃ μετέπειτα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὅσοι θέλουν τὸ πρῶτον, σημειῶνται εἰς τὰ ρητὰ Πράξ. 16, 15. 33. Α. Κορινθ. 1, 16: τὰ ὁποῖα ὅμως ἂν ἐξετασθῶσιν ἀκριβῶς, καὶ παραβληθῶσι μὲν τὸ Α. Κορινθ. 16, 15. δὲν ἀποδεικνύει τὸ προκείμενον.

ἔπαυσε· μήτε ἔκρινεν ἡ Ἐκκλησία ἱκανὸν τὸ βάπτισμα χωρὶς τῆς κατηχήσεως· ἀλλ' ἐτέλει μετὰ τὸ βάπτισμα εἰς τὸν ἀρμόδιον καιρὸν ἐκείνο, τὸ ὅποιον δὲν ἠδύνατο νὰ προῖξη πρὸ τῆ βαπτίσματος διὰ τὸ νηπιῶδες τῆς ἡλικίας. Μαρτυρεῖ τὴν προῖξιν ταύτην

(a) 5

την

Οἱ ὑπέρμαχοι τῆ δευτέρας, ἦσαν τῆ ὅτι ἀσέχδη μετέπατα, ἐπισηρίζοντα εἰς τὰς ῥήσεις αὐτάς τῷ Χριστῷ (ἴδε ἄνωτέρ, σημείωσ. (4)), εἰς τὴν Φαιεράν χρῆσιν των Ἀποστόλων (αὐτ. σημ. 7—13), καὶ εἰς τὴν σιωπὴν τῶν δύο πρώτων ἑκατονταετηρίδων ἀπὸ Χριστοῦ, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν φαίνεται πᾶποτε μνήμη νηπιοβαπτισμῶ. Αὐτὸς φαίνεται νὰ ἀσέχδη κατὰ τὴν τρίτην ἑκατονταετηρίδα εἰς μόνον τὴν Ἀφρικὴν κατ' ἀρχάς (ἴδε ἐπιστολ. 59. §. 2—4. σελίδ. 164. τῆ Κυπριανῆ, ὅστις ἠκμαζεν ἐν ἔτει 250.), ἔπατα κατὰ μικρὸν προοίοντος τῆ χρόνῳ ἐπεκράτησε καὶ εἰς ἄλλας τόπους. Ἡμεῖς, μὴ τολμῶντες νὰ διορίσωμεν τίποτε περὶ τὰς, λέγομεν μόνον, ὅτι καὶ ἂν ἐβαπτίζοντο νήπια κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς καὶ τὰς μετέπατα χρόνας, δὲν ἐβαπτίζοντο ὅμως μήτε πάνποτε μήτε πανταχῶ. Τῆτο φαίνεται ἀπὸ τὰ παραδείγματα τῶν βαπτισθέντων εἰς ἀνδρικὴν ἡλικίαν κατὰ τὴν τετάρτην ἑκατονταετηρίδα· οἷον τῶ Ἀμβροσίῳ, τῶ Ἰερωνύμῳ, τῶ Αὐγυστίνῳ, τῶ Χρυσόστομῳ, τῶ Βασίλειῳ, τῶ Γρηγόριῳ, καὶ πολλῶν Ἀυτοκρατόρων, οἷον τῶ Κωνσταντίνῳ, τῶ Κωνσταντίνῳ, τῶ Οὐαλεντινιανῶ, τῶ Γρατιανῶ, τῶ Θεοδοσίῳ, καὶ ἄλλων ἀναριθμήτων· ἀπὸ τὰς ὁμιλικῶς πολλῶν πατέρων, τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος πρὸς τὰς βραδύνοντας τὸ βάπτισμα· ἀπὸ τῆς προεκτεθέντος Συνδικῆς κανόνος (ἴδε σημ. 11—16.)· καὶ ἀπὸ τὴν γνώσῃ εἰς ὅλας Ἰσταν τῶ μεγάλῳ Ἀθανασίῳ, ὅστις, ἔτι παῖδιον ὢν, κατήχησε καὶ ἐβάπτισε παῖζων τὰς συνηλικιώτας αὐτῶ· οἱ ὅποιοι ἕως τότε ἦσαν ἀβάπτιστοι. Πότε δὲ ἔγινε κοινὸς ὁ νηπιοβαπτισμὸς κατ' ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν, δὲν εἶναι εὐκόλῳ νὰ διορισθῇ. Τῆτο μόνον εἶναι γνωστὸν, ὅτι δὲν φαίνεται κείνους Συνδικῆς κανὼν ὑπὲρ τῆ νηπιοβαπτισμῶ ἀρχαιότερος ἀπὸ τὴν ἐν Καρθαγίνῃ Σύνοδον ἐν ἔτει 418. ἦσαν κατὰ τὴν πέμπτην ἑκατονταετηρίδα· καθὼς λέγει ὁ Γρότιος σημείωσ. εἰς τὸ κφ. 19, 14. τῶ Ματθ.· ὁ ὅποιος κανὼν μὲ ὅλον τῆτο δὲν ἴσχυσε νὰ γενῇ κοινὸς νόμος εἰς ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν· ἐπαθὶ αὐτὴ ἐβάπτισε κοινῶς νήπια καὶ ἀναιμῶς κατ' ὅλην τὴν ἐβδόμην καὶ ὀγδόην ἑκατονταετηρίδα. Ἰδε καν. 78. τῆς ἐν Τρεῶν Συνόδ. καὶ Χριστοφ. Σκίδ. Ἑρμην. Παραδόξ. Ματθ. 19, 14.

την τῆς Ἐκκλησίας ἡ χρησίς αὐτῇ των ἀναδόχων: διότι τίς ἡ χρεία τῶν ἀναδόχων, ἂν δὲν ἦτον χρεία κατηχήσεως. Ὁ ἀναδόχος δὲν παραλαμβάνεται εἰς τὸ βάπτισμα, πάρεξ ὡς ἐγγυητὴς (18) διὰ νὰ τελειώσῃ μετέπειτα ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἦτον ἀδύνατον νὰ γενῇ πρὸ τῆ βαπτίσματος (19). Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ὁ λόγος, δὲν ἠθελεν ἵνα ἐξω τῆ σκοπῆ νὰ προσθέσωμεν εἰς τὰ μέχρι τῶδε εἰρημένα, παρεκδοτικῶς καὶ τὴν ἰστορίαν τῆς κατηχήσεως, διὰ νὰ μάθῃ καὶ ἐκ ταύτης ὁ φιλευσεβὴς ἀναγνώστης, πότεν πρόνοιαν εἶχεν ἡ Ἐκκλησία τῆ νὰ γίνωνται αἱ κατηχήσεις μεθόδικῶς καὶ εὐτάκτως ἀπὸ ἀνθρώπων λογιωτάτους.

§. 6. Μετὰ τὴς Ἀποστόλης οἱ πρῶτοι κατηχηταὶ τῆς Ἐκκλησίας ἦσαν αὐτοὶ οἱ Ἐπίσκοποι: ὡς φαίνεται ἐκ τινος ἐπιστολῆς (20) τῆ ἱερῆς Ἀμβροσίου. Ἀλλοτε δὲ πάλιν ἐκατήχην οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι:

(18) Sponsus ὀνομάζεται ὁ ἀναδόχος ὑπὸ τῶν Δυτικῶν Πατέρων, τὸ ὅποιον σημαίνει ἐγγυητὴν: ἴδε Τερτυλλιανὸν περὶ βαπτίσμ. κεφ. 18., ὅπου πολλὰ λέγει περὶ τῆς ἀναγκαϊότητος τῆς πρὸ τῆ βαπτίσματος κατηχήσεως. Ἡμεμεῖς δ' ὁ Πατὴρ ἔτος 1890.

(19) Τῆτο τοῖς θεοῖς ἡμῶν καθηγεμόσιν εἰς νῦν ἐληλυθὸς ἔδοξεν εἰσδέχεσθαι τὰ βρέφη κατὰ τόνδε τὸν ἱερὸν τρόπον: ὥστε τὴς φυσικῆς τῆ προσαγομένης παιδὸς γονέας παραδίδόναι τὸν παῖδά τινι τῶν μεμνημένων ἀγαθῶ τὰ θεῖα παιδαγωγῶ, καὶ τὸ λοιπὸν ὑπ' αὐτῶ τὸν παῖδα τελεῖν, ὡς ὑπὸ θεῷ πατρὶ καὶ σωτηρίας ἱερᾶς ἀναδόχῳ Διονυσ. Ἀρεοπαγ. Οὐραν. Ἱεραρχ. κεφ. 7. ἀριθμ. 11.

(20) Ἐπισ. 33. βιβλ. 5. ὅπου λέγει περὶ ἐαυτοῦ, ὅτι ἐδίδασκε τῶ κατηχημένῳ τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως: Symbolum aliquibus competentibus in baptisteriis tradebam Basilicae.

πρόνοιā τὴν ὁποίαν ἔχεν ἡ Ἐκκλησία τῇ νά γίνεται τὸ ἀξιόλογον ἔργον τῆς κατηχήσεως ἀπὸ ἀνδρῶν σοφωτάτους ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἱεράν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἔξω σοφίαν. Τοιοῦτοι ἐτάθησαν εἰς τὴν περίφημον κατηχητικὴν σχολὴν (28) τῆς Ἀλεξανδρείας ὁ Πάντανος, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ προρρηθεὶς Ὡριγένης, ὁ Ἡρακλᾶς, ὁ Διονύσιος (29), ὁ Ἀθηνόδορος, ὁ Μαλχίαν, ὁ Δίδυμος, ὁ Ἀθανάσιος (30), καὶ αὐτὸς ὁ δυσσεβὴς Ἀρεῖος πρὸ τῇ νά ἐκβάλλη τῆς ὀρθοδοξίας τὸ προσωπεῖον. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν Κατηχητῶν (31): ἐπόμενον δὲ εἶναι νά εἰπῶμεν ὀλίγα τινα περὶ τῶν Κατηχεμένων, καὶ πρῶτον περὶ τῆς ἡλικίας αὐτῶν.

§. 8. Καὶ τὰ μὲν τέκνα τῶν πιτῶν, ἀφ' ἧ ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια τῇ νά βαπτίζωνται νήπια, πῖθα-

(28) Ἡ ὁποία συνετάθη ὑπ' αὐτῇ τῇ Εὐαγγελιστῇ Μάρκῃ ὡς λέγει ὁ ἱερώνυμος περὶ συγγραφ. κεφ. 36: καὶ ἐτάζετο ἐπὶ κατὰ τὰς χρόνας Εὐσεβία· καθὼς αὐτὸς μαρτυρεῖ ὁ Εὐσέβιος Ἐκκληστ. Ἱστορ. βιβλ. 5. κεφ. 10. Τοιοῦτοι κατηχητικαὶ σχολαὶ ἦσαν καὶ εἰς τὴν Ρώμην, εἰς τὴν Καισάρειαν, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ πολλαὶ ἄλλαι τόπαι.

(29) Μαθητῆς τῷ Ὡριγένει.

(30) Οὗτος ἦτον (ὃν δὲν λαμβάνωμαι) ὁ μέγας Ἀθανάσιος.

(31) Σημείωσαι, ὅτι οἱ κατηχηταὶ ὠνομάζοντο ναυτολόγοι: ἡ ὁποία λέξις, σημερινῶς ἐκάνε, οἱ ὅποιοι, εἰρηκότες εἰς τὴν πρῶτην τῇ πλοία, ἐδέχοντο τὰς ἐπιβάτας, μετὰ τὰς ὁποίας συνωμίλειν περὶ τῇ πλῇ καὶ τῇ ναύλῃ, μετηνέχθη εἰς τὰς κατηχητάς· καθόσον ἔτσι ἐδέχοντο τὰς ἐμβαίνοντας εἰς τὸ πλοῖον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὰς ἐδίδασκον περὶ τῆς εἰς ἕραν ἐποδημίας. Παρεκκείνω ὁ πρῶτος ἐπισκόπος, οἱ ναῦται πρεσβυτέροις, οἱ τοίχαρχοι διακόνους, οἱ ναυτολόγοι τοῖς κατηχῶσι· Κλήμαντ. ἐπιστολ. πρὸς Ἰάκωβ. ἀριθμ. 14. ἴδε καὶ τὰς διευκ. τῶν Ἀποστόλ. βιβλ. 2. κεφ. 57. ἀριθμ. 40. καὶ τῇ Κοταλὲν τὰς σημάς, εἰς αὐτάς.

πιθανὸν εἶναι, ὅτι εἰσέβαινον εἰς τῶν κατηχημένων τὴν τάξιν εὐθὺς ὅταν ἔφθανον εἰς ἡλικίαν ἐπιτήδειον εἰς τὸ νὰ καταλαμβάνωσι τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν: περὶ δὲ τῶν Ἑθνικῶν παιδίων φαίνεται ἀπὸ μίαν ἀποκρίσιν τῷ Τιμοθέῳ Ἀλεξανδρείας, ὅτι αὐτὰ εἶχον τὴν ἄδειαν νὰ ἐγγράφωται εἰς τὰς κατηχημένους καὶ πρὸ τῶν ἐπὶ αὐτῶν. Ἐὰν (ἐρωτᾷται ὁ Τιμόθεος) παιδίον κατηχόμενον, ὡς ἐτῶν ἐπὶ αὐτῷ, ἢ ἄνθρωπος τέλειος εὐκαιρήσῃ πρὸς προσφορὰς γινόμενης, καὶ ἀγνοῶν μεταλάβῃ, τί ὀφείλει γίνεσθαι περὶ αὐτοῦ; (καὶ ἀποκρίνεται) Φωτισθῆναι ἀφείλει· παρὰ Θεοῦ γὰρ κέκληται.

§. 9. Ὁ χρόνος, ὅσον ἔπρεπε νὰ κατηχῶνται, διωρίσθη διάφορος κατὰ διαφορὰς καιρὸς καὶ τόπος. Ἡ ἱστορία τῷ Εὐνάχῃ, τῷ Κερηνλίῃ, τῆς Λυδίας, καὶ τῷ δεσμοφύλακῳ (32) δεικνύει, ὅτι εἰς τὰς Ἀποστολικὰς χρόνους ἡ κατήχησις καὶ τὸ βάπτισμα ἐγίνοντο ἐν ταύτῳ. Ἡ νηπιώδης (διὰ τὸ εἰπῶ ἔγω) τῆς Ἐκκλησίας κατὰστασις, καὶ τῶν προσερχομένων ὁ θερμότητος ζήλος ἀπῆτει τὴν συντομίαν ταύτην τῆς κατηχήσεως. Εἰς τὰς μετέπειτα χρόνους ὅμως ἔκρινεν ἡ Ἐκκλησία νὰ μακρύνῃ τὸν χρόνον τῆς δοκιμασίας ταύτης: ἢ διὰ τὸ μὴ γεμισθῇ ἀπὸ μέλη ἀνάξια (33), ἢ διὰ τὸ μὴ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποστατῶν, εἰς τὰς καιρὸς τῶν διωγμῶν, μετὰ τὴν εὐκόλον ταύτην καὶ κατεσπυευσμένην ὑποδοχὴν εἰς τὸ βάπτισμα. Ἐντεῦθεν βλέπομεν εἰς τὰς Ἀποστολικὰς λεγομένας Διαταγὰς (34)

νὰ

(32) Πράξ. 8, 35—38. 10, 34—48. 16, 13—15. 27—33.

(33) Ἴδε τὸν 2. κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης Οἰκουμεν. Συνόδου.

(34) Βιβλ. 8. κεφ. 32: ὁ μέλλων κατηχεῖσθαι τρεῖς ἔτη κατηχεῖσθω κτ.

νά διορίζονται τρία ἔτη τῆς κατηχήσεως· καὶ δύο ὑπὸ τῆς ἐν Ἰλιδερία Συνόδου (35). Δύο ἔτη διορίζει καὶ Ἰερωνικὸς ὁ Αὐτοκράτωρ (36) διὰ τὰς προσερχομένους ἐκ τῶν Σαμαρειτῶν· καὶ μῆνας ὀκτώ ἢ ἐν Ἀγάθῃ Σύνοδος (37) διὰ τὰς ἐξ Ἰεδαίων. Τινὲς δὲ νομίζουσιν, ὅτι κατ' ἄλλας τόπους ἢ κατηχήσεις ἐγένετο τοσαύτας μόνας ἡμέρας, ὅσας εἶχεν ἡ πρὸ τῆ πάσχα Τεσσαρακοστὴ, συνάγοντες τότε ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆ Ἰερωνύμου πρὸς Παμμάχιν, καὶ τῆς πρώτης κατηχήσεως τῆ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων (38): ἐκ τῶν ὁποίων ὁμως ἴσως ἄλλο δὲν συναγεται, πᾶρεξ ὅτι τὴν Τεσσαρακοστὴν ἀπηρτίζετο τὸ τελευταῖον καὶ ἀκριβέστερον μέρος τῆς κατηχήσεως· διὰ τὸ νὰ ἐγένετο κοινῶς κατ' ἐκείνας τὰς χρόνας ἢ βᾶπτισις κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆ πάσχα (39). Πρέπει πρὸς τέτοις νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ὁ χρόνος τῆς κατηχήσεως, ὅσος δήποτε καὶ ἂν ἦτον, συνετέμετο πολυάκις δι' ἀναγκαίας περιστάσεις: οἷον διὰ σωματικὴν ἀσθένειαν πρὸς θάνατον, ἢ δι' ἐπιστροφὴν ὁλοκλήρου Ἐθνος. Οὕτως οἱ Βεργενδιῶνες, ἔθνος τῆς Γαλιλίας,

(35) Κανόν. 42. Συνεκροτήθη ἡ Σύνοδος αὕτη μικρὸν πρὸ τῆς Οἰκουμενικῆς πρώτης.

(36) Νεαρ. 144: τὴν ὁποίαν τινὲς θέλουσι νὰ ᾔνωγαι τὴν Ἰερίαν.

(37) Κανόν 25. Συνεκροτήθη ἡ ἐν Ἀγάθῃ Σύνοδος ἐν ἔτει 506.

(38) Ἴδε καὶ τὸν 45. καὶ 46. κανόν. τῆς ἐν Λαοδικ. Συνόδ. ἀνωτέρω σημασί. 14. 15.

(39) ἦσαν τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ. Κατὰ δὲ τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἄλλας τόπους ἐβάπτιζον καὶ τῇ πεντηκοστῇ: ἴδε Τερτυλλίαν, περὶ βαπτίσματος. κεφ. 19. καὶ τὴν Σύνοδ. ἱτῶν Συνόδ. τῆ Καρράντζα (Concil. Gerundens. can. 3.) σελίδ. 297. τῆς ἐν ἔτει 1679. ἐκδόσεως.

λίαις, ἐπὶ μόναις ἡμέραις κατηχίσθησαν, καὶ ἐβαπτίσθησαν τῇ ὁγδόῃ (40): καὶ ἡ ἐν Ἀγάθῃ Σύνοδος (41) συγχωρεῖ τὸ νὰ βαπτίζωνται οἱ κατηχέμενοι εἰς κίνδυνον θανάτου.

§. 10. Οὗ δὲ τρόπος, καθ' ὃν ἐδιδάσκοντο οἱ κατηχέμενοι, φαίνεται ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν διαταγῶν (42): “ὁ μέλλων κατηχεῖσθαι (λέγῃσι) τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, παιδεύσθω πρὸ τῆς βαπτίσματος τὴν περὶ τῆς ἀγεννῆτε γνῶσιν, τὴν περὶ Υἱοῦ μονογενῆς ἐπίγνωσιν· τὴν περὶ τῆς Ἀγίας Πνεύματος πληροφορίαν. Μανθανέτω δημιουργίας διαφορὰ τάξιν, προνοίας εἰρμόν, νομοθεσίας διαφορὰ δικαιοσύνην. Παιδεύσθω, διὰ τί κόσμος, γέγονε, καὶ δι' ὃ κοσμοπολίτης ὁ ἀνθρώπος. Ἐπιγνώσκῃ τὴν ἐαυτοῦ φύσιν, οἷα τις ὑπάρχει. Παιδεύσθω, ὅπως ὁ Θεὸς τὰς πονηρὰς ἐκόλασεν ὕδατι καὶ πυρὶ, τὰς δ' ἁγίους ἐδόξασε καὶ ἐκάστην γενεάν.— (Παιδεύσθω) τὰ περὶ τῆς τῆς Κυρίου ἐνανθρωπήσεως, τάτε περὶ τῆς πάθους αὐτοῦ, καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, καὶ ἀναλήψεως. — Μανθανέτω τὰ περὶ τῆς ἀποταγῆς τῆς διαβόλης, καὶ τὰ περὶ τῆς συνταγῆς τῆς Χρυσῆς. Ἦσαν λοιπὸν ἡ κατήχησις μία σύνοψις τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης, περιέχουσα τὰ δόγματα (43) καὶ τὰς

ἐν το.

(40) Σωκράτης Ἐκκλησι. Ἱστορ. βιβλ. 7. κεφ. 30.

(41) Κανὼν. 25. “Ἴδε καὶ Κύριλλος. Ἀλέξανδρος ἐπιστολ. καθολικ. πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον. Λιβύης καὶ Πενταπόλεως, τὸν μέγαν Βασίλειον, ἐπιστολ. πρὸς τὴν σύζυγον Ἀρμενίας, καὶ τὸν Ἐπίφάνιον, αἰρέσι. 28. Κηρυξ. ἀριθμ. 6.

(42) Βιβλ. 7. κεφ. 40. 41. σελίδ. 991—993.

(43) Τὰ δόγματα περιέχονται συνοπτικῶς εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως: τὰ ὅσα ἐξηγῶνται εἰς τὰς κατηχεύμενας

ἐντολὰς (44) τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. Ἀλλὰ καὶ
 δὲ πάλιν ἐξηγᾶτο εἰς τὰς κατηχεμένους ἡ Κυριακὴ
 Προσευχὴ (45), ἡ αἱ ἀρχαὶ τῶν τεσσάρων Ευαγ-
 γελίων (46).

§. 11. Οὗτός ποτε, ὅπως ἔσηκον οἱ κατηχέμε-
 νοι τὸν καιρὸν τῇ συνάξει, ἦτον ὁ πρόναος ἡ ναὶ
 θηξ: καὶ ἐκεῖ εἶχον τὴν αἰδέσθαι καὶ ἀκροάζονται (47).
 τὰς ὕμνους, τὴν ἀνάγνωσιν τῆς γραφῆς, τὴν διδα-
 χὴν· ὅχι ὁμως τὰς εὐχὰς καὶ τὴν εὐλογίαν τῇ μυ-
 σηρίᾳ: "Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆ νόμου, καὶ τῶν προ-
 φητῶν, τῶντε ἐπιστολῶν ἡμῶν, καὶ τῶν πράξεων
 "καὶ τῶν εὐαγγελίων ἀσπασάσθω ὁ χειροτονηθεὶς
 "τὴν ἐκκλησίαν — καὶ μετὰ τὴν πρόσρησιν προσ-
 "λαλησάτω τῷ λαῷ λόγους παρακλήσεως" καὶ
 "πληρώσαντος αὐτὸ τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον —"

ἀνα-

ὡς φαίνεται ἐκ τῆς 35. ἐπιστολῆς τῇ ἀρῇ Ἀμβροσίᾳ (ἴδε ἀνωτέρω
 σημ. 20.), ἐκ τῆ Θεοδώρου Ἀναγνώστῃ βιβλ. 2. σελίδ. 563., τῆ
 46. κανόν. τῆς ἐν Λαοδικ. Συνόδ., καὶ τῶν κατηχήσεων τῇ Κυ-
 ρίᾳ Ἱεροσολύμων ἀπὸ τῆς 6. μέχρι τῆς 18. "Ἴδε καὶ τὴν ἐπο-
 μένην κατήχησιν τῇ Πανιερωτάτῃ Μητροπολίτῃ Μόσχας, Μερ.
 2. §. 8—42.

(44) Αἱ δέκα ἐντολαὶ εὐρίσκονται συνεπιλεγμένως καὶ σπο-
 ραδῇ εἰς τὰς κατηχήσεις τῶν παλαιῶν: ἀλλὰ δὲν ἠξεύρω, ἂν ταῖς
 ἐδίδασκον συνεχῶς τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, καθὼς ἐξήγαν τα-
 ῖς ἀρθροῖς τῆ συμβόλης· ἡ ἐπομένη κατήχησις ταῖς ἔχει Μέρ. 3.
 §. 3—14.

(45) "Ἴδε Φερβάνδον Διάκονον ἐπιστολ. πρὸς Φυλάντιον. Οὗ-
 δὲ Κύριλλος Ἱεροσολύμων δὲν ἐδίδασκε τὰς κατηχεμένους τὴν Κυ-
 ριακὴν προσευχὴν, πᾶρεξ μετὰ τὸ βύπλισμα: ἴδε κατηχ. μυ-
 σαγ. 5. Ἡ ἐπομένη κατήχησις τὴν ἐξηγᾷ Μέρ. 3. §. 16.

(46) "Ἴδε τὸν Βέδαν περὶ σκην. βιβλ. 2. κεφ. 13.

(47) Ἐκ τῆ ὁποῖα καὶ Ἀκροαμένους γυναικῶς τὰς ὀνο-
 μάζουσιν εἰς Δυτικοὶ Πατέρες.

“ἀναστάντων ἀποπτύων, ὁ διακονοῦς εἰς ὑψηλὰ τινος
“αἰελθὼν κηρυττέτω: μή τις τῶν ἀκρωμένων” μή-
“ τις τῶν ἀπίστων (48),”

§. 12. Περί δὲ τῆς πύσης τάξεις ἦσαν κατηχε-
μένων, εἶνα κατὰ πολλὰ διάφοροι αἱ γνώμαι τῶν
παλαιῶν καὶ νέων: μὲ ὅλον ὃ, τι ἐπισηρίζονται ὅλα
εἰς τὸν πέμπτον κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ Συνόδου
ἔστις λέγει: κατηχόμενος, εἰς ἐισερχόμενος
εἰς τὸ κυριακόν, ἐν τῇ τῶν κατηχεμένων τάξει
σῆκη, ὅτος δὲ ἀμαρτάνων, εἰς μὲν γόνυ κλίνων,
ἀκροάσθω μηκέτι ἀμαρτάνων· εἰς δὲ ἀκρω-
μένος ἐτι ἀμαρτάνη· ἐξωθείσθω (49). Τῶτον
ἐξηγῶντες οἱ Παλαιοὶ (50) λέγουσιν ὅτι δύο τάξεις ἦσαν
κατηχεμένων: ἡ μία τῶν ἀκρωμένων ἡ αἰτε-
λεστέρα, οἱ ὅποιοι ἐξήρχοντο εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάγνω-
σιν τῶν Γραφῶν, καὶ τῶν εὐαγγελίων· ἡ ἄλλη τῶν
γόνυ κλινόντων ἡ τελειότερα, εἰς τὰς ὁποῖας
συνεχωρεῖτο νὰ ἀκροάζονται γονυκλιτῆντες καὶ τὴν
εὐχὴν τῶν κατηχεμένων (51) Σύμφωνοι μὲ τῆ-
θεν εἶνα καὶ τινὲς ἐκ τῶν νεωτέρων (52): ἕτε-
ροὶ δὲ

(48) Διαταγ. Ἀποσολ. βιβλ. 8. κεφ. 5. Τινὲς θέλουσιν,
ὅτι εἰς τὸν νόμον ἐτήκεν ἡ πρώτη τάξις τῶν κατηχεμένων, οἱ
ἀκρωμένοι ἐκτὸς δὲ καὶ οἱ γόνυ κλινόντες: ἴδε Μορίνον πε-
ρὶ μετανοίας βιβλ. 6. κεφ. 4. καὶ περὶ τῆς σημασίας τῆς νόμου
αὐτοῦ. κεφ. 1.

(49) Ἰδε καὶ τὸν 14. κανόν. τῆς πρώτης Οἰκουμεν. Συνόδ.

(50) Οἱ Βαλσαμῶν, ὁ Ζωναράς, ὁ Ἀριστεύς, καὶ ὁ Βλά-
σαρις.

(51) Ἰδε Ἀποσολ. διαταγ. βιβλ. 8. κεφ. 6. καὶ κανόν. 19.
τῆς ἐν Λαοδικαῖᾳ Συνόδου: ἐπιτίθεται δὲ εἰς αὐτὰς καὶ ἡ χάρις, ὅσα-
κις ἐλέγετο ἡ εὐχή.

(52) Γυθιέλμ. Κώτης, Ἀρχ. Χριστιαν. βιβλ. 1. κεφ. 8
Οἱ Βουηρόγιοι ἐν ταῖς σημ. εἰς τὰς κανόν. Οἱ Βικανάγιοι ἐν ταῖς
κριτικ. γυμνασ. εἰς τὸν Βαράνιον σελ. 484. καὶ ἄλλοι.

(b)

ροιδὲ (53) τρεῖς θέλῃσι τάξεις κατηχημένων ἤγαν ἀκρωμένων, συναιτέντων, καὶ μετανοήντων. Ἦσαν δὲ ἔτοι οἱ μετανοήντες (καθὼς λέγουσιν), ὅσοι, ἀφ' ὧν ἤρξαντο κατηχῶνται, ἐπιπλέον εἰς ἀμαρτίαν δημόσιον, καὶ διὰ τὸτο ἐξωθῆντο εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐν μετανοίᾳ (54), ὅπως ἔπρεπε καὶ μένωσιν ἔτη τρεῖς (55). Ἄλλοι δὲ προταριθμῶσι καὶ τετάρτην (56), δισχυριζόμενοι καὶ τὴν ἐσυναῖξαν ἐκ τῶν δυτικῶν Πατέρων: καὶ τὰς ὀνομάζουσι τῶν ἀκρωμένων τῶν γόνυκλινόντων τῶν συναιτέντων καὶ τῶν ἐκλεκτῶν λέγοντες, ὅτι ἐκλεκτοὶ ὀνομάζοντο, ἀφ' ὧν κατεγράφοντο εἰς τὸν κατάλογον τῶν βαπτισθισμένων. Ἄλλοι (57) τέλος πάντων θέλῃσι μὲν τέσ-

(53) Οἱ Μαλδονάτας περὶ βαπτίσμ. κεφ. ι.

(54) Εἰς τρεῖς τάξεις διηρέτο τὸ πᾶν λαὸς τῆς Ἐκκλησίας ἤγαν τὰς πρῶτας τὰς κατηχημένους καὶ τὰς ἐν μετανοίᾳ. Οὗτοι δὲ πάλιν οἱ ἐν μετανοίᾳ ὑποδιηρέντο εἰς τέσσαρας: ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη ἐλέγετο τῶν προσκλαίωντων οἱ ὁποῖοι, στήκοντες ἐξω τῆς Ἐκκλησίας, παρεκάλων τὰς ἐσερχομένας καὶ εὐχῶνται ὑπὲρ αὐτῶν. Ἡ δευτέρα τῶν ἀκρωμένων (οὗτοι δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται μετὰ τὴν πρώτην τάξιν τῶν κατηχημένων, τὰς ὁμωνύμως λεγομένας ἀκρωμένας): οἱ ὁποῖοι ἐσηκον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Ἡ τρίτη τῶν ὑποκλιπόντων: οἱ ὁποῖοι ἐσηκον ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὅπισθεν τῶν ἁμβωνοῦν καὶ ἐξήρχοντο μετὰ τῶν κατηχημένων (νομίζω τῆς δευτέρας τάξεως, ἤγαν τῶν γόνυ κλινόντων). Ἡ τετάρτη τῶν συνεζώτων: οἱ ὁποῖοι συνηύχοντο μὲν μετὰ τὰς πρῶτας, ἀλλὰ δὲν μετελάμβανον τὰ μυστήρια. Ἐπιτομ. κανόν. Ἀρμενοπ. τμημ. 5. ἐπιγρ. 3.

(55) Ἰδε τὸν 14. κανόν. τῆς πρώτης Οἰκουμεν. Συνόδ.

(56) Βόνας ὁ Καρδινάλ. περὶ πραγμ. λατρεῖα. βιβλ. Ι, κεφ. 16. ἀριθμ. 4.

(57) Βιγγυμ. Ἐκκλησ. Ἀρχιεπιστ. βιβλ. 4. σελ. 17.

τέταρτας τάξεις κατηχούμενων: διατρέπονται ὅμως ὅτι οἱ σιαιαῖτες καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ τάξις· καὶ προσαριθμῶσιν αὐτ' αὐτῆς τὴν τάξιν ἐκείνων, ὅσοι ἰδίᾳ καὶ ἔξω τῆς ἐκκλησίας κατηχῶντο πρὸ τῆς νῦν λαμβάνει τὴν ἄδειαν τῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἐκκλησίαν· τὰς ὁποίας ἐξωθεύμεν (58) ὀνομάζουσιν ἐκ τῆς προρρηθέντος πέμπτης κανόνος τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ Συνόδου· ὅπερ τὸ ἐξωθεῖσθαι σημαίνει κατ' αὐτὰς ὅχι τελείαν ἔξωσιν καὶ παλινδρομίαν εἰς τὰς Ἐθνικὰς, ἀλλ' ἐπανέλυσιν εἰς ἐκείνην τὴν πρώτην τάξιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν, ὅταν λαβόντες τὴν πρώτην ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν ἀνεδέχθησαν κατηχούμενοι, καὶ ἐδιδάσκοντο κατ' ἰδίαν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ αὕτη μὲν εἶναι κατ' αὐτὰς ἡ πρώτη τάξις τῶν κατηχούμενων, οἱ ἐξωθεύμενοι (59): τὴν δὲ δευτέραν ὀνομάζει τῶν

(b) 2

ἀκρω-

(58) Προσφύετον ἤθελε τὰς ὀνομάσεις ἔξω ἰσαμένους. Αὐτοὶ ἴσως εἶα ἐκπῶναι, τὰς ὁποίας καταχρηστικῶς χριστιανὸς καὶ κατηχούμενος ὀνομάζει ἡ δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, κανόν. 7. καὶ οἱ ὅποιοι δὲν εἰσέβαινον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν παρὰ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν προσέλευσιν αὐτῶν. Τὸ λόγιον τῆς Συνόδου εἶναι τῆτοι: καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιῶμεν αὐτὰς χριστιανὰς, τὴν δὲ δευτέραν κατηχούμενας, εἶτα τῇ τρίτῃ ἐξορκίζομεν αὐτὰς — καὶ εἴτω κατηχῶμεν αὐτὰς, καὶ ποιῶμεν χρονίζουσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀκρωῖσθαι τῶν γραφῶν, καὶ τότε αὐτὰς βαπτίζομεν. Καὶ ἐνταῦθα σημείωσαι, ὅτι τὸ ποιῶν χριστιανὸς σημαίνει τὴν πρώτην ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον, ὅσοι προσήρχοντο εἰς τὴν πίσιν, πρὸ τῆς νῦν κατηχῶνται: τὸ ὅποτον φαίνεται καὶ ἐκ τῆς 39. κανόνος τῆς ἐν Γαλιβερῆς Συνόδου, ὅπερ λέγει περὶ τῶν Ἐθνικῶν, ὅτι νῦν ἐπιτίθεται εἰς αὐτὰς ἡ χάρ, καὶ νῦν γίνονται χριστιανοί, ἔτιαν τὸ ἐκτίθωσιν εἰς καιρὸν ἀσθενείας.

(59) Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ γενικὸν ὄνομα περιλαμβάνεται ὅχι μόνον οἱ κατηχούμενοι τῆς πρώτης τάξεως, ἀλλὰ καὶ ὅσοι, ἐκ τῶν ἐναντί-

Θεὸς λόγος ἀπ' αὐτὸν τὸν Ε'πίσκοπον (72) Δὲν ἔκρινε μὲ ὅλον τὸτο περιτλὴν τὴν κατήχησιν· ἀπαγε! ἐξ ἐναντίας τὴν ἐνόμιζεν ἀναγκασιότατην, ὡς ἓνα θεμέλιον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπακοδόμει ὑπερὸν τὰς καθημερινὰς ὁμιλίας (73).

§. 17. Διὰ τὴν λύσωμεν τὴν τρίτην ἀντίθεσιν, ἦγυν, ὅτι ὁ χριστιανὸς χρεωστὲς νὰ πιστεύῃ χωρὶς ἐρεύνης· ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἐξετάσωμεν, ἂν ἀπλῶς πᾶσα ἐρευνα εἰς τὰ τῆς θεησκείας ἦναι ἀσυγχώρητος. Ἡ Ἀποκαλύψις εἶναι μία δῆλωσις ἀληθειῶν, ἣτις ἔγινε διὰ θαύματος ὑπὸ τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ. Ἐπομένως αὐτὴ περιέχει τινα πρᾶγματα, τὰ ὅποια δὲν ἠδύνατο ποτὲ νὰ καταλάβῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ μόνην τὴν δύναμιν τοῦ Φυσικῆς λόγου. Αἰτὰ ὅμως τὰ ἀκατάληπτα εἶναι συνδεδεμένα μὲ ἄλλα, τὰ ὅποια καταλαμβάνει καὶ χωρὶς τὴν βοήθειαν τῆς ἀποκαλύψεως· καὶ ἀπὸ τῶτον τὸν σύνδεσμον γεννῶνται τοσαῦτα κριτήρια, διὰ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἡ ἀληθὴς καὶ θεία ἀποκαλύψις ἀπὸ τὰς ψευδεῖς καὶ κακοπλάστες. Εἴτι πρᾶγμα ἔχει κριτήρια, εἶναι ὑποκείμενον εἰς ἀπόδειξιν, καὶ ἐπομένως εἰς ἐρευναν· καὶ ἢ εἰς τὴν χριστιανὴν! ἂν ἡ θεησκεία των, ἦγυν ἡ περὶ Θεοῦ ἐπιστήμη δὲν εἶχεν ἀπόδειξιν.

(72) Ἴδε τὴν ῥῆσιν Ἰερόνυμ. τῷ Μάρτυρος, τὴν ὁποῖαν ἐσημαύσαμεν εἰς τὸν §. 28. τῷ Β. Μέρ. τῆς ἐπομένης κατηχήσεως.

(73) Παραγγελία δέσσι καὶ τῷτο ἔσω· τὰ λεγόμενα μάνθανε, καὶ τήρει εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ νομίσῃς τὰς συνήθεις εἶναι ὁμιλίας· καὶ κεῖναι μὲν γὰρ ἀγαθαί, καὶ πίστεως ἀξία· ἀλλ' ἐὰν σήμερον ἀμελήσωμεν, αὔριον μανθάνομεν· τὰ δὲ περὶ τοῦ ληστῆ τῆς παλιγγενεσίας κατ' αἰκολοθίαν διαδιδόμενα διδάγματα ἐὰν σήμερον ἀμεληθῇ, πότε κατορθωθήσεται; Κύριλλ. Ἱεροσολύμ. προκατῆχ. κριτμ. II.

δειξιν. Μία θρησκεία ὁποία εἶναι ἡ ἡμετέρα, τεθμενιω-
μένη εἰς τὴν πνευματικὴν πλῶχείαν, εἰς τὴν ὑπομονὴν
τῶν περασμῶν, εἰς τὸν καθημερινὸν πόλεμον τῆς
σαρκὸς καὶ τῷ πνεύματος, μία τόσον ξενὴ καὶ τεθ-
λιμμένη ὁδὸς, δὲν ἦτον πιθανὸν νὰ ἐπιτρέψῃ ἀπὸ ταῖς
ἄλλαις θρησκείαις, δὲν λέγω τοσαύτας μυριάδας,
ἀλλ' ἓνα μόνον ἄνθρωπον, ὃν δὲν εἶχεν ἀποδείξειν.
Ἡ ὑπερθαύματος ὁμῶς ἁρμονία μεταξύ τῶν δογμα-
τῶν καὶ τῶν ἐντελῶν, αὐτὰ τὰ ὑπὲρ λόγον μυστήρια,
αἱ σαφέσταται καὶ ἀψευδῆς προφητεῖαι (74), ἡ
ἀναμφίλεκτος ἀγιότης τῶν Εὐαγγελικῶν Συγγρα-
φῶν, εἶναι τόσαι ἀποδείξεις: τῶν ὁποίων ἡ ἐνέργεια
ἠνάγκασε τοσαῦτα ἀναρίθμητα Ἐθνη νὰ ἀφίσωσι
τὴν εὐρύχωρον καὶ πλατεῖαν ὁδὸν, τὴν ὁποίαν περι-
πάτησαν οἱ πατέρες τῶν καὶ νὰ ἐσέλθωσιν εἰς τὴν
τεθλιμμένην ὁδὸν τῷ Κυρίῳ. Ἡ ἔξουσια λοιπὸν τῶν
τοιούτων ἀποδείξεων ἔχει μόνον εἶναι συγκεχωρημένη,
ἀλλὰ καὶ ἀναγκασία: διότι χωρὶς αὐτὴν δὲν εἶναι δυ-
νατὸν νὰ γεννηθῇ ἡ πληροφορία εἰς τὸ ἀνθρώπινον
πνεῦμα· καὶ χωρὶς τὴν πληροφορίαν εἶναι ἀδύνατον
νὰ ἀναγεννηθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἦγεν νὰ ἐκδυθῇ τὸν
παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ νὰ ἐνδυθῇ τὸν νέον (75).
εἶναι ἀδύνατον νὰ προκόψῃ ποτέ εἰς τὴν ἀρετὴν, ἡ
νὰ ὑπερμαχήσῃ τῆς πίστεως ἐναντίον εἰς Βασιλεῖς καὶ
Τυράντας, ἡ νὰ τὴν ὑπερασπίσῃ ἐναντίον εἰς τὰς
ἐτεροθρήσκους (76). Ο' Ἀπόστολος Πέτρος, γινώ-

(b) 5

σκων

(74) Ἀνάγνωθι τὴν δεκάτην τρίτην κατήχησιν τῷ Κυρίῳ
Ἱεροσολύμων: ὕπερ πολλὰ θυμαστὴ καὶ ἀδύνατος ἡξία θέλει εὐρεῖ
περὶ πληρώσεως τῶν προφητειῶν.

(75) Εἴσο. 4, 22. καὶ Κολασσ. 3, 10-

(76) Παράμενε ταῖς κατηχήσεσιν — ὅπλα
γὰρ λαμβάνεις κατὰ ἀντικειμένης ἐνεργείας· ὅπλα
λαμβάνεις κατὰ αἱρέσεων, κατὰ Ἰουδαίων, καὶ
Σαμαρειτῶν, καὶ Ἑθνῶν· πολλὰς ἐχθρὰς ἔχεις,
πολλὰ

ἀκρωμένων (60), τὴν τρίτην τῶν γονυκλι-
νόντων (61) καὶ τὴν τετάρτην τῶν βα-
πτιζομένων (62), ἢ Φωτιζομένων (63).

§. 13. Ἡμεῖς ἀφίνοντες τὴν ἐλευθερίαν εἰς
τὸν Φιλομαθῆ ἀναγνώσῃν καὶ κρίνῃ περὶ τέτων, ὡς
βάλεται, καὶ διὰ τὸ καὶ ἦναι ἀδιάφορα τὰ τοιαῦτα,
καὶ διότι δὲν εἶναι τῷ παρόντος καιρῷ μία ἀριβετέρας
ἐξέτασις, ἐπιστρέφωμεν εἰς τὸ προκείμενον. Ὁ σκο-
πός μὲ ἦτον καὶ δείξω πόσον ἦτον περισπένδασον εἰς
τὴν Ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν αὐτὸ τὸ νῦν ἡμελημένον ἔρ-
γον τῆς κατηχήσεως. Ἡ τοσαύτη τῆς Ἐκκλησίας
σπεδὴ δὲν θέλει φανῇ παραδόχος εἰς ἐκείνας, ὅσοι
καταλαμβάνουσι τὸν σφιγνὸν σύνδεσμον μεταξὺ
τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἐντολῶν τῆς Χριστιανικῆς θρη-
σκείας (64). Ὅλαί αἱ ἐντολαὶ ἐπιστηρίζονται εἰς τὰ
δόγμα-

ἀνωτέρων τάξεων ἀμαρτάνοντες, ἐξωθῶντο εἰς ταύτην τὴν κατω-
τάτην· τὰς ὁποίας ὁ Μαλδονάτος κατηχεμένους μετανοούν-
τας poenitentes inter catechumenos ὀνομάζει.

(60) Ἴδε ἀνωτέρω.

(61) Ἴδε αὐτόθι.

(62) Βαπτιζομένους τὰς ὀνομάζειν αἱ Ἀποστολ. Διαταγ. βιβλ. 8. κεφαλ. 8.

(63) Φωτιζομένους τὰς ὀνομάζει ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων εἰς
τὰς κατηχήσεις· καὶ συναπτόντας (διὰ τὸ καὶ ἐζητεῖν τὸ βάπτισμα), ἢ ἐκλεκτὰς οἱ Δυτικοὶ Πατέρες· Ἴδε Χριστόφ. Ιακώβ. σημ.
εἰς τὸν 14. κανόν. τῆς πρώτης Οἰκουμεν. Συνόδ.

(64) Ὅ γὰρ τῆς Θεοσεβείας τρόπος ἐκ δύο τέ-
των συνέστηκε, δογμάτων εὐσεβῶν, καὶ πράξεων ἀγα-
θῶν· καὶ ἔτε τὰ δόγματα χωρὶς ἔργων ἀγαθῶν εὐ-
πρόσδεκτα τῷ Θεῷ· ἔτε τὰ μὴ μετ' εὐσεβῶν δογ-
μάτων ἔργα τελέμενα προσδέχεται ὁ Θεός. Κύριλλ.
Ἱεροσολύμ. Κατηχ. 4. ἀριθμ. 2. σελ. 52. ἐκδ. Παρις, 1720. Ἴδ.
καὶ τὴν (2) σημασίαν, τῆς παράσης προδοτικῆς.

δόγματα: καὶ ἀνίσως δὲν καταβάλλῃ τις τὸν καλὸν
 τῆτον θεμέλιον, ἡ οἰκοδομή τε πάντοτε σαθεὰ θέλει
 κλονῆται (65): αὐτὸς, ὁμοίως τῷ καλάμῳ, θέλει
 σαλεύεται ὑπὸ παντὸς ἀνέμου· καὶ αὐτὴ ἡ ἀρετὴ τε
 ἀσηκίλος, καθὼς ἐκείνη τῶν Ἑθνικῶν Φιλοσόφων,
 θέλει ἐξελέγχεται εἰς πᾶσαν περίεσιν· καὶ αὐτὴ
 ἡ πίσις τε, διὰ τὸ νὰ μὴ ἔχη ῥίζαν, θέλει τὸν ἀ-
 φῆναι ἐν καιρῷ πειρασμῷ (66). Ἀλλὰ τὴν
 σήμερον τὸ νὰ ἀγνοῇ τις τὴν ἰδίαν θεησκίαν δὲν λο-
 γίζεται τίποτε. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀγνοία (τίς ἔθελε τὸ
 πισεύσῃ!) δὲν κατέχει μόνες τὰς ἰδιώτας καὶ ἀγράμ-
 μάτας: αὐτὴ ἐκτείνεται καὶ εἰς αὐτὰς τὰς χρησί-
 μους καὶ πεπαιδευμένους ἀνθρώπους. Καὶ δὲν εἶναι ἄλ-
 λο κοινότερον τὴν σήμερον παρὰ τὸ νὰ βλέπῃ τις τι-
 μίαις, λογίαις, καὶ πολλαῖς διδασκαλίαις τῶν ἄλλων
 εἰς μίαν βαθυτάτην ἀγνοίαν, ἢ τελάχιστον εἰς μίαν
 ἐπιπόλαιον καὶ ἀμέθοδον γνῶσιν τῆς θεησκίας. Καὶ
 τί ἀκολουθεῖ ἐντεῦθεν; μία γενικὴ διαστροφή τῶν
 ἡθῶν, μυρίαὶ προλήψεις καὶ δεισιδαιμονία· φοβέ-
 μεθα ἐκὲν ὅπερ δὲν εἶναι φόβος, καὶ τολμῶμεν ἐκὲν
 ὅπερ πρέπει νὰ φοβώμεθα· δὲν διακρίνομεν τὸ συγ-
 κειρωμένον ἀπὸ τὸ κεκαλυμμένον· ζητᾷ πᾶς εἶναι
 τὸ ἑαυτῷ, καὶ κἀνέναις τὸ τῷ ἑτέρῳ. Διὰ τί; διότι
 ἡ οἰκοδομὴ ἡμῶν δὲν ἐπιστηρίζεται εἰς καλὸν θεμέλιον·
 διότι δὲν ἐκατηχῆθημεν τὴν ὁδὸν Κυρίου κα-
 θὼς ἔπρεπεν εἰς τὸν καιρὸν τῆς τρυφερᾶς ἡλικίας,
 (b) 3 ὅταν

(65) Νόμισόν μοι οἰκοδομὴν εἶναι τὴν κατήχησιν
 εἰάν μὴ βαθύνωμεν καὶ θεμέλιον θῶμεν, εἰάν μὴ κα-
 τὰ ἀκολουθίαν δεσμοῖς οἰκοδομῆς ἀρεμολογήσωμεν τὸν
 δόμον, ἵνα μὴ εὐρεθῇ τι χαῦνον, ἢ σαθεὰ γένηται ἡ
 οἰκοδομὴ, ἔδεν ὄφελος ἔδεν τῷ προτέρῳ κόπῳ, κτ.
 ὁ αὐτὸς προκίτηχ. ἀριθμ. 11. σελὶδ. 8. 9.

(66) Λεκ. 8, 13.

ὅταν καὶ τὰ πάθη δὲν εἶχεν ἔτι μεταβληθῶσιν εἰς ἕξεις, καὶ ὁ νῆς δὲν εἶχε ζεφωθῇ ἀπὸ τὴν ἀχλὺν τῶν ἰδίων συμφερόντων. Ἀς ἐρευνήσῃ πᾶς ἕνας πρῶσεκλικῶς τὴν ἰδίαν συνείδησιν, καὶ αὐτὸς πολλάκις ὁ νομιζόμενος ἅγιος: καὶ θέλει καταλάβῃ πόσον πλατύνεται. Ἡ εὐλάβεια δὲν εἶναι ποτὲ παθερά, ὅταν δὲν ἐπισηρίζεται εἰς τὴν πληροφορίαν, τὴν ὁποίαν χρεώσῃ πᾶς εἷας νὰ ἔχῃ τῆς ἰδίας θεησκείας: καὶ ἡ πληροφορία δὲν ἀποκρίνεται πᾶρεξ διὰ τῆς ἐρεύνης, ἥγαν διὰ μιᾶς εὐμεθόδου κατηχήσεως (67).

§. 14. Ἀλλ' ἴσως ἠθελέ τις ἀντιλέξῃ: πρῶτον, ἔτι τὴν σήμερον δὲν κατηχέμεθα, διὰ τὸ νὰ βαπτίζώμεθα εἰς ἡλικίαν νηπιάδῃ· δεύτερον, ὅτι ἀναπληρῶσι τὴν ἑλλειψιν τῆς κατηχήσεως αἱ ὁμιλίαι τῶν Ἱεροκήρυκων ἐπ' Ἐκκλησίας· τρίτον, ὅτι μήτε εἶναι ἀναγκαῖα ἡ κατήχησις, διότι ὁ χριστιανὸς χρεῖται νὰ πιστεύῃ χωρὶς νὰ ἐρευνᾷ.

§. 15. Καὶ πρὸς μὲν τὴν πρώτην ἀντίθεσιν ἀποκρινόμεθα, ὅτι, καὶ ἀφ' ἧς ἐπεκρατήσεν ἡ συνήθεια τῆ νηπιοβαπτισμῆς, ἡ Ἐκκλησία μὲ ὅλον τὸτο δὲν ἠμέλησε τὸ ἔργον τῆς κατηχήσεως, ἀλλ' ἐδίδασκε τῶν πιστῶν τὰ τέκνα μετὰ τὸ βάπτισμα, ἀφ' ἧς ἔφθανον εἰς ἡλικίαν ἱκανὴν ὥστε νὰ καὶ καταλαμβάνωσι τὴν διδασκαλίαν τῆς πίστεως. Διὰ νὰ μὴ μακρολογῶμεν, ἴδε ὅσα εἶπομεν ἀνωτέρω περὶ τῆς (68).

§. 16. Ἡ δευτέρα ἀντίθεσις πόσον εἶναι ἀνίσχυρος φαίνεται ἐκ τῆς μόνον, ὅτι οἱ Ἱεροκήρυκες λαλῶσιν αἰς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περὶ τῆς ἠθικῆς μέρους τῆς θεησκείας, καὶ δὲν λαλῶσι περὶ τῆς δογματικῆς, ἐν

(67) Ἰδε ψαλμ. 1, 2. Παροιμ. 2, 10. 11. Ὡσπερ 4, 6. Ἰωάνν. 17, 3. Α. Κορινθ. 15, 34. Β. Τιμόθ. 3, 15. Β. Πέτρ. 1, 5. ἐκ τῶν ὁποίων φαίνεται πόσον ἀναγκαῖα εἶναι ἡ γνώσις αἰς τὴν αἵρεσιν, καὶ ἐπομένως αἰς τὴν σωτηρίαν.

(68) Ἰδε ἀνωτέρω §. 5.

μὴ ἐν παρόδῳ (69), διὰ τὸ νὰ ὑποθέτωσι τὸν ἀκροα-
τὴν προκατηχημένον. Δὲν εἶναι ἴδιον τῷ Ἰεροκήρυκος
τὸ νὰ κατηχήῃ (70): ἱκανὸν εἶναι εἰς αὐτὸν τὸ νὰ
κάμνη τὴν προσαρμογὴν τῶν προεγνωσμένων ἀληθει-
ῶν τῆς κατηχήσεως. Διὰ νὰ σαφηνίσωμεν τὸ λεγό-
μενον, δὲν ἤθελεν εἶναι ἀνάρμοςον νὰ φέρωμεν εἰς μέ-
σον κἀνένα παράδειγμα. Ὁ Ἰεροκέρυξ λαλεῖ. Φέρ' ^{εἰπεῖν},
κατὰ τῆς κλοπῆς· καὶ λέγει, ὅτι εἶναι ἐν-
τολὴ Θεοῦ τὸ “ἐκλέψεις,” δεικνύει μὲ παλαιὰς
τῆς γραφῆς μαρτυρίας καὶ τῶν πατέρων, πόσον
μέγα κακὸν εἶναι ἡ κλοπὴ: ἀλλὰ διὰ νὰ ὠφεληθῇ ὁ
ἀκροατὴς, καὶ νὰ συλλάβῃ τὸν σωτηριώδη φόβον
ταύτης τῆς ἀμαρτίας, χρειὰ εἶναι νὰ ἡξεύρῃ, ποῖος
εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός, ὅστις ἀπαγορεύει τὴν κλοπὴν·
ποῖα εἶναι αἱ ἀπειροὶ αὐτοῦ τελειότητες, καὶ αἱ ἀνα-
ρίθμητοι πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίαι, ἀπὸ τὰς ὁποίας
γεννᾶται τὸ χρέος, τὸ ὅποιον ἔχομεν νὰ ὑποτασσώμε-
θα εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τῷ Ὑψίστῳ Νομοδότη (71)
τὰ ὅποια ὅλα εἶναι μέρη τῆς κατηχήσεως. Καὶ ἂν τὴν
σήμερον προξενῶσι τοσῶτον ὀλίγην ὠφέλειαν αἱ διδα-
χαὶ τῶν Ἰεροκλήρων, δὲν εἶναι ἄλλο τὸ αἶτιον, πᾶρεξ
διότι οἱ ἀκροαταὶ δὲν εἶναι προκατηχημένοι τὰ τῆς
δρησκείας. Ἡ παλαιὰ Ἐκκλησία ἐδίδασκε συνεχέ-
σμερον ἀφ' ὅ, τι διδάσκει τὴν σήμερον: καθότι ποτὲ
δὲν ἐγένετο σύναξις τῶν πιστῶν, ὅπως δὲν ἐκηρύττετο ὁ

(b) 4

Θεός

(69) Ἴδε ἀνατέρ. σημειώσ. (2).

(70) πᾶρεξ ὅταν κάμνη λόγους κατηχητικὰς, ὁποῖος εἶναι
ὁ κατηχητικὸς λόγος τῷ Γρηγορίῳ Νύσσης, τινὲς τῷ Χρυσοστόμῳ,
καὶ ἄλλων.

(71) Εἰ ἤδεις (λέγει ὁ Χριστὸς πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα)
τὴν δωρεάν τῷ Θεῷ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ λέγων σοι: ὅς μοι
πιεῖν: σὺ ἂν ἤτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκεν ἂν σοι ὕδωρ
ζῶν Ἰωάν., 4, 10. Ὡς διὰ νὰ ζητήσωμεν, καὶ νὰ πῶμεν τὸ
ζῶν ὕδωρ ἀνάγκη εἶναι νὰ ἡξεύρωμεν, τίς εἶναι ὁ ποτίζων, καὶ
ποῖα εἶναι αἱ δωρεαί τε.

Θεὸς λόγος ἀπ' αὐτὸν τὸν Εἰπίσκοπον (72) Δὲν ἔκρινε μὲ ὅλον τὸτο περιττὴν τὴν κατήχησιν· ἀπαγε! ἔξ ἐναντίας τὴν ἐνόμιζεν ἀναγκαιοτάτην, ὡς ἓνα θεμέλιον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπακοδόμει ὕψρον τὰς καθημερινὰς ὁμιλίας (73).

§. 17. Διὰ τὰ λύσωμεν τὴν τρίτην ἀντίθεσιν, ἦγαν, ὅτι ὁ χριστιανὸς χρεώσῃ τὰ πιστεύη χωρὶς ἐρεύνης· ἀναγκαῖον εἶναι τὰ ἐξετάσωμεν, ἂν ἀπλῶς πᾶσα ἔρευνα εἰς τὰ τῆς θεησκείας ἦναι ἀσυγχώρητος. Ἡ Ἀποκάλυψις εἶναι μία δὴλωσις ἀληθειῶν, ἣτις ἐγένε διὰ θαύματος ὑπὸ τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ. Ἐπομένως αὐτὴ περιέχει τινὰ πράγματα, τὰ ὅποια δὲν ἠδύνατο ποτὲ τὰ καταλάβῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ μόνην τὴν δύναμιν τοῦ Φυσικῆς λόγου. Αἰτὰ ὅμως τὰ ἀκατάληπτα εἶναι συνδεδεμένα μὲ ἄλλα, τὰ ὅποια καταλαμβάνει καὶ χωρὶς τὴν βοήθειαν τῆς ἀποκαλύψεως· καὶ ἀπὸ τῶτον τὸν σύνδεσμον γεννῶνται τσαῦτα κριτήρια, διὰ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἡ ἀληθὴς καὶ θεία ἀποκάλυψις ἀπὸ τὰς ψευδεῖς καὶ κακοπλάστους. Εἴτι πράγμα ἔχει κριτήρια, εἶναι ὑποκείμενον εἰς ἀπόδειξιν, καὶ ἐπομένως εἰς ἔρευναν· καὶ εἰς τὰς χριστιανὸς! ἂν ἡ θεησκεία των, ἦγαν ἡ περὶ Θεοῦ ἐπιστήμη δὲν εἶχεν ἀπόδειξιν.

(72) Ἴδε τὴν ᾗσιν ἰσχύει τὰ Μάρτυρος, τὴν ὁποῖαν ἰσημαύσαμεν εἰς τὸν §. 28. τοῦ Β. Μέρ. τῆς ἐπομένης κατήχησης.

(73) Παραγγελία δέσσι καὶ τῷτο ἔσω· τὰ λεγόμενα μάνθανε, καὶ τήρει εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ νομίσῃς τὰς συνήθεις εἶναι ὁμιλίας· καὶ κῆναι μὲν γὰρ ἀγαθὰ, καὶ πίστεως ἀξία· ἀλλ' ἐὰν σήμερον ἀμελήσωμεν, αὐριοι μανθάνομεν· τὰ δὲ περὶ τοῦ λυτρεῖ τῆς παλιγγενεσίας κατ' ἀκολουθίαν διαδιδόμενα διδάγματα ἐὰν σήμερον ἀμεληθῇ, ποτε καταρθωθήσεται; Κύριλλ. Ἱεροσολύμ. προκλήτ. ἀριθμ. 11.

δειξιν. Μία θρησκεία ὁποία εἶναι ἡ ἡμετέρα, τεθμενιωμένη εἰς τὴν πνευματικὴν πτωχείαν, εἰς τὴν ὑπομονὴν τῶν περασμῶν, εἰς τὸν καθημερινὸν πόλεμον τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ πνεύματος, μία τόσον σενή καὶ τεθλιμμένη ὁδὸς, δὲν ἦτον πιθανὸν νὰ ἐπιτρέψῃ ἀπὸ τὰς ἄλλαις θρησκειᾶς, δὲν λέγω τσσαύτας μυριάδας, ἀλλ' ἓνα μόνον ἄνθρωπον, ἂν δὲν ἔχεν ἀποδείξειν. Ἡ ὑπερβαύματος ὁμῶς ἁρμονία μεταξύ τῶν δογματῶν καὶ τῶν ἐντελῶν, αὐτὰ τὰ ὑπὲρ λόγον μυστήρια, αἱ σαφέσταται καὶ ἀψευδῆς προφητεῖαι (74), ἡ ἀναμφίλεκτος ἀγίότης τῶν Εὐαγγελικῶν Συγγραφέων, εἶναι τόσαι ἀποδείξεις: τῶν ὁποίων ἡ ἐνέργεια ἠνάγκασε τσσαῦτα ἀναρίθμητα Ἐθνη νὰ αἰφύσωσι τὴν εὐρύχωρον καὶ πλατεῖαν ὁδὸν, τὴν ὁποίαν περιπάτησαν οἱ πατέρες τῶν καὶ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν τεθλιμμένην ὁδὸν τοῦ Κυρίου. Ἡ ἔρευνα λοιπὸν τῶν τοιούτων ἀποδείξεων ἔχει μόνον εἶναι συγκεχωρημένη, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία: διότι χωρὶς αὐτὴν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γεννηθῇ ἡ πληροφορία εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα· καὶ χωρὶς τὴν πληροφορίαν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναγεννηθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἦγεν νὰ ἐνδυθῇ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ νὰ ἐνδυθῇ τὸν νέον (75). εἶναι ἀδύνατον νὰ προκόψῃ ποτὲ εἰς τὴν ἀρετὴν, ἢ νὰ ὑπερμαχήσῃ τῆς πίστεως ἐναντίον εἰς Βασιλεῖς καὶ Τυράντας, ἢ νὰ τὴν ὑπερασπίσῃ ἐναντίον εἰς τὰς ἑτεροθρήσκους (76). Οἱ Ἀπόστολος Πέτρος, γινώ-

(b) 5

σκων

(74) Ἀνάγνωθι τὴν δεκάτην τρίτην κατήχησιν τοῦ Κυρίου καὶ Ἱεροσολύμων: ὅπερ πολλὰ θαύματα καὶ εὐδαιμονίας ἔχει διὰ τὴν ἐν τῇ περὶ πληρώσεως τῶν προφητειῶν.

(75) Ἐφισ. 4, 22. καὶ Κολασσ. 3, 10.

(76) Παράμενε ταῖς κατηχήσεσιν — ὅπλα γὰρ λαμβάνεις κατὰ ἀντικειμένης ἐνεργείας· ὅπλα λαμβάνεις κατὰ αἱρέσεων, κατὰ Ἰουδαίων, καὶ Σαμαρειτῶν, καὶ Ἑθνῶν· πολλὰς ἐχθρὰς ἔχεις, πολλὰ

σχών τὴν ἀναγκαιότητα τῆς πληροφορίας ταύτης, μᾶς διδάσκει λέγων: Ἕτοιμοι δὲ αἶε πρὸς ἀπολογίαὶν παντὶ τῷ αἰτῶντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος (77). Αὐτὸς ὁ Χριστὸς προσάπτει τὸ νὰ ἐρευνῶμεν τὰς γραφάς (78): καὶ τὸ νὰ ἐρευνᾷ τις τὰς γραφάς τί ἄλλο εἶναι παρὰ τὸ νὰ ἐρευνᾷ τὴν θρησκείαν. Αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων λέγουσι διὰ τὰς εὐγενεῖς ἐκείνας Ἰουδαίους, ὅτι ἐδέξαντο τὸν λόγον τῆ Θεῦ μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ κατ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφάς, εἰ ἔχοι ταῦτα ἔτι (79). Ἡ ἐρευνα ἐγένετο εἰς αὐτοὺς τὴν πληροφορίαν: καὶ ἡ πληροφορία τὴν προθυμίαν. Ἡ λατρεία τῶν χριστιανῶν ὀνομάζεται λογικὴ (80): καὶ τὸ γάλα τῆς πίστεως λογικόν (81): τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι ἡ θρησκεία τῶν χριστιανῶν ἔχει λόγον, καὶ ἐπομένως ἐρευνᾷ καὶ ἀποδεικνύει: καὶ ὅτι δὲν εἶναι τεθεμελιωμένη εἰς μύθους σεσοφισμένους (82) ἐναντίως εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, καθὼς αἱ ψευδοθρησκεῖαι. Καὶ ἐπειδὴ τοιαύτη εἶναι ἡ ἡμετέρα θρησκεία: διὰ τί νὰ φοβώμεθα νὰ τὴν ἐρευνήσωμεν εἰ ἔχοι ταῦτα ἔτι; Τὸ νὰ λέγη τις, ὅτι πρέπει νὰ πιστεύωμεν χωρὶς ἐρεύνης εἶναι μία αἵρεσις, καθὼς λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος (83), με-
γα-

πολλὰ βέλη λάμβανε· πρὸς πολλὰς γὰρ ἀκοντί-
ξεις· καὶ χρεῖα σοι μαθεῖν πῶς κατακοντίσῃς τὸν
Ἕλληνα, πῶς ἀγωνίσῃ πρὸς αἵρετικόν, πρὸς Ἰουδαίον
καὶ Σαμαρείτην κτλ. Κύριον. Ἱεροσολύμ. προκατηχ. ἀριθμ. 10.
(77) Α. Πέτρ. 3, 15. Ἰδ. καὶ Τίτ. 2, 8.

(78) Ἰωάν. 5, 39.

(79) Πράξ. 17, 11. (80) Ρωμ. 12, 1.

(81) Α. Πέτρ. 2, 2. (82) Β. Πέτρ. 1, 16.

(83) Πρὸς τὰς κελύοντ. ἀπλῶς πιστεύαν τοῖς λέγουσιν (ἰσ.
λεγομένοις) κτλ. τόμ. 2, σελιδ. 325. Ἰνδός. Κολων. 1686. καὶ

γκλιτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας αἱρέσεις. Αὐτὸ
 εἶναι ἴδιον τῶν ψευδοθρησκικῶν τὸ νὰ φοβῶνται τὴν
 ἔρευναν· διότι μὲ τὴν ἔρευναν ἐλέγχεται ἡ σαθρότης
 τῶν. Τῶν χριστιανῶν ἡ θρησκεία δὲν φοβεῖται τὴν
 ἔρευ-

παρακατιῶν ὁ αὐτὸς Πατὴρ λίγη· δέχεσθε, Φησὶν (ὁ πιστεύ-
 εν ἀλόγως ἀξίῳ), ἀπλῶς τὰ λεγόμενα· καὶ μηδεὶς ἐξε-
 ταζέτω τί πρέπον ἐν αὐτοῖς ἢ ἀπρεπές· καὶ πίσιν
 ὀνομάζει τὴν ἀβαστάνισον ἐπὶ τοῖς ἀσάτοις (ἰ. αὐσα-
 τοις) καὶ ἀναποδείκτοις ἐπὶ βλάβῃ συγκατάθεσιν.
 Ἀλόγως πισεύσω; καὶ μὴ ἐξετάσω τί δυνατόν, ἢ
 συμφέρον, ἢ πρέπον, ἢ Θεῷ φίλον, ἢ τῇ φύσει κα-
 τάλληλον, ἢ τῇ ἀληθείᾳ συμφωνον, ἢ τῷ σκοπῷ
 ἀκόλουθον, ἢ τῷ μυστηρίῳ ἀρμόδιον, ἢ τῆς εὐσεβείας
 ἀξίον; καὶ τί κέρδος ἔξω; ἢ τίς ὄνησις τῇ διανοίᾳ τῇ
 μηδὲν τέτων λογιζομένη, ἀλλ' ἀκοὴν μὲν τῷ ἤχῳ τῶν
 ῥημάτων βιάσασθαι, ψυχὴν δὲ μηδεμίαν τῶν λεγο-
 μένων σύνεσιν δέχεσθαι; Τέτο περὶ (ἰ. παρὰ) πᾶσι
 τοῖς ἄλλοις τῆς πλάνης καὶ τῶν κακῶν ὅλων αἰ-
 τιον γίνεταί· τίς γὰρ τῶν πολεμίων τῆς καθολικῆς
 Ἐκκλησίας ἐκ ἀξιοῦ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτῇ λεγομένοις
 ἀκρίτως πιστεύει; — ἔχ' παρατεῖται τὴν ἐξε-
 τασιν, ἵνα φύγῃ τὸν ἔλεγχον; — Τί ἔν ποιήσω-
 μεν, εἴ τις τῶν ἀπίστων ἡμᾶς ἀπαιτεῖ λόγον, κατη-
 γορῶν τῆς αἰτίας Γραφῆς ὡς ἐναντίον λεγέσης; εἰπω-
 μεν· πιστευσον πᾶσι; καὶ τίς ἐκ αὐτῶν ἀποπηδήσας κα-
 ταγελάσειεν, ὁδῶν οἷος τὸ ἂν τοῖς ἀλλήλοις μα-
 χόμενα, καὶ μηδεμίαν λύσιν λαμβάνοντα ὡς ἀξιό-
 πιστα δέχεσθαι; δύο γὰρ ὄντων ἐναντίον λόγων αἰνάγ-
 κη τὸν ἕτερον ψευδῆ διελέγχεσθαι. Τί πρὸς ταῦτα
 ἐξέμεν; ἢ καὶ ἡμεῖς ἀπαιτούμενοι τὸ πιστεύειν δόγμα-
 σιν ἀναποδείκτοις καὶ ἀσυστάτοις αἱρετικῶν ἢ ἐκλήνων,
 κατὰ τὴν τοιαύτην πρότασιν συνιδησόμεθα; ἀλλ'
 ἀπαγε! ἔτε ἀσύστατα τὰ ἡμέτερα, ἔτε ἀλλήλοις
 μαχόμενα. Καὶ μὴ ὀλίγα· ἔτω καὶ τὸν ἐχθρὸν ἢ

ἐρευνᾶν, δὲν τρέμει τὴν ἐξέτασιν. Μεταχειρίσθητι λοιπὸν ὡς χρεῖσιν ἐῶναι τὰς δυνάμεις τῆ λογικῆ φωνῆς· γενεῖ κριτῆς αὐτῆς τῆς θεησκείας σε· μὴ φοβηθῆς καὶ τὴν παρατήρησιν εἰς τὸ κριτήριον τῆ ἀρεθῆ λόγου, καὶ καὶ τὴν παραβάλλει με τὰς ἄλλας θεησκείας· ἐξέτασον τῆς μάρτυρας αὐτῆς τῆς θεησκείας· ἐρευνήσον, ἂν ᾖναι σύμφωνοι, ἂν δὲν ἔχον καὶνένα κρυπλὸν τέλος καὶ ψευδῶσι· σύγκρινον ἰσορίαν με ἰσορίαν, περιστάσεις με περιστάσεις (84): ὅσον ἀκριβεστέρα εἶναι ἢ ἐρευνᾶσαι, τοσῶτον μεγαλητέρα θέλει ᾖναι ἢ πληροφορία καὶ ἡ χαρά σε ὅτι δὲν ἐπλανήθης. Μέχρι τῆς ἢ ἐρευνᾶ εἶναι ὅχι μόνον συγχεχωρημένη ἀλλὰ καὶ ἀναγκασιότατη.

§ 18. Αὐτὸ ὅμως πληροφορηθῆς, ὅτι ἔσως ἔχει τὸ πρᾶγμα, μὴ σκανδαλίζεσαι, διότι εὐρίσκεις εἰς τὴν θεησκείαν σε καὶ πράγματα, τὰ ὅποια δὲν δύναται καὶ χωρήσῃ ὁ πόνος ἡμῶν νῦν. Καθὼς ἔχεις χρέος καὶ τὴν ἐξετάσῃς, ἂν ᾖναι ἀπ' ἑρανεῖ (καθὼς τὴν παριστάνουσιν οἱ Συγγραφεῖς τῆς): ἔτω δὲν πρέπει καὶ τὴν ἀπορρίπτῃς διὰ τῆς μόνον ὅτι περιέχει μυστήρια. Ἐξ ἐναντίας, ἕνας ἀπὸ τῆς χαρᾶς τῆς Θεοφάνειας τῆς ἡμετέρας θεησκείας εἶναι τὸ καὶ περιέχει καὶ τινὰ ἀκατάληπτα εἰς τὸν ἀνθρώπινον νῦν.

πέισμεν, καὶ τὴν αἰγιαν γραφὴν σύμφωνον ἐπιδέξομεν, καὶ τῆ μυστηρίῃ τὴν δόξαν ἐνθέσμως κηρύξομεν, καὶ τὴν ἀρμόζουσαν πληροφορίαν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν θεσαυρίζομεν, μήτε χωρὶς λόγου πιστεύοντες, μήτε χωρὶς πίστεως λέγοντες. 1^{ον} καὶ σελίδ. 294. πρὸς τῆς κελεύουσας μὴ εἶναι ἀπὸ γραφῶν ζητῶν ἢ λαλῶν, ἀρκυμέναις τῇ παρ' αὐτοῖς πίστι.

(84) Οὕτω, παραδείγματος χάριν, ἀποδεικνύει σοφώτατα τὴν ἀνάστασιν τῆ Χριστοῦ ὁ Κύριος ἐρροσολύμων (κατηχ. 14. ἀριθμ. 14.) καὶ ἐκ τῆς, ὅτι οἱ φύλακες, ἀγαπᾶ μάρτυρῶντες, ὅτι ἐσολήθη ὁ νεκρὸς ἐξ ἀμελείας αὐτῶν, δὲν ἐπαυδύθησαν (ματθ. 28, 11 — 15.). εἰς καιρὸν ὅπως οἱ φύλακες τῆ Πέτρῃ κολλᾶσαντες, διότι ἔφυγεν ἐκ τῆς φυλακῆς ὁ Πέτρος, Πράξ. 12, 19.

νέν. Ἄν' ἔλα ἦσαν καταληπταί, ἡ Θεόςθεν ἀποκα-
λυφθεῖσα θρησκεία ἦτον περὶ τῇ· μήτε ἦτον ἀνάγκη
να σαυρωθῇ ὁ εἰς τῆς Τριάδος ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλλ' ἱκα-
νός ἦτον ὁ φυσικὸς λόγος να ὀδηγήσῃ τὸν καθ' ἓνα
εἰς τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν. Ὁ φυσικὸς λόγος
ὁμως ἐξοφώθη ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν· καὶ δὲν ἤξευρε,
μήτε ἠδύνατο να εὖρη τὴν θεραπείαν τῆς κοινῆς διαφ-
θορᾶς τῶν ἀνθρώπων (85), καὶ τὸ μέσον τῆς κα-
ταλλαγῆς μὲ τὸν δικαίως ὀργισμένον ἐραίνιον ἡμῶν
Πατέρα. Ἦτον λοιπὸν χρεῖα να τὸ εὖρη ἡ ἀπείρος
τῷ Θεῷ σοφία, καὶ να τὸ βάλλῃ εἰς ἔργον ἡ παντο-
δυναμία τε. Ἡ ἀμαρτία ἦτον ἀπείρος διότι ἐγένε-
εἰς τὸν ἀπείρον Θεόν· ἐπομένως ἐπρεπε να ἦναι
ἀπείρος καὶ ὁ μεσίτης, ὅστις ἔμελλε να ἱκανοποιή-
σῃ τὴν ἀπείρον τῷ Θεῷ δικαιοσύνην. Αὐτὰ τα
τάγματα τῶν Ἀγίων Ἀγγέλων ἂν ἐσαρκῶντο ὅλα
καὶ ἐσαυρῶντο ὑπὲρ ἡμῶν, ἦτον ἀδύνατον να ἐξαλεί-
ψωσι τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον· διὰ τὸ να ἦναι καὶ
αὐτοὶ (καθὰς ἡμεῖς) ὄντα πεπερασμένα. Δὲν
ἔμενε λοιπὸν ἄλλος, πᾶρεξ ἑνὸς Θεοῦ· καὶ ἐνταῦ-
θα ἀρχεται τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον· Θεὸς
ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ (86) ἐσαυρώθη, ἐτάφη,
ἀνέστη, καὶ ἀνελήφθη εἰς τὴς ἐραίες. Αὐτὸς ἔχεν
ἐπὶ γῆς μαθηταίς· καὶ οἱ μαθηταὶ τὸ ἐμαρτύρησαν
ἐν ἐνὶ σώματι μέχρι θανάτου (87). Ἄν' ἐπληροφο-
ρήθης.

(85) Γενέ. 6, 11, 12.

(86) Α. Τιμοθ. 3, 16.

(87) Καὶ μάρτυρες αὐτῷ τῆς ἀναστάσεως μα-
θηταὶ δώδεκα, ἐ λόγους κεχαρισμένοις μαρτυρήσαν-
τες, ἀλλὰ μέχρι βασάνων καὶ θανάτων περὶ τῆς
ἀληθοῦς ἀναστάσεως ἀγωνισάμενοι. Εἴτα ἐπὶ σῶμα-
τος μὲν δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σαθίζεται πᾶν ἔθ-
μα, κατὰ τὴν γραφὴν· δώδεκα δὲ τῇ ἀναστάσει τῷ

ρήθης, ὅτι εἶναι ἀληθῆς ἡ μαρτυρία των, μὴ περιεργάζεσθαι περαιτέρω· μὴ πολυπραγμονῆς τολμηρῶς, πῶς ὁ Θεὸς ἐγέννησεν Υἱὸν (88); πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐνωθῇ ἡ Θεία Φύσις μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην, ἡ νὰ γεννήσῃ παρθένος; μὴ καταγίνεσθαι εἰς τοιαύτας μαρὰς καὶ ἀπαιδεύτες ζητήσεις (89): ἀλλὰ λέγε με βαθυτάτον σέβας· τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατὰ ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ (90).

§. 19. Αὐτὸς ὁ λοιπὸν ἀνεσκευάσθησαν αἱ ἀντιθέσεις τῶν ἐναντίων (ὡς νομίζω) ἱκανῶς· ἀφ' οὗ ἀπεδείχθη ἀπὸ τὴν ἀγίαν Γραφὴν, ἀπὸ τὴν προῆξιν αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον ἡ ἀναγκαιότης τῆς νὰ κατηχηθῇ ὁ χριστιανὸς τὴν ἰδίαν θρησκείαν: ἐπόμενον ἦτον καὶ νὰ δοθῇ μία τοιαύτη κατήχησις εἰς τὰς χριστιανὰς· τὴν ὁποίαν διδάσκοντες οἱ ποιμένες τὰ πρόβατα, οἱ γονεῖς τὰ τέκνα, οἱ ἀνάδοχοι τὰ ἀναδεξιμαῖα, καὶ ἀπλῶς οἱ πεπαιδευμένοι τὰς ἰδιώτας καὶ ἀπαιδεύτες ἤθελε συνεργήσωσιν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀρχαίας ταύτης ἐπαινετῆς συνηθείας, εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἡθῶν, καὶ ἐπομένως εἰς τὴν ψυχικὴν τῶν χριστιανῶν σωτηρίαν. Αὐτὸς ἦτον ὁ σκοπὸς μετὰ πολλὴν νὰ δώσω εἰς Φῶς καὶ μίαν κατήχησιν: ἀλλὰ δὲν ἐτόλμων, διὰ τὸ νὰ ἔλεπεν ἀπ' ἐμὲ ἡ ἱκανότης· μέχρις οὗ (κατὰ Θεῖαν εὐδοκίαν) εὗρηκα τὴν παρῆσσαν κατήχησιν. Ἡ ὁποία

συγ-

Χριστὸς μαρτυρεῖσι, καὶ ἄρα ἔτι πρὸς τὴν ἀνάστασιν ἀπισθεῖς; Κύριον. Ἱεροσολύμ. κατηχ. 4. ἀριθμ. 12. Γ'δε καὶ τὸ 15. κεφ. ὅλον τῆς Α. πρὸς Κορινθ.

(88) Καὶ ὅτι μὲν ὁ Θεὸς υἱὸν ἔχει, τῆτο πίστευε· τὸ δὲ πᾶς, μὴ πολυπραγμόνεις: ζητῶν γὰρ ἔχ' εὐρήσεις. Μὴ ἐξυψῇ σεαυτὸν, ἵνα μὴ πέσῃς· ἃ προστετάγησιν, ταῦτα διανοῦ μόνος. Κύριον. Ἱεροσολύμ. κατηχ. 11. ἀριθμ. 19.

(89) Β. Τιμοθ. 2, 23.

(90) Λακ. 18, 27.

συγγραφῆται τὸ πρῶτον εἰς Ῥώσικὴν διάλεκτον πα-
ρὰ τῷ Σοφωτάτῃ καὶ Πανιερωτάτῃ ταύτῃ Μητρο-
πολίτῃ Μόσχας Κυρίῳ Πλάτωνος (91) μετεφράσ-
θη ἔπειτα εἰς τὴν Γερμανικὴν (92): τῆς ὁποίας με-
τρίαν εἰδήσῃ ἔχων, ἐπεμελήθη χωρὶς ἀναβολὴν τὴν
μετάφρασιν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλὴν διάλεκτον, διὰ
τὴν κοινὴν ὠφέλειαν τῶν ὁμογενῶν μετ' ἡμῶν. Εἰς
αὐτὴν προσέθηκα καὶ σημειώσεις τινὰς ἠθικὰς τε καὶ
φιλολογικὰς (ὅσας ἐμνημόνευον ἀπὸ τὰς ἀναγιώ-
σεις με), καὶ πολλὰς τόπας τῆς Θείας Γραφῆς: καὶ
διὰ περισσοτέραν βεβαίωσιν τῆς διδασκαλίας τῷ Σε-
βασμιωτάτῃ μοι Συγγραφέως: καὶ διὰ νὰ δύαιται
νὰ τὰ μεταχειρίζονται οἱ πνευματικοὶ πατέρες καὶ
αὐτοὶ πρὸς τέτοις οἱ ἱεροκήρυκες, ὅσῃς λαλήσιν
εἰδικῶς κατὰ τινος ἀμαρτίας, ἢ θέλῃσι νὰ ἀποδεί-
ξωσι καμμίαν ἀλήθειαν τῆς ἱερωτάτης ἡμῶν Θεο-
κείας.

§. 20. Πολλὰ ἤθελεν εἰπῶ εἰς ἔπαινον τῷ πα-
ρόντος συγγραμματος: ἂν ἦτον δυνατόν εἰς τὸν με-
ταφρασὴν τὸ νὰ ἐπαινῇ τὸν Συγγραφέα χωρὶς
κίνδυνον τῷ νὰ νομισθῇ ἐπαινέτης αὐτὸς ἑαυτοῦ. Ἀφί-
νω λοιπὸν τὴν κρίσιν εἰς ὑμᾶς τὰς νενεχθεῖς ἀναγνώσας:
τὰς ἐποικὺς παρακαλῶ νὰ τὸ δεχθῇτε μετὰ χαρᾶς ὡς
τροφεῖον τὸ ὁποῖον ἀνταποδίδει εἰς τὴν Ἀνατολικὴν
Ἐκκλησίαν ἡ Ῥώσικὴ διὰ τὴν πίσιν τὴν ὁποίαν ἔλαβε
παρ' αὐτῆς (93): καὶ νὰ τὸ μελετᾶτε συνεχῶς, ἂν θε-
λητε νὰ λάβητε τὸν μακαρισμὸν τῷ μελετᾶντος εἰς τὸν
νόμον τῷ Κυρίῳ ἡμέρας καὶ νυκτὸς (94), ἂν θέλητε νὰ
προ-

(91) Οὗτος ἀνατροφεὺς ὑπάρχων τῷ Μεγάλῳ Δεσπότη τῆς
Ῥωσίας, συνέγραψε ταύτην διὰ τὴν Αὐτοκρατορικὴν αὐτῷ Τίτλη-
λότητα, ἱερομόναχος ἐστὶ ὢν, καὶ Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς ἐν Τραπεζῇ
Μονῆς.

(92) Καὶ ἐτυπώθη ἐν Ρίγα τῇ Πόλει, ἐν ἔτει 1770.

(93) Ἴδε τὴν ἐβδόμην σημείωσιν τῷ §. 28. τῷ Β. Μέρ. τῆς
ἐπιμέλειας κατηχήσεως.

(94) Ψαλμ. I, 2.

προσφέρετε εἰς τὸν Δημιουργὸν ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἀγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ (95) τὴν περὶ Θεῶν γνῶσιν (96), χωρὶς τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον νὰ ση-
 ριχθῇτε ποτὲ εἰς τὴν πίσιν καὶ τὰ καλὰ ἔργα. Σπε-
 दाσατε δὲ νὰ τυπώσῃτε καὶ εἰς τὴν καρδίαν τῶν τέ-
 κνων ὑμῶν τὴν τοιαύτην γνῶσιν, ἐν ᾧ εἶναι εἰς νεα-
 ραὺν ἡλικίαν (97): ἂν θέλητε νὰ τὰ σοφίσῃτε τὴν ἀλη-
 θινὴν καὶ ψυχροσωτήριον σοφίαν (98). χωρὶς τῆς
 ὁποίας πᾶσα ἄλλη σοφία καὶ ἐπιστήμη εἶναι μωρία.
 “Τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι ὑμᾶς ἀπ’ αὐτῆς, καὶ σῇ-
 “σάι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτῆς ἀμώμους ἐν ἀγαλ-
 “λιάσει, μόνῳ Σοφῷ Θεῷ Σωτῆρι ἡμῶν δόξα καὶ με-
 “γαλωσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία, καὶ νῦν καὶ εἰς
 “πάντας τὸς αἰῶνας. Ἀμήν! (99).

(95) Ρώμ. 12, 1.

(96) Οἱ τῶδε τῇ παντὸς Δημιουργὸς καὶ Πα-
 τὴρ ὃς δεῖται αἵματος, εὐδὲ κνίσσης, εὐδὲ τῆς ἀπὸ
 τῶν αἰθρῶν καὶ θυμιαμάτων εὐωδίας, αὐτὸς ὢν ἡ τε-
 λεία εὐωδία, ἀνεκδοὺς καὶ, ἀπροσδεής: ἀλλὰ θυσίαν
 αὐτῷ μεγίστην, ἃν γινώσκωμεν, τίς ἐξέτεινε καὶ συ-
 νεσφαίρωσε τὰς ἐρανὲς, καὶ τὴν γῆν κέντρει δικτὴν
 ἤδρασε· τίς συνήγαγε τὸ ὕδωρ εἰς θαλάσσας καὶ
 διέκρινε τὸ Φῶς ἀπὸ τῆς σκότῃς· τίς ἐκόσμησεν
 ἄστρους τὸν αἰθέρα, καὶ ἐποίησε πᾶν σπέρμα τὴν γῆν
 ἀναβάλλειν· τίς ἐποίησε ζῶα καὶ ἄνθρωπον ἔπλασε.
 Ἀθηναγόρου Πρεσβ. περὶ χριστιαν. σελίδ. 48. ἐκδοσ. Οἰκονίας 1706.

(97) Αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐπιβάλλει εἰς τὰς γονάς τὸ ἀπαραίτη-
 τον χρίος τῷ νὰ κατηχῶσι καὶ νὰ διδάσκωσι τὰ ἴδια τέκνα: ἴδε
 Δευτερονομ. 6, 7. 11, 19. 21. 32. 46.

(98) Ἰ’ δε Β. Τιμοθ. 3, 15.

(99) Ἰ’ δε. ἐπιστολ. εἰς χ. 24. 25.

Εἰς τὸν Πανιερώτατον Σύνγραφέα τῆς Βίβλου.

Ἡ βίβλος τέον ἔννεπέ μοι Πατέρ'. — Εμὶ Πλάτωνος

Θεία. — Πῶς δὲ λόγος οἶδε Θεοῦ! Πλάτων; —

Οὐτὸν Ἀθήνησιν σοφίης ἡγότερα σαθραῖς

Φημὶ γ' ἐγὼ κείνον, κρέσσονα παρπολὺ δέ:

Τῆς Θείης ὅς ἐων ἴδρις σοφίης Ιεράρχης,

Μόχας Εὐσεβέων νῦν Ἀ' γυριν διέπει. —

Εὖ γ' ὁ ΠΛΑΤΩΝ! — τύπος ἦγε πέλων ἐδλῆ βίότοιον,

Ἡγεῖται οἶμα Οὐρανίε προφρόνως.

Εἰ δέσ' ὀπηδεῖν τῷδ' Ἡγήτορι θυμὸς ἀνήκε,

Συννεχέως βέλε σὰς μ' ἀνὰ χεῖρας ἔχειν.

Ὁ Μεταφραστής.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

περὶ τῆς

Φυσικῆς τῆ Θεῆ γνώσεως, ἣτις μᾶς
ὁδηγεῖ πρὸς

τὴν

Εὐαγγελικὴν πίσιν.

§. 1.

Ἀρχὴ πάσης ἀνθρωπίνης γνώσεως εἶναι τὸ νὰ γνωρίσῃ τις τὸν ἑαυτὸν τῆ. Πίθεν
ἀρχεται
ἡ ἀνθρώ-
πινος
γνώσις.

Οἱ παλαιοὶ ἐπίστευον κοινῶς, ὅτι, τὸ νὰ γνω-
ρίσῃ τις ἑαυτὸν, εἶναι ὁ πρῶτος βαθμὸς τῆς σο-
φίας: διὰ τῆτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἀ. Κορ. θ. II, 31.)
λέγει: “εἰ γὰρ ἑαυτὲς διεκρίνομεν, ἔκ ἂν
“ἐκρινόμεθα”.

§. 2.

Ἄν ἐξετάσωμεν διὰ ταύτης τῆς γνώσεως τὴν ἰδίαν ἡμῶν φύσιν: πληροφορεμέθα, ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ κλίσωμεν ἡμεῖς ἑαυτὲς (α). Ἀπόδα-
ξις, ὅτι
ἐστὶ Θεός.
Ἐκ τῆ ὁποῖα συμπεραίνεται ἀναγκαίως, ὅτι
εἶναι τι ὃν ἀκλίσει καὶ παντοδύναμον, παρὰ

Α

τῆ

τῷ ὁποίῳ ἐπλάσθημεν ἡμεῖς καὶ τὰ λοιπὰ
κτίσματα (β)· καὶ τὸ τοιαῦτον ὄν εἶναι ὁ
Θεός.

(α) Ὅσα βλέπομεν εἰς τῷ τὸν κόσμον
εἶναι ἐνδεχόμενα· τέτῳ ἡδύνατο νὰ ᾔσται,
ἢ νὰ μὴν ᾔσται, ἢ νὰ ᾔσται κατ' ἄλλον τρόπον.
Ὅταν ὁμῶς παράγεται τι ἐκτὸς μὴ ὄντος εἰς τὸ
εἶναι· ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐκτίσθῃ παρ' ἄλλου τινός·
διὰ τῷ καὶ ὁ Προφήτης Δαυὶδ (ψαλμ. 99, 3.)
λέγει. “σὺ ἐποίησας ἡμᾶς, καὶ ἔχ
“ἡμεῖς.” (*)

(β) Διὰ τῷ καὶ ὠνομάσθη μικρὸς κόσ-
μος ὁ ἄνθρωπος· ἡθεωρία τῷ ὁποίῳ μᾶς ὡδη-
γεῖ πρὸς τὸν Θεόν.

§. 3.

Γίνεται φανερὰ πρὸς τέτοις ἡ ὑπαρξίς
τῷ Θεῷ, πρῶτον, ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ θεωρίαν τῷ
κόσμῳ τέτῳ (α), δεύτερον, ἀπὸ τὴν κοινὴν
ὁμολογίαν ὅλων τῶν ἐθνῶν (β), τρίτον, ἀπὸ
τὴν ἐσωτερικὴν πληροφориάν τῆς ἰδίας ἡμῶν
συνειδήσεως (γ), καὶ τελευταῖον ἀπὸ τὴν
ἐμφυτον ἐπιθυμίαν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν τῷ
ἀκριβῶς ἀγαθοῦ, ἡγεὺς τῆς πληρεσάτης εὐδαι-
μονίας (δ).

(α) Ὁ κόσμος ἔτος εἶναι θέατρον, εἰς τὸ ὁποῖον
βλέπομεν τὴν θεῖαν δόξαν εἶναι βιβλίον, τὸ ὁποῖον
φανερώνας τὸν ἴδιον συγγραφέα· εἶναι ἔσοπτρον
τῆς

(*) Τὸ Ἑβραϊκὸν καὶ οἱ Ἑβδομήκοντα: “αὐτὸς ἐποίη-
“σε ἡμᾶς καὶ ἔχ ἡμεῖς.” ψαλμ. 100, 3.

τῆς Θείας σοφίας. Τῆτο βεβαίωσι καὶ ὁ Ἀπόστολος (Ρωμ. 1, 20,) λέγων “τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτῷ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥτε αἰδίου αὐτῷ δύναμις καὶ θεϊότης.,

(β) Εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς, μεταξὺ προσέτι καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀγροικότερα ἔθνη φαίνονται βωμοὶ πανταχῷ προσφέρονται θυσίαι. Τόσον εἶναι ἰχυρὰ εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἡ συναίσθησις τῆς Θείας ὑπαρξεως, ὥστε προσκυνεῖ λίθες, ἢ ἄλλοτι φθαρτὴν πρᾶγμα προτιμώτερον παρὰ νὰ πισύσῃ ὅτιδὲν εἶναι Θεός.

(γ) Ἡσυνείδησις παντὸς ἀνθρώπου, διὰ μὲν τὰς καλὰς πράξεις αἰσθάνεται χαρὰν, διὰ δὲ τὰς κακὰς πλήττεται καὶ ταράττεται: καὶ τῆτο προέρχεται ἀπὸ μίαν ἔμφυτον δύναμιν, ἡ ὁποία μᾶς ἀναγκάζει νὰ πισεύσωμεν, ὅτι εἶναι ἓνας παντέφορος καὶ παντοδύναμος κριτὴς, εὐεργετικὸς ἀνταποδότης τῆς ἀρετῆς, καὶ τιμωρητὴς ἀδυσώπητος τῆς κακίας. . Σύμφωνα τούτοις λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος Ρωμ. 2, 15. (*)

(δ) Ὅσον εὐδαίμων καὶ ἂν ᾖ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, ὅσην ἀφθονίαν καὶ ἂν ἔχῃ ὅλων τῶν ἀγαθῶν: δὲν δύναται μὲ ὅλον τῆτο ποτὲ νὰ πληρώσῃ τὴν ἰδίαν ἐπιθυμίαν τοσούτον, ὥστε νὰ μὴ δυταρεσθῇ πολλάκις εἰς τὰς προσκαίρους ἡδονὰς, καὶ νὰ ὀρεχθῇ ἄλλας περισσότερας. Ὁ Σολομών,

Α 2

αφ

(*) “Οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρήτης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων “τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογεμένων.”

ἀφ' ἧ ἀπήλαυτε πᾶν εἶδος ἡδονῶν, ἀνέκραξε, τέλος πάντων "τὰ πάντα ματαιότης" (*).

Καὶ ἐπειδὴ μία τοιαύτη ἔμφυτος ἐπιθυμία δὲν εἰσέθῃ ματαιῶς εἰς ἡμᾶς: ἔπεται ὅτι καὶ δύναται νὰ πληρωθῇ ἀπὸ τελειότερόν τι καὶ μονιμώτερον ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ Θεός· καθὼς λέγει ὁ Δαυὶδ "χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὄφθηναι μοι
"τὴν δόξαν σου", ψαλμ. 16, 15. (**).

Ὅταν μετὰ προσοχῆς σοχασθῇ τις τὴν ἀπόδειξιν ταύτην τῆς ὑπαρξεως τοῦ Θεοῦ: ἐκπλήττεται διὰ τὴν τυφλότητα τῶν ἀσεβῶν Ἀδελφῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἀμφιβάλλουσι τινὲς δικαίως, ἂν εὐρίσκωνται τοιοῦτοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀρνέονται τὴν ὑπαρξιν τοῦ Θεοῦ· χωρὶς ἡσυνείδησός των νὰ ἦναι πεπληροφορημένη τὸ ἐναντίον.

§. 4.

Τῆς Θεοῦ Ἀφ' ἧ ὁμολογήσωμεν, ὅτι εἶναι Θεός: πρέπει νὰ τὸν νοήσωμεν ὡς τὸ "Τψισον Οὐν"· τὸ ὁποῖον δὲν κρέματα ἀπὸ ἄλλου τινα, ἀλλ' εἶναι αὐτὴ ὑπαρξίον· καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ ἀνυπαρξία εἶναι ἀδύνατος.

Ἄν

(*) Ἐκκλησιας· 1, 2.

(**) Τὸ Ἑβρ. χορτασθ. ἐν τῷ ἐξεγερθῆναι τῇ εἰκόνι σου, ἢ τῆς εἰκόνος σου. Ψαλμ. 17, 15. Ὁ Σύμμαχος χορτ. ἐξυπνισθῆς τῆς ὁμοιώσεώς σου· ἤ γὰρ εἶλε χορτασθῶ ἀπὸ τὴν ὁμοιότητά σου ὅταν ἀνασταθῶ, ἢ εἶλε χορτασθῶ, ὅταν ἀνασταθῶ ὁμοίως, κατὰ τὸ Α. Κορινθ. 15, 49. καὶ Α. Γαλ. 3, 2.

Ἄν τὰ πάντα παρήχθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, εἶναι αὐτόνατον νὰ ἐκτίσθῃ αὐτὸς ὑπὸ ἄλλου τινός· εἰδὲ μὴ, ἐπρεπε νὰ ὑποθέσωμεν ἄλλον ὑπέρτερον καὶ δυνατώτερον ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸ ὁποῖον εἶναι παντάπασιν ἐναντίον εἰς τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν περὶ Θεοῦ.

§. 5.

Ἀπὸ τὴν γυνῶσιν τῇ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ ἐξήρτηται ἡ γυνῶσις τῶν Θεῶν ἰδιοτήτων· καθότι, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν κρέματα ἀπὸ ἄλλου τινά, καὶ ἡ ἀνυπαρξία τε εἶναι ἀδύνατος, συμπεραίνεται, ὅτι εἶναι Εἷς (α), ὅτι δὲν ἔλαβεν ἀρχὴν, μήτε θέλει λάβῃ τέλος ποτὲ, ἦγεν εἶναι Αἰώνιος (β), ἐκδὲ τῆς αἰωνιότητος ἔπεται, ὅτι δὲν ἔχει τίποτε ὑλικὸν ἢ σωματικόν, καὶ ὅτι εἶναι Ἀθάνατος (γ). ἀκολούθως εἶναι πνεῦμα καθαρώτατον (δ)· ὡς καθαρώτατον πνεῦμα ἔχει νῦν (ε)· εἶναι Παγγυνώσης (ζ), Σοφὸς (η), Ἐλεύθερος (θ), Ἀγαθὸς (ι), Δίκαιος (κ), Ἅγιος (λ), καὶ Παντοδύναμος (μ)· ἀπὸ τὰ ὅποια συμπεραίνεται ἀναγκαίως, ὅτι εἶναι Τελειότατον καὶ Μακαριώτατον Οὐ (ν), καὶ Παντοκράτωρ Δεσπότης (ξ).

(α) Ἡ πολυθεΐα μάχεται ἐκδιαμέτρει μὲ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν περὶ Θεοῦ, ὅτι εἶναι δηλαδὴ Οὐ, τὸ ὁποῖον ἔχει πάσας τὰς δυνατάς τελειότητας. Εἴτι λοιπὸν ἀποδίδωσιν αἱλοι εἰς διαφόρους Θεοὺς, ἀποδίδωμεν ἡμεῖς εἰς τὸν ἕνα καὶ μόνον Θεόν· ὡς καὶ ὁ Παῦλος (Α. Κορινθ. 8, 5. 6.) λέγει “καὶ γὰρ εἶπερ εἰσι λεγόμενοι Θεοί,

“εἴτε ἐν ἔρανῳ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς· (ὥσπερ
 “εἰσι Θεοὶ πολλοί, καὶ Κύριοι πολλοί)
 “ἀλλ’ ἡμῖν εἷς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ ὃ τὰ
 “πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν,,. Οὐδεμίαν
 ἀπολογίαν ἔχει λοιπὸν, ὅσοι πιστεύουσι πολλὰς
 Θεούς, καθὼς προσέτι καὶ οἱ εἰδωλολάτραι: καὶ
 εἶναι πρόφασιν ἀνίχυρος, τὴν ὁποίαν τινὲς φιλό-
 σοφοι προφασίζονται διὰ νὰ συγκαλύψωσι τὴν
 ἀγχύνει τῶν ἔθνικῶν· ὅτι δηλαδὴ προσεκύτην τὰς
 διαφορὰς τῆ ἐνὸς Θεοῦ ἐνεργείας ὑποκάτω εἰς δια-
 φορὰς χήματα καὶ ὀνόματα. Αὐτοὶ (καθὼς λέγει
 ὁ Ἀπόστολος Ρωμ. 1, 23.) “ἢ ἀλλὰ ξαντὴν τὴν δό-
 “ξαν τῆ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰ-
 “κόνοιο φθαρτῆ ἀνδρώπε· καὶ πετεινῶν,
 “ἢ τετραπόδων, καὶ ἐρπετῶν,,.

(β) Δὲν ἔχει μήτε ἀρχὴν μήτε τέλος ἐκείνο
 τὸ πρᾶγμα, τῆ ὁποῖα ἡ ἀνυπαρξία εἶναι ἀδύνα-
 τος. Μία διαμονὴ ἀναρχος καὶ ἀτελεύτητος
 ὀνομάζεται Αἰωνιότης: τὴν ὁποίαν σαφέ-
 ρατα παριτάει ἡ αἰγία Γραφὴ λέγουσα· “αὐ-
 “τοὶ (οἱ ἔρανοί (*)) ἀπολθύνται σὺ δὲ δια-
 “μένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιω-
 “θήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις
 “αὐτὸς, καὶ ἀλλαγήσονται· σὺ δὲ ὁ αὐ-
 “τὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι,, (**).

(γ) Τὰ ὑλικά πρᾶγματα λαμβάνουσιν ἀρχὴν
 εὐθὺς ὅταν ἐνωθῶσι τὰ μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων συνί-
 σανται:

(*) Τὸ Γερμανικὸν αὐτὰ (τὰ κλίσματα.)

(**) Ψαλμ. 102, 26. καὶ Ἑβρ. 1, 11. 12. Τὸ Ἑβραϊκὸν
 διαμνεῖς — ἀλλάξεις — καὶ τὰ ἔτη σου ἔδοξεν
 πανηθήσονται.

σανται: ὅταν τὰ μέρη διαλυθῶσι, τὸ πρᾶγμα λαμβάνει τέλος: τὸ ὁποῖον εἰς τὰ ζῶα ὀνομάζεται θάνατος. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Θεὸς δὲν ἔχει μήτε ἀρχὴν μήτε τέλος: (ὡς ἐπομεν αἰωτέρω) ἐπομένως δὲν εἶναι μήτε σύνθετος ἐκ διαφόρων μερῶν ἐπομένως εἶναι Ἀσώματος καὶ Ἀθάνατος. Οὕτω λέγει περὶ τῆς αὐλίας τῆ Θεῆ ἡ ἀγία Γραφή "Γένος ἔν ὑπάρχοντες τῆ Θεῆ ἐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσῷ, ἢ ἀργύρῳ, ἢ λίθῳ, "χαράγματι τέχνης καὶ ἐνδυμήσεως ἀνθρώπου τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον:,, (*) ὅταν ὅμως ἡ Γραφή ὀνομάζῃ ὀφθαλμοὺς, ὦτα, καὶ χεῖρας Θεῆ, δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωνται κυριολεκτικῶς τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ὡς μεταφορά, τὰς ὁποίας συγκαταβατικῶς πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῆ ἡμετέρας νοοῦ, μετεχειρίσθησαν οἱ Θεόπνευστοι Συγγραφεῖς, θέλοντες διὰ τῶν νὰ παραστήσωσι τὴν δύναμιν καὶ τὰς λοιπὰς ιδιότητας τῆ Θεῆ: οἷον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆ Θεῆ ἐννοεῖται ἡ ἀπειρος αὐτῆ καὶ παντέφορος γνῶσις: διὰ τῶν ὠτῶν ἡ ἰσχύς τῶν ἡμετέρων προσευχῶν ἀκρόασις: καὶ διὰ τῶν χειρῶν, ἡ παντοδυναμία τε. Οὕτω πρέπει νὰ κρίνωμεν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν.

(δ) Πνεῦμα λέγεται ἓνα Ὀν Ἀπλῆν, τὸ ὁποῖον ἔχει νῦν καὶ θέλησιν. Τοῦτον Ὀν εἶναι κατ' ἐξοχὴν ὁ Θεός: καθὼς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (4, 24.) "Πνεῦμα ὁ Θεός:,,

(ε) Νοῦς ὀνομάζεται ἡ τελειότης ἐκείνη τῆ νὰ παριστάνῃ τις εἰς ἑαυτὸν πρᾶγμα τι ἐναργῶς. Εἰς τὸν Θεὸν νῦν ἡ ἐναργὴς τῶν πραγμάτων παρὰ-σσις δὲν περιορίζεται εἰς μόνον τὰ ἐνεργεῖα ὄντα,

Α 4

αὐτῶν

(*) Πράξ. 17, 29.

ἀλλ' ἐκλείνεται καὶ εἰς αὐτὰ τὰ δυναμει· διότι, καθὼς ὁ Θεὸς ἔστι Ἀπειρον ὄν, ἔτω πρέπει καὶ αἱ τελειότητες αὐτῷ νὰ ᾖναι ἀπειραι καὶ ἀπεριόριτοι. Τῆτο βεβαιῶ καὶ ἡ Θεία Γραφή (Ἑβρ. 4, 12.) λέγουσα “καὶ ἔτι ἐστὶ κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ· πάντα δὲ γυμνά καὶ τετραχιζόμενα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ.”

(ζ) Ἡ παγγνωσία τῷ Θεῷ ἔστι, ἡ τελειότης ἐκείνη, διὰ τῆς ὁποίας θεωρεῖ τὴν συνάφειαν καὶ τὸν σύνδεσμον ὅλων τῶν μελλόντων καὶ δυνατῶν πραγμάτων· ὅθεν ἐβρέθη περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐτάζει καρδίας καὶ νεφρέας (*) καὶ ὅτι εἶναι κριτὴς τῶν ἐννοιῶν τῆς καρδίας (**). “Κύριε σὺ ἔγνωσ πάντα τὰ ἔχματα καὶ τὰ ἀρχαῖα,” λέγει ὁ Δαυὶδ, ψαλμ. 138, 5. (***) Ἡ πρόγνωσις αὕτη τῷ Θεῷ, ἀγλαὰ βεβαία, δὲν ἀναιρεῖ μέ ὅλον τῆτο τὴν ἐλευθερίαν τῶν πράξεων· μήτε περιέχει καμμίαν ἀναπόδρασον ἀνάγκην τῇ νὰ πράττωμεν τὴν ἀρετὴν, ἢ τὴν κακίαν. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς βλέπει τὸ μέλλον ἐπίσης καθὼς καὶ τὸ ἐνεστὸς· ἐπεταῖ ὅτι προσὶδεν ἐξ αἰδιῆς ὅλας τῶν ἀνθρώπων τὰς πράξεις, καθὼς ἐμελλον νὰ συμβῶσι κατὰ τὰς νόμους τῆς ἐλευθερίας· ἡ δὲ πρόγνωσις μιᾶς βεβαίας μελλέτης πράξεως δὲν ἀναιρεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς αὐτῆς πράξεως.

(η) Ἡ σο-

(*) ψαλμοὶ 7, 10.

(**) Αἰνίττεται ὅπως ὁ Συγγραφεὺς τὸ Ἑβρ. 4, 12.

(***) Τὸ Ἑβραϊκ. ἔχει: Κύριε ἔγνωσ πάντα [καὶ αὐτὶ τὰ τὰ ἔχματα καὶ τὰ ἀρχαῖα· σὺ ἐπλασάς με καὶ τῇ ἐπομένῃ σιχ. κατὰ τὰς Ἑβδομακοντα] ὅπισθεν καὶ ἐμπροσθεν περιεστρίχισάς με καὶ. ψαλμ. 139, 4, 5. ὁ ὅποιος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ὑμῶν τὴν ἀπειρον γνῶσιν τῷ Θεῷ ἐμφυτικώταται.

(η) Ἡ σοφία τῷ Θεῷ εἶναι ἐκείνη ἡ τελειότης, διὰ τῆς ὁποίας διευθύνει ὅλα τὰ παρόντος κόσμου τὰ πράγματα, πρὸς τὸ προσῆκον ἐκάστῳ τέλος: ὁθεν καὶ ὁ Δαυὶδ λέγει: “ὥς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας.” Ψαλμ. 103.

(θ) Καθ' ὅλα ὅσα ποιεῖ ὁ Θεός, εἶναι ἐλεύθερος: καὶ εἰς δύναται νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ πράξῃ τίποτε διὰ τῆτο καὶ Ψαλμ. 113. λέγει. “ὁ δὲ Θεός ἡμῶν ἐν τῷ Οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ (*)· πάντα ὅσα ἠθέλησεν, ἐποίησεν.”

(ι) Ἡ ἀγαθότης τῷ Θεῷ ὑφίσταται εἰς τὴν θέλησιν, τὴν ὅπου ἔχει νὰ ποιῇ ὅλα τὰ κτίσματα τοσούτον τέλεια καὶ εὐδαίμονα, ὅσον εἶναι χωρητικὴ ἡ φύσις αὐτῶν: λέγω ὅσον εἶναι χωρητικὴ ἡ φύσις αὐτῶν· ἐπειδὴ, διὰ το νὰ ᾔται τὸ Πάνσοφον Ὄν, διευθύνει πάντα πρὸς τὸ σοφάτατον τέλος. Οὕτως ἔδωκε, παραδ. χάρι· εἰς τὸν ἥλιον, τὸ φῶς, καὶ τὸν ἄνθρωπον: δὲν ἔδωκεν ὁμοῦ καὶ τὰ δύο εἰς τὰς δύο· ἀλλ' εἰς καθ' ἓνα ὃ, τι ἦτον σίμφωνον καὶ ἀνάλογον μὲν τῇ φύσιν τῆς. Ἡ Ἀγία Γραφή λαλεῖ τόσον ὑψηλὰ περὶ τῆς ἀγαθότητος τῷ Θεῷ: ὥστε δὲν συγχωρεῖ ἐδεμίαν σύγκρισιν μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς ἀγαθότητος τῶν ἀγγέλων, ἢ τῶν ἀνθρώπων “Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἰς ὁ Θεός.” Λεκ. 18, 19.

(κ) Ἡ Δικαιοσύνη τῷ Θεῷ εἶναι ἡ ἰδίαιτε Ἀγαθότης συγκεκριμένη: καὶ ἡ τοιαύτη σύγκρασις

A 5

εἶναι

(*) Εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν λάπα τὸ καὶ ἐν τῇ γῇ. Ψαλμ. 115, 3.

εἶναι διαρισμένη ὑπὸ τῆς σοφίας αὐτῆς. Θέλει ὁ Θεὸς (παρ. χάρι.) διὰ τῆς ἀγαθότητος αὐτῆς νὰ ποιήσῃ μετόχους τῆς αἰωνίᾳ μακαριότητος ὅλας τὰς ἀνθρώπους· ἀλλ' ἡ δικαιοσύνη τὸ ἐμποδίζει· καὶ ὅτι δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν σοφίαν τὸ νὰ μεταχειρίζεται ἐξίσου τὰς δικαίους, καὶ τὰς πεπωρωμένους ἀμαρτελῆς. Ὅταν λοιπὸν ἕνας τοιοῦτος ἀμαρτωλὸς φερῇται τῆς αἰωνίᾳ μακαριότητος· τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς Θείας δικαιοσύνης. Ὁμοίως πρέπει νὰ κρίνωμεν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν. Ἡ Θεία Γραφὴ λ-λῆ ἐμφατικώτατα περὶ τῆς Δικαιοσύνης τῆς Θεᾶς: “δικαίος Κύριος, καὶ “δικαιοσύνας ἠγάπησεν” εὐθύτητας εἰ- “δε (*) τὸ πρόσωπον αὐτῆς,,. Ψαλμ. 10, 7.

(λ) Ὁ Θεὸς εἶναι Ἅγιος· καὶ ὅτι δὲν εὗρίσκεται εἰς αὐτὸν καμία ἀμαρτία ἢ μῶμος. Ἡ θέλησίς τινος σκοπεῖ μόνον τὸ ἀγαθόν, καὶ βδελύσσεται τὴν κακίαν· καὶ διὰ ταύτην τὴν καθαρωτάτην ἀγιότητα τῆς θελήσεως εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸν μεμολυσμένον ἀμαρτωλόν, ἀν' ἕτος πρῶτον δὲν ἐπιστρέψῃ πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς μετανοίας, καὶ πίστεως. Ἡ Γραφὴ, ὀνομάζει τὴν ἀγιότητα τῆς Θεᾶς, Φῶς: “ὁ Θεὸς Φῶς ἐστὶ· καὶ “σκοτία ἐν αὐτῷ ἔκ' ἐστὶν ἔδω μία,,. Ἰωανν. 1, 5.

(μ) Εἰς τὸν Θεὸν δὲν εἶναι καίνενα ἀδύνατον. Ἡ παντοδυναμία τινος εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε δύναται διὰ φιλῆς θελήσεως, χωρὶς τινὸς κόπου, νὰ παρᾶξῃ ἐκτὸς μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι· καὶ παρᾶγει. Ὁ Θεὸς ποιεῖ. ὅχι ὅσα δύναται, ἀλλ' ὅσα θέλει
θέλει

(*) Τὸ Ἑβραϊκόν — εὐθύτητας ὁφεται — Ψαλμ. 11, 7.

Θέλει δὲ ὅσα εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν σοφίαν αὐτῆς. Ἡδύνατο (παρὰδ. χάρις.) νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἀνθρώπον καὶ ἄκοντα ἀπὸ τὴν κακίαν· ἀλλ' ἤθελεν ἀφαιρέσῃ τὸ αὐτεξέστιον τῷ ἀνθρώπῳ, διὰ τῆς τοιαύτης βιαιᾶς κωλύσεως, καὶ ἐπομένως ἤθελε πράξῃ ἐναντίον τῆς ἰσχύος αὐτῆς σοφίας, ἣτις ἀπαιτεῖ τὸ νὰ ᾔναι ὁ ἀνθρώπος αὐτεξέστιος· διότι ἂν ὁ ἀνθρώπος ἐκωλύετο ἀπὸ τὴν κακίαν ὑπὸ ἐξωτερικῆς δυνάμεως, ἤθελε μὲ ὅλον τὸτο νομίζεται ἀμαρτωλὸς, καὶ ἄνομος ἐξίστη ὡς νὰ ἡμάρτανε καὶ πραγματικῶς. Πρὸς τέτοις ὁ Θεὸς, ὡς Ἀγαθὸν ὄν, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ἀρκετὰ μέτα, διὰ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ ἐκκλίνωμεν ἀπὸ τὸ κακὸν, χωρὶς νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ αὐτεξέστιον ἀφ' ἡμῶν. Οὕτω λαλεῖ ἡ γραφὴ περὶ τῆς Παντοδυναμίας τῷ Θεῷ: "οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι· ἀδυνατεῖ
"δέ σοι ἔδεν., Ιεζ. 42, 2. (*)

(ν) Ὅλαί αἱ μέχρη τῆδε εἰρημέναι τῷ Θεῷ ιδιότητες εἶναι τελειότητες ἀπειροί: ἐκ τῶν ὁποίων συνίσταται ἡ Μεγαλειότης, καὶ ἡ Δόξα αὐτοῦ. Αὐταὶ εἶναι ἀπεριόριστοι εἰς τὸν Θεόν: μὴτε τὰς ἀπέκλινεν ἐν χρόνῳ καὶ κατὰ διαδοχὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην· ἀλλ' ἦσαν ἐξαίδη ἀπὸ τὴν Οὐσίαν αὐτῆς ἀχώριστοι. Ἀκολούθως δὲν εὐρίσκεται εἰς αὐτὸν καίνενα ἐλαττωμα, μὴτε δύναται νὰ εὐρεθῇ. Καὶ ἐπειδὴ μία τοιαύτη κατάστασις εἶναι μακαρία: ἔπεται ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι τὸ μόνον Τέλειον καὶ Μακάριον ὄν. Πόσον θέλει λοιπὸν ᾔναι μακάριοι καὶ εὐδαίμονες ὅσοι ἀξιοθῶσι ποτὲ νὰ γεννῶσι μέτοχοι
τῆς

(*) Τὸ Ἑβραϊκ. οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι: καὶ ἐκωλύεται ἀπὸ τοῦ λογισμοῦ· ἀντὶ τῆς ἐκωλύσεως ἀπὸ τοῦ λογισμοῦ· τὰς εἰς δύναται νὰ ἐμποδισθῇ ἀπὸ τοῦ πρᾶξις, ὅ, τι συλλογισθῇ.

τῆς μακαριότητός τε! Οὕτω κράζει ὁ Δαυὶδ
πρὸς τὸν Θεόν: “παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς· ἐν
“τῷ φωτί σου ὁψόμεθα φῶς.” Ψαλμ. 35, 10.

(ξ) Εἰς ἑδὲνα ἀνήκει εὐλογώτερον ἢ ἐξουσία
ἐπάνω εἰς τὰ κτίσματα, παρὰ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις
τὰ ἐκτίσεν, καὶ, ὡς Παντοδύναμος, δύναται καὶ
τὰ διατηρεῖ ἐν ὑπάρξει, καὶ πρὸς τὰς, ὡς σο-
φώτατος, ἡξεύρει καὶ τὰ διευθύνῃ πρὸς τὸ βέλτι-
σον τέλος: ὁ δὲ καὶ ὁ Δαυὶδ λέγει: “ἡ βασι-
“λεῖα σου Βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων·
“καὶ ἡ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ
“γενεᾷ.” Ψαλμ. 144, 13.

§. 6.

Ὁ Μέγας ἔτος Θεὸς ἐκτίσεν τὸν κόσμον,
καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ (α) ἐκτὲρ μη-
δενός (β): ὅχι διότι εἶχε καμμίαν χρεῖαν
ἀπὸ αὐτῶν· ἀλλ’ ἀπλῶς διότι ἔτῳς ἠθέλη-
σε (γ) καὶ τὰ ποιήσῃ μέτοχα τῆς ἰδίας αὐτῷ
ἀγαθότητος (δ).

(α) Κόσμον ἐννοῶμεν ὅλα τὰ κτίσματα γενι-
κῶς, καὶ τὴν συνάφειαν τῶν αὐτῶν μετ’ ἀλλήλων
εἰς τὴν ὁποίαν ἐμπεριεχόμεθα καὶ ἡμεῖς. Τὰ
κτίσματα διακρινόμενα κοινότερον εἰς ὁρατὰ, καὶ
ἀόρατα: ὁρατὰ εἶναι ὅσα ὑποπίπτουσιν εἰς τὰς
αἰσθήσεις· οἷον ὁ ἥλιος, οἱ ἄστερες, ἡ Γῆ, ὁ
Ἄηρ κτλ· τὰ ἀόρατα ταλαμβαίνονται μόνον διὰ
τῆς νοῦς· καθὼς ἡ ἡμετέρα ψυχὴ, καὶ οἱ ἄγγε-
λοι, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς καὶ αὐτὰ πνεύματα ὀνο-
μάζονται. Τὴν ὑπαρξὶν τῶν πνευμάτων κατα-
λαμβάνομεν καὶ διὰ μόνον τῆς λογικῆς: ἡ Θεοῦ Γρα-
φὴ ὅμως μᾶλλον πληροφορεῖ περὶ ταύτης πληρέστα-

τα, ὅταν λέγῃ “ἐν αὐτῷ ἐκτίσθῃ τὰ πάντα,
 “τὰ ἐν τοῖς ἑβρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς,
 “τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα. ., Κολασσ. 1,
 16. Ἐνταῦθα πρέπει καὶ σημειώσωμεν δύο τινὰ:
 πρῶτον, ὅτι κτίσας ὁ Θεὸς τὰ πάντα, τὰ συνέ-
 δησε μετ’ ἀλλήλων μὲ δεσμὸν καὶ ἀρρήκτων, διὰ καὶ
 ἵνα χρησίμων τὸ ἐν πρὸς τὸ ἄλλο, καὶ καὶ ἀποτε-
 λῶσιν ὅλα ὡς τὸν σύμπαντα Κόσμον· ἐκ τῶν ὁποῖα
 ἐξαίρετως φαίνεται ἡ Θεία σοφία. Δεύτερον, ὅτι
 δὲν εὐρίσκεται καὶ ἓνα πρᾶγμα κατ’ ἑαυτὸ κακὸν,
 ἢ τῷ ὁποῖα ἢ χρῆσις εἶναι κατ’ ἑαυτὴν αἰσχρά.
 διότι λέγει “καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα
 “ὅσα ἐποίησε. καὶ ἶδεν καλὰν λίαν. ., Γενέσ.
 1, 31. Συμβαίνει ὅμως πολλάκις καὶ μεταβάλληται
 εἰς κακὸν τὸ καλόν, ὅταν τὸ μεταχειρίζηται τις
 ἐπὶ κακῷ: καθὼς ὅποτε μεταχειρίζεται τις τὴν
 μάχαιραν εἰς τὸ καὶ Φανεύσῃ ἓνα ἀδῶον, ἢ τὸν
 ἴδιον νῦν εἰς τὸ καὶ ἐξευρίσκη διαφόρους πανουργίας.

(β) Τινὲς ἐνόμισαν ὅτι ὁ Κόσμος ἐκτίσθῃ ἐξ ὕλης
 τινός. Ἄν ὁμολογῶσιν, ὅτι ἡτοιμάσθῃ ὕλη προεκ-
 τίσθῃ ἐκ τῆς μηδενός ὑπὸ τῆς Θείας Παντοδυναμίας,
 ἡ δόξα των δὲν εἶναι τόσον ἐναντία εἰς τὴν ἡμετέραν:
 ἂν ὅμως νομίζωσιν, ὅτι δὲν παρήχθῃ ἐκ τῆς μηδενός,
 καὶ ἀκολουθῶς ὅτι εἶναι αἰώνιος, ἢ τοιαύτη δόξα
 εἶναι καὶ ὀλέθριος καὶ ἀσύστατος. καθότι καὶ ἓνα
 πρᾶγμα (πλὴν τῆς Θεᾶς) δὲν δύναται καὶ ἡ καὶ ἀπε-
 ριόριστον καὶ ἀναρχον. Καὶ ἐπειδὴ πρὸς τέτοις κα-
 νένα πρᾶγμα δὲν δύναται καὶ παράξῃ αὐτὸ ἑαυτὸ.
 ἀλλὰ πάντα, πρὶν τῆς ἐνεργείας ὑπαρξεως, ἦσαν
 μηδὲν, ἔπειτα ὅτι πάντα τὰ κτίσματα παρήχθησαν
 ἐκ τῆς μηδενός. Ἐκ τῆς φαίνεται σαφέστατα, ὅτι
 πρὸ τῆς δημιουργίας τῆς Κόμης δὲν εὐρίσκετο τίποτε
 πλὴν τῆς Θεᾶς.

(γ) Ὁ Θεὸς δὲν κοπιᾷ ὅταν ἐργάζεται: μετὰ
 γὰρ φιλὸν ἦγεν μετὰ τὴν τὴν θάλασσαν ἐδημιόργησε
 τὰ πάντα. Ὅταν δὲ λέγῃ ἡ Γραφή (*) ὅτι συνε-
 τέλεσε τὴν δημιουργίαν εἰς ἕξ ἡμέρας: μετὰ το σῆ-
 μαίει, ὅχι ὅτι δὲν ἰδύνατο νὰ παράξῃ τὰ σύμ-
 παντα εἰς μίαν στιγμὴν, ἀλλ' ὅτι δὲν ἐκτίσε τίπο-
 τε ἀπὸ χρεῖαν, ἢ ἀπὸ καμμίας ἀλλογον καὶ τυ-
 φλὴν κίνησιν. ἀλλ' ἐφανερώσε τὴν ἰδίαν αὐτῆ δύ-
 ναμιν ὅπως καὶ ὅσον ἐπρεπε. Τί δὲ ἐκτίσεν ὁ Θεὸς
 κατ' ἐκάστην ἡμέραν, τὸ διηγείται ὁ Μωϋσῆς εἰς
 τὴν ἀκόλουθον τάξιν. Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐκτίσε τὸν
 οὐρανόν, τὴν γῆν, καὶ τὸ Φῶς (**). Τῇ δευτέρᾳ,
 τὸ σπέρμα ἦγεν ὅλον τὸ διάστημα ὅσον ἐκτείνεται
 ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τὸν τελευταῖον θόλον τῆ κόσ-
 μος (***) ἔπειτα διεχώρισέ τὰ ὕδατα τὰ ἐπάνω τῆ
 σφαιρώματος (διὰ τῶν ὁποίων ἐνοῶνται ἀναμφιβό-
 λως αἱ νεφέλαι) ἀπὸ τὰ ὕδατα τὰ ὑποκάτω τῆ σφαι-
 ρώματος, ἦγεν τὰς ποταμὸς, τὰς λίμνας, καὶ τὰς
 θαλάσσας (†). Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐχώρισε τὸ ὕδωρ
 ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ τὸ συνηθροίσεν εἰς τόπον ἕνα:

τὴν

(*) Γενέσ. 2, 2. Ἐξόδ. 20, 11. καὶ 31, 17.

(**) Γενέσ. 1, 1 — 5.

(***) Γενέσ. 1, 6 — 8. Ἡ Ἑβραϊκὴ λέξις, τὴν ὁποίαν
 σφαιρῶμα μετέφρασαν οἱ Ἑβδμήκοντα, σημαίνει κυρίως
 ἐκπέτασμα ἢ ἑκτασιν.

(†) Τὸ ἔργον τῆς δευτέρας ἡμέρας ἦγεν ὁ χωρισμὸς τῶν
 ὑδάτων, ἐτελεύτησεν τῇ τρίτῃ: διὰ τῆτο καὶ διπλῆ ἡδουκμασία.
 μία μετὰ τὸν χωρισμὸν τῶν ὑδάτων ἀπὸ τὴν γῆν καὶ
 οἶδεν ὁ Θεὸς, ὅτι καλὸν σίχ. 10. καὶ ἕλλη μετὰ
 τὴν βλάστησιν τῆς γῆς σίχ. 12. μετὰ δὲ τὸν χωρισμὸν τῶν
 ἐπάνω καὶ ὑποκάτω τῆ σφαιρώματος ὑδάτων ἡδεμία δοκι-
 μασία εὐρίσκεται εἰς τὸ Ἑβραϊκόν: ἀγκαλὰ οἱ Ἑβδμήκοντα
 προσέθηκαν τὸ καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς, ὅτι καλὸν σίχ. 8.

τὴν ὁποίαν συναγωγὴν τῶν ὑδάτων ὀνομάζομεν Ὠκεανόν (*). Ἡ γῆ ἠορίζεν εὐθὺς τὰς κέλπας αὐτῆς, καὶ ἐβλάστησε διαφόρες βατάνιας, καὶ δένδρα. Τῇ τετάρτῃ ἐκτίσε τὰς Φωτῆρας ἐν τῷ σερραύματι τῷ θραυτῷ, δηλονότι τὸν ἥλιον, τὴν Σελήνην, καὶ τὰς Ἀστέρας ἀπὸ τοῦ Φῶς (νομίζω) τὸ ὁποῖον ἐκτίσε τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ (**). Τῇ πέμπτῃ ἐκτίσε τὰς ἰχθύας εἰς τὰ ὕδατα, καὶ τὰ πετεινὰ εἰς τὸν αἶρα (***). Τῇ ἑκτῇ, τὰ θηρία, τὰ κτήνη καὶ ὅλα τὰ ἐρπετὰ, καὶ τελευταῖον τὸν ἄνθρωπον, ἄρσεν καὶ θῆλυ (+).

(δ) Ὁ Θεὸς ἦτον ἐξ αἰδίδε παντέλειος καὶ ἐπομένως δὲν εἶχε χρεῖαν ἀπὸ τὰ κλίσματα. Δὲν τὰ ἐκτίσε λοιπὸν, παρὰ διὰ τὰ ποιήσῃ μέτοχα τῆς ἰδίας αὐτῷ μακαριότητος, ἥγεν καὶ μεταδώσῃ εἰς αὐτὰ τελειότητας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰκὼν τῶν ἰδίων αὐτῷ τελειότητων. Ὅθεν δικαίως ἤθελεν ὠνομαδῇ ἐκτύπωμα τῆς Θεῆας ἀγαθότητος ἢ δημιουργίας τῆς τῷ κόσμῳ.

§. 7.

Εἰς τὴν δημιουργίαν, ὁ ἄνθρωπος (ὅστις ἐκτίσθι ἄρσεν καὶ θῆλυ κατ' εἰκόνα Θεῷ (α)) καὶ συνίσταται ἐκ σώματος, καὶ ψυχῆς ἀθάνατος (β) ἐσάθῃ μάλιστα κοινωνὸς τῆς Θεῆας ἀγαθότητος.

(α) Ἡ

(*) Γενέσ. αὐτ. 9 — 13.

(**) Λυτ. αὐτ. 14 — 19.

(***) Γενέσ. 1, 20 — 23.

(+) Ἀυτ. αὐτ. 24 — 31. Περί δὲ τοῦ πότε ἐκτίσθησαν οἱ ἄγγελοι, καὶ διατὶ δὲν τὰς ἀναφέρει ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, ἴδ. Μέρ. Β. §. II. τὰ παρόντος βιβλίου.

Τί πνευ
τὸ κατ'
ἐκόν;

(α) Ἡ εἰκὼν τῆ Θεοῦ ὑφίσταται εἰς τὴν συμφωνίαν μὲ τὰς τελειότητας τῆ Θεῶ. Παρδ. χάρι. καθὼς ὁ Θεὸς ἔχει λόγον (*) ἕτως ἐσώλισε καὶ τὸν ἄνθρωπον μὲ λόγον. Καθὼς ὁ Θεὸς ἐκλέγει Φυσικὰ μόνον τὸ ἀγαθόν, καὶ ἐδελύττεται τὸ κακόν, ἕτως ἔβαλε καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον μίαν ἔμψυτον ἐρμὴν εἰς τὸ νὰ ἐπιθυμῇ τὸ ἀγαθόν καὶ ἰαφεύγῃ τὸ κακόν. Καθὼς ὁ Θεὸς εἶναι Πανυπέρτατος Ἡγεμὼν καὶ Δεσπότης ὅλων τῶν κτισμάτων, ὡσαύτως κατέστησε καὶ τὸν ἄνθρωπον δεσπότην ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. Οἷμός τις πρέπει νὰ κρίνωμεν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Θεὸς εἶναι ἀσώματος, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω §. 5: ἔπεται ὅτι μήτε ἡ εἰκὼν τῆ Θεῶ ἐκοινωνήθη εἰς τὸ ἡμέτερον σῶμα, (καθὼς οἱ ἀνθρωπομορφῖται (**)) ψυδῶς ἐπίψευον) ἀλλ' εἰς μόνην ἡμῶν τὴν ψυχὴν. Περὶ τῆς μᾶς πείθει μὲν καὶ ὁ λόγος, λαλῶ δ' παφύερον ἡ Ἀγία Γραφή, ἔπε λέγει "ἐνδύσαθε τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν
"κλιδ-

(*) Πρόσεχε Ἀναγνώστα, μὴ νομίσῃς ὅτι τὸ λόγος ἐν ταῦθα σημαίνει τὸν ὁμοῦσιον καὶ συνἀναρχον Τῶν καὶ Λόγον τῆ Θεῶ: λόγον ὁ Συγγραφεὺς ἐδῶ λέγει τὴν δύναμιν τῆ νὰ θεωρῶμεν τὴν πλοκὴν καὶ τὸν εἰρμόν τῶν γενικῶν ἀληθειῶν ἐκ τῆς ὁποίας δυνάμεις ὀνομαζόμεθα καὶ λογικοί.

(**) Οἱ ὁποῖοι καὶ Ἀυδιανοὶ κατ' ἀρχαίς ὀνομάθησαν ἀπὸ τῆς Αἰρεσιάρχης Αὐδίας, Σὺν τὸ γένος, ὅστις (καθὼς λέγει ὁ Θεοδώρητος Ἐκκλησις. Ἱστορ.) ἀνθρωπόμορφον ἔφησε τὸν Θεόν, καὶ τὰ τῆ σώματος αὐτοῦ περιτέθηκε μόρια, τὰ συγκαταβατικῶς παρὰ τῆς Θείας εἰρημένα Γραφῆς αἰσιότως νενηκώς. Ἡ Αἰρεσις αὕτη ἀνεφύη κατὰ τὸ 338 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ· ἔλαβε δὲ τὸ ὄνομα τῶν ἀνθρωπομορφιτῶν, ἢ ἀνθρωπομορφιανῶν κατὰ τὸ 370.

“κλιδέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς
 “ἀληθείας.” Ἐφεσίους 4, 24. καὶ ἄλλαχθῶς·
 “καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον τὸν ἀνακατα-
 “μενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ’ εἰκόνα τῆ κλίσαν-
 “τος αὐτόν.” Κολοσσ. 3, 10. (*) Ἡ εἰκὼν
 τῆ Θεοῦ ἀποβλέπει κοινῶς καὶ τὰ δύο γένη, ἦγεν
 τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα, ὡς φαίνεται σαφῶς
 Γέν. Ι, 27. “καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄν-
 “θρωπον, (**) κατ’ εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν
 “αὐτόν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτὴς.,
 ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὠνομάζετο Ἀδάμ, (***) καὶ
 ἡγυνή

(*) Πολλοὶ καὶ διάφοροι εἶναι αἰγνώμας τῶν Πατέρων περὶ τῆ
 κατ’ εἰκόνα· καθότι ἄλλοι τὸ θέτουν εἰς τὸ ἀρχικόν, τὸ
 ὅποιον ἔχα ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω εἰς τὰ λοιπὰ κτίσματα, ἄλλοι
 εἰς τὴν σοφίαν, καὶ γνῶσιν, καὶ ἄλλοι εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ
 ἀγιότητα, καθὼς δύναται πᾶς ἕκαστος κατὰ πλάτος
 εἰς τὰ συγγράμματα των. Ὅθεν καὶ ὁ Ἐπιφάνιος Αἰρέσει
 70. λέγει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὁμολογᾷ πάντα ἄνθρω-
 πον εἶναι κατ’ εἰκόνα Θεοῦ, μὴ ὀρίζει δὲ, ἐν
 ποίῳ τέτακται τὸ κατ’ εἰκόνα τὸ ὅποιον λέγει
 παρακατῶν ὅτι αὐτῷ μόνῳ ἔγνωσται τῷ Θεῷ·
 ἀπὸ τῶ ἐκτεθέντος ὁμῶς δύο εἰρητὰ τῆ Αποστόλου συνάγεται,
 ὅτι ἡ εἰκὼν τῆ Θεοῦ ὑφίσταται εἰς τὴν σοφίαν καὶ
 ἀγιότητα τῆ Θεοῦ, τῶν ὁποίων κοινωνὸς κατεσφύθη
 ὁ ἄνθρωπος.

(**) Τὸ Ἑβρ. καὶ ἐπ. ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἐν εἰκόνι ἰδίας,
 ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐπ’ αὐτόν.

(***) Ἀδάμ εἰς τὸ Ἑβρ. σημαίνει γῆινον, (ἀπὸ τῆ Ἀδαμᾶ
 τὸ ὅποιον σημαίνει γῆν) ἢ χοῖνδον, καθὼς φαίνεται καὶ τὸ
 ἐξηγητὴ ὁ Ἀπόστολος Α. Κορινθ. 15, 47. Ἰδε καὶ γενέσ. 2, 7.
 ὅπου ὁ Ἑβραῖος λέγει “καὶ ἐπλασε Κύριος ὁ Θεὸς
 “τὸν Ἀδάμ (ἄνθρωπον) χῆν ἐκ τῆς Ἀδαμᾶ
 “(γῆς). τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ Λατῖνοι homo

ἡ γυνή (*) αὐτῇ Εὐα (**): καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν
 δύο κατὰ γένος ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, Πράξ.
 17, 26. “ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν
 “γένος ἀνθρώπων, κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ
 “πρόσωπον τῆς γῆς,, κτ.

Ἡ ψυχὴ
 ἡμῶν ἀ-
 νὰ ἀθά-
 νατος.

(β) Ὅταν ἐξετάσωμεν προσεκτικῶς ἑαυτοὺς,
 αἰσθανόμεθα ὅτι εὐρίσκεται εἰς ἡμᾶς ἕνα ὄν διάφο-
 ρον ἀπὸ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔχει δύναμιν νὰ γνω-
 ρίσῃ αὐτὸ ἑαυτὸ, καὶ ἄλλα πράγματα παρ’ ἑαυτοῦ.
 Τὸ τοιοῦτον ὄν ὀνομάζομεν ψυχὴν ἥτις ἀναμ-
 φιβόλως εἶναι ἀθάνατος καὶ ἀσώματος: ἐπεὶ δὴ
 τὸ σῶμα, ὅπως καὶ ἂν διαταχθῇ ἢ συνάφῃ τῶν
 μερῶν τε, δὲν δύναται νὰ λάβῃ νέαν καὶ θέλησιν,
 ὁποῖαν ἡμεῖς αἰσθανόμεθα εἰς τὴν ἡμετέραν ψυχὴν.
 Ἡ ἀγία γραφὴ λέγει “καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν
 “ἀνθρώπον χυλὸν ἀπὸ τῆς γῆς· καὶ
 “ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς πνοὴν
 “ζωῆς: καὶ ἐγένετο ὁ ἀνθρώπος εἰς ψυχὴν
 “ζῶσαν,, Γενέσ. 2, 7. (***) Τῆτο τῆς ζωοποιᾶς
 πνοῆς

τὸν ἀνθρώπον ὀνομάζεσιν ἀπὸ τῆς humus ὅπερ
 σημαίνει τὴν γῆν.

(*) Ὀνομάδῃ γυνὴ ὑπὸ τῆς ἀνδρὸς αὐτῆς Ἀδάμ, τῆς ὁ-
 ποίας λέξεως ἡ παραγωγή κατὰ τὰς ἑβδομήκοντα ἑννομεῖται ὡς ἀπὸ
 διότι, τί θέλα νὰ εἴπῃ αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ
 τῆς ἀνδρὸς [αὐτῆς] ἐλήφθη; Τὸ Ἑβρ. λέγει — κληθή-
 σεται ἵσα, ὅτι ἐκ τῆς ἵσας ἐλήφθη. τὸ ὁποῖον προσφύεται ὁ Σύμ-
 μαχος Ἀνδρὶς ἡ ῥημένης.

(**) Εὐὰν τὴν ὠνόμασεν ὁ Ἀδὰμ μετὰ τὴν παράβασιν, τὰ
 ἐποῖον οἱ ἑβδομήκοντα ζωὴν μετέφρασαν· Γενέσ. 3, 20.

(***) Τὸ Ἑβρ. καὶ ἔπλ. Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρῶ.
 χ. ἀπὸ τῆς γ. καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὰς ῥῖνας αὐτοῦ
 πν. ζ. κτ.

πνοῆς τὸ φύσημα δὲν πρέπει νὰ νοῶται ὑλικῶς, μήτε νὰ νομίζωμεν, ὅτι ἡμετέρα ψυχὴ συνίσταται ἀπὸ αἵρα ἢ αἵτμον· ἀλλὰ πρέπει νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ἐκτίθη κατ' εἰκόνα Θεῶ, καὶ ὅτι εἶναι πλησι-εστέρα εἰς τὸν Θεόν, παρὰ τὰ λοιπὰ κτίσματα. Ἐξεναντίας ὁμοῦς πάλιν δὲν πρέπει νὰ συμπερά-νωμεν ἐκ τούτου ὅτι εἶναι μέρος τῆς Θείας οὐσίας (*) ἐπειδὴ ἡ οὐσία τῷ Θεῷ εἶναι ἀμέριστος. καὶ ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει μέρη, ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ αὐτὰ ἀκλίιστα ὡς καὶ αὐτός.

§. 8.

Ὁ Θεὸς δὲν ἐγκατέλειψε τὸν κόσμον ἀφ' οὗ τὸν ἐκτίσεν· ἀλλὰ προνοεῖ πάντοτε δι-αυτὸν. διατηρεῖ τὰ πάντα εἰς τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν καὶ ἐνέργειαν (α), καὶ τὰ κυβερνᾷ πανσόφως διευθύνων ἕκαστον πρὸς τὸ βέλτιστον τέλος (β).

(α) Ἡ πρόνοια τῷ Θεῷ διὰ τούτον τὸν κόσμον ὑφίσταται εἰς τὸ νὰ διατηρῇ τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν δύναμιν τῷ ἐνεργεῖν τῶν κτισμάτων· καθότι ὅλα τὰ κτίσματα ὑπάρχουσι καὶ ἐνεργῶσιν, ἔχοντες ἐξ ἰδίας δυνάμεως, ἀλλ' ἐκ τῆς θελήσεως τῷ Θεῷ. Καὶ ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη θέλησι μένει μέχρι τῆς παρῆστος ὥρας, (διότι ποῖος δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι τὰ κτίσμα-τα ὑπάρχουσι καὶ ἐνεργῶσιν ἐναντίον τῆς θείας θε-λήσεως;) καὶ εἶναι δραστήνη· ἔπεται ὅτι ἡ ὑπαρξις

B 2

καὶ

(*) Καθὼς ἐδόξαζον οἱ Μανιχαῖοι (ἰδ. Φώτιον βιβλιοθ. Κωδ. 179. Σελίδ. 404.), καὶ πρὸ τούτων οἱ Ἑλληνες, οἱ ὁποῖοι ἀνόμαζον (ἰδ. Μάρκ. Αντώνιν, Βιβλ. Β. καὶ Ε.) τὸν γυν. Θεὸς ἀπομοίρατος μέτοχον, τῷ τὸν κόσμον διοικῶντος ἀπόροισιν, τῷ Διὶ ἀπόσπασμα καὶ τὰ τοιαῦτα,

καὶ δυνάμεις πάντων τῶν κλισμάτων σώζεται παρὰ
 Θεῷ. Ἡ διατήρησις αὕτη ἤθελε προσφυῶς ἀνο-
 μαδῇ μία συνεχρῆς διημιουργία τῶν κλισμά-
 των: ἐπεὶ δὴ ὅταν ἠθέλησις τῷ Θεῷ παύσει
 μετατρέπονται ὅλα τὰ κλίσματα εἰς τὸ μὴ εἶναι
 ἐν δοτῇ ὁφθαλμῷ. “ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν,
 καὶ κινεῖμεθα, καὶ ἐσμέν,” λέγει ἡ Ἀγία
 Γραφή Πράξ. 17, 28. καὶ “ἐμβλέψατε εἰς
 “τὰ πετεινὰ τῷ οὐρανῷ, ὅτι ἔσπεύουσιν
 “ἐδὲ θεριῖουσιν, ἐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθή-
 “κας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ Οὐράνιος τρέ-
 “φει αὐτὰ· ἐχ’ ὑμεῖς μᾶλλον οἰαφέρετε
 “αὐτῶν;”, Ματθ. 6. 26.

(β) Ὅλα τὰ κλίσματα εἶναι μετ’ ἀλλήλων
 συνδεδεμένα εἰς τρόπον ὥστε τὸ εἶναι χρήσιμον πρὸς
 τὸ ἄλλο: διὰ τὴν φυλάττηται τοιαυτοτρόπως ἡ δια-
 μονή τοῦ Σύμπαντος Κόσμου. Καὶ ποῖος ἄλλος
 παρὰ τὸν Παντοδύναμον καὶ Πάνσοφον Θεόν,
 δύναται νὰ διευθύνῃ τὰς ἐνεργείας ὅλων αὐτῶν
 τῶν ἀναριθμῶν κλισμάτων πρὸς τὸ μόνον αὐτὸ τέ-
 λος! Αὐτὸς φανερῶναι διὰ τῆς τῆς ἰδίας μεγαλωσύ-
 νης καὶ δόξης. καὶ ὥς ἐν ταῖς Πράξ. 14, 17. λέγει
 “καὶ τοι γε ἐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν
 “ἀγαθοποιῶν, ἐρανόθεν ἡμῖν ὑετὸς διδῶς
 “καὶ καρπὸς καρποφόρος, ἐμπιπλῶν τρο-
 “φῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν”,
 τὸ ὁποῖον βεβαιοῖ καὶ ὁ 103. ψαλμ. ὁλόκληρος (*).
 Ὅθεν

(*) Οὗ ἡ ἀρχὴ “Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον: Κύριε
 [“ὁ Θεὸς με ἐμεγαλύνθης σφόδρα κτ.”, κριθμῶ-
 ναι 104. εἰς τὸ Ἑβρ.

Ὅθεν δὲν εἶναι εἰς τὸν Κόσμον ἔτε ἀναγκαῖα εἰς τὸν
 εἰμαρμένῃ ἔτε τυφλῇ τύχῃ ἔδῃ τί- Κόσμον
 ποτε συμβαίνει ἐξ αὐτομάτῃς ἤγεν χαρὶς δὲν ἔναγ
 τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ (*). Ἀφθονία καὶ ἔνδεα, μήτε
 πλῆτος καὶ πενία, εὐτυχία, καὶ δυστυχία, ὅλα τύχη
 προέρχονται ἀπὸ τὴν Πατρικὴν βελὴν, καὶ σοφὴν μήτε
 θέλησιν τῷ Θεῷ. Ἀνίσως ὅμως εὐρίσκονται εἰς τὸν φιλόν
 κόσμον καίτινες πρὸς ἡμᾶς φαινόμενα ἀταξία: αὐτό-
 τῆτο συμβαίνει διὰ τὸ νὰ μὴ διαιρέσθαι νὰ κατα- ματον.
 λάβωμεν τὸν ὅλον σύνδεσμον, καὶ τὴν συνάφειαν
 τῶν πραγμάτων. τὴν ὁποίαν ἂν ἦτον δυνατὸν νὰ
 καταλάβωμεν, ἤθελε θαυμάζωμεν ἐκπληττόμε-
 νοι τὸ ἀνέξεχρίασον βάθος τῆς Θείας σοφίας εἰς
 ὅλα τὰ πράγματα (**).

§. 9.

Ἐκταύτης τῆς γενικῆς τοῦ Θεοῦ προ-
 νοίας, ἣτις ἐκτείνεται εἰς ὅλα τὰ κτίσματα,
 ὁ ἄνθρωπος, ὡς εὐγενέστατον ἀπὸ τὰ λοιπὰ,
 ἀπολαμβάνει μίαν ἐξαίρετον κηδαιμονίαν.

B 3

Ἡ

(*) Καθὼς ἐδίδασκον οἱ Ἐπικύριοι: περὶ τῶν ὁποίων ἔτω λέγει
 Γρηγόριος ὁ Νύσσης τοῖς Ἐπικουρίοις ἔδεν ὑπερεκεί-
 σθαι δοκεῖ τῆς τῶν ὄντων συστάσεως τε καὶ διοι-
 κήσεως, ἀλλ' αὐτομάτως τὰ πάντα φέρεσθαι,
 μηδεμίαν προνοίαν διὰ τῶν πραγμάτων ἡκίστης.
 Τομ. Γ. λόγ. περὶ Θεοῦ. Τιτ. καὶ ἀγία Πνεῦμα.

(**) Ἄριστος θεολογὸς ὁ Δαμασκηνὸς περὶ τῆς προνοίας τῷ Θεῷ:
 χρὴ πάντα θαυμάζειν, πάντα ἐπαινεῖν, πάν-
 τα ἀνεξετάτως ἀποδέχεσθαι τὰ τῆς προνοίας
 ἔργα, καὶ πολλοῖς φαίνεται ἀδίκαια, διὰ τὸ
 ἄγνωστον εἶναι καὶ ἀκατάληπτον τῷ Θεῷ τὴν
 πρόνοιαν κτ. ὁρθοδ. πίσις βιβλ. β. κεφ. 29.

Εἶδη τῆς
ἐξαιρέτως
τῆ Θεᾶ
προνοίας
διὰ τὰς
ἀνθρώ-
πων.

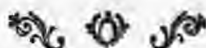
Ἡ ἐξαιρέτως τοῦ Θεοῦ πρόνοια διὰ τὰς ἀνθρώ-
πων φαίνεται ἐκ δύο τινῶν: πρῶτον, ὅτι δεικνύει
εἰς τὰς ἀνθρώπους διαφόρους ὁ δὲς καὶ μέγα πρὸς
τὴν ἀρετὴν. τὸν ἕνα ἐμποδίζει ἀπὸ τὴν κακίαν
διὰ τῆ φόβου, τὸν ἕτερον ὁδηγεῖ πρὸς τὸ ἀγαθὸν
διὰ τῆς εὐεργεσίας, τῆτον διαιδάσκει διὰ τῆς πενίας,
ἐκεῖνον διεγείρει πρὸς τὴν ἀρετὴν διὰ τῆς πλῆθους·
ἐξ αὐτῆς πρέπει νὰ γνωρίζωμεν καὶ τὴν προπαρασ-
κευὴν ἐκείνην πρὸς τὸ μέλλον ἀγαθόν, ὁπότεν δη-
λαδὴ εὐδοκίᾳ νὰ γεννηθῶμεν ἀπὸ τιμίους καὶ ἐναρέ-
τους γονεῖς, νὰ λάβωμεν ἀγαθὴν ἀνατροφὴν,
καὶ ὁπότεν διδῇ εἰς ἡμᾶς ἀφορμαὶς τῆς νὰ μερψώ-
σωμεν ἑαυτὰς εἰς τὴν ἀρετὴν διὰ τῶν καλῶν πα-
ραδειγμάτων, καὶ διὰ τῆς ἀναγνώσεως, ἢ ἀντι-
σεως τῶν ὀφελίμων βιβλίων. Ἐνταῦθα ἀνέκτισται
καὶ αἰμεγάλα μεταβολὰ τῶν κοσμικῶν διοικήσεων,
καὶ ἡμετέρας μίαν βασιλείας ἐξ ἑνὸς εἰς ἕτερον
ἔθνος, τὰ ὅποια ὅλα συμβαίνει μὲ ἀποδείξεις
ἐναργεστάτας τῆς Θεᾶς προνοίας διὰ τὰς ἀνθρώ-
πων. Φαίνεται δεύτερον ἡ Θεᾶς πρόνοια, ὅταν διευ-
θύνη καὶ μετατρέπη εἰς τὸ ἀγαθόν τὰς κακίας
τῶν ἀνθρώπων βελὰς, καὶ ἐπιχειρήσεις· ἐνταῦ-
θα ἀνέκτισται οἰδιώγμοι, τὰς ὁποίας ὑπομένουσιν οἱ
ἐνάρετοι παρὰ τῶν κακῶν, καὶ διὰ τῶν ὁποίων
φανερῶται μὲν ἡ ἀρετὴ τῶν πρώτων (ἥτις χωρὶς
τῆς ἡθελῆς μείνη κεκρυμμένη), κατασχύνονται δὲ
οἱ πονηροί, καὶ ὁδηγῶνται ἀνεπαίδητος διὰ τῆς
εἰς τὸ νὰ γνωρίσωσι τὴν ἰδίαν κακίαν. Ἡ ὑπερβαύ-
ματος αὕτη πρόνοια ἐφάνη ἐξαιρέτως εἰς τὴν ἀπο-
λύτρωσιν τῆς ἀνθρωπίνης γένους, τῆς ὁποίας τὸ πλη-
θος τῶν ἁμαρτιῶν ἐφάνερωτο τῆς Θεᾶς εὐσπλαγ-
χνίας τὴν ἀπειρίαν. “Ὁ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ
“ἁμαρτία ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις,” λέγει
ὁ Παῦλ. Ρωμ. 5, 20. Δεμόσσει ὡς καὶ ἐκεῖνα
τὰ λόγια “οἶδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι
“τὸν

“τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν.”
Αὐτόθ. 8, 28.

§. 10.

Ἐκ τῶν προειρημένων συμπεραίνεται, Περὶ
τῆς
Θείας,
λατρεί-
ας.
ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὡς κλίσμα λογικόν, (α) χρεωσθεῖ νὰ λατρεύῃ ἐκβάθως ψυχῆς καὶ ἀνυποκρίτως τὸν Παντοδύναμον Δημιουργὸν καὶ ἀγαθὸν προνοητὴν αὐτῷ τὸν Θεόν. (β)

(α) Ὅλα τὰ κλίσματα χρεωσθῶσι ἀπαραιτήτως νὰ λατρεύωσι τὸν ἴδιον κλίσην. Ἄλλ’ ἐπειδὴ ἡτοιαύτη λατρεία δὲν δύναται νὰ γενῇ χωρὶς λόγον, καὶ χωρὶς ζῆσιν τῆς καρδίας· μόνος δὲ ὁ ἄνθρωπος μετὰ τῶν ὁρατῶν κλισμάτων εὐρίσκεται σολισμέος μὲ αὐτὰ τὰ χαρίσματα· ἔπεται ὅτι καὶ μόνος αὐτὸς δύναται νὰ λατρεύῃ λογικῶς τὸν Θεόν. καὶ ὅτι διὰ τῆτο χρεωσθεῖ ἀπαραιτήτως νὰ τὸν λατρεύῃ ὀχιμόνον δι’ ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ λοιπὰ κλίσματα, πρὸς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ προσφέρεται ὡς ἐπιστάτης καὶ ὡς πατήρ, οἱ ὁποῖοι παρακαλῶσι τὸν Ἡγεμόνα μιᾶς χώρας, ὁ εἷας διὰ τὸν ἴδιον ὅκον, καὶ ὁ ἄλλος διὰ τὴν ὑποκειμένης αὐτῷ. Ὅταν θεωρῇ τὸν ἥλιον, πρέπει νὰ εὐχαριστῇ τὸν δημιουργόν, ὅστις διατηρεῖ τὸ φῶς τε, καὶ τὸν προσάξει νὰ φέγγῃ διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν κλισμάτων. Ὅταν βλέπῃ τὴν γῆν, πρέπει νὰ δοξάζῃ ἐκεῖνον, ὅστις τὴν ἐκτίσε, καὶ εἰς διατροφὴν τῶν κλισμάτων μὲ γονιμότητα τὴν ἐλλόγησε· καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὡσαύτως. Ἄν ἀμελήσῃ τὸ τοιοῦτον καθήκον ὁ ἄνθρωπος, ὑβρίζει, διὰ νὰ εἰπῶ ἔτως, τὰ κλίσματα, καὶ φαίνεται καὶ πρὸς τὸν Κτίστην ἀχάριστος. Τῆτο ἐννοεῖ ὁ Θεὸς Παῦλος, ὅταν λέγῃ “τῇ γὰρ ματαιότητι ἡκτίσας ὑπεγάγῃ.” Ρωμ. 8, 20.

Τί ἥτις
ἡ Θεία
λατρεία

(β) Ἡ λατρεία τῷ Θεῷ ὑφίσταται εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς ὑμετέρας ὑποταγῆς εἰς τὸ θέλημά τε. Ἡ τοιαύτη ὑποταγή πρέπει νὰ ᾖ βαθυτάτη· ἐπειδὴ ἀποβλέπει τὸ ὕψιστον ὄν, ἐκτὸς ὁποῖα ἔχομεν πάντα ὅσα ἂν ἔχωμεν. Πρέπει νὰ ᾖ ἀνυπόκριτος· ἐπειδὴ ἀναφέρεται πρὸς ἐκείνον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι φανεροὶ καὶ εἰς πλεον ἀπόνεστοι λογισμοὶ τῆς ἡμετέρας καρδίας. Μᾶς παρακινεῖ πρὸς ταύτην τὴν λατρείαν πρῶτον αὐτὸς ὁ Θεὸς, διὰ τὸ νὰ ᾖ ὁ μόνος ἄξιος νὰ λατρεύεται παρ' ἡμῶν. Δεύτερον μᾶς ὑποχρεῶν εἰς τὴν λατρείαν τε αἱ ἀναρίθμητοι εὐεργεσίαι, ταῖς ὁποῖας ἔδειξε πρὸς ἡμᾶς μετὰ τὸ νὰ μᾶς πλάσῃ, καὶ ἔξαίρετως μετὰ τὸ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ διὰ τῆς αὐτῆς, καὶ νὰ μᾶς διατηρῇ κατ' ἐκάστην διὰ τῆς ἀγαθῆς αὐτῆς προνοίας. Ἡ Ἁγία Γραφή μᾶς διδάσκει, ὅτι αἱ πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίαι τῷ Θεῷ εἶναι τοσαῦται, ὥστε δὲν δύναμεθα νὰ τὸν εὐχαριστήσωμεν κατ' ἀξίαν: “τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ” “περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι”, λέγει ὁ Δαυὶδ. ψαλμ. 115, 3. (*)

§. II.

Ἡ Θεία λατρεία γίνεται ἐσωτέρως καὶ ἐξωτέρως (α). Ἡ ἐσωτερικὴ λατρεία ὑφίσταται (β) εἰς τὴν ἀγάπην καὶ φόβον τῷ Θεῷ, εἰς τὴν δοξολογίαν τῷ Θεῷ αὐτῷ ὀνόματος, εἰς τὴν εὐχαριστίαν διὰ τὰς πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας τε, εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς ἡμετέρας ἀδυναμίας καὶ ἀθλιότητος, καὶ εἰς τὴν ἐπικλήσιν τῆς

(*) Τὸ ἑβρ. τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ [ἀντί] πάντων τῶν ἀνταποδόσεων αὐτῷ [τῶν] ἐπ' ἐμοί; ἡρ. 116, 12.

τῆς Θείας αὐτῆς βοηθείας. Ἡ ἐξωτερικὴ ἀπαι-
τεῖ (γ) τὴν ἐξωτερικὴν προσκύνησιν, τὴν
ἀνάγνωσιν τῆς προσευχῆς, τὴς σεναγμῆς
καὶ τὰ δάκρυα εἰς τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἡμε-
τέρων ἀμαρτιῶν, τὴν χαρὰν καὶ ἰλαρότητα
τῆς προσώπου εἰς τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν ἐπίσκε-
ψιν τῶν Θείων ναῶν, καὶ τὰ τοιαῦτα.

(α) Ἡ ἀληθὴς τῇ Θεῷ λατρεία θεμελιῶται
εἰς τὴν καρδίαν: ἐπειδὴ ἡ ἐξωτερικὴ χωρὶς τῆς
ἐσωτερικῆς ὄχι μόνον δὲν εἶναι λατρεία, ἀλλ' ἐξ
ἐναντίας λογίζεται βδελυρὰ ὑπόκρισις ἐνώπιον τοῦ
Θεοῦ. Ὅταν ὅμως ἡ ἐσωτερικὴ φανεῖται δι' ἐξω-
τερικῶν σημείων, τότε ἐνομάζεται ἐξωτερικὴ λα-
τρεία. Ἡ ἐσωτερικὴ δύναται νὰ σταθῇ χωρὶς τῆς
ἐξωτερικῆς: ἀλλὰ κατ' ἐξέχοντα τρόπον ἡ ἐξωτερικὴ
χωρὶς τῆς ἐσωτερικῆς. Δὲν πρέπει ὅμως διὰ τῆς τοιαύτης
ἀρκώμεθα εἰς μόνην τὴν ἐσωτερικὴν εὐλάβειαν,
καὶ νὰ ἀμελῶμεν τὴν ἐξωτερικὴν: ὄχι μόνον διότι
εἶναι ἀδύνατον τὸ νὰ μὴ φανερωθῇ εἰς τὰ ἔξω ἡ
ἐνδον τῆς καρδίας εὐλάβεια (καθὼς εἶναι ἀδύνα-
τον νὰ μὴν ἐκφέρειν σεναγμῆς, ἢ δάκρυα μία με-
γάλη θλίψις τῆς καρδίας), ἀλλὰ καὶ διότι τὰ
ἐξωτερικὰ ταῦτα σημεία τῆς εὐλαβείας γίνονται
παράδειγμα οἰκοδομῆς καὶ μιμήσεως πρὸς τὴν
ἀλλαν: ὅταν μάλιστα ἡ τοιαύτη λατρεία γίνεται
εἰς δημοσίους συναῖξεις. Περί ταύτης τῆς ἐσωτερικῆς
λατρείας λέγει αὐτὸς ὁ Σωτήρ ἡμῶν: "Πνεῦμα
"ὁ Θεός: καὶ τὴς προσκυνῶντας αὐτὸν, ἐν
"πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.",
Ἰωανν. 4, 24.

(β) Ἡ Θεία λατρεία θεμελιῶται κατ' ὅλα
τῆς τὰ μέρη εἰς τὴν θεωρίαν τῶν Θείων ἰδιοτήτων.
Διότι, ἂν ὁ Θεός ᾔται τὸ ὕψιστον καὶ παντέλειον
ἀγαθόν, μὲ τὸν ὅποιον δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ

τίποτε: χρεώσῃ ἡ καρδία ἡμῶν νὰ ἐξάπτεται
ἀπὸ τὸ καθαρώτατον πῦρ τῆς πρὸς αὐτὸν αγά-
πης, καὶ νὰ σπεύδῃ νὰ ἐνωθῇ μετ' αὐτοῦ. "Αν
ᾤῃται ὁ δίκαιος καὶ ἀπροσώπιλητος κριτὴς: πρέ-
πει νὰ προσέχωμεν, νὰ μὴν ἐπισύρωμεν εἰς ἑαυ-
τὰς τὴν δικαίαν αὐτῆ ὁργὴν παραβαίνοντες τὰς
αἰωνίας αὐτῆ ἐντολάς. "Αν ᾤῃται ὁ ἀγνιώτατος: πρέ-
πει νὰ λατρεύμεν τὸ Θεῖον αὐτῆ ὄνομα, μὲ ὅλον
τὸ ὀφειλόμενον σέβας, καὶ νὰ μὴ δίδωμεν αἰτίαν
μὲ τὰς πράξεις ἢ τὰς ἐπιχειρήσεις ἡμῶν εἰς τὸ νὰ
βλασφημῶται παρ' ἄλλων. "Αν ᾤῃται ὁ ἀγαθὸς
εὐεργέτης καὶ Φιλόσοργος Πατήρ: πρέπει νὰ ἔχω-
μεν πάντοτε κατὰ νῦν τὰς εὐεργεσίας τε, καὶ
νὰ τὸν εὐχαριστῶμεν ἀπὸ καρδίας. "Αν ᾤῃται ὁ Παντο-
δύναμος Θεὸς: ἡμεῖς δὲ ἐξεναντίας τὰ ἀδενῆ καὶ
καθ' ἐκάστην ὥραν ἀμαρτάνοντα κλίσματα: πρέ-
πει νὰ ὁμολογῶμεν ἐνώπιόν τε τὴν ἡμετέραν ἀθλιό-
τητα, μὲ μίαν ἐγκάρδιον μετάνοιαν καὶ θλίψιν
διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν. "Αν ᾤῃται ὁ Ἀγαθὸς καὶ
πανταχῇ παρὼν Θεός: πρέπει νὰ ζητῶμεν εἰς
ὅλας τὰς περιστάσεις τὴν προσασίαν τε, καὶ νὰ
προσμένωμεν τὴν εὐκαιρὸν τε βοήθειαν (*). Ἡ
Ἁγία Γραφὴ βεβαιοῖ τὴν ἀλήθειαν ταύτην, μὲ
πολλὰς μαρτυρίας, τὰς ὁποίας δὲν εἶναι ἀναγκαῖ-
ον νὰ προφέρω εἰς μέσον. Φαίνεται ὅμως ἀπὸ τὰ
εἰρημένα, ὅτι ἡ Θεία λατρεία μολύνεται ἀπὸ τὰς
κακὰς πράξεις, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ᾤῃται ἐνάρετος,
ὅστις θέλει νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν ἐν ἀληθείᾳ.
Πρὸς τὰς ἀσεβεῖς λέγει ὁ Θεός: "ἵνα τί σὺ διη-
"γῇ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνῃ-
"νεις τὴν διαθήκην μου διαδόματός σε. σὺ
"δὲ

(*) Αἰνίσσεται ἴσως ὁ Συγγραφεὺς τὸ ῥητὸν Ἑβρ. 4, 16.
ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ χάριν εὐρωμεν εἰς εὐκαιρὸν
βοήθειαν.

“δὲ ἐμίσησας παιδείαν κτ.” ψαλμ. 49, 16. (*)

(γ) Τὸ ἐσωτερικὸν πρὸς τὸν Θεὸν σέβας ἔχει σημεῖα ἐξωτερικά: πρῶτον τὴν προσκύνησιν διὰ τῆς μέχρις ἐδάφους κλίσεως, ἢ διὰ τῆς γονυκλισίας (**) μὲ τὴν ὁποίαν φανερωθῇ τὴν ἡμετέραν πρὸς Θεὸν ὑποταγήν. Δεύτερον τὴν προσευχὴν τὴν γιγνομένην ἀπὸ βιβλίου ἢ ἐκψήθους, καθόσον ἡ ζῆστα καρδιά χορηγᾷ τὰ λόγια εἰς τὸ σῶμα. Ἄν τὸ Εὐαγγέλιον κατακρίνῃ τὰς μακρὰς προσευχάς: δὲν πρέπει νὰ νομίσωμεν ὅτι αὐταὶ εἶναι κατ’

(*) Τὸ Ἑβρ. τῷ δὲ ἀσεβεῖ εἶπεν ὁ Θεός. τί σοι αἰ τὸ διηγῆσθαι τὰ δικαιώματά (κυρίως δόγματα) μου, καὶ ἀναλαμβάνει τὴν διδάχην με ἐπὶ σῶματί σε κτ. ψαλμ. 50, 16.

(**) Ἀρχαῖον ἔθος ἦτον τῆς Ἐκκλησίας τὸ νὰ προσεύχωνται γονυκλιτῶς οἱ χριστιανοί: ἔθος κεκυρωμένον ἀπὸ αὐτὸν τὸν Χριστόν, καὶ τὰς Ἀποστόλους αὐτῶν. ὡς φαίνεται Λευκ. 22, 41. Πράξ. 7. 60. 20, 36. 21, 5. καὶ ἐκ τῆς Εὐσεβίου Ἐκκλησ. Ἱστορ. Βιβλ. Ε. κεφ. 5. ὅπου λέγει διὰ τὰς χριστιανὰς στρατιώτας τῶ Μάρκου Ἀυρηλίου, ὅτι προσήυχοντο γόνυ θέντες ἐπὶ τὴν γῆν — κατὰ τὸ οἰκῆσον τοῖς χριστιανοῖς τῶν εὐχῶν ἔθος. Εἰς αὐτὸ τὸ ἔθος ἦμιν ἔπατα κάποια ἐξαίρεσις διὰ τὰς κυριακάς, καὶ τὰς ἡμέρας τῆς πεντηκοστῆς, ἦσαν ὅλον τὸ διάστημα μεταξύ τῆς Πάσχας, καὶ τῆς Πεντηκοστῆς, αἱ τὰς ὁποίας ἦτον κεκωλυμένοι τὸ γονυκλιτεῖν, ὡς φαίνεται κανὼν τελευταίω τῆς ἐν Νικαίᾳ Α. Οἰκ. Συνόδου καὶ κανὼν. 90. τῆς ἐν Τρελλῶν (ἀρχαλὰ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, φαίνεται νὰ ἐκλιναν γόνυ καὶ εἰς αὐτάς τὰς ἡμέρας, τὰς μεταξύ τῆς Πάσχας, καὶ τῆς Πεντηκοστῆς. Πράξ. 2, 5.) προβαίνοντος τῆς καιρῆς κυτηγῆθῃ τὸ ἑκαεστὸν αὐτὸ τῆς Γονυκλισίας ἔθος, καὶ τὰ νῦν δὲν ἔμεινεν εἰς ἡμᾶς ἄλλο ἔχνος γονυκλισίας παρὰ τὴν γινομένην ἐν τῇ ἐσπέρᾳ τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ τὰς ἐν ταῖς νηστείαις κοινῶς γινομένας, καὶ λεγομένας μετανοίας.

καθ' ἑαυτὰς ἀπόβλητοι· ἀπαγε! αἵμακρά προσευχαὶ τότε μόνον εἶναι βδελυκτὰ εἰς τὸν Θεόν, ὅποταν γίνωνται καθ' ὑπόκρισιν, καὶ ὅταν ἐπροσευχόμενος νομίζῃ νὰ ἐτέλεσεν ἔργον μέγα πρὸς τὸν Θεόν διὰ τῶν τοιούτων προσευχῶν, μὲ ὅλον ὃ τι ἡ καρδιά τε δὲν ἠδιδάνθη μήτε τὴν ἐλαχίστην νύξιν, Ματθ. 6, 7. (*). Τρίτον τῆς ψευδαγμῆς, καὶ τὰ δάκρυα, τὰ ὅποια προέρχονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐξετάζῃ προσεκτικῶς ἑαυτόν, γνωρίζει ὅτι εἶναι ἀδενής, μεμολυτμένος ἀπὸ πολλὰς αἰμαρτίας, καὶ διὰ τῆτο ἄξιός τῆς δικαίας ὀργῆς τῆ Θεῆ. Τέταρτον τὴν χαρὰν τῆ προσώπῃς, ἥτις προέρχεται ἀπὸ τὴν εὐφροσύνην τῆς καρδίας, ὅταν αὐτὴ αἰδοῦνται τὰς εὐεργεσίας τῆ Θεῆ: καθὼς ὁ Δαυὶδ, ὅταν ἔφερεν εἰς τὴν σκηνὴν, τὴν κιβωτὸν τῆ Θεῆ ὡς ὁρατὸν σημεῖον τῆς ἀοράτης αὐτῆς παρυσίας, ἐχόρευσε, καὶ ἔκρεσεν ὄργανα μεσικὰ χωρὶς νὰ αἰχυνθῇ δι' αὐτὸ· ἐπεὶ δὲ τὸ ἔκαμνεν ἐνώπιον Κυρίου καὶ διὰ τὸν Κύριον. Β. Σαμὲλ. 6, 21. (**). Πέμπτον τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἱερῶν ναῶν· διότι ἀγκαλὰ δυνάμεθα κατ' οἶκον καὶ ἐν παντὶ τόπῳ νὰ ἐπικαλῶμεθα τὸν Θεόν: μὲ περισσοτέραν ὁμῶς εὐλάβειαν καὶ ἀφελειαν γίνεται ἡ προσευχὴ εἰς τὰς ἱερὰς ναῆς, ὅπερ συναθροίζεται ἡ κοινότης, ἱερουργῶνται τὰ μυστήρια, καὶ ὑμνῆται ἐν ἐνὶ χερδὸν σώματι ὁ κοινὸς Δεσπότης· ὁθεν λέγει καὶ ὁ Δαυὶδ. “Εὐφρανθήσιν
“ἐπὶ

(*) “Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήτε ὥσπερ οἱ ἐθνικοὶ: δοκῇσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσάκουσθαι.”

(**) Σημείωσα, ὅτι τὴν Β. Βασιλεῶν ἐνταῦθα ὁ Συγγραφεὺς Β. Σαμὲλ ὀνομάζει συμφῶνως μὲ τὰς Ἑβραϊκὰς, οἱ ὅποιοι τὴν Α. καὶ Β. Βασιλεῶν, Α. καὶ Β. Σαμὲλ ὀνομάζουσι, τὴν δὲ Γ. καὶ Δ. Βασιλ. Α. καὶ Β. Βασιλεῶν.

“ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι, εἰς οἶκον Κυρίου
“πορευσόμεθα, (α) ψαλμ. 121, 1.

§. 12.

Ἡ Θεία Πατρεία δὲν μένει ποτὲ χωρὶς ἀμοιβῆς.

Καθὼς ὁ Θεὸς, διὰ τὸ νὰ ᾔῃ ἀδικαίος καὶ ἄγιος, ὡς ἐμφαίνεται ἐκείνης, ὅσοι ἀμελεῖσι νὰ τὸν λατρεύωσι, καὶ ἀντιφέρονταί εἰς τὸ ἁγιάζοντε θέλημα: ὅπως ἐξ ἐναντίας ἀγαπᾷ, καὶ ἀνταμείβει ἐκείνης, ὅσοι τὸν λατρεύουσιν ἀνυποκρίτως, καὶ σπυδαῶς νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτῆς διὰ τῆς ἀρετῆς· εἰδὲ μὴ ἤθελεν ἦσαν ὅμοιοι ἐνώπιον τῆς Θεᾶς ὁ δίκαιος, καὶ ὁ ἀσεβής· τὸ ὅποῖον ἄτοπον εἶναι νὰ συλλεγηθῇ τις καὶ περὶ ἀνθ' ὧς τινὸς δικαίης, πολλῶ μᾶλλον περὶ Θεοῦ. Ἡ Ἀγία Γραφή τὸ σαφινίζει ἐξαιρέτως εἰς ἐκείνην τὴν συνομίλιαν τῆς Ἀβραὰμ μετὰ τῆς Θεᾶς, ὅπερ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀβραὰμ: “μὴ συναπολέσης δίκαιον μετὰ ἀσεβῆς;” καὶ ἔσαί ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής” (***) μη-
“δαμῶς σὺ ποιήσης ὡς τὸ ῥῆμα τῆτο τῆς
“ἀποκλήῃναι δίκαιον μετὰ ἀσεβῆς, καὶ
“ἔσαι ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής· μηδαμῶς! ὁ κρί-
“νων πᾶσαν τὴν γῆν εὖ ποιήσεις κρίσιν;,”
Γενέσ. 18, 23, 25. Καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει: “πι-
“σεύσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ
“Θεῷ ὅτι ἐστὶ, καὶ τοῖς ἐκζητήσιν αὐτὸν
“μισθὰ ποδοῦν γίνεται.” Εβρ. 11, 6.

§. 13.

(*) Το 'Εβρ. 122, 1.

(**) Τὸ πᾶν καὶ ἔσαι ὁλοκαίως ὡς ὁ ἀσεβής,
λείπεις εἰς τὸ Ἑβραϊκόν.

§. 13.

Μετὰ τὴν παρῆσαν ζωὴν πρέπει νὰ ᾖται
μία ἄλλη ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ αἰώνιος καὶ
καὶ εἶναι (α); εἰς τὴν ὁποίαν οἱ μὲν δίκαιοι
προσμένουσιν ἀμοιβὴν βεβαίαν, οἱ δὲ ἀσεβεῖς
ἀναποδράσουσι κόλασιν (β).

Τίνι
τρόπῳ
πληρο-
φορεμέ-
θα ὅτι
εἶναι
μὴ κ-
σαζομή;

(α) Φανερὸν εἶναι ὅτι οἱ δίκαιοι καὶ εὐσεβεῖς
ὄχι μόνον δὲν ἀπολαμβάνουσι πάντοτε εἰς τὴν πα-
ρῆσαν ζωὴν τὴν προσήκουσαν ἀμοιβήν, ἀλλὰ καὶ
καταδιώκονται πολλάκις, καὶ μυρίας ὑπομένουσι θλί-
ψεις· βλέπομεν ἐξ ἐναντίας τὰς ἀσεβεῖς νὰ διά-
γῃσι πολλάκις ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν μὲ εἰρήνην καὶ
ἀπ' ἡλυσιν παντὸς ἀγαθοῦ. Τῆτο γίνεται κατ'
ἐξαιρέτον οἰκονομίαν τῆ Θεοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν
ἐπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ λατρεία τῆ Θεοῦ δὲν μένει
ποτέ χωρὶς ἀμοιβῆς, ἔπεται ἀναγκασίως, ὅταν ἡ
τοιαύτη ἀμοιβὴ δὲν συμβαίνει εἰς τὴν παρῆσαν
ζωὴν, νὰ ᾖται μία ἄλλη ζωὴ, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ
ἀρετὴ ἀπολαμβάνει τὴν προσήκουσαν ἀμοιβήν·
διότι ποῖος δύναται νὰ φαντασθῇ, ὅτι ὁ
Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ ὑπομένῃ
ἐνταῦθα μυρίας δυστυχίας καὶ θλίψεις,
ἔπειτα τελευτᾷ καὶ νὰ ἀπολεσθῇ αἰωνίως! Αὐτοὶ
οἱ ἴδιοι ἱθνητοὶ, ὅσον τυφλοὶ καὶ ἂν ᾖσαν εἰς τὰ
λοιπὰ, ἐπίστευον ὅτι ἡ ἀρετὴ δὲν μένει χωρὶς ἀμοι-
βῆς: ὅθεν ἐπενόησαν τὰ ἡλίσια πεδία καὶ τὰς νή-
σους τῶν μακαρῶν, τόπους ἡ δονικὰς, εἰς τὰς ὁποί-
ας διέτριβον αἱ ψυχαὶ τῶν ἐναρέτων. Ἡθεῖα
Γραφὴ βεβαίῳι πολλαχῶς τὴν ἀλήθειαν μιᾶς μελ-
λόσης αἰωνίης ζωῆς· ὁ Σολομὼν λέγει ἐν τῇ βί-
βλῳ τῆς σοφίας (*) 3, 1. “Δικαίων ψυχὰν
“ἐν-

(*) Μαρτυρίαν εἰς μέσσοι φέρει ὁ Συγγραφεὺς ἐξ ἀποκρύφου
βίβλου τῆς σοφίας τῆ Σολομωνίου, ἵσως διὰ τὸ νὰ ἀναγνωσθῇ κατὰ
ἐπ' Ἑλληνιστί.

“ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ ἐμὴ ἀψιγται αὐτῶν βά-
 “σανος”, καὶ ὁ Παῦλος ἐν ἐπιτῇ πρὸς Φιλιππητ.
 3, 20: “ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν ἑρανοῖς
 “ὑπάρχει” (*). Διὰ τῆτο καὶ ὀνομάζομεν
 τὴν παρῆσαν ζωὴν πανδοχείον, παροικίαν, ἀπο-
 δημίαν, σάδιον, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Καὶ τῆτο πρέ-
 πει νὰ παρηγορῇ τὰς ἐναρέτους εἰς πᾶσαν προσβο-
 λὴν, καὶ νὰ τὰς εὐφραίνῃ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς δυ-
 συχίας, ἐλπίζοντας βεβαίως, ὅτι δὲν θέλει ποτὲ
 λησμονηθῇ ἡ ἀρετὴ τῶν, ἀλλὰ θέλει ἐκλάμψῃ
 ὡς ὁ ἥλιος (**) εἰς τὸν πρέποντα καιρὸν.
 Τῆτο συμβάλλει καὶ εἰς τὸ νὰ τὰς ἐνιχύῃ διὰ νὰ
 μὴν ἀποκάμωσιν εἰς τὸ σάδιον τῆς ἀρετῆς, μὲ τὴν
 ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἀρετὴ αὐτῶν θέλει αὐταμειψθῇ
 ποτὲ μὲ τὰ αἰώνια καὶ ἑράνια ἀγαθὰ. “Ἐκ ἄξια
 “τὰ ποσὴματα τῶ νῦν καιρὸ πρὸς τὴν μέλ-
 “λουσιν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡ μᾶς”
 λέγει ὁ Παῦλος Ρωμ. 8, 18.

(β) Ἡ ἀμοιβὴ καὶ ἡ κόλασις προέρχονται ἀπὸ
 τὴν ἀμετάβλητον τῆ Θεοῦ δικαιοσύνην: τίνι τρόπῳ
 δὲ θέλει γένῃ ἡ ἀμοιβὴ τῶν εὐσεβῶν καὶ ἡ κόλασις
 τῶν ἀσεβῶν, θέλει ὁμιλήσωμεν πλατύτερον εἰς
 τὸν ἴδιον τόπον, ὅπε καὶ περὶ τῆς αἰώνιας ζωῆς θέλει
 ᾄδειν ὁ λόγος.

§. 14.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι τόσον ἀθηνὴς καὶ
 διεφθαρμένος ὥστε ὁ χιμόνον δὲν δύναται νὰ
 λατρεύσῃ τὸν Θεὸν ἐξ οἰκείας δυνάμως (*),
 ἀλλ’

(*) Ἰδε καὶ Α. Κορινθ. 1, 7. Ἐφεσ. 2, 6. Κολασσ. 3, 3.
 Α. Θεσσαλ. 1, 10. Τιτ. 2, 13. Ἑβρ. 13, 14 καὶ ἄλλα χθ’.

(**) Ματθ. 13, 43.

ἀλλ' ἐξ ἐναντίας φαίνεται ἐμπροσθεν τῶν αἰγίων
αὐτῷ ὀφθαλμῶν ἀκάθαρτος καὶ καθημερι-
νὸς παραβάτης τῷ νόμῳ (β).

Ἀπόδει-
ξις τῆς
διαφθο-
ρᾶς τῆς
ἡμετέ-
ρας φί-
σεως.

(α) Ἡ ἡμετέρα αἰδέεια καὶ διαφθορά ἐναί
κατὰ τὴν δόξαν προσέτι καὶ αὐτῶν τῶν ἐθνικῶν
βεβαία καὶ ἀναμφίβητος. Βλέπομεν πολλὰς
συγγραφεῖς ἐξ αὐτῶν νὰ ἐλεηνολογῶσι τὴν διαφ-
θορὰν τῶν ἀνθρωπίνων ἡθῶν, νὰ κατηγορῶσι τὰ
αἰσάματα τῶν ἀνθρώπων πάθη, νὰ ἀγανακτῶσι
διὰ τὴν ἀκαταστασίαν, τὰς καταδυναστεύσεις καὶ
ἀδικίας αὐτῶν, καὶ νὰ παριστάνωσιν ἐναργῶς τὰς
σκληρὰς πολέμους, τὰς πανουργίας, τὰς ἀπάτας,
τὰς συκοφαντίας, τὰς ἀθεμίτους ἡδονὰς, τὴν γα-
ρμαργίαν, τὴν πλεονεξίαν, τὴν ὑπερεφάνειαν,
τὸν φθόνον, τὸ πρὸς ἀλλήλους ἀσυμπαθὲς καὶ
ἀκοινωνήτον, καὶ ἄλλας τοιαύτας κακίας (*). Διὰ
τῆτο ἐπενόησε καὶ ἡ ἀρχαιότης ἐκείνης τῆς ὕψ.
περιφήμους φιλοσόφους, τὸν Δημόκριτον λέγω καὶ
τὸν Ἡράκλειτον, ἀπὸ τῆς ὁποῖας ὁ πρῶτος ἐγέλα
ἐφ' ὅλης αὐτῆς τῆς ζωῆς τὴν ἀνθρωπίνην ματαιό-
τητα, ὁ δεύτερος ἐκλαμ τὴν ἀνθρωπίνην ἀθλιό-
τητα. Βεβαίως πρὸς τέτοις τὴν διαφθορὰν τῆς
ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τῆτο: ὅτι πρὶν ἔτι νὰ
λάμψῃ πανταχῇ τὸ φῶς τῆς Εὐαγγελίᾳ, ὅλος
 σχεδὸν ὁ κόσμος (πλὴν ὀλίγων ἔθνῶν, εἰς τὰ ὁποῖα
ἐφαίνει τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς τῆς Θεῆς γνώσεως)
ἐπροσκύνει τὸ φθαρτὸν ξύλον, τὸν ἄργυρον καὶ
τὸν χρυσόν, καὶ ἐν ἀνθρωπίνῃ μορφῇ τοιαῦτα
εἰδῶλα, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ Παιῖται ἀποδιδῶσι τὰς
αἰχροτάτας ἀμαρτίας· ἐπροσκύνει πολλὰ τετρα-
ποδα καὶ ἐρπετὰ ζῶα, ὅσων κροκοδείλους, βόας
καὶ γαλαῖς, ἔτι δὲ σκίροδα καὶ κρόμμυα, εἰς τὰ
ὁποῖα

(*) Ἰδε Ρώμ. 1, 26 — 32.

ὅποια προτέφερε θυσίας λατρεύων αὐτὰ ὡς Θεός.
 Εἶναι δυνατόν νὰ φθάσῃ περαιτέρω ἢ τυφλότης
 τῶν λογικῶν ἀνθρώπων; ἢ εὐρίσκεται τάχα ἀπό-
 δεξις ἄλλη σαφετέρα καὶ λαμπρότερα παρὰ
 ταύτην; Μὲ τοιαύτην ἀμυδράν ἔννοιαν, τὴν
 ὅποیان εἶχον περὶ Θεῦ οἱ ἄνθρωποι, σύμφωνα
 ἦσαν ἐπομένως καὶ τὰ ἡθῶν: καὶ ὀλητῶν
 ἡ ζωὴ δὲν ἦτον παρὰ μία ψηλάφησης ἐν τῷ
 σκότει τῆς νυκτός. Ἐντεῦθεν ἐπροξενήθη ὁ
 ἀφανισμὸς καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν μεγίστων Βα-
 σιλεῶν, τῶν εὐτυχεσάτων Δημοκρατιῶν, καὶ
 τῶν περιφανεσάτων Δυναστειῶν. Καὶ ἂν οἱ
 ἄνθρωποι ἔδειτον καὶ ἄλλους νόμους περισσοτέ-
 ρους, καὶ μετεχειρίζοντο ὅλην τὴν προσήκεσαν
 αὐστηρότητα διὰ τὴν τήρησιν αὐτῶν: ἦτον
 ὅμως ἀδύνατον εἰς αὐτὰς τὸ νὰ κρατήσωσι τὸν
 ὀρμητικὸν ποταμὸν τῆς κακίας· καὶ προτιμώτε-
 ρον ἤθελεν ἀκυρωθῶσιν οἱ νόμοι ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν
 τῆς ἀνθρωπίνης κακίας παρὰ νὰ χαλινωθῇ ἡ κα-
 κία ὑπὸ τῶν νόμων. Καὶ πόσον μέγας δὲν εἶναι
 ἔτι καὶ τὴν σήμερον ὁ ἐριθμὸς τῶν νόμων, τῶν
 δικαστηρίων, τῶν ψηφισμάτων, τῶν φυλακῶν καὶ
 τῶν κολάσεων; μὲ ὅλον τῆτο δὲν ἐξεργιάθη ὅλο
 τελὸς ἡ κακία· μὲ ὅλον τῆτο ὑπερβάλλει ἡ δύ-
 ναμις τῆς βασιλευσῆς εἰς τὸν κόσμον κακίας,
 καὶ ἡ αἰμαρτία παροξύνεται κατὰ πάσης ἀνδισα-
 μένης ἐξουσίας. Ἐντεῦθεν δὲ φαίνεται ἀναμφιβό-
 λως ἡ ἄκρα διαφθορὰ τῆς ἡμετέρας φύσεως, καὶ
 ἐξαίρετως, ὅταν παραβάσωμεν τὰ εἰρημένα μὲ
 ὅσα λέγει περὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἢ ὅποια
 εἰς πολλὰς τόπους κλαίει τὴν ἀνθρωπίνην ἀθλιότη-
 τα. Οὕτω λέγει Γενεσ. 6, 11. 12: “ἐφθάρη
 “δὲ ἡ γῆ ἐναντίον τῷ Θεῷ, καὶ ἐπλήθη ἡ
 “ἡγῆ ἀδικίας: καὶ εἶδε Κύριος ὁ Θεὸς τὴν
 C “γῆν,

“γῆν, καὶ ἦν κατεφθαρμένη κτ.,” (*)
 καὶ ψαλμ. 13, 2. 3. “Κύριος ἐκ τῆ ἐβρανῆ διέ-
 “κυψεν ἐπὶ τῆς οὐρῆς τῶν ἀνθρώπων, τῆ
 “ἰδεῖν εἰ ἔστι συνίων, ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν.
 “Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρεώθησαν
 “ἐκ ἑσὶ ποιῶν χρηστότητα, ἐκ ἑσὶν ἕως
 “ἐνός.” (**) μαρτυρεῖ δὲ μάλιστα τὴν ἡμετέραν
 ἀδυναμίαν καὶ διαφθοράν ὁ ἐνδοθεν ἡμῶν κινῆμενος
 πόλεμος, ὁποῖος φαίνεται ἐκ τούτου, ὅτι δὲν πράτ-
 τομεν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον θέλομεν καὶ κρῖνομεν ὡς
 ἀγαθόν, ἀλλ’ ἐνεργῶμεν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἡμεῖς
 οἱ ἴδιοι κρῖνομεν ὡς κακόν· διότι βασιλεύει εἰς ἡμᾶς
 μία τυραννικὴ ἐξουσία, ἡ ὅποια μᾶς βιάζεται πρὸς
 τὴν κακίαν. “Βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς
 “μέλεσίμῃς ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τῆ
 “νοός μῃς, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ
 “νόμῳ τῆς ἀμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλε-
 “σίμῃς.” Ρωμ. 7, 23. λέγει ὁ Παῦλος. Καὶ
 ἐν τεύθειν ἔπεται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος θεωρῶμενος
 κατὰ τὴν τὴν κατὰσασιν, εἶναι πολλὰ ταλαί-
 πωρος “ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος! τίς
 “με ῥύσεται ἐκ τῆ σώματος τῆ Θανάτῃς
 “τούτου;” (Αὐτ. 24.) Ὁ Θεὸς ὀνομάζει τὸν ἄν-
 θρωπον εἰς πολλὰς τόπας ἢ Θεία Γραφὴ ταλαί-
 πωρον, ἐλεεινόν, τυφλόν καὶ γυμνόν (***): καὶ
 τὸν περιγράφει τοιοῦτον, ὁ ὅποιος χωρὶς τῆς χά-
 ριτος

(*) Εἰς τὸ Ἑβρ. λαίπα τὸ Κύριος. Γένεσ. 6, 12.

(**) Τὸ Ἑβρ. ——— ἅμα προσώζεσαν ἐκ
 [ἦν] ποιῶν ἀγαθόν ἐδὲ εἰς. ψαλμ. 14, 2. 3.

(***) Α' ποικαλύψ. 3, 17. ἰδε τὸ ῥητὸν ἐλοκλήθηον εἰς τὸ
 τέλος τῆ 17. §.

ριτος τῆς Ἀποκαλύψεως (*) δὲν δύναται νὰ πράξῃ τίποτε καλόν, ἀλλ' ἔχει χρέϊαν πνευματικῆς ἀναγεννήσεως. Ἐκ τῆς ὁποῖας φαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος μόνος καὶ διὰ μόνης οἰκείας δυνάμεως δὲν δύναται νὰ εὐαρεστήσῃ εἰς τὸν Θεόν. Λέγω διὰ μόνης οἰκείας δυνάμεως: ἐπειδὴ, περὶ τῆς πόσον δύναται ἡ εὐαγγελικὴ χάρις εἰς τὸν ἄνθρωπον, θέλει λαλήσωμεν μετὰ ταῦτα. Πόθεν δὲ ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτὴ ἡ διαφθορά, θέλει τὸ ἐξετάσωμεν, ὅταν ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς πλώσεως τῶν Πρεσβυτέρων. Περὶ τῆς διαφθορᾶς ταύτης τῆ ἀνθρώπου ἐλαλήσαμεν πλατύτερον: καθότι ἡ θεωρία ταύτης μᾶς ὡδήγεῖ πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν χάριν.

(β) Διὰ νὰ φανῇ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ Φοβερόν τῆ Θεῦ κριτήριον δίκαιος, ἔπρεπε νὰ ᾔναι ἀναμάρτητος: ποῖος ὅμως ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου δύναται νὰ τὸ καυχήσῃ; Πᾶς ἓνας ἀμαρτάνει καὶ ἑκάστην ὥραν ἔργω, λόγῳ καὶ διανοίᾳ: καὶ ὅδεῖς ἐφάνη τοσούτον ἅγιος, ὥστε νὰ μὴν ἀμαρτήσῃ εἰς ἕλον τὸ διαστήμα τῆς ζωῆς αὐτῆς. Ὅθεν λέγει καὶ ἡ Ἀγία Γραφή: “ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἀμαρτίαν ἔκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν,, Α. Γ. Ἰωανν. 1, 8. “ἐπτάκις τῆς ἡμέρας πεσεῖται ὁ Δίκαιος,, (***) καὶ “ἐγενήθημεν ὡς ἀκάθαρτοι “πάντες, ὡς ῥάκος ἀποκαθήμενης πᾶσα

C 2

“ἡ

(*) Ἀποκάλυψιν ἐνταῦθα ἐνοῶ ὁ Συγγραφεὺς τὴν Δήλωσιν τῶν ἀληθειῶν ἥτις γίνεται διὰ θαύματος ὑπὸ τῆς Παντοδυναμίας τῆ Θεῦ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆ φυσικῆς λόγου.

(**) Ἐλήφθη τὸ ῥητὸν ἐκ τῶν Παροιμ. 24, 16. ὥστε τὸ Εἶβρ. καὶ οἱ Ἑβραϊκοὶ τα συμφάνως λέγειν: ἐπτάκις γὰρ πεσεῖται ὁ δίκαιος χωρὶς τὸ ἡμέρας.

“ἡ δὲ δικαιοσύνη ἡμῶν,, Ἡσαΐα 64, 6. (*)
καὶ “ἐδικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν,,
ψαλμ. 142, 2. (**)

§. 15.

Ο Α'ν-
θρωπος
δὲν
εἶναι
πλέον
ἐν τῇ
κατα-
στάσει
τῆς τε-
λειότη-
τος.

Εκ τούτων ἀπάντων βλέπει πᾶς ἕνας, ὅτι
ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει πλέον ἐκείνην τὴν τε-
λειότητα, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὅταν ἐκτίθη,
παρὰ τῇ Δημιουργῇ.

Εἶπομεν ἀνωτέρω (§. 7.) ὅτι ὁ Θεὸς εἶχε κτίσει
τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἰδίαν, τετέστι σοφόν,
ἅγιον, ἀθάτον, ἐπιβρέπῃ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ
ἐξολισμένον μὲ τὰς λοιπὰς τελειότητας. Ἐπειδὴ
λοιπὸν τὴν σήμερον δὲν εὐρίσκονται πλέον αἱ τε-
λειότητες αὐτὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον; ἔπετα ὅτι
ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται σήμερον εἰς χειροτέραν
κατάστασιν ἀπ' ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν
ἔκτισεν ὁ Θεός. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ πι-
στεύσῃ τις, ὅτι ὁ σοφὸς καὶ ἀγαθὸς Δημιερ-
γὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον μὲ τοσαύτας ἐλ-
λείψεις καὶ ἀδυναμίας, ὅσας βλέπομεν σήμερον εἰς
αὐτόν; Πρέπει λοιπὸν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι
ὁ ἄνθρωπος ἀπώλεσεν ἰδίᾳ πλάσματι τὰς τελειό-
τητας, ὅσας εἶχε χαρίσῃ εἰς αὐτόν ὁ Θεός, καὶ
τὰς ὁποίας ἡ Ἀγία Γραφή εἰκόνα Θεοῦ ὀνομάζει.
“Πάντες γὰρ ἡμάρτον, καὶ ὑπερέβησαν
τῆς δόξης τῇ Θεῷ,, λέγει ὁ Ἀπόστολος Ρωμ.
3, 23.

§. 16.

(*) Τὸ Ἑβρ. καὶ ἔγεν· ὡς ἀκάθαρτος πάντες
ἡμεῖς· ὡς ῥάκος καταμηνίαν πᾶσαι αἱ δικαιοσύ-
ναι ἡμῶν. Ἡσ. 64, 5.

(**) Εἰς τὸ Ἑβρ. κριμῆται 143.

Δημιουργία καὶ ἐκτίσις τοῦ ἀνθρώπου

δ, 16.

Τ' πέπεσε λοιπόν ὁ ἄνθρωπος, ὡς προπετής ὁ ἄν-
 παραβάτης τῆς Θείας νόμου, ὑποκάτω εἰς ὅλον ^{ἄνθρωπος}
 τὸ βάρος τῆς Θείας οἰκτρίας. ^{ἐναντ}
^{πταίσης}

Εἵπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ τελεία λατρεία τῆς ^{ἐνώπιον}
 Θεῶν δὲν μένει χωρὶς ἀμοιβῆς. Ὡς αὐτως ἐδείξα-
 μεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, διὰ τὸ νὰ ᾔῃαι διεφθαρμέ-
 νος, δὲν δύναται νὰ προσφέρει τελείαν λατρείαν
 εἰς τὸν Θεόν. Ἄλλο λοιπόν δὲν προσμένει παρὰ
 τὴν Θεῖαν οἰκτρίαν: ἐπειδὴ τί ἄλλο εἶναι πρεπωδέτε-
 ρον εἰς τὴν ἀσεβείαν, παρὰ τὸ νὰ τὸν ἀποβά-
 λῃ ὁ Δικαιότατος Θεὸς ἀπὸ τὴν ἰδίαν αὐτῆς χάριν;
 ἔπονται δὲ ἀπὸ τὴν ἀποβολὴν ταύτην μυρία κακά.
 Καὶ ἀγκαλὰ ἡμεῖς δὲν διΐχουμεν, ὅτι ὁ Θεὸς
 δὲν σπαραγγίζεται τὴν ἀνθρωπίνην ἀθλιότητα,
 μήτε οἰκτρίζει τὸν ἄνθρωπον: δὲν πρέπει ὅμως μή-
 τε νὰ ὑποθέσωμεν ἐξ ἐναντίας, ὅτι εἶναι κατ'
 ἑαυτὸν ἄξιος ὁ ἄνθρωπος τῆς τοιαύτης εὐσπλαγ-
 χνίας: εἰδὲ μὴ, πρέπει νὰ πισύσωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς
 δὲν εἶναι Θεὸς Δίκαιος, ἢ ὅτι ἡ εὐσπλαγχνία τῆς
 εἶναι μία τυφλὴ εὐσπλαγχνία, καὶ μεταχειρίζε-
 ται τὸν δίκαιον ὡς ἀσεβῆ, τὸ ὅποιον αἰχρὸν εἶναι
 καὶ μόνον νὰ συλλογιζώμεν περὶ Θεῶν. Τίτι δὲ
 τρόπον γίνεται ἄξιος τῆς Θείας εὐσπλαγχνίας ὁ
 ἄνθρωπος, θέλει λαλήσωμεν καθεξῆς. Ἡ Ἀγία
 Γραφή λέγει ῥητῶς: "ἐπικατάρατος πᾶς ἄν-
 "θρωπος ὅς ἐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις
 "τῆς νόμου τέτρε., Δευτερονομ. 27, 26. (*) κτ.

C 3

καὶ

(*) Τὸ Εἶρ. ἐπικατάρατος ὅς ἐκ ἐμπεδώσῃ
 τὰς λόγους τῆς νόμου τέτρε, τῆς ποιῆσαι αὐτὰς.
 ἴδε καὶ Γαλάτ. 3, 10. ὅπου μεταχειρίζεται τὴν παρᾶσαν ῥῆσιν
 ὁ Ἀπόστολος μικρὸν παραλλαγμένην ἀπὸ τὸ Εἶρ. καὶ τὰς Εἰδο-
 μήκοντα.

καὶ “θλίψις καὶ σενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν
 “ψυχὴν ἀνθρώπου τῇ κατεργαζομένῃ τὸ
 “κακόν.” Ρώμ. 2, 9.

§. 17.

Οἱ ἄν-
 θρώποι
 χρεωσθεῖ
 νὰ ζητή-
 σῃ με-
 σον δια-
 νὰ ἀπο-
 κήσῃ
 τὴν
 Θείαν
 χάριν.

Καὶ ἐπειδὴ εἶναι φοβερόν νὰ πέσητις εἰς τὰς
 χεῖρας τῇ ζῶντος Θεοῦ: χρεωσθεῖ ὁ ἀνθρώπος
 νὰ ἀναζητήσῃ κἀνένα μέσον διὰ νὰ ἀποκήσῃ
 πάλιν τὴν Θεϊὰν χάριν, καὶ νὰ ἀποφύγῃ
 τὴν πρέπασαν αὐτῷ τιμωρίαν.

Οἱ ἄρρώστοι ζητεῖ τὸν ἱατρὸν, ὁ δυσυχὴς τὸν λυ-
 τρωτὴν, καὶ ὁ πλάνης τὸν μεσίτην. Ἐπειδὴ λοι-
 πὸν ὁ ἀνθρώπος (καθὼς ἐρρέθη ἀνωτέρω) εἶναι
 πνευματικῶς ἄρρώστος, εἰς ἄκρον ταλαιπώρος, καὶ
 πλάνης ἐνώπιον τῇ Θεῷ: ἡ κατὰστασις τῇ ἐπρεπε
 νὰ ᾔναι τόσο κακὴ καὶ ἀπεγνωσμένη, ὥστε δὲν ἔμε-
 νε πλέον εἰς αὐτὸν ἐπιθυμία νὰ ζητήσῃ μέσον, ἢ
 καὶ νὰ τὸ δεχθῇ, ἀν’ ἄλλος τις ἤθελε τῇ τὸ προ-
 σφέρῃ, διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν δυσυχεσάτην
 ταύτην κατὰστασιν. Καὶ τῷ ὄντι ἐσάδησαν καὶ
 εἶναι ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι δὲν γνωρίζουσι τὴν ἰδίαν
 ἀδίνειαν, καὶ πεπωρωμένοι δὲν πιστεύουσιν, ὅτι
 ἔχουσι χρεῖαν σωτῆρος (τὸ ὅποιον εἶναι μία νέα
 ἰχυρωτέρα ἀπόδειξις τῆς ἀνθρωπίνης διαστροφῆς):
 ἡμεῖς ὁμῶς πρέπει νὰ βδελυτώμεθα τὴν τοιαύτην
 πάρασιν, καὶ μὲ τὴν ὁδηγίαν τῇ ὑγιαίνοντος λόγου,
 καὶ τὴν βοήθειαν τῶν ἀγίων γραφῶν, νὰ ἡμεῖς
 πεπληροφορημένοι, ὅτι “ὁ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ
 “ἰσχύοντες ἱατρῶν, ἀλλ’ οἱ κακῶς ἔχοντες.” (*)
 καὶ νὰ προσέχωμεν νὰ μὴ προσαρμόσωμεν εἰς
 ἑαυτοὺς ἐκεῖνα τὰ λόγια τῇ Ἰωάννῃ: “ὅτι λέ-
 “γεῖς,

(*) Ματθ. 9, 12.

“γεις, ὅτι πλῆσιος εἰμι, καὶ πεπλῆτῃκα,
 “καὶ ἐδενὸς χρεῖαν ἔχω· καὶ ἐκ οἶδας,
 “ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος, καὶ ἐλεεινός,
 “καὶ πτωχός, καὶ τυφλός, καὶ γυμνός.”
 Ἀποκαλύψ. 3, 17.

§. 18.

Ἀδύνατον εἶναι εἰς τὸν ἀνθρώπινον νῦν νὰ
 εὕρῃ τῆτο τὸ μέσον, διὰ νὰ ἀποκλήσῃ τὴν
 Θεῖαν χάριν, καὶ νὰ ἀνακαινίσῃ τὴν διεφ-
 θαρμένην αὐτῇ φύσιν.

Ὅσα μέχρι τῆδε ἐρρέθησαν εἶναι καταληπτὰ
 εἰς τὸν ἡμέτερον νῦν· καὶ εἰς δύναται νὰ τὰ ἀρ-
 νηθῇ· ἀλλ’ ὅπουτ’ ὁ ἡμέτερος νῦν θελήσῃ νὰ
 συλλογισθῇ κοινὸν μέσον διαλλαγῆς μετὰ τὸν Θεόν,
 καὶ τὸν τρόπον διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ ὁ ἀνθρώπος,
 ἀπὸ τὴν δυστυχίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἔπεσεν, εὐθὺς
 ἀμνηχανεῖ, καὶ δὲν εὐρίσκει τρόπον βοηθείας. Συλ-
 λογιζόμενος τὴν ἀνεξάντλητον ἀγαθότητα τῆ
 Θεᾶ γνωρίζει, ὅτι εὐρίσκεται τοῖετον μέσον· ἀδῆ-
 νατεῖ ὅμως νὰ καταλάβῃ ὁποῖον εἶναι αὐτὸ τὸ
 μέσον. Ἀν νομίσῃ ὅτι ἡ πλήρωσις τῆ Θεᾶ

νόμος, καὶ ἡ μετάνοια εἶναι τὸ τοῖετον μέσον, λανθάνεται· καθότι αὐτὸ τὸ μέσον εἶναι
 ἀνίσχυρον, καὶ δὲν ὠφελεῖ τὸν ἀνθρώπον, ὅταν
 δὲν ᾖ νὰ πεφωτισμένος ὑπὸ τῆς χάριτος τῆ Θεᾶ.
 Ἡ πλήρωσις τῆ Θεᾶ νόμος ἡθελεν ἴσχυρον
 μέσον, ἂν ἐπεμέωμεν παθερῶς εἰς τὸ
 ἀγαθόν, καὶ δὲν παρεβαίνωμεν τὸν αἰώνιον τῆ
 Θεᾶ νόμον· ἀλλ’ ἐπειδὴ (καθὼς προείπομεν) πᾶς
 ἕνας ἀμαρτάνει ἐργῶ, λόγῳ καὶ διανοίᾳ, καὶ δὲν
 εὐρέθῃ ποτέ τις, μήτε εὐρίσκεται τόσο ἀγιος,
 ὥστε νὰ μὴν ἡμάρτησῃ, ἔπεται ὅτι εἶναι ἀνίσχυρον
 τὸ τοῖετον μέσον εἰς τὸν φυσικὸν ἀνθρώπον, διὰ

Τὴ δύνα-
 ται ὁ νό-
 μος καὶ
 ἡ μετά-
 νοια χω-
 ρεῖ τὰ
 εὐαγγέ-
 λιον;

καὶ ἀποκλήσῃ τὴν Θεῖαν χαίρην, καὶ καὶ δικαιοῦσθαι
 ἔμπροσθεν εἰς τὸ κριτήριον τῆ Θεῆς. Τὸτο ἐνόησε
 καὶ ὁ Παῦλος ὅταν ἔλεγεν “ὅτι ἐδικαιώθηται
 “ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, Γαλατ. 2, 16.
 καὶ ὅτι “χωρὶς νόμου δικαιοσύνη Θεῆς πεφα-
 “νέρωται,, Ρώμ. 3, 21. καὶ “ὅσοι γὰρ ἐξ
 “ἔργων νόμου εἰσὶν, ὑπὸ κατάραν εἰσὶ,,
 Γαλατ. 3, 10. καὶ ὁ Δαυὶδ λέγει “καὶ μὴ εἰ-
 “σέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τῆ δόλεως, ὅτι ἐ
 “δικαιώθῃσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν,,
 Ψαλμ. 142, 2. (*) Δὲν πρέπει καὶ συμπεράνω-
 μεν ὅμως ἐκ τούτου (καθὼς τινες ἐσυμπέραναν· ἀπὸ
 τὴν διδασκαλίαν τῆ Παύλου) ὅτι δὲν εἶναι ἀναγ-
 καῖον καὶ ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθόν, καὶ καὶ πλη-
 ρῶμεν τὸν νόμον τῆ Θεῆς: ἀπαγε! τῆ Ἀποστόλεως
 ὁ σκοπὸς εἶναι ἀπλῶς ἔτος· ὅτι δὲν πρέπει καὶ
 φανταζώμεθα, ὅτι δυνάμεθα καὶ δικαιοῦσθαι
 ἐνώπιον τῆ Θεῆς ἐκ τῶν ἡμετέρων ἔργων (ὡς θέ-
 λει λαλήσωμεν περὶ τούτου πλατύτερον εἰς τὸν
 ἴδιον τόπον). Ὡσαύτως ἀνίσχυρος εἶναι καὶ ἡ
 μετάνοια (τὴν ὁποίαν ἴσως ἠθελέτις νομίσει καὶ
 ἦναι ἡμῶν ἐλπίς τῆ πλάττει, καὶ ἡ παρηγορία τῆ
 ἀμαρτωλῆς): καθότι ἡ μετάνοια, διὰ τῆς ὁποίας
 θέλει καὶ ἐξιλεώσῃ τὸν Θεὸν ὁ ἄνθρωπος, πρέπει
 καὶ ἦναι ἀληθῆς μετάνοια· ὁ μετανόων πρέπει καὶ
 ἐκκλίνῃ ὁλοτελῶς ἀπὸ τοῦ κακοῦ, καὶ καὶ κάμῃ
 βεβαίαν ἀπόφασιν καὶ μὴ ἐπιστρέφῃ ποτέ πλέον
 εἰς αὐτὸ. Εἶναι ὅμως δυνατόν καὶ εὐρεθῇ τοιαύτη
 μετάνοια εἰς ἄνθρωπον αἰκρῶς διεφθαρμένον, καὶ
 πολεμώμενον ὑπὸ τῶν ἰδίων παθῶν; κατ’ ἐξένα
 τρόπον! Τὸ μέτρον τῆς κακίας, διὰ τῆς ὁποίας
 ἔβλαψε τὸν Ἀπειρον Θεόν, εἶναι τόσον ὑπερβολι-
 κόν, ὥστε δὲν ἐξαρκεῖ μόνῃ ἡ ἐπιστροφή ἀπὸ τῆς
 ἀμαρ-

ἀμαρτίας. Ἀφ' ἧν να λέγω ὅτι καὶ ἀφ' ἧ γνω-
ρίσει τὴν ἀμαρτίαν αὐτῆ, πίπτει καὶ πάλιν εἰς
αὐτήν· καὶ ἂν ἤθελεν ἔχει ὅλην τὴν πρέπεσαν
προσοχὴν· διότι ἡμεῖς ποτιζόμεθα τὴν ἀμαρτίαν
ὡς ὕδωρ (*), καὶ ἔμεσθα, καθὼς λέγει ὁ Ἀπό-
στολος (**): “πεπραμένοι ὑπὸ τὴν ἀμαρ-
“τίαν,” καὶ τοιαύτη διεφθαρμένη καὶ φιλα-
μαρτήμων εἶναι ἡ φύσις τῶ ἀνθρώπου, ἐν ὅσῳ ζῇ.
Ἐγὼ δὲ λαλῶ ἐνταῦθα περὶ τῆς εὐαγγελικῆς
μετανοίας, ἥ γιναι περὶ τῆς μετανοίας ἐνὸς ἀλη-
θοῦς χριστιανῶ· αὐτὴ εἶναι παντάπασιν ἄλλῃ
φύσεως· καὶ μοι εἶναι γνωστὸν, ὅποια εἶναι ἡ δύνα-
μις, καθὼς θέλει λαλήσω περὶ ταύτης μετέ-
πειτα· ἀλλ' ὁ λόγος εἶναι, ἂν ὁ ἀνθρώπος δύνα-
ται χωρὶς τῆς χάριτος τῆς Εὐαγγελικῆς νὰ δεῖξῃ
μετάνοιαν ἀληθῆ. Ἡ πρότασις, ὅτι ὁ ἀν-
θρώπος δὲν ἔχει δύναμιν ἱκανὴν ἀφ' ἑαυ-
τῆ εἰς τὸ νὰ ἀποκλῇ τὴν Θεῖαν χάριν·
ἐξ ἐναντίας δὲ καὶ παροξύνει τὸν Θεὸν εἰς
ὀργὴν καὶ ἑκάστην εἶναι μὲν καὶ εἰς τὸν
φυσικὸν λόγον καταληπτὴ, φαίνεται δ' ἐτι σα-
φέστερον ἐκ τῆς ἀγίας Γραφῆς· ἔτω λέγει ὁ Παῦ-
λος Ρώμ. 3, 9: “προητιασάμεθα γάρ Ἰε-
“δαίεις τε καὶ Ἕλληνας πάντας ὑφ' ἀμαρ-
“τίαν εἶναι,” τῆς τῆς, ὅλοι οἱ ἀνθρώποι ἐκρημ-
νίσθησαν εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ἀμαρτίας, καὶ δὲν
δύνανται νὰ ἐκβῶσιν ἀπὸ αὐτὴν ἐξ οἰκείας δυνά-
μεως. Τῆτο ἔπρεπε νὰ τυπώσῃ πᾶς ἕνας εἰς
τὴν καρδίαν τε· ἐπειδὴ ἐκ τῆς φαίνεται, πόσον
εἶναι ἀναγκασιότατη εἰς τὸν ἀνθρώπον ἡ εὐαγγελι-
κὴ πίστις· καθὼς διδάσκει περὶ τῆς σαφέστα-
τα ἐπιστολῇ τῆς Παύλου πρὸς Ρωμαίους, Γαλάτας

C 5

καὶ

(*) Γραφικὴ φρασολογία: Ἰδ. Γωβ 15, 16. 34, 7.
Ψαλμ. 109, 18.

(**) Ρώμ. 7, 14. Ἰδ. καὶ Α. (Γ. κατὰ τὰς Ἑβραϊκ.)
Βασιλ. 21, 20. 25. καὶ Ἡσαϊε 50, 1.

βλέπων ὁ Θεός, ὅτι τὸ Ἀνθρώπινον γένος εἶναι ἀσθενὲς καὶ τυφλὸν καὶ ὅσα ἀποβλέπεσι τὴν σωτηρίαν τε, ἐκλεξεν αὐτὸς ὄργανα ἐπιτήδεα, τὰ ὅποια Προφῆτας καὶ Ἀπόστολος ὀνομάζει ἡ Γραφή· ἐφώτισεν αὐτῶν τὸν νῦν μὲ ὑπερφυσικὸν Φῶς, καὶ ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτοὺς τὰ κεκρυμμένα μυστήρια· τὰ ὅποια ἔγραψαν αὐτοὶ κατ' ἐπιταγὴν τῆς Ἀγίας Πνεύματος, διὰ τὴν μὴ λησμονηθῶσιν εἰς τὰς ἐσχάτας αἰῶνας καὶ τῶν τὰ συγγράμματα ὀνομάζομεν Ἀγίαν Γραφήν. Αὕτη λέγει ρητῶς, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἐκήρυξαν “κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίων χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένον, Φανερωθέντος δὲ νῦν “διὰ τε γραφῶν προφητικῶν κατ' ἐπιταγὴν τῆς Αἰωνίου Θεοῦ., Ρώμ. 16, 25. 26: ὅθεν καὶ ἄλλαχθ' λέγει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐπωκοδομημένη “ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν., Ε' φεσ. 2, 20.

§. 2.

Προτῆς Ἀγίας **Ἡ Ἀγία Γραφή** (α) εἶναι ὁ ἀληθὴς λόγος **Γραφῆς**, τῆς Θεοῦ (β).

Τί ἐστι
Παλαιὰ
καὶ Νέα
Διαθήκη;
αἱ;

(α) Ἡ Ἀγία Γραφή διαρεῖται εἰς Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην. Ἡ Παλαιὰ (*) περιέχει τὸν νόμον (ὁ ὅποιος προετοιμάζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν τελείαν ἀποδοχὴν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως), τὰς

(*) Τὰ κανονικὰ τῆς Παλ. Διαθήκης βιβλία εἶναι ταῦτα: Γένεσις, Ἔξοδος, Λευιτικόν, Ἀριθμοί, Δευτερονόμιον (τὰ ὅποια καὶ Πεντάτευχος ὀνομάζονται) Ἰησοῦς τῆς Ναυῆ, Κριταί, Ρῦθ, τέσσαρα βιβλία τῶν Βασιλεῶν (τῶν ὁποίων τὰ δύο πρῶτα Συμμελὴ ὀνομάζουσιν οἱ Ἑβραῖοι), δύο τῶν Παραλαπομένων, Ἐσθρας, Νεεμίας, Εσθέρ, Γωβ, ψαλτήριον Παροι-

ταῖς προφητείας καὶ τὰς τύπας τῆς Εὐαγγελι-
κῆς χάριτος. Ἡ Νέα (*) Φανεράνει τὴν πλήρω-
σιν τῶν προφητεῶν καὶ τῶν τύπων, καὶ κηρύττει
τὴν μεγάλην τῇ Θεῷ εὐσπλαγχνίαν, τῆς ὁποίας
ἠξιώθημεν διὰ τῆς θανάτου τῆς ἡσῶ Χριστοῦ. Δια-
ρεῖται πρὸς τέτοις ἡ Γραφή εἰς Νόμον καὶ
Εὐαγγέλιον· εἰς τὸν νόμον ἀνήκουν ἔλοι
ἐκεῖνοι τῆς Θεῆς Γραφῆς οἱ τόποι, εἰς τὰς ὁποίας
ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ τὴν ἀκριβῆ πλήρωσιν τῶν ἐντολῶν
αὐτῆ, καὶ ἀπειλεῖ νὰ κολάσῃ αὐστηρῶς τὴν πα-
ράβασιν τάτων. Διὰ δὲ τῆς Εὐαγγελίης ἐννοῦνται
ὅσα ἀποβλέπουν εἰς τὰς ἐπαγγελίας τῆς Θεῆς χά-
ριτος, καὶ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν εἰς
ἡμᾶς ὁ Οὐράνιος Πατὴρ διὰ τὸν ἀγαπητὸν αὐτῆ
Υἱόν· παραδ. χάριν, ἐκεῖνα τὰ λόγια, τὰ ὁποῖα
εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραάμ ὁ Θεός “καὶ ἐνευλο-
“γισθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα
“τὰ ἔθνη τῆς γῆς,” Γενέσ. 22, 18. εἶναι λό-
για Εὐαγγελίης. Οἱ εἰσηγητὴς καὶ διδάσκαλος
τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον·
διότι

Τί ἐστὶ
Νόμος
καὶ Εὐ-
αγγέ-
λιον;

Παροιμία Σολμῶντος, Ἐκκλησιαστής τῇ αὐτῇ, Ἄσμα τῇ
αὐτῇ, Ἠσαΐας, Γερεμίας (συμπεριλαμβανόμενων τῶν Θρήνων),
Ἰεζεκιήλ, Δανιήλ, οἱ λοιποὶ δώδεκα Προφῆται ὅμῃ ἀπὸ τῆς
Ὠσῆ μέχρι τῆς Μαλακίης, οἱ ὅποιοι καὶ δωδεκαπρόφητον ὀνο-
μάζονται. Ὅσα δὲ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν ὁριζμὸν τήτων, ἀγκα-
λὰ περιέχουν ποικίλα ἠθικὰ ἀξιόπαινα, δὲν ἐδέχθησαν ὅμως πο-
τέ ὡς κανονικὰ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας· ἰδ. Γρηγόρ. Θεολόγ. ἐν
τοῖς εἰς. περὶ τῶν Κανονικ. βιβλ. Παλ. καὶ Νέας, καὶ Μη-
τροφάνην τὸν Κριτόπτερον ἐν τῇ Ὁμολογ. τῆς Ανατολ. Ἐκ-
κλησ. κεφ. ζ.

(**) Τῆς δὲ Νέας τὰ κανονικὰ εἶναι ταῦτα: τὰ Τέσσαρα
Εὐαγγέλια, Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, Παῖλα ἐπιστολῶν δεκα-
τέσσαρες Ἰακώβου μία, Πέτρου δύο, Γωάννη τρεῖς, Ἰῶδα μία,
καὶ ἡ Ἀποκάλυψις τῆς Ἰωάννης.

διότι “τὰ τῷ Θεῷ ἑδεῖς οἶδεν, εἰμὴ τὸ
 “Πνεῦμα τῷ Θεῷ,, Α. Κορινθ. 2, 11. Οὐ-
 γαίνα δὲ τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι ἐσάθησαν οἱ Προ-
 φῆται καὶ οἱ Ἀπόστολοι, καθὼς λέγει ὁ Πέτρος
 Β. 1, 21: “ὁ γὰρ θελήματι ἀνδρώπων ἡνέχ-
 “θη ποτέ προφητεία, ἀλλ’ ὑπὸ Πνεύμα-
 “τος Ἀγίου φερόμενοι ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι
 “Θεῷ ἀνθρώποι,,.

(β). Ὅτι ἡ Ἀγία Γραφή ἐστὶ ἀληθὺς λόγος
 Θεῷ: ἓνας ἀληθὺς χριστιανὸς φθάνει μόνον νὰ
 ἀναγνώσῃ ἢ νὰ ἀκούσῃ τὰς ἐμπειροχόμενας εἰς
 αὐτὴν ὑψηλὰς ἀληθείας, διὰ νὰ τὴν πληροφορη-
 θῇ διὰ τῆς ἐσωτερικῆς συναίσθησεως. Ἀλλ’ ἐπει-
 δὴ ἡ τοιαύτη ἐσωτερικὴ συναίσθησις καὶ πληροφο-
 ρία δὲν ἔχει τὴν ἴσην δύναμιν καὶ δι’ ἐκείνας, ὅσοι
 δὲν ἀνεγεννήθησαν: εὐρίσκονται παρὰ ταύτην
 καὶ ἄλλαι ἱκαναὶ ἀποδείξεις εἰς βεβαίωσιν τέτ-
 καὶ πρῶτον αἱ σαφέςαται καὶ πασίδη-
 λοὶ τῶν προφητειῶν ἐκ πληρώσεως. Εἰς
 αὐτὰς ἀναφέρονται: ἡ προφητεία τῷ Πατρι-
 ἀρχῇ Ἰακώβ διὰ τὴν μέλλουσαν ἐπίγειον Βασι-
 λεῖαν, καὶ τὴν διαμονὴν ταύτης μέχρι τῆς ἐλευ-
 σως τῷ Μεσσίᾳ, Γενέσ. 49, 10. (*), αἱ προφη-
 τεῖαι τῷ Δαυὶδ διὰ τὴν μέλλουσαν μεταβολὴν τῶν
 μοναρχ-

Ἀπόδα-
 ξις τῆς
 Θαύτη-
 τος τῶν
 Γρα-
 φῶν.

(*) Οὕτως ἔχει τὸ ῥητὸν ἐν τῷ Εἰβρ. ἐκ ἀποσπόμε-
 σις πλεον ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ νομοθέτης ἐκ μέσε τῶν πο-
 δῶν αὐτῶ, ἕως ἀν’ ἔλθῃ ὁ Σιλῶ· καὶ αὐτῷ προσ-
 κόλλησις τῶν ἐθνῶν. Τὸ Σιλῶ οἱ Εἰβδαῖοι μετέ-
 φρασαν ὡς ἀπόκειται ἢ τὰ ἀποκείμενα: σημαίνει δὲ, ὡς
 μὲν τινὲς θέλουσιν, ὁ ἀπεσπασμένος ὡς δι’ κρίματις ἄλλοι
 πιθικώτερον, ὁ εἰρηνοποιός· ὅποιος ἦτον ὁ Μεσσίας, ὅς τις
 μᾶλλον διήγαγε μετὰ τῷ Θεῷ.

μοναρχιῶν, μὲ τὴν προκήρυξιν τῶν μερικῶν περιστάσεων, Δαν. 2, 31. 8, 8. καθὼς ἔτι καὶ διὰ τὴν ἔλευσιν καὶ πάθος (*) τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν κατάργησιν τῆς νομικῆς θυσιάς Αὐτ. 9, 24. Πρὸς τέτοις αἱ προφητεῖαι τῷ Ἠσαΐᾳ 2, 2. καὶ Μαλαχίᾳ 1, 10. 11. περὶ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἔθνων πρὸς τὸν ἀληθινὸν Θεόν· καὶ ἐπὶ πᾶσιν αἱ προφητεῖαι τῷ Χριστῷ περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ διασπορᾶς τῶν Ἰουδαίων Ματθ. 24, 2. καὶ 23, 35. σιωπῶ ἄλλας πολλὰς προφητείας, τῶν ὁποίων ἡ πλήρωσις εἶναι τόσον φανερά, ὥστε δύναται νὰ τὸ μαρτυρήσῃ ἀναμφιβόλως ὁ σύμπας κόσμος. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἴδεις, πλὴν τῷ Θεῷ, δύναται νὰ περὶνῇ ἢ νὰ προειπῇ ὅσα μέλλουσι νὰ συμβῶσι, δὲν λέγω μετὰ χρόνου ἑκατὸν ἢ περισσοτέρους, ἀλλὰ μῆτε τὴν αὐριον ἡμέραν· ἐπόμενον εἶναι, ὅτι ἓνα βιβλίον, τὸ ὁποῖον περιέχει τοσαύτας προρρήσεις, εἶναι Θεῖον (**). Δευτερο-

(*) Σημείωσαι ὅτι σαφές ἐστιν ἀπὸ ὅλης τῆς προφητείας προκηρῦξαι τὸν θάνατον τῷ Χριστῷ ὁ Δανιὴλ· ἔτα λέγει εἰς τὸ Εἰβρ. Δαν. 9, 26. καὶ μετὰ τὰς ἑβδομαβάδας τὰς ἐξήκοντα δύο ἐκκοπήσεται ὁ Μεσσίας (ἔργον ὁ Χριστός), ἀλλ' ἐχ' ἑαυτῷ τατίειν ὅχι ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀλλ' ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Ταυταῦτην σαφὴν προφητείαν περὶ Χριστοῦ διὰ τὸ ἀφανίσαι, ὅσον τὸ κατ' αὐτὸν, ὁ Θεοδοτίων μετέφρασεν ἐξ ὁλοθρευθήσεται κρίσιμα, καὶ κρίμα ἐκ ἑσίν ἐν αὐτῷ. Σημείωσαι πρὸς τέτοις, ὅτι τὸν Δανιὴλ ἀναγινώσκει ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ μεταφράσει τῷ Θεοδοτίωνος, διὰ τὸ νὰ εὕρῃ κατὰ πολλὰ συγκεχυμένην ἐκείνην τῶν Εἰβδ. μήκοντα εἰς τὸν αὐτὸν Προφήτην, ἡ ὁποία μῆτε αἰετοῦται· ἴδε Ἰερώνυμον προσιμ· εἰς τὸν Προφ. Δανιὴλ.

(**) τῆτον τὸν πρῶτον χαρακτῆρα τῆς Θεότητος τῶν Γραφῶν μεταχαρίζεται καὶ ὁ Ὁριγένης βιβλ. 6. κατὰ Κέλση· τὸ χαρακτῆριζόν (λέγει) τὴν Θεότητα, ἡ περὶ μέλλον-

τερον ἢ ἀγιότης τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἐντολῶν. Πόσον ἐξαιρέτως καὶ ὑψηλῶς δὲν λαλεῖ ἡ Ἀγία Γραφή περὶ τῆς Θείας μεταλασύνης, καὶ περὶ τῆς μυστηρίου τῆς ἡμετέρας ἀτολμωσύνης! Αὐτὴ δὲν ζητεῖ παρ' ἡμῶν ἄλλο παρὰ μίαν εὐάρεστον εἰς τὸν Θεὸν λατρείαν καὶ πρέπεσαν εἰς λογικὰ κήσιματα. Αὕτη θέλει νὰ προσκυνῶμεν τὸν Θεὸν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ λέγει, ὅτι θυσία εὐάρεστος εἰς τὸν Θεὸν εἶναι ἡ συντετριμμένη καὶ τεταπεινωμένη καρδιά (*). Ὡσαύτως ἁγία εἶναι καὶ αἱ ἐντολαί, καθότι δεικνύουσιν εἰς τὸν ἀνθρώπον τὴν ἀρίστην ὁδὸν διὰ τὴν φθάσιν εἰς τὴν τελειότητα. Αὐταὶ προσάσσωσι: νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης ἡμῶν τῆς καρδιάς καὶ τῆς ψυχῆς· τὸν δὲ Πλησίον ὅχι μόνον νὰ μὴ βλάπτωμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ βοηθῶμεν καὶ νὰ ὠφελῶμεν εἰς ὅλας αὐτῆς τὰς χρείας· καὶ τῆτο νὰ πράττωμεν ὅχι μόνον πρὸς τὰς φίλους, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς ἐχθρὰς· καὶ ὅχι μόνον νὰ μὴ προξενήσωμεν κακὸν εἰς ἕννα, ἀλλὰ μήτε κατὰ νῦν νὰ τὸ μελετήσωμεν. Ὅλοι αἱ Χριστιανικαὶ ἐντολαὶ γενικῶς εἶναι σύμφωνοι μὲ τὸν ὁρθὸν λόγον: καὶ δὲν εὐρίσκεται εἰς καίνενα ἄλλο βιβλίον μία Ἡθικὴ διδασκαλία τόσον ὁρθὴ καὶ ἀκίβδηλος (**). Τὸ

νὰ

μελλόντων ἐστὶν ἀπαγγέλλει, ἔστι κατ' ἀνθρωπίνην φύσιν λεγομένων, καὶ ταῖς ἐκβάσεσι κρηνομένων ὅτι Θεὸς Πνεῦμα ἦν τὸ ταῦτα ἀπαγγέλλον· ἰδ. καὶ τὴν φιλοκαλ. τῇ αὐτῇ κεφ. Α.

(*) Ψαλμ. 51, 19. τὸ Εἶβρ. κατεπαγγύϊαν καὶ συντετριμμένην κτ.

(**) Ἀξιοσημείωτα εἶναι τὰ λόγια τῆς φιλοθεήτου Βενετίας περὶ τῆς Ἡθικῆς τῶν Ἑθικῶν: «ὅσοι (λογεῖται) μελετῶν τὰ

συγγράμματα

ἵνα εὐρίσκωνται δὲ εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ δι-
δασκαλίαν, αἱ ὁποῖαι ὑπερβαίνουσι τὸν ἡμέτερον
νῦν, δὲν πρέπει ἵνα μᾶς εκπλήτῃ: ἐπειδὴ
“ἀνεξερευνήτα τὰ κρίματα αὐτῷ [τῷ Θεῷ]
“καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτῷ· τίς γὰρ
“ἔγνω νῦν Κυρίῳ; ἢ τίς σύμβελος αὐτῷ
“ἔγενετο;·, (*) Τρίτον ἡ ὑπερθαύματος
δύναμις τῷ Εὐαγγελικῷ κηρύγματος.
Ἀπόστολοι ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, ἀδύνατοι, πτω-
χοὶ, ἀσθενεῖς καὶ ἐνδεεῖς, χωρὶς ὅπλα καὶ χω-
ρὶς δύναμιν εὐγλωττίας, μὲ μόνον τὸν ἀκίβδηλον
καὶ καθαρόν τῷ Θεῷ λόγον ἐπέσχεσαν εἰς τὴν
Χριστιανικὴν πίσιν εἰς ὀλίγον διάστημα καιρῷ ἔδην
ἀναρίθμητα. Ἐναντίον εἰς αὐτὸς παρετάχθη-
σαν τὰ Βασιλικά τῶν Αὐτοκρατόρων ψηφίσματα,
ἀπειλαί,

“συγγράμματα τῶν Ἑθνεῶν, τούτων μᾶλλον καταλαμβάνω,
“ὅτι δὲν ἔφθασαν εἰς ἐκείνην τὴν τελειότητα τῆς Ἡθικῆς διδασ-
“καλίας, τὴν ὁποίαν εὕρισκω εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Ἀλλόων
“καὶ τῷ σκηνοποιῷ. Ἡ διδασκαλία τῶν Ἑθνεῶν δὲν ἔναι
“δὲ ὅλα ὁμοειδῆς δὲν ἔναι δι’ ἅλα τῆς αὐτῆς τιμῆς: καὶ
“πολλοὶ εὕρισκω τὸν μεγαλαίτην ἐπὶ τῆς καπρίας. Λέγουσι
“(ναί!) θαυμάσια πράγματα, καὶ τὰ ὅποια φαίνονται
“θεόπνευστα: ἡθικά, (δὲν ἡξεύρω!) αὐτὰ δὲν ἀσέρονται τό-
“σον εἰς τὴν καρδίαν μου, καθὼς ὅσα ἀναγινώσκω εἰς τὰ συγ-
“γράμματα ἐκείνων, τὰς ὁποίας δὲν ἐφώτισεν ἡ ἀνθρωπίνη
“φιλοσοφία. — — — — — ἡ δυνήθησαν αὐτοῖς
“(οἱ Ἑθνικοὶ Φιλόσοφοι) νὰ ἀφαιρέσωσι τὴ κοινὴ λαὲ κῆ-
“μίαν ἀπὸ τὰς προλήψεις τας; ἡδυνήθησαν νὰ καθαιρέσωσι
“κἀνένα ἄδωλον; Οὐ Σωκράτης, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Φυσικῆς
“Ἡθικῆς καὶ Πρωτομάρτυς τῷ λόγῳ ὁ θαυμαστός Σωκρά-
“της, ἡδυνήθη νὰ ἀπῶξῃ τὴν θρησκείαν τῶν Ἀθηναίων, ἢ νὰ
“μεταβάλλῃ τὰ ἦθη τῆς πατρίδος; Bonnet, Recherch.
Philosophiq. Sur le Christianism. Chap. 34. 35.

(*) Γέν. ΙΙ, 33. 34. καὶ Α. Κερνθ. 2, 16.

ἀπειλαί, μαρτύρια, ἔλα τῶν Φιλοσόφων ἐκείνε
 τῷ καιρῷ τὰ σοφίσματα καὶ αἱ ἀπατηλαὶ δόξαι,
 διὰ τὰ ἐμποδίσωσι τὸ κήρυγμα: ἀλλὰ δὲν ἠδυνή-
 θησαν τίποτε κατ' αὐτῶν· ἀπόδειξις· Φανερά,
 ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐνήργει δι' αὐτῶν. Καὶ ἐπειδὴ
 αὐτὴ ἡ διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων περιέχεται εἰς
 τὰ Ἀγίας Γραφάς· καὶ συμφωνεῖ κατὰ πάντα
 μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν λοιπῶν ἱερῶν Συγγρα-
 φῶν: ἀναμφίβητον εἶναι, ὅτι ἀπεκαλύφθη πα-
 ρὰ Θεῷ. Πρὸς τέτοις, ἂν ἡ διδασκαλία τῶν
 Ἀποστόλων δὲν ἦτον ἐκ Θεῷ: τί τὸ παρεκίνησε
 τὰ τὴν κηρύξωσιν ὡς Θεῖαν, καὶ τὰ πλανήσωσι
 τὸς ἀνθρώπους; τὸ κέρδος ἴσως; αὐτοὶ ἔδωκαν
 καὶ τὰ ἰδιά των ὑπάρχοντα μετὰ χαρᾶς, καὶ
 ἐδίδασκαν καὶ τὸς ἄλλους τὰ μὴ ἐπιθυμῶσι τὸν
 πλῆτον. - Ἡ ἐλπίς ἴσως τῷ τὰ ἀποκλήσωσι τιμὴν
 καὶ δόξαν εἰς τῶτον τὸν κόσμον; ἀλλ' αὐτὸ δὲν
 ἔπρεπε τελείως τὰ τὸ προσμένωσιν: ἐπειδὴ ὁ δι-
 δάσκαλος αὐτῶν εἶχε προειπῇ εἰς αὐτοὺς δυστυχίας
 καὶ θάνατον, καὶ τὸς εἶλεν ὡς πρέβαντα
 ἐν μέσῳ λύκων. Ἡ ἀπλότης, ἴσως ἠθέλε εἰπῇ-
 τις, καὶ ἡ ἀμάθεια των τὸς ἠπάτησε: τοιαύτην
 ὅμως ἀμάθειαν δὲν εὐρίσκομεν εἰς τὰ ὑψηλά καὶ
 σοφὰ των συγγράμματα (*). Καὶ πῶς ἦτον δυ-
 νατὸν τὰ ἐνωθῶσι, δὲν λέγω ἐλίγοι τινὲς, ἀλλὰ
 τοσῶτον πλήθος ἀνθρώπων εἰς τοσούτους αἰῶνας,
 ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, διὰ τὰ
 δεχθῶ-

(*) Ἐξ ἐναντίας εὐρίσκομεν μεγάλην σοφίαν εἰς τὰ Ἀπο-
 σολικά συγγράμματα· διὰ τὰ μὴ ἀναφέρω κατὰ μέρος παρα-
 δόγματα ἀπὸ ὅλης τῆς Συγγραφῆς, ἵκανόν εἶναι τὰ εἶλω τὸν
 φιλικὴν γνώσιν εἰς τὰς σοφωτάτας διαλέξεις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς
 Δημοσθέους, τῆς Παύλου, ἐκείνην λέγω τὴν ἐπὶ τῇ Ἀρχῇ πλά-
 γῃ, μὲ τὸς φιλοσόφους τῶν Ἀθηνῶν Πλάτ. 17, 22. καὶ τὴν
 ἀθηναίαν τῆς Βασιλείου Ἀγρίππας Αὐτ. 26, 2—32.

δεχθῶσιν ὁμογνώμως αὐτήν τὴν διδασκαλίαν: ἂν
ᾗτον ἐπίλατος καὶ ψευδής; Πρέπει λοιπὸν νὰ πι-
σεύσωμεν ἀδιδάκτως ἀληθινὴν τὴν πρότασιν ταύ-
την, ὅτι ἡ Ἀγία Γραφή εἶναι ὁ ἀληθὴς
λόγος τῆ Θεῶ. Ἐλαλήσαμεν περὶ τέττα πλατύ-
τερον, διὰ τὸ νὰ συναποδείκνῃται ἐν ταυτῷ, ὅτι
καὶ ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι ἡ ἀληθινὴ θρη-
σκεία. (*)

§. 3.

Ἡ καὶ αὐτὸ ὕλη καὶ ὑπόθεσις τῆς Ἀγίας ^{Περὶ τῆς}
Γραφῆς εἶναι ὁ Λυτρωτὴς ἡμῶν Ἰησοῦς Χρι- ^{καὶ τὸ}
στὸς (α): ὅστις διωρίσθη πρὸ καταβολῆς κόσ- ^{ὑλῆς τῆς}
μου εἰς δόξαν ἡμῶν (β), ἐπιγγέλλθη ἀπὸ κα- ^{Ἀγίας}
ταβολῆς τῆ κόσμου (γ), προεκηρύχθη ὑπὸ ^{Γραφῆς.}
τῶν Προφητῶν (δ), προεικονίσθη διὰ θυσιῶν
καὶ τυπῶν (ε), προητοιμάσθη διὰ τῆ νόμου
(ς), καὶ ἐκηρύχθη διὰ τῆ Εὐαγγελίᾳ εἰς
ὅλον τὸν κόσμον (η).

D 2

(α) Η'

(*) Τὸν τρίτον τῶτον χαρακτῆρα τῆς Θεότητος τῶν Γρα-
φῶν μετεχειρίσθη καὶ ὁ Ὁρίγινης: ἂν σοχαδῶμεν (λέγει),
τίμῃ τρόπῳ εἰς ὀλίγας χρόνους, "τῶν ὁμολογούντων τὸν
"χριστιανισμὸν ἐπιβεβηυμένων, καίτινων διὰ τῆτο
"ἀναμνησμένων, ἑτέρων δὲ ἀπεκλυόντων τὰς κήσεις,
"δεδυνῆται ὁ λόγος, καίτοιγε εἰς τῶν διδασκάλων
"πληροαζόντων, πανταχόσε κηρυχθῆναι τῆς οἰκ-
"μένης, ὥστε Ἕλληνας καὶ βαρβάρους, σοφῆ τε
"καὶ ἀνοήτους προδέδωαι τῇ διὰ Ἰησοῦ θεοεβδία:
"μᾶλλον ἢ κατὰ ἀνθρώπον τὸ πρᾶγμα εἶαι λέγειν
"εἰ διαζόμεν. μετὰ πάσης ἐξουσίας καὶ πειθὸς τῆς
"(ἡ. περιστὶν τὸ, τῆς.) περὶ τῆ κρατυνθῆσεσθαι τὸν
"λόγον τῆ Ἰησοῦ διδάξαντος κτ. ἰδ. Ὁρίγ. κατὰ Κέλκ.
καὶ ἐν τῇ Φιλοκαλῇ.

(α) Ἡ Ἀγία Γραφή περιέχει διάφορα πράγματα, ἤγουν: ἐντολὰς καὶ νόμους, διαταγὰς διὰ τὰ ἔθνη, προφητείας, διηγήσεις Θεῶν ὀπτασιῶν καὶ θαυμάτων, ἐπαγγελίας, καὶ πράξεις ἀνθρώπων (*). ὁ σκοπὸς ὅλων αὐτῶν εἶναι νὰ φανερώσωσι τὴν αἰώνιον τῇ Θεῷ βελίην περὶ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶ ἀνθρώπου διὰ τῇ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοιοτρόπως μᾶς διδάσκει ὁ νόμος, ὅτι εἰμεθα πλάιστα ἐνώπιον τῇ Θεῷ: καὶ μᾶς προσάσσει νὰ ζητήσωμεν λυτρωτὴν· τὸν ὁποῖον προσκλήρουσαν οἱ Προφῆται, καὶ προσεκόνισεν ἡ νομικὴ θυσία. Αἱ διάφοροι Θεοφανεῖαι καὶ Θεοσημεῖαι συνήργησαν εἰς τὸ νὰ προετοιμάσωσι τὰς ἀνθρώπους εἰς ὑποδοχὴν τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως, ἡ καὶ νὰ φανερώσωσι τὰς πράξεις τῇ Χριστοῦ. Αἱ Θεῖαι ἐπαγγελίαι βεβαιῶσι τὴν χάριν τῇ Οὐρανίῳ Πατρὸς εἰς ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῇ ἡμετέρῃ Μεσίτῃ. Πλήρης ἀπὸ μαρτυρίας ταύτης τῆς ἀληθείας εἶναι ἡ Ἀγία Γραφή: ἐκ τῶν ὁποίων θέλει φέρομεν ὀλίγους εἰς μέσον. Οὕτω λέγει Ἰωάνν. Ι, 46: “ὄν
“ ἔγρα-

(*) Δύναται τις καὶ κατ' ἄλλον τρόπον νὰ ἀνάξῃ τὰ περιεχόμενα τῆς Θεῖας Γραφῆς εἰς τέσσαρα κεφάλαια: Πρῶτον τὰ πιστευτέα ἤγουν ὅσα δόγματα χρῶμεν νὰ πιστεύωμεν, τὰ ὁποῖα συνοπτικῶς περιέχονται εἰς τὸ Σύμβολον. Δεύτερον τὰ πρακτέα ἤγουν ὅσα πρέπει νὰ πράττωμεν διὰ νὰ σωθῶμεν, ὁποῖα εἶναι αἱ ἐντολαί, καὶ ὅλα αἱ νεθεσῖαι ὅσαι εὐρίσκονται εἰς τὴν Γραφήν. Τρίτον τὰς ἐπαγγελίας καὶ ἀπειλὰς αἱ ὁποῖαι ἐπικυρῶσι τὰ πρακτέα μετὰ τὸ νὰ ὑπόσχονται εἰ μὴν τὰς τηρητὰς τῶν ἐντολῶν ζωὴν αἰώνιον, εἰς δὲ τὰς παρὰ βίβλου κίβησιν ἀτελεύτητον. Τέταρτον τὰ παραδείγματα ἤγουν ὅσα διηγῶται διὰ τὴν διάφορον διαγωγὴν τῶν ἐναρέτων καὶ τῶν κακῶν, καὶ διὰ τὸ διάφορον τέλος αὐτῶν, διὰ νὰ μᾶς παραινήσῃ εἰς τὴν ἀρετὴν μετὰ τὸ παράδειγμα τῶν πρώτων, καὶ νὰ μᾶς ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν κακίαν μετὰ τὸ παράδειγμα τῶν δευτέρων.

“ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ Προ-
 “Φῆται, εὐρήκαμεν Ἰησοῦν., καὶ Β. Κορινθ.
 1, 20: “ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι Θεῶ, ἐν αὐ-
 “τῷ (τῷ Χριστῷ) τὸ ναί, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ
 “ἀμήν., ἦγεν ὅλα τῆς Θείας χάριτος αἱ ἐπαγ-
 γελίαι θεμελιῶνται καὶ ἀναφέρονται εἰς τὸν Χριστόν.

(β) Ὅλα αἱ βελαιὶ τῷ Θεῷ εἶναι ἀπ’ αἰῶνος·
 ἐξαιρέτος δὲ ἀναμεταξὺ εἰς αὐτάς εἶναι ἡ βελή
 διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τῷ Υἱῷ αὐτῷ, καὶ τὸ κα-
 θαρισμόν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν διὰ
 τῷ αἵματι τῷ Υἱῷ. “ἀλλὰ λαλῶμεν σοφίαν
 “Θεῷ ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην,
 “ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς
 “δόξαν ἡμῶν., λέγει ὁ Παῦλος Α. Κορινθ. 2,
 7. (*) διὰ τῆτο καὶ ὁ Λυτρωτὴς ἡμῶν ὀνομάζεται
 εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν “ἀρνίον ἐσφαγμένον ἀπὸ
 “καταβολῆς κόσμου., (**)

(γ) Ἀνήγγειλεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν πρῶτον ἄν- Ἡ
 θρώπον τὸν Ἀδὰμ τὴν χάριν αὐτῷ καὶ τὴν εὐ- Εὐαγ-
 σπλαγχνίαν πρὸς αὐτὸν, καὶ πρὸς ὅλον τὸ αἰ- γελικὴν
 θρώπων γένος, μετὰ ταῦτα τὰ Εὐαγγελικὰ λόγια: πίσις
 “καὶ ἔχθραν θῆσω ἀνά μέσον σθ (τῷ θεμε-
 “ὄφειος.) καὶ ἀνά μέσον τῆς γυναίκος καὶ κλώθῃ
 “ἀνά μέσον τῷ σπέρματος αὐτῆς: αὐτὸς ἀπό κα-
 “σε τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐ- ταβο-
 “τῷ πτερναν., Γένεσ. 3, 15. (***) ἡ ἐξήγησις λῆς
νύσμα.
τῶν

D 3

(*) Ἰδ. καὶ Ἑβρ. 1, 3.

(**) Ἀποκάλυψ. 13, 8.

(***) Τὸ ρητὸν εἰς μὲν τὸ Γερμανικὸν Πρωτότυπον ἔχα-
 ῖτως: “καὶ ἔχθ. θῆσ. ἀ. αἰ. σ. σθ, καὶ αἰ. α. μέσ.
 “τῆς γυναίκ. καὶ ἀνά μέσον τῷ σπέρματος σθ, καὶ
 “ἀνά

τῶν ὁποίων εἶναι αὕτη· ὁ ὄφιοις εἶναι ὁ διάβολος· σπέρμα τῆ διαβόλου εἶναι ὅλοι οἱ ἀσεβεῖς καὶ δι-
 ωνται τῆς ἀληθείας, καθὼς σπέρμα τῆς γυναι-
 κὸς εἶναι ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ Γαλατ. 4, 4. (*),
 Χριστὸς δὲ σπέρμα εἶναι ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς καὶ φιλά-
 ρετοι. Ὁ Χριστὸς καταπατεῖ τὴν κεφαλὴν τῆς
 ὁφews, ὁπότεν καταλύει τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀφα-
 νίζει τὰς ἀσεβεῖς· ὁ ὄφιοις ἐξ ἐναντίας ἐκέντησε τὸν
 Χριστὸν εἰς τὴν πύρραν, ὁπότεν διὰ τῶν ἐπαδῶν
 αὐτὲ τὸν ἔθανά· ὡς σαματικῶς, καὶ ὁσάκις κα-
 ταπαύει τὰς πιστεύοντας εἰς αὐτόν· τὰ ὁποῖον με-
 ὅλεν τὸτο συμβαίνει χαρῇ, βλάβῃ τῆς ψυχικῆς
 αὐτῶν σωτηρίας. Ταύτην τὴν αξιολογον ἐπαγγελί-
 ας ἐδέχθη ὁ προπάτωρ ἡμῶν Ἀδὰμ (καθὼς
 ἔπρεπε) μετὰ χαρᾶς· καὶ ἐν ταῦθα βλέπομεν
 τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμετέρας πίσεως κατ' αὐτὴν τὴν
 ἀρχὴν τῆς κόσμου. Τὸτο τὸ παράδειγμα ἡκολέ-
 θησαν οἱ εὐσεβεῖς ἀπόγονοι τῆς Ἀδὰμ· καθὼς
 μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος ῥητῶς εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ. 11
 2. "ἐν ταύτῃ (τῇ πίσει) γὰρ ἐμαρτυρή-
 "θησαν οἱ πρεσβύτεροι., Αὕτη τῆς πίσεως
 ἢ ἐπαγγελία ἀνεκαίνισθη μετὰ ταῦτα πολλάκις
 πρὸς τὸν Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, μετὰ τῆς

"ἀνὰ μέσ. τῆ σπέρμ. αὐτῆς· αὐτὸς σε καταπα-
 "τήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ κενθήσεις αὐτὲ πύρραν.
 εἰς δὲ τὸ Ἑβρ. " ————— αὐτὸς σε συντρίψει (
 "καὶ καταπατήσεις, καθὼς μεταφράζει ὁ Σχμ
 "διος") κεφαλὴν, καὶ σὺ συντρίψεις κτ., Οἱ Ἑ-
 δομήκοντα ἡρμηνεύσαν τηρήσει καὶ τηρήσεις τὸ ὅπου, ὅ-
 λαμβάνει ὁ Βόσσιος καὶ ἦναι γραφικὸν σφάλμα ἀντὶ τῆς
 τηρήσει, τηρήσεις.

(*) "Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γ-
 "νόμενον ἐκ γυναικὸς κτ.,

τὰ λόγια: "καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ
"σπέρματίσθ πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς", (*).
Διὰ τὸτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζει (Ρώμ.
κεφ. 4.) τὸν Ἀβραάμ ὅχι μόνον πιστὸν καὶ δικαιο-
δύνητα διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἀλλὰ καὶ πατέ-
ρα πάντων τῶν πιστευόντων: διὰ τῷ ὁποίῳ θέλει
να εἰπῇ, ὅτι ὅλοι οἱ Χριστιανοί, ὅσοι θέλουν να δι-
καιωθῶσιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πρέπει να λάβωσιν
εἰς ὑπόδειγμα τὸν Ἀβραάμ. Ἐντεῦθεν βλέπει
πᾶς ἕνας, ὅτι ἢ εἰς Χριστὸν πίσις ἐμελιώθη ἀπὸ
καταβολῆς κόσμου.

(δ) Διὰ τὸ Φανῇ ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου
καὶ σαφετέρα καὶ πλέον ἀναμφίβολος: ἠυδόκησεν
ὁ Θεὸς να προκηρυχθῇ περὶ πολλῶν ἑκατονταετη-
ρίδων, ὑπὸ διαφόρων προφητῶν, καὶ κατὰ διάφο-
ρον τρόπον. Ὅλοι αὐτοὶ ἐκήρυξαν τὴν χάριν τοῦ
Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁμοφώνως με λόγους υψηλὰ καὶ τρα-
νοτάτους. Μὴ δυνάμενος να φέρω εἰς μέσον κατὰ
πλάτος τὰς προφητείας αὐτάς διὰ τὸ πλῆθος,
ἀρκέμαι μόνον εἰς τὸ να σημειώσω τὰς τόπας ἐκεί-
νης τῆς Θείας Γραφῆς, ὅπερ εὐρίσκονται· αἶον Γε-
νέσ. 29, 10. (**). ψαλμ. 71, 6. (***) Ἡσαΐα
Κεφ. 2. Κεφ. 11. Κεφ. 53. Κεφ. 60, Ἰερεμ. 23, 6.
καὶ 31, 31. Ἰεζεκιήλ 34, 23. Δανιήλ 9, 24.
Ὡσήε 2, 18. Ἰωήλ 2, 28. Ἀμώς 9, 11. Ὁβδιέ
εἰχ. 17. Ἰωνᾶ 1, 17. Ματθ. 5, 2. Ματθ. 1, 15. Ἀβρα-
κὲμ 3, 2. Σοφον. 3, 14. Ἀγγαίε 2, 8. Ζαχαρ. 2,
10. καὶ 14, 8. Μαλαχ. 3, 1. (†)

1) 4

(ε) Οἱ

(*) Γενέσ. 22, 18.

(**) Ἰσ. Γενέσ. 22, 10. ὅπερ περὶ τῆς θυσίας τοῦ Ἀβραάμ
ὁ λόγος, ἡ ὁποία προεκκίνησε τὴν θυσίαν τοῦ Χριστοῦ.

(***) Εἰς τὸ Ἑβρ. ἀριθμεῖται 72.

(†) Ὁ Μαλαχίας ἀναγ. ὁ τελευταῖος συγγραφεὺς τῆς Παλ.
δικτ. Καὶ ἀπὸ τὴν προφητείαν αὐτῆ περὶ τοῦ Προδρόμου Ἰδοὺ
ἐγὼ

(ε) Οἱ Ἐθνικοὶ σφάζοντες διάφορα ζῶα τὰ προσέφερον θυσίαν εἰς τὰ εἰδωλα· τινὲς δὲ προσέφερον καὶ τὰ ἴδια τέκνα, καὶ τὰ ἑκατον: τὸ ὅτι ποῖον φαίνεται νὰ ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἐκ τήτης, ὅτι ἐγνώρισαν ἔνδον τῆς συνειδήσεως αὐτῶν νὰ ἦναι πταίσαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπληροφορήθησαν ὅτι ἔναι ἄξιοι τῆς δικαίας αὐτῆς ὀργῆς, τὴν ὁποῖαν ἐσπνῶζον νὰ ἐξιλεώσῃ με τὰς θυσίας καὶ με τὴν ἐκχυσιν τοῦ αἵματος τῶν ζώων. Μὲ ὅλους ὅπως ἦτον ἀδύνατον νὰ ἀφαιρεθῶσιν αἱ ἁμαρτίαι με αἷμα ταύρων καὶ τράγων, κατὰ τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου Ἐβρ. 10, 4: διέταξεν ὁμοῦς ὁ Θεὸς διάφορας θυσίας εἰς τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ τοιαῦται θυσίαι εἶναι ἀχρηστοὶ εἰς τὸ νὰ καθαρῶσιν ἁμαρτίας, κατὰ τὰ εἰρημέα λόγια τοῦ Ἀποστόλου καὶ κατὰ τὸ Ἐβρ. 10, 11, ὅπως λέγει: “καὶ πᾶς μὲν ἀρχιερεὺς ἔθηκε καθ’ ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλὰς θυσίας προσφέρει θυσίας. αἱ τινες ἐδέχοντο δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας, (τοῦ ὅτι αἱ λόγια ἀποβλέπουν ἰδίως τὴν Ἰσραϊκὴν θυσίαν): ἔπρεπεν ἀναγκάως νὰ ἦναι ἄλλαι αἰτίαι διὰ τὰ ὅποια διέταξεν ὁ Θεὸς τὰς θυσίας. Διὰ τοῦτο εὐρίσκομεν εἰς τὴν Γραφὴν: τὸ πρῶτον αἷτιον καὶ θεμέλιον τῆς διαταγῆς τῶν θυσιῶν ἦτον, διὰ τὴν γνῶσιν ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ἔναι ἁμαρτωλὸς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄξιος θανάτου, καθ’ ὃν τρόπον ἐθανάτωτο καὶ τὸ προσφερόμενον εἰς θυσίαν ζῶον διὰ τὸ ὅποιον καὶ εἶχε προσάξῃ αὐτὸς ὁ Θεός.” καὶ ἐπιδέξουσιν οἱ Πρεσβύτεροι τῆς Συνοδοῦ “να γὰρ

Αἰτία
τῆς δι-
ταγῆς
τῶν θυ-
σιῶν.

ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν Ἀγγελόν μου κτ. ἀρχεται ἡ Ἰστορία τοῦ Εὐαγγελίου (Μάρκ. 1, 2.) ἐκ τῶ ὅποια φαίνεται ἡ ἐνότης τῆς Παλ. καὶ Νέας Διαθ.

ναγωγῆς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφα-
 “λὴν τῷ μόχθῃ, Λευιτ. 4. 15. (*) Αὕτη δὲ
 ἡ γνῶσις τῆς αμαρτίας ἐπρεπε νὰ φέρῃ τὸν ἄν-
 θρωπον ἀνεπαίδετος εἰς τὸ νὰ ζητήσῃ λυτρωτὴν
 καὶ μεσίτην. Δεύτερον, ἐπειδὴ ἔσαν αἱ νομικαὶ
 θυσίαι τύπος τῆ ἀμώμῃς ἀμὴν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔστις
 ἀπέθανε διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐπὶ τῷ σταυρῷ.
 Οὗ τύπος ἔτος υφίσταται εἰς τὸτο: καθὼς τὸ ἐκ-
 χυθὲν αἷμα κινεῖ πρὸς συμπάθειαν, ἔτω, καὶ
 πολλῶν περισσότερον τὸ ἄχραντον αἷμα τῷ Υἱῷ τῷ
 Θεῷ κινεῖ πρὸς αἴκλον καὶ εὐσπλαγχνίαν τὸν ὀρ-
 γισμένον διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν θρᾶνεν αὐτῷ
 Πατέρα. Ἄν τὸ αἷμα τῶν ζώων δύναται νὰ κα-
 θαρίσῃ ἀπὸ σωματικὰς ἀκαθαρσίας: πολλῶν
 μᾶλλον δύναται τὸ αἷμα τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ νὰ μᾶς
 πλύνῃ καὶ νὰ μᾶς καθαρύσῃ ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσίαν
 τῆς ἀμαρτίας. Οὕτω συμπεραίνει ὁ Ἀπόστολος
 Παῦλος Ἐβρ. 9, καὶ 10. ὅπερ πρὸς τοῖς ἄλλοις λέ-
 γει, ὅτι ὁ νόμος ἔχε “σκιάν τῶν μελλόντων
 “ἀγαθῶν, ἐν αὐτῇ τὴν εἰκόνα τῶν πραγ-
 “μάτων, (**) Αἱ θυσίαι τῶν Ἑθνικῶν ἦσαν
 D 5 ὡφ-

(*) Ἰδὲ καὶ Ἐξοδ. 29, 10. 19. Ἐσώμαον δὲ μετὰ τὴν ἐπί-
 θεσιν ταύτην τῶν Χερῶν, ὅτι ἦσαν αὐτοὶ σφραγῆς ἄξιοι διὰ
 τῆς ἀμαρτίας αὐτῶν τὰς οποίας ἐδέχετο ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐ-
 τῆς ὁ θυσίαν ὑπὲρ αὐτῶν μόχος. Ομοίαν σχεδὸν τελετὴν
 μετεχαρίζοντο καὶ αἱ Αἰγύπτιοι, ὡς λέγει ὁ Ἱεροδωτος Βιβλ. 2:
 “καταφέρονται δὲ ταδελέγοντες τῷ κεφαλῇ
 “ἔτι μέλλοι ἢ σφίσι τοῦτο θυεῖσι, ἡ Αἰγύπτῳ τῇ
 “συναπάσῃ κακὸν γενέσθαι, εἰς κεφαλὴν ταύτην
 “(τῷ ζώῳ) παραπέδαι.”

(**) Τὴν αὐτὴν αἰτίαν τῆς διαταγῆς τῶν θυσιῶν λέγει καὶ
 ὁ Χρυσόστομος Οἰκ. 166. Τόμ. 5: “αἰμὲν θυσίαι ἐκ
 “ἦσαν ἀρεσά τῷ Θεῷ, ἐδὲ κατὰ γνώμην γινόμε-

ἀφελίμοι καὶ αὐταί, καθόσον ἐτάθησαν εἰς αὐ-
τὰς εἰσαγωγή εἰς τὸ νὰ γνωρίσωσιν ὅτι εἶναι ἄξιοι
τιμωρίας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ βαδίσωσι τὴν
εὐθείαν ὁδόν, διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν δικαίωσιν.
Τὰ δὲ λοιπὰ ἐξωτερικὰ ἔθιμα καὶ αἱ ἱεροτελεστία
τῶν Ἰουδαίων προσκέννιζον ὁρατῶς ταῖς αἰσράταις
ἐνεργείας τῆς Εὐαγγελικῆς χάριτος. Οὕτως ἡ
περιτομή τῆς σαρκὸς ἐσήμαινε τὴν πνευματικὴν
περιτομήν, ἥγυν τὴν ἀποβολὴν τῶν σαρκικῶν ἐπι-
θυμιῶν καὶ τῆς ἀμαρτίας, διὰ τῆς χάριτος τοῦ
Χριστοῦ. Ὁ ἀμνὸς τοῦ Πάσχα ἦτον τύπος τοῦ ἀσ-
πίλου ἀμνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν ὁποῖον ἐπρεπε νὰ
ἀπολαύσωμεν διὰ τῆς πίστεως. Ὁ χαλκῆς ὄφιν
ἐν τῇ ἐρήμῳ εἰκόνιζε τὸν ἐν σαυρῷ αναρτηθέντα
Λυτρωτὴν, ὅστις δύναται νὰ ἰατρεύσῃ τὰ δῆγμα-
τα τῆς συνειδήσεως ἐκείνων ὅσοι βλέπουσιν εἰς αὐ-
τὸν μετὰ πίστεως (*). Καὶ τοιαυτοῦτως πρέπει
να

“ναί, ἀλλὰ κατὰ συγχώρησιν: καὶ γινομένης
“ἐπέθηκε τύπον κατ’ εἰκόνα τῆς μελλέσης οἰκονο-
“μίας τοῦ Χριστοῦ· ἵνα καὶ μὴ δι’ ἑαυτὰς ᾧσι δεκταί,
“καὶ γένῃ διὰ τὴν εἰκόνα ᾧσιν εὐπρόσδεκτοι· καὶ
“τίθῃσι διὰ πάντων εἰκόνα Χριστοῦ, καὶ σκιαγρα-
“φῇ τὰ μέλλοντα· καὶ πρόβατον ἦν θυόμενον,
“εἰκὼν τοῦ σωτῆρος, καὶ βῆς, εἰκὼν τοῦ Κυρίου,
“καὶ μόχοι, καὶ δάμαλις, καὶ ἄλλοι τῶν προ-
“φρομένων, καὶ περιτερεῖ καὶ τρυγᾷ, πάντα
“εἰς τὸν σωτῆρα τὴν ἀναφορὰν ἔχεν”.

(*) Ἰωάν. 3, 14. 15. καὶ Ἀριθμ. 21, 8. 9. “Προτυ-
“πῶν τὸ σωτήριον πάθος ἐν τῷ ὄφει τῷ χαλ-
“κῷ· ὥστε γὰρ ὁ χαλκῆς ὄφιν ἰνδαλμα μὲν τῶν
“ὄφρων ἦν, ἐκ ἑῆς δὲ τῶν ὄφρων τὸν ἰόν: ἔως
“ὁ μονογενὴς υἱὸς σώμα μὲν ἔχεν ἀνθρώπινον, κα-
“λίδας δὲ ἀμαρτημάτων ἐκ ἑῆς. Καὶ καθά-
“περ

να κρίνωμεν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν. Ἐντεῦθεν δὲ φαίνεται, ὅτι αἱ θυσίαι καὶ τὰ λοιπὰ τῶν Ἰσραηλίων ἔθιμα ἔπρεπε νὰ ἔχῃσι χώραν μέχρι τῆς ἐλεύσεως μόνον τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτο εἰλαβὴν τὴν πληρωσιν αὐτῶν: καθὼς σαφέστατα λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, "τι αὐτὰ ἦσαν "μέχρι καιρῶ δι-
"ορθώσεως ἐπικείμενα.,, Ἐβρ. 9, 10.

(ζ) Ὁ νόμος ἐδόθη βέβαια, διὰ τὴν δικαιοσύνην Πάρεν,
ἐνώπιον τῷ Θεῷ, ὅστις ἤθελε τὸν πληρώσῃ ἐντε- καὶ δι-
λῶς: καθὼς λέγει Λευιτ. 18, 5. " ἃ ποιήσεις κατεῖται
" αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς. (*). διὰ τὸ
Ἀλλ' ἐπειδὴ " πάντες ἡμαρτον, καὶ ὕσε- νόμος
" ρῶνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ,, Ρώμ. 7, 23:
ἔγινε λοιπὸν ἀνωφελὲς αὐτὸ τὸ τέλος τοῦ νόμου
καὶ ἐπομένως ἀπώλεσεν ὁ νόμος, διὰ τὴν ἡμετέ-
ραν ἀσθίνεσιν, τὴν δύναμιν τοῦ ναῦ μᾶς δικαιοσύνης
ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος Γαλατ.
3, 11. " ὅτι δὲ ἐν νόμῳ ἔδειξεν δικαιοσύνην πα-
" ρὰ τῷ Θεῷ, δῆλον., Ὁ πάτερ ὁμοῦ
Θεὸς ἐπενόησεν ἄλλο μέσον, διὰ τοῦ ποιεῖται
χρήσιμος εἰς ἡμᾶς ὁ νόμος: μετεχειρίσθη δηλονότι
τὸν νόμον διὰ τοῦ μᾶς προετοιμάσῃ εἰς τὴν εἰς
Χριστὸν πίσιν. Ὑφίσταται δὲ ἡ προπαρασκευὴ αὐ-

Πόθεν,
ἔδεις δὲ
καὶ τὸ
νόμος;

Εἰς τὴν
 κοίτην
 μας ὁ
 νόμος :

T 21

“περ οἱ ὑπὸ τῶν ὄψεων θανκόμενοι τὸν χαλκὸν
 ἀποβλέποντες ὄφιν σωτηρίας ἀπῆλθον: ἔως
 οἱ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας πληττόμενοι, τῷ πᾶσι
 τῷ σωτῆρι ἡμῶν ἀνευδοκίᾳς πιστεύοντες κρείτ-
 τος ἀποφαίνονται τῷ θανάτῳ, καὶ τῆς αἰωνίᾳ
 ζωῆς ἀπολαύσιν.” Θεοδώρητ. Εὐρωτῆς. 38. αἰ τὸς
 Δ' αἰ.

(*) Ἰδὲ καὶ Γαλατ. 3, 12.

τη εἰς τῆτο: ὅτι, ὁπόταν ὁ νόμος δεικνύῃ εἰς ἡμᾶς
ὅτι ἔμεσθα παραβάται, καὶ τῆς Θεᾶς οὐ γῆ-
ἔνοχοι, μᾶς χειραγωγεῖ τρόπον τινὰ πρὸς τὸ
μεσίτην ἡμῶν τὸν Χριστόν. Εὐρίσκονται περὶ τῆτος
ἐναργεῖς ἀποδείξεις εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν: ἔτα-
λέγει Γαλᾶτ. 3, 24: "ὥς ὁ νόμος παιδα-
"γωγός (*) ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα
"ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν,, καὶ Εἰβε. 7, 19
"ἐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπεισαγω-
"γὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζο-
"μεν τῷ Θεῷ,,. Ὡς τεύθεν ὁμῶς δὲν πρέπε-
νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι δὲν ἔμεσθα χρεῶσται νο-
πληρώσωμεν τὸν νόμον· ἀπαγέ! περὶ τῆ, ὅτ-
ἔιναι ἀναγκαῖα ἡ πληρώσις τῆ νόμου, θέλει λα-
λήσωμεν καθεξῆς πλατύτερον.

(η) Ὅταν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐξελέξατο τὰς ἰδί-
ας Ἀποστόλους, ἐπρόσβαζεν εἰς αὐτὰς νὰ κηρύξωσιν
τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει Μάρκ. 16, 15. (**
ἦγεν εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους: καθότι ὅλοι οἱ ἄν-
θρωποι εἶχον χρεῖαν νὰ σωθῶσι διὰ τῆς θρανίης τῆς
τῆ Μεσίτης. Ταύτην τὴν προσαγὴν ἐπλήρωσαν
ἀκριβέστατα οἱ Ἀπόστολοι τῆ Κυρίου: αὐτοὶ πε-
ριήλθον ὅλην τὴν γῆν, καὶ ἀφῆκαν πανταχῇ
ἀνεξάλειπτα ἵχνη τῆς σωτηρίας πίστεως· ὥς δὲ
καίως καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἶπε μετὰ τῆς Δα-
υὶδ: "εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ Φθόγ-
"γος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς
"οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.,, Ρωμ.
10, 18. (***)

§. 4

(*) Γ'δε Θεοδύρητον, Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμενιον ἐ-
τὴν ἐξήγησαν τῆ παρόντος ῥητῆς.

(**) Γ'δε καὶ Ματθ. 28, 19. Λευκ. 24, 47. Κολατ. 1, 23

(***) Εἰλήθη ἐκ τῆς Ψαλμ. 19, 5: Τὸ Εἰβρίκον ἔχ-
την ῥησιν αὐτῆς τῆς Φθόγγος. Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἄλλοι.

§. 4.

Ἡ συνέλευσις τῶν πισευόντων εἰς τὸν Ἰησοῦν Τί ἐστιν
Ἐκκλη-
σία;
Χριστὸν εἶναι καὶ λέγεται Ἐκκλησία.

Ἀγκαλὰ Ἐκκλησία κοινῶς ὀνομάζονται οἱ ναοὶ καὶ οἱ εὐκλήριοι οἶκοι, διὰ τὸ καὶ συναθροίζονται εἰς αὐτοὺς οἱ πιστοὶ εἰς τελείωσιν τῆς Θεῆς λατρείας: συνίσταται ἕως κυρίου ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν συνάθροισιν ἐκείνων μόνον, ὅσοι ἔχουσιν ἀληθῆ καὶ ζῶσαν, πίσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν (*): καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος Β. Κορινθ. 6, 16: ὑμεῖς γὰρ ναὸς Θεοῦ ἐσε ζῶντος. Περὶ ταύτης τῆς Ἐκκλησίας θέλει λαλήσωμεν πλατύτερον κατωτέρω εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆ Συμβόλης τῆς πίστεως.

§. 5.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐθεμελιώθη ἀπὸ Περὶ
τῶν δι-
αφόρων
τῆς Ἐκ-
κλησίας
κατα-
στάσεων.
καταβολῆς κόσμου* ἐκυβερνάτο καταρχὰς
μὲ τὰς διὰ σώματος παραδόσεις τῶν Θεῶν
ἀποκαλύψεων (α). ἔπειτα μὲ τὸν γραπτὸν
νόμον

(*) Σημαίνει κυρίως ἡ Ἐκκλησία (καθὼς καὶ ὁ Συγγραφεὺς ὁρθῶς ἐνόησεν) τὸ συνάθροισμα τῶν ἐκλεκτῶν τῆ Θεοῦ, καθόσον ἔτσι θεωρεῖνται ἡνωμένοι μὲ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν, τὸν Χριστόν. Ἡ μετὰ Χριστὸν εἰσεῖς εἶναι πᾶσιδες ἴδιον τῆς Ἐκκλησίας: ὅθεν ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται ποιμὴν ὅταν αὐτὴ θεωρεῖται ὡς ποίμνη· Ἀρχιερατικὸς λίθος, ὅταν αὐτὴ παρομοιάζεται μὲ μίαν οἰκοδομήν· καὶ κεφαλὴν, ὅταν αὐτὴ λέγεται σᾶμα. Ἰδὲ καὶ Κλήμεντ. Αλεξανδρ. Στρωματ. 2. Ἰγνάτ. πρὸς Τραλλιαν. Ἰσίδωρ. Πηλασιώτ. ἐπιστολ. 246. καὶ Μητρίφ. Κριτόπ. Ὁμολ. Ἀνατ. Ἐκκλ. κεφ. 7.

νόμον, καὶ τὰς διδασκαλίας τῶν Προφη-
τῶν (β)· καὶ τελευταῖον μὲ τὸ Εὐαγγέ-
λιον (γ).

(α) Εἶπομεν ἀνωτέρω (§. 3. Σημ. γ.), ὅτι ἡ
Χριστιανικὴ πίσις (*) ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν
ἀρχὴν αὐτὴν τῷ Κόσμῳ. Δὲν εἶναι λοιπὸν εἰς
τὸν κόσμον, ἀρχαιότερον ἄλλο παρὰ τὴν πίσιν,
ἣτις ἐκηρύχθη πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν,
ἣτις κατέχει τὸν θησαυρὸν τῆς πίσεως (**). Αὐ-
τὴ ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μία,
μόνη καὶ ἡ αὐτὴ· καὶ θέλει διαμένῃ μέχρι τέλους
τῷ κόσμῳ ἡ αὐτὴ, καθὼς καὶ ἡ πίσις, τὴν ὁποίαν
κατέχει. εἶναι πάντοτε ἡ αὐτή: "Ἰησοῦς Χρι-
"σὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτός, καὶ εἰς
"τῶς αἰῶνας., Εἰβρ. 13, 8. Ἡ Ἐκκλησία
κατὰ τὴν ἑξωτερικὴν αὐτῆς κατὰστατιν ἔλαβε
τρῆς διαφορὰς περιόδους. Ἡ πρώτη περίοδος εἶναι
ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως· ἡ δευτέρα ἀπὸ Μω-
σέως μέχρι Χριστοῦ, καὶ ἡ τρίτη θέλει ἵνα εἴη ἀπὸ
Χριστοῦ μέχρι τῆς συντελείας τῷ αἰῶνος. Εἰς τὴν
πρώτην περίοδον ἐκυβέρνησα ὁ Θεὸς τὴν Ἐκκλησίαν
μὲ τὰς διὰ ζωῆς φωνῆς ἀποκαλύψεις, ταῖς
ὁποίας λαβὼν ὁ Ἀδὰμ παρὰ Θεοῦ παρέδωκεν εἰς
τῶς ἰδίαις ἀπογόνους μέχρι τῷ Νῶε· τὸ ὁποῖον ἦτον
εὐκόλον εἰς αὐτὸν διὰ τὴν μακροβιότητά τε·
ἁπλῶς πάλιν ὁ Νῶε τὰς παρέδωκεν εἰς τῶς ἰδίαις
ἀπογόνους: "ἐν ταύτῃ γὰρ (τῇ πίσει) ἐμαρ-
"τυρή-

Αἱ τρεῖς
ἀνάφο-
ραι κα-
ταστά-
σαι τῆς
Ἐκκλη-
σίας.

(*) Τὸ Γερμανικὸν πρωτότυπον ἔχει Ἐκκλησία αὐτὴ τῷ
πίσις τὸ ὁποῖον νομίζω γὰρ ἵνα εἴη σφάλμα τυπογραφικόν, ἢ
παράρρημα τῷ Γερμανῷ μεταφρασῇ.

(**) ὁμοίως καὶ ἐνταῦθα ἔγραψα πίσεως καὶ Ἐκκλη-
σίας διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας.

“τυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι., Εβρ. 11, 2.
 Αἱ ἐπειδὴ αἱ Θεῖαι αὐτὰς ἀποκλύψαις ἐλησμο-
 νήθησαν καὶ ἡμελίθησαν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν,
 διὰ τὴν ἀσέβειαν τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσῆχθη
 αὐτὰς αὐτῶν ἡ ἀσχιτος εἰδωλολατρεία (Ἰησ. Ναυῆ
 24, 2.): κυδόκησε πάλιν ὁ Θεὸς καὶ ταῖς ἀνανεώσει
 (ὡς τὸ μόνον μέσον τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων)
 πρὸς τὸν Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ, Ἰακώβ καὶ τὰς ἀπο-
 γόνους αὐτῶν μέχρι Μωσέως. Ἦτον δὲ ἡ ὑπόθε-
 σις τῶν ἀποκαλύψεων τέτων Εὐαγγελικῇ, ἦγεν
 ἡ εἰς Χριστὸν πίσις ὡς Διαλλακὴν καὶ μεσίτην με-
 ταξὺ Θεῶ καὶ ἀνθρώπων: Διὰ τῆτο καὶ ὁ Θεός-
 σοφος Παῦλος, ὁμιλῶν περὶ τῶν παλαιῶν, καὶ
 τῆς πίσεως αὐτῶν, συμπεράει λέγων, ὅτι ἔλει
 αὐτοὶ ἀπέβλεπον “εἰς τὸν τῆς πίσεως ἀρ-
 “χιγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν., Εβρ. 12, 2.

(β) Αἱ μεγάλαι τῶν ἀνθρώπων ἀταξίαι, αἱ
 ὅποιοι ἔχεν ἐκκλίνωσι παντάπασιν ἀπὸ τὴν ἀρε-
 τὴν καὶ εὐσέβειαν, ἀγκαλὰ καὶ τετυπωμένους
 εἰς τὴν καρδίαν ἐκάθε, ἐκίνησαν τὸν εὐσπλαχνον
 Θεὸν εἰς τὸ καὶ βοηθήσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος,
 ἔτοιμον εἰς πλῶσιν. Αὕτη ἡ βοήθεια ἦτον ὁ γρα-
 πτὸς νόμος: ὅστις περιέχει διαταγὰς καὶ κανό-
 νας, κατὰ τὰς ὁποίας χρεώσῃσιν οἱ ἀνθρωποὶ καὶ
 ζῶσι· καὶ ἦτον εἰκὼν ἐναργὴς τῆ ἀμαυρωθέντος
 διὰ τῆς κακίας ἐσωτερικῆς τῆς καρδίας νόμου. Ἐξε-
 λέξατο ὁ Θεὸς τὸν ζηλοτκώτατον Μωϋσῆν, εἰς
 τὸν ὅποιον ἔδωκε τὸν νόμον, καὶ διὰ τῆ ἐποίᾳ τὸν
 ἐκοινώνησεν ἀμέσως μὲν εἰς ὅλον τὸ Ἰσρααὶκὸν ἔθνος,
 ἐμμέσως δὲ εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Αἱ
 ἐπειδὴ μῖτε ὁ Νόμος ἔτος δὲν ἦτον ἱκανὸς καὶ χα-
 λινώσῃ τῶν ἀνθρώπων τὴν εἰς τὸ κακὸν κλίσιν:
 ἔσειλεν ὁ Θεὸς τὰς προφῆτας· αἱ ὅποιοι μετὰ πει-
 λαὶς τῆς Θείας ἀρεγῆς, καὶ μετὰ μεγάλας ἐπαγγελ-
 λίας ἐζήτησαν καὶ διορθώσασιν τὰς αἰθρώπεις.

Διὰ τὴν
 ἐκκλίνωσιν
 γραπτὸς
 Νόμος;

Ποῖος
ἦτον ὁ
Θεμέλι-
ος τῆς
νο-
μῆς;

Καὶ αὕτη ἐξάθη ἡ δευτέρα τῆς Ἐκκλησίας περίο-
δος ἀπὸ Μωσέως ἕως Χριστοῦ: ὁπότεν ἐκυβερνᾶτο
μὲ τὸν γραπτὸν νόμον, καὶ μὲ τὴν διδασκαλίαν
τῶν προφητῶν. Ἐν ταύτῃα πρέπει νὰ ἐνθυμη-
θῶμεν, ὅτι ὁ Θεμέλιος τῆς Μωσαϊκῆς νόμου καὶ
τῶν προφητῶν, καθὼς καὶ πάντων, ὅσοι ἐζησαν
ὑπὸ τὸν νόμον, ἦτον ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἡ μὲν τῶν
ἀνθρώπων ἐλπίς διὰ τὴν ὁφθαλμοφανῆς εἰς τὴν σωτη-
ρίαν: διότι λέγει ὁ Παῦλος Α. Κορινθ. 10, 3. 4:
“καὶ πάντες (οἱ πατέρες ἡμῶν) τὸ αὐτὸ
“βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον· καὶ πάν-
“τες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον:
“ἔπιον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθείας
“πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός, (*).

(γ) Ἡ τρίτη τῆς Ἐκκλησίας περίοδος ἡ με-
γαλοπρεπესτάτη καὶ τελειοτάτη ἔλαβε τὴν
ἀρχὴν μὲ τὴν ἐλευσιν τῆς Σωτῆρος ἡμῶν: ὁπότεν
ἡ ἀλήθεια τῆς Εὐαγγελίης, τῆς ὁποίᾳ ἀρχὴ καὶ Θε-
μέλιος ἦτον αὐτός ὁ Χριστός, ἐκκέρχθη διὰ τῶν
Ἀποστόλων εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ἐσφραγίσθη
μὲ τὸ αἷμα ἀναριθμήτων πλήθους μαρτύρων. Θε-
μελιῶται ἡ Ἐκκλησία, κατὰ ταύτην αὐτῆς τὴν
περίοδον, εἰς τὸν ἀγιώτατον λόγον τῆς Εὐαγγελίης,
καὶ ὑποστηρίζεται μὲ τὰ μυήρια τῆς χάριτος:
“ὃ γὰρ ἔτε ὑπὸ νόμον, ἀλλ’ ὑπὸ χάριν, λέγει ὁ
Παῦ-

(*) “Ἄμα μυτικὸς τις καὶ ἀπόρρητος ἔστος ὁ
“λόγος, σφόδρα πιθανός, ἐμοὶ γὰρ καὶ πᾶσι τοῖς
“φιλοθέοις, μηδεὶα τῶν πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας
“τελειωθέντων, δίχα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως τέττε
“τυχεῖν: ὁ γὰρ λόγος ἐπαρρησιάζετο μὲν ὕπερον
“καιροῖς ἰδίαις, ἐγνωρίσθη δὲ καὶ πρότερον τοῖς κα-
“θαρῶς τὴν διάνοιαν.” Γρηγόριος. Θεολόγ. λόγ. 22. τὰ
αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Χρυσοστόμος ὁμιλ. 111. τίμη. Ε. καὶ ὁμιλ. 8.
εἰς τὸν Ἰωάνν. καὶ ὁμιλ. 10. εἰς τὴν πρὸς Εἴφου.

Παῦλος Ρωμ. 6, 14. καὶ δὲν βλέπομεν πλέον δια-
κεκαλυμμένων προφητειῶν καὶ σκοτεινῶν τύπων,
ἀλλὰ κατοπτριζόμεθα “ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ
τὴν δόξαν Κυρίου” Β. Κορινθ. 3, 18. Ἡ τελευταία
περίοδος αὕτη θέλει διαμείνῃ μέχρι τῆς συντελεί-
ας: “ὅταν (ὁ Χριστὸς) παραδῶ τὴν βασιλείαν τῷ
“Θεῷ καὶ Πατρὶ ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν
“καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν” Α. Κορινθ. 15, 24.

§. 6.

Ἡ Ἐκκλησία τῷ Χριστῷ ἐδιώχθη πάντοτε,
καὶ θέλει διωχθῆ μεχρι τῆς συντελείας (α):
ἀλλὰ δὲν θέλει ἐξαλειφθῆ ποτέ (β).

(α) Ὡς ἔλαβεν ἀρχὴν ἡ κατέχουσα τὴν ἀλή-
θειαν τῆς πίστεως Ἐκκλησία, εὐθὺς ἐδιώχθη: καθότι
μεταξὺ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀπιστίας, μεταξὺ
τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀσεβείας, μεταξὺ τῆς ἀρε-
τῆς καὶ τῆς κακίας ἐσάθη πάντοτε μία αἰώνιος
καὶ ἀσπονδος ἔχθρα. Πρῶτος διώκτης ἐσάθη ὁ
Καὶν, φονεύσας τὸν ἀδῶν αὐτῷ ἀδελφὸν Ἀβελ
Γενεσ. 4, 1 καὶ “τῇ ὁδῷ τῷ Καὶν ἐπορεύθησαν,” (Γέν.
5, 11.) ὅλοι οἱ διώκται. Ἀπὸ τὸν Καὶν κατήγε-
το τὸ γένος τῶν ἀσεβῶν, καθὼς ἀπὸ τὸν Σὴθ οἱ
εὐσεβεῖς: τὸς ὁποῖος υἱὸς Θεοῦ ὀνομάζει ἡ Γρα-
φὴ Γενέσ. 6, 2. Οἱ πρῶτοι ἐσάθησαν ἐχθροὶ
ἀδιὰλλακτοὶ τῶν δευτέρων. Αὐτ. 5, 11. καὶ
ἐπνίγησαν εἰς τὰ ὕδατα τῷ κατακλυσμῷ: ἡ Ἐκ-
κλησία ὁμοῦς ἐσάθη εἰς τὴν κιβωτὸν ἀπὸ τὸν κα-
τακλυσμόν. Μετὰ τὸν κατακλυσμόν, καθὼς
ἐπληθύνθησαν πάλιν οἱ ἄνθρωποι, ἐπερίσσευεν ὁ
ἀριθμὸς τῶν κακῶν: τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς ἐσάθη
τὸ γένος τῷ ἀσεβεῖ Χάμ. Αὐτ. 9, 25. Ὁ Ἀβρα-
ὰμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ὑπέμειναν σθερῶς πολ-
λὰς πειρασμοὺς καὶ διωγμούς. Τὰ αὐτὰ ἐπαθε
Ε καὶ

καὶ ὁ Λώτ ἀπὸ τῆς Σοδομίτας, ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς ἰδίας ἀδελφῆς, οἱ Ἰσραηλίται ἀπὸ τῆς Αἴγυπτου, ὁ Μωϋσῆς ἀπὸ τῆς Ἰσραηλίτας, καὶ ὁ Δαυὶδ ἀπὸ τὸν Σαέλ. Ὅλοι οἱ προφῆται εὐρεῖαν πανταχῶς ἀντιλογίας καὶ διωγμῶς· καὶ πάντες οἱ ἰσχυροὶ (*) τῆ Ἰσραὴλ, καὶ αὐτοὶ προσέτεροι οἱ ἀγιάτοι ἀνδρες ἔτρωγον τότε τὸν ἄρτον αὐτῶν μετὰ δακρύων, καὶ ἔπινον τὸ ποτήριον τῆς θλίψεως. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, τὸ δίκαιον αἷμα ἤρξατο νὰ χύνεται ἀπὸ τῆς Ἀβελ (Ματθ. 23, 35.) καὶ ἐτελεύτησέ με τὴν αἱματοχυσίαν Ἰωάννη τῆς Βαπτίστης καὶ Προδρόμου τῆς χάριτος (**). Ὅλα ταῦτα συνέβησαν εἰς τὸν καιρὸν τῆς παλαιᾶς Διαθήκης. Εἰς δὲ τὸν καιρὸν τῆς νέας ἀποκαλυφθείσης χάριτος, ἀνέλαβε πρῶτος ὁ Σωτὴρ ἡμῶν τὸν ἅγιον τῆτον πόλεμον, καὶ εὐλόγησε δι' ἡμᾶς τὰ πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς συντείνοντα σαυρικά πάθη. Ἡ ζωὴ ἐλάβετο ἀρχὴν μετὰ τῆς διωγμῆς, ἐπέρασεν μετὰ μεγάλῃν αἰσχύνῃ, πενίαν καὶ καταφρόνησιν, καὶ ἐτελεύτησεν ἐπὶ τῆς σαυρῆς, Ἐβρ. 12, 2. (***). Οἱ Ἀπόστολοι τε τὸν ἐμμήθησαν ὡς διδάσκαλον, παρὰ τῆς ὁποῖα καὶ ἐξάλθηναι “ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων” (†) εἰς ὅλον τὸν κόσμον· καὶ ἦσαν, καθὼς λέγουσιν αὐτοὶ περὶ ἑαυτῶν Α. Κορινθ. 4, 9 — 13. “ὡς περικαθάρματα τῆς κόσμου — θείαν
“τρυν

(*) Αἰνίσσεται ἵσως ὁ Συγγραφεὺς τὸ τῆς Δανιὴλ 8, 24. ἢ Βασιλ. Δ. (κατὰ τὰς Εἰσδομῆς.) 24, 15.

(**) Ἀγκαλιὰ τὸ ρητὸν Ματθ. 23, 35. ἀναφέρει τὸν Ζαχαρίαν υἱὸν τῆς Βαρχίας· ὁ Συγγραφεὺς συμπεριλαμβανόμενος καὶ τὸν Προδρόμον· διὰ τὸ νὰ ἐφανεύθῃ τελευταίως αὐτὸς κατὰ τὴν δευτέραν τῆς Ἐκκλησίας περίοδον.

(***) “Ὅς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῶν χαρῆς
“ὕπεμεινε σαυρὸν, αἰσχύνῃ καταφρονήσας κτ.”

(†) Ματθ. 10, 16.

“τρὸν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.” Οἱ οὖν
ἀνεφύθησαν ἔπειτα ἐκ τῆς αἵματος τῶν Ἀποστόλων,
πλήθος ἀναρίθμητον χριστιανῶν, ἔλαβον τὴν αὐ-
τὴν τύχην. Οἱ Αὐτοκράτορες τῶν Ῥωμαίων, καὶ
ὅλοι οἱ μεγάλοι τῷ κόσμῳ τέτε ἐξωπλίθησαν με-
τὰ πάσης δυνάμεως διὰ νὰ τὰς ἐξαλείψωσι, καὶ
τὰς ἐσφάζον ὡς πρόβατα. Δέκα μεγάλης διαγω-
μῆς ἀπαριθμῆ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία: πρῶτον
ἐπὶ Νέρωνος (*), δεύτερον ἐπὶ Δομιτιανῶ (**),
τρίτον ἐπὶ Τραϊανῶ (***), τέταρτον ἐπὶ Ἀδρια-
νῶ (†), πέμπτον ἐπὶ τῶν Ἀντωνίων (††), ἕκτον
ἐπὶ Σεύρη (†††), ἑβδομον ἐπὶ Μαξιμίαν (§),
ὄγδον ἐπὶ Δεκίῳ (§§), ἑνῆκτον ἐπὶ Οὐαλεριανῶ
(§§§), δέκατον ἐπὶ Διοκλητιανῶ (1). Σπα-
ράττεται ἡ καρδία τε, ὅστις συλλογιθῇ τὰ σκληρὰ
μαρτύρια, ὅσα εἰς αὐτὰς ἔγιναν. Τὰ ἐλαφρό-
τερα ἦσαν ἡ σέρησις τῆς τιμῆς καὶ τῶν ὑπαρχέν-
των, τὸ νὰ τὰς πέμπωσιν εἰς τὰ μεταλλεῖα διὰ
νὰ σκάπτωσι τὴν γῆν, ἡ μασίγωσις, ἡ τομὴ τῆς
γλώττης, ἡ ἐκκοπὴ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν,
ἀφ’ ἧς πρῶτον ἐξεσπῶντο οἱ ὀδόντες, καὶ ἐξωρύτ-
τοντο οἱ ὀφθαλμοί. Τὰς ἐρράπτον εἰς δέρματα
ζώων, καὶ τὰς ἐρρίπτον εἰς τὰ θηρία διὰ νὰ τὰς
σπαράξωσι· συνέτριβον ὅλα τὰ μέλη, καὶ
τὰς ἐκρέμων ἐπὶ τῷ ξαυρῶ· τὰς ἐρράπτον εἰς ψιά-
δας, καὶ τὰς ἐπνίγον εἰς τὰ ὕδατα· τὰς ἐκαίον
εἰς τὸ πῦρ· τὰς ἐθαπτον ζώντας εἰς τὴν γῆν, ἢ
Ε 2 τὰς

(*) Οἱ διωγμοὶ ἔτος συνέβη κατὰ τὸ 64. ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ:
καὶ ἦτον τότε σκληρὸς, ὥς ποδοὶ νομίζεσαι νὰ αἰνέττεται ὁ
Ἀπόστολος Παῦλος τὸν Νέρωνα μετὰ τὸ ὄνομα τῆς Ἀντιχρίστου.

(**) ἔτ. 95. (***) ἔτ. 111. (†) ἔτ. 126.
(††) Ἦσαν Ἀντωνίων τῶ Εὐσεβῆς λεγομένῃ, καὶ Ἀντωνίᾳ
τῇ Φιλοσόφῃ, ἔτ. 162. (†††) ἔτ. 202. (§) ἔτ. 235.
(§§) ἔτ. 250. (§§§) ἔτ. 258. (1) ἔτ. 302.

τὲς ἐλθοβολὴν· τὲς ἐνέκλειον εἰς χαλκῆς ἐκπε-
 πυρωμένους βόας· συνέτριβαν. ἕως καὶ αὐτὰ τὰ
 ὅσα τῶν, καὶ ἐσπάραντο τὰ ἐντόδιάτων· τὲς
 ἐφόνευσαν ἐπιχέοντες εἰς τὸ σώματων βραχὺν μό-
 λυβδὸν ἢ πίσσαν· τὲς κατεκρήμνιζον ἀπὸ τὰ ὕψη
 τῶν ὀρέων, ἢ τὲς κατέκοπτον μεληδόν. Ἐν ἐνὶ
 λόγῳ, ἔδειξαν εἰς αὐτὰς πᾶν εἶδος σκληρότητος
 καὶ ἀπάνθρωπιᾶς, ὅ, τι δύναται τις νὰ ἐπινοήσῃ.
 Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὡς ἐν παρόδῳ,
 ὅτι οἱ μάρτυρες ὄχι μόνον ἔδειξαν εἰς αὐτὰ τὰ
 μαρτύρια ἀκαμπτον σταθερότητα, ἀλλὰ καὶ τὰ
 ὑπέμειναν μὲ θαυμάσιον μεγαλοψυχίαν, χωρὶς
 νὰ ταραχθῶσιν ἢ νὰ ὀργισθῶσιν ἐναντίον εἰς τὰς
 διώκτας αὐτῶν: τὸ ὅποιον εἶναι ἀπόδειξις ἰχυρὰ
 τῆς ἀλαθῆς ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς πίστεως. (*)

Οὗτοι

(*) Σημειώσω, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τῶν Διωγμῶν ὅσοι ἐπέ-
 μενον σταθεροὶ εἰς τὴν πίσιν ἀνομάζοντο γενικῶς ἐσηκότες· οἱ
 ὅποιοι διηρῶντο εἰς δύο κλάσεις· οἱ πρῶτοι ἀνομάζοντο ὁμολο-
 γηταὶ καὶ ἔτσι ἦσαν ὅσοι ἔπαρχον ὑπὲρ Χριστοῦ διαφύρες ἱθα-
 σάνες πλὴν τοῦ θανάτου· οἱ δεύτεροι ἐλέγοντο μάρτυρες τὰς
 ὁποίας ἡ καταλάμβανεν ὁ θάνατος εἰς τὴν φυλακὴν ὄντας, ἢ
 ἐφόνευσαν οἱ διώκται ὑπὲρ Χριστοῦ· ὅσοι ἐξ ἐναντίας δὲν ἐπέμεινον
 εἰς τὴν ὁμολογίαν τοῦ Χριστοῦ, ἐλέγοντο παραπεπτωκότες
 ἢ ἐπίταικότες πρὸς ἀντιδιαστολήν τῶν ἐσηκόντων· ἦσαν δὲ
 καὶ τῶν παραπεπτωκόντων κλάσεις τέσσαρες: ἡ πρώτη τῶν
 Θυσιῶντων οἱ ὅποιοι ἢ ἐθυσίασαν εἰς τὰ εἰδῶλα, ἢ ἔφαγον
 ἀπὸ τὰ εἰδωλόθυτα· ἡ δευτέρα τῶν Θυμιασάντων ὅσοι
 ἐθυμίασαν μόνον λίβανον εἰς τὰ εἰδῶλα· ἡ τρίτη τῶν Λίβελλο-
 λατικῶν ὅσοι ἤλευθερῶντο ἀπὸ τὸν διωγμὸν, δίδοντες λίβελλοι,
 ἦσαν ἔγγραφοι ὁμολογίαν, ὅτι δὲν εἶναι Χριστιανοί, ἢ ἀφγ-
 ράζοντες λίβελλοι παρὰ τοῦ Ἐπαρχῆς περιέχοντα μαρτυρίαν,
 ὅτι ἔθυσαν εἰς τὰ εἰδῶλα· ἡ τετάρτη τῶν Προδοτῶν οἱ ὅποιοι
 φοβούμενοι τὰς ἀπειλὰς, τῶν Ἐθνικῶν ἐπρόδιδον τὰς ἱεράς βί-
 βλους εἰς τὸ νὰ καυθῶσιν. Ἰδε Ἀδόλφον Λάμπιον Ἰστορ. Εκ-
 κλησ. Βιβλ. 2. [Κεφ. 3. Ἀριθμ. 39. 40. καὶ Κυπριαν. περὶ

Οὗτοι οἱ φανεροὶ διαγωμοὶ δέμεναι μέχρι τῆς μεγάλης Κωνσταντίνης· καὶ, ἀγκαλὰ ἔτος ὁ τῆς ἀληθῆς Θεᾶς προσήλυτος Αὐτοκράτωρ κατήργησε τὰ περὶ τῶν διαγωμῶν ψήφισμα, δὲν ἔπαυσαν μὲν ὅλον τῆτο οἱ κρύφιοι διαγωμοί· τῆς ὁποῖας ὑπέμεναι ἐν παντὶ καιρῷ οἱ εὐσεβεῖς ἀπὸ τῆς ἀσεβεῖς. Χωρὶς νὰ ἀναφέρω ὅσας διαγωμὰς καὶ φόνους ὑπέμεναι οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τὰ ἀπίστα ἔθνη καθ' ὅλην τὴν οἰκυμένην· ἀνὴρθη πάλιν ἐξυπαρχῆς πρὸς ὀλίγων ἐκατονταετηρίδων, τὸ πῦρ τῆς διαγωμῆς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας· ὁπότεν εἰς τὰς ἐμφυλίας διχονοίας τῆς Ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὁ Μωάμεθ δαλώσας τὴν Ἀνατολήν ἐπολέμησε τὸν Χριστιανισμόν· καὶ ἡ Δύσις ἔκυψε τὸν αὐχένα εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Πάπας. Ἀνεφύησαν πρὸς τέτοις παρὰ τῆς προειρημένους διώκτας (τῆς ὁποῖας καὶ ἐξωτερικὰς δύναταί τις νὰ ὀνομάσῃ) ἄλλοι διώκται οἰκεῖοι, διὰ νὰ εἰπῶ ἔτος, καὶ ἐσωτερικοί· περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὁ Ἰωάννης Α. Ἐπιστ. 2, 19. Ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν· ὅποιοι εἶναι οἱ Αἰρετικοί, ὅσοι μὲν πρόφασιν τῆς νὰ ὑπερασπίζωσι τὴν ἀλήθειαν, καταδολίβωσι τὴν ἀλήθειαν μὲν τὰς ἀλλοκότους καὶ ὀλεθρίους αὐτῶν δόξας. Εἶναι πλήρεις ὅλοι οἱ αἰῶνες ἀπὸ τοιαῦτα τέρατα· τὰ ὁποῖα ἐσπάραξαν μάλιστα τὰ σπλάγγνα τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν ἔλευσιν τῆς Σωτῆρος ἀνεφύησαν αἱ ἐξῆς Κεφαλαιώδεις Αἵρέσεις, οἷον τῶν Σιμωνιανῶν (*), τῶν Βαλεντινιανῶν

Ε 3

νῶν

παραπεσόντ. Σελ. 244. καὶ Ἐπιστολ. 31. καὶ ἑτέρας (πρὸς Ἀντωνιανόν) 52.

(*) Ἀπὸ Σίμωνος τῆς Αἰρεσιάρχης· ὀνομάσθησαν καὶ Γνωτικοί. Τὰ ἀλλοκότα δόγματα τῶν καὶ αἱ Φρικώδεις ἀθεμιταργίαι ἔδωκαν χώραν εἰς τὰς κατὰ τῶν Χριστιανῶν συκοφαντίας καὶ

των (*), των Μοντανιστών (**), των Μανιχαίων (***) , των Αρείανων (+), των Πελαγιστών(†), των

καὶ τὰς διωγμὰς. Σύγχρονοι τῶντων ἄναι οἱ Εὐβωνῖται καὶ Νικολαῖται, οἱ Καρποκρατιανοί, οἱ ὁποῖοι καὶ Βερβορίται διὰ τὰς αἰσχρουργίας αὐτῶν ὠνομάδισαν· καὶ ἄλλοι πολλοί· ἴδου Αὐτολφον Δάμπιον Ἰσορ. Ἐκκλησ. Βιβλ. 2. κεφ. 2. Αἰριθμ. 32. 33. καὶ κεφ. 3. Αἰριθμ. 21.

(*) Αὐτὸ Βαλεντίνῳ· ἵστος ἠμάρζεν ἐτ. 124. ἀπὸ Χριστοῦ· ἔλεγεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἔφερε τὸ ἴδιον σῶμα ἐξ ἑρυνῆ, καὶ τὸ διήγαγε διὰ τῆς Μαρίας ὡς διὰ σωλῆνος. Σύγχρονος τῆς ἡτον ὁ Κέρδων διδάσκαλος τῷ Μαρκίανος. Καὶ ἔτοι ἅπαντες ἐκτῆς σχολῆς τῶν Γνωστικῶν, καθὼς καὶ οἱ Ἀντιτάκται, οἱ Δουκῆται καὶ ἄλλοι πολλοί· ἴδε Αὐτ. Αἰριθμ. 22 — 24.

(**) Αὐτὸ Μοντανῶ τῷ Φρυγῷ, ὅστις ἔλεγεν ἐκυτόν παρόκλητον, ἡδέτα τὸν γάμον, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐβλασφήμα. Ἐκ τῆς καὶ μετὰ τῶντων ἀνεφύησαν οἱ Πεπεζιανοί, οἱ Φρύγες οἱ καταφρύγες, καὶ μετὰ τῆς οἱ Πραξιανοί, οἱ Νοσητιανοί, οἱ Ἀλλογοὶ καὶ ἄλλοι πολλοί. Αὐτ. Αἰριθμ. 25. 26. Μετὰ τῆς οἱ Σαβελλίους, μίαν ὑπόστασιν διδάσκων ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τριάδος· καὶ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, Ψιλὸν ἄνδρωπον λέγων τὸν Χριστόν. Αὐτ. κεφ. Δ. Αἰριθμ. 14. 15.

(***) Ἀρχηγὸς τῆς Αἰρέσεως ταύτης ἐστάθη ὁ Μάριος, ὅστις ἰδογματίζεε δύο ἀρχὰς τῶν ὄντων ἐναντίας καὶ συναΐδεις, τὸν Θεὸν καὶ τὴν ὕλην κτ. περὶ τὰς αὐτὰς χρόνας ἦσαν οἱ Ἰερμκῖται, καὶ μετ' αὐτὰς οἱ Δονατισταὶ καὶ ἄλλοι. Αὐτ. 16. 17, καὶ κεφ. 5. Αἰριθμ. 26.

(†) Αὐτὸ Ἀρείῳ, πρεσβυτέρῳ Ἀλεξανδρείας, κατὰ τῶν ὁποῖα συνεκροτήθη ἡ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος· ἐκ τῶντων ἄλλοι ἐνομαδίσαν Ἀνόμοιοι, ὁποῖοι ἦσαν οἱ Αἰετικοί, Εὐνομιανοὶ καὶ Εὐδοξικανοί· καὶ ἄλλοι Ἡμιμαρειανοὶ μετὰ τῆς ἦσαν οἱ Μακεδονιανοί, οἱ Ἀπολλιναρισταί, καὶ ἄλλοι πολλοί. Αὐτ. 27 — 33.

(††) Αὐτὸ Πελαγίῳ· ἵστος ἠρνεῖτο τὸ προποτορικὸν ἡμάρτημα κτ. ἐκ τῆς καὶ οἱ Ἡμιπελαγιανοί· Αὐτ. κεφ. 6. Αἰριθμ. 22. 23.

τῶν Νεστοριανῶν (*), τῶν Εὐτυχιανῶν (**), καὶ ἄλλων πολλῶν, τὰς ὁποίας περιττὸν εἶναι νὰ ἀνα-
 φέρω κατὰ μίαν ἐκάστην· ἐπεὶ οἱ ἐσωτερικοί,
 καθὼς καὶ οἱ ἐξωτερικοὶ διωγμοὶ θέλει μείνωσι μέ-
 χρι τῆς συντελείας, ἦγεν ἕως ἧς νὰ ἀποστείλῃ
 “εὐὸς τῷ ἀνθρώπῳ τὸς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλ-
 “λέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάν-
 “δαλα καὶ τὸς ποιῶντας τὴν ἀνομίαν· καὶ βαλῶσιν
 “αὐτοὺς εἰς τὴν ἰκαμινον τῷ πυρὸς.” Ματθ. 13, Οἱ δι-
 41. 42. Ἡ Ἀγία Γραφή ὀνομάζει τὸς διώκτας ὡς
 τῆς Ἐκκλησίας Ἀντίχριστους· εἶναι δὲ ἔτσι ὅσοι ἀν-
 τιφέρονται εἰς τὸν Χριστὸν (Ἰωανν. Α. 2, 18. (***)
 τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ κακία θέλει περισ-
 σεύῃ ὅσον ἐγγίζει ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως. Ἡ σοφὴ
 τῷ Θεῷ πρόνοια συγχωρεῖ τὸς διωγμοὺς, διὰ νὰ
 φανερωθῶσιν οἱ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ· καθότι ἡ αὐθεντί-
 της τῶν διωγμῶν φανερῶναι τὴν σαφερότητα τῆς
 πίστεως· παρακινεῖ τὸς λοιποὺς εἰς μίμησιν, καὶ
 Ε 4 δι-

(*) Ἀπὸ Νεστορίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως· ἔτος
 ἔλεγε τὴν Παρθένον, Χριστοτόκον καὶ ἔχει Θεοτόκον. Αὐτ. 24.

(**) Ἀπὸ Εὐτυχίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως·
 ὅστις ἔλεγε, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι μὲν ἐκ δύο φύσεων, ἔχει ὅμως
 ἐν δύο φύσεσι, ἦγεν ὅτι ἦσαν δύο φύσεις πρὸ τῆς ἐνώσεως, με-
 τὰ δὲ τὴν ἐνωσιν μετεβλήθη ἡ σὰρξ εἰς τὴν ψῆν τῷ λόγῳ. Ἐκ
 τῆς Αἰρέσεως ταύτης ἐφύησαν οἱ Ἀντιόχοι, οἱ Μοροφυῖται,
 οἱ Θεοπαυῖται, οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Γαλαβῖται, οἱ Μακρονῖται,
 οἱ Μονοθεῖται· μετὰ τούτους ἐγενήθησαν ἄλλοι πολλοὶ καὶ
 διάφοροι, τὰς ὁποίας ὅστις θύλα, δύναται νὰ ἰδῇ παρὰ τῷ
 ἀσημένῳ Ἀδόλφῳ Λαμπῷ Ἐκκλησιᾷ. Γεωρ. Βιβλ. 2. καὶ παρὰ
 Θεοδώρῳ, Ἐπιφανίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Συγ-
 γραφεῦσι.

(***) “Παιδιά, ἐχάτη ὥρα ἐστὶ· καὶ καθὼς
 “ἤκουσατε, ὅτι ὁ Ἀντίχριστος ἔρχεται, νῦν Ἀν-
 “τίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν· ὁθεν γινώσκουμεν, ὅτι
 “ἐχάτη ὥρα ἐστίν.”

διπλασιάζει τὸν μισθὸν αὐτῶν ἐν τοῖς ἔθρανοῖς· αἱ Αἱρέσεις δὲ πάλιν καὶ τὰ χρίσματα φανεροῦσι μᾶλλον ἐκείνης, ὅσοι ἐπιμένουσιν ἐδραῖοι καὶ ἀμετακίνητοι εἰς τὴν ἀλήθειαν· καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος Α. Κορινθ. 11, 19. “οὗτοι γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δοκιμοὶ φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν.” Αἱ καὶ εἰς ἐκεῖνον! δι’ ὃ τὸ σκάνδαλον ἐρχεται· καὶ διὰ τῆτο πρέπει νὰ παρακληῶμεν ἀδιαλείπτως τὸν ἑρράνιον Πατέρα, νὰ μὴ μᾶς εἰσενέγκῃ εἰς πειρασμόν, καὶ νὰ ἐκριζώσῃ κατὰ μικρὸν ὅλα τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς Αἱρέσεις, διὰ νὰ μὴ φαρμακευθῶμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ αὐτὰς· καὶ μάλιστα εἰς τέτρες τὰς ἐπικινδυνολάτεις καιρὸς, ὅπως βλέπομεν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι μεμερισμένος εἰς διαφόρους Αἱρέσεις.

(β) Ὁ μόνος σκοπὸς τῶν διωκτῶν ἦτον, τὸ νὰ ἐξολοθρεύσωσι τὴν ἀλήθειαν· ἀλλ’ ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι τεθεμελιωμένη εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον, ὡς εἰς πέτραν, κατὰ τῆς ὁποίας “πύλαι ἅδου ἐκατιχύσονται,” Ματθ. 16, 18. διὰ τῆτο δὲν ἠδυνήθησαν, μήτε θέλωσιν ἠδυνῶσιν νὰ τὸν ἐπιτύχωσι.

§. 7.

Οἱ Ἅγιοι Πατέρες συνέβησαν ἐν συνόψει ὅλας τὰς σωτηριώδεις ἀληθείας, ὅσαι περιέχονται εἰς τὰ Θεῖα βιβλία, καὶ πιστεύοντα ὡς ἀληθεῖς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας· διὰ νὰ ἦναι εὐληπτότερα εἰς καθ’ ἓνα, καὶ διὰ νὰ διακρίνωνται οἱ ὀρθόδοξοι ἀπὸ τῶν κακοδόξων.

Τὰ Θεῖα βιβλία, ὅσα περιέχουσι τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι ὀλίγα· τὰ ἐν αὐτοῖς ἀποκεκαλυμμένα μυστήρια δὲν εἶναι εὐληπτά

εἰς καὶ ἓνα· ἂν θεωρήσωμεν πρὸς τούτοις τῶν ἀνθρώπων τὴν διάφορον φύσιν καὶ κατάληψιν, καθόσον δὲν εἶναι πᾶς ἓνας ἀρετὸς νὰ καταγίνεται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς (τὸ ὁποῖον εἶθε νὰ ἦτον δυνατὸν): ἡ ὠφέλεια τῶν ἀπλετέρων Χριστιανῶν ἐξ ἀνάγκης ἀπῆται μίαν εὐσύνοπτον ἐπιτομὴν τῆς ἀναγκαιοτάτης διδασκαλίας, διὰ νὰ βλέπη πᾶς ἓνας καὶ νὰ μνημονεύῃ εὐκόλως ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς σωτήριαν.

§. 8.

Αὕτη ἡ ἐπιτομή ὀνομάζεται “Σύμβολον τῆς πίσεως”, καὶ εἶναι ἡ ἐξῆς:

Ποῦτον
εἶναι τὸ
Σύμβο-
λον τῆς
πίσεως;

1. Πισεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν ἑρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.
2. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων: Φῶς ἐκ Φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, ἐποικηθέντα, ὁμοῖον τῷ Πατρὶ, δι’ ἃ τὰ πάντα ἐγένετο.
3. Τὸν δι’ ἡμᾶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν ἑρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.
4. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίῳ Πιλάτῃ, καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα.
5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς.

6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τὰς ἑβρανὲς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τῷ Πατρὶ.
7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· ὃ τῆς βασιλείας ἐκ ἔσθαι τέλος.
8. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν· τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.
9. Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.
10. Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα, εἰς ἁφεσιν ἁμαρτιῶν.
11. Προσδοκῶ ἀνάσασιν νεκρῶν.
12. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν! (*)

Τὸ Σύμβολον τοῦτο τῆς πίστεως συνετέθη, εἰς τὴν πρώτην Οἰκουμενικὴν ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθεῖσαν κατὰ Ἀρεῖαν Σύνοδον, ὑπὸ τριακοσίων δέκα ὁμολογούντων Ἀγίων Πατέρων· ἔπειτα ἀνεπληρώθη ἀπὸ τοῦ ὁγδοῦ ἀφ' ὧν μέχρι τέλους, ὑπὸ τῆς Δευτέρας Οἰκουμενικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου· καὶ μετὰ ταῦτα ἐκυρώθη κατὰ πάντα ὑπὸ τῶν καθ' ἑξῆς Οἰκουμενικῶν Συνόδων. καὶ παρεδόθη εἰς ὅλας τὰς Χριστιανὰς ὡς πολῦτιμος τῆς πίστεως θησαυρός.

(*) Τινὲς διακρίσει τὸ δεύτερον ἄρθρον εἰς δύο· ποιῶντες τρίτον ἄρθρον ἀπὸ τοῦ Φῶς ἐκ Φωτὸς μέχρι τοῦ δι' ὃ τὰ πάντα ἐγένετο· ἀντὶ δὲ τὰς ἐνῆσαι τὸ ἐνδέκατον καὶ δωδέκατον ἄρθρον· καὶ ἕτως ἀναπληρῶσι πάλιν τὸν ἀριθμὸν τῶν δωδεκά ἄρθρων.

ρός. (*) Τῆτο πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ τοσούτω πλα-
τύτερον, καὶ νὰ πιστεύεται ὑπὸ πάντων ἀδιαιρέτως:
καθὼς περιέχει τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς Χριστιαν-
ικῆς πίσεως, καὶ τῆς ἐλπίδος· καὶ δὲν ἔχει ἐλ-
πίδα σωτηρίας, ὅστις ἐν μόνον ἄρθρον τῆ Συμβό-
λα ἰσχυρογνωμόνως ἀπορρίψῃ.

§. 9.

Ἀρχεται δὲ τὸ Σύμβολον τῆς πίσεως ἀπὸ τῆς πίσεως αὐτὴν (α): ἥτις ὑφίσταται εἰς τὴν ἐγκάρδιον ἀποδοχὴν τῆ Εὐαγγελίᾳ (β).

Τί ἐστὶ
πίσις;

(α)

(*) Ὡνομάθη Σύμβολον (καθὼς τινὲς θύλακον) ἀπὸ με-
ταφορᾶς τῶν στρατιωτικῶν συμβόλων ἢ συνθημάτων, τὰ ὅποια
μεταχαρίζονται εἰς καιρὸν πολέμου, διὰ νὰ διακρίνῃσι τὰς οἰ-
κὰς ἀπὸ τῆς πολυμίας: ἐπαρὴ καθὼς οἱ στρατευόμενοι διακρί-
νῃσι τὰς συστρωτάς ἀπὸ τῆς ὑπενωτίας διὰ τῆ συμβόλου, τὸν
αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ στρατιῶται τῆ Χριστῶ οἱ ἀληθεῖς διακρίνονται
ἀπὸ τῆς ἐχθρῆς τῆ Χριστῶ, ἢ καὶ ἀπὸ τῆς ὑποκριτῆς καὶ ψευ-
δοδύλας διὰ τῆ Συμβόλου τῆς πίσεως. Τὸ σύμβολον τῆς πίσεως
ἐλίγεται εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν κατὰ μόνην τὴν Ἀγίαν
παρασκευὴν τῆ Θεοῦ πάθους εἰς τὸν καιρὸν τῶν γι-
νομένων κατηχήσεων ὑπὸ τῆ Ἐπισκόπου καθὼς λέγει
Θεόδωρος ὁ Ἀναγνώστης. Ἐκκλησιασ. Ἱστορ. βιβλ. 2. ἐπαρὴ διω-
ρίσθη νὰ λέγεται κατὰ πᾶσαν σύναξιν ὑπὸ Τιμοθέου Ἀρχιεπισ-
κόπου Κωνσταντινουπόλεως (ἰδ. αὐτ.), ὅστις ἠκμαζεν ἐπὶ Ἀνα-
στασίᾳ τῆ Αυτοκράτορος, ἐν ἔτει 515. Καὶ ἐνταῦθα πρέπει
νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ἡ ἀγία παρασκευὴ τῆ Θεοῦ πάθους
δὲν σημαίνει (ἂν δὲν λανθάνωμαι) τὴν ἰδίαν λεγομένην μεγάλην
παρασκευὴν, ἀλλὰ τὴν μεγάλην πέμπτην, ἥτις δύναται νὰ
ὀνομαζῇ παρασκευὴ τῆ πάθους, ὡς προπαρασκευὴ δῆθεν καὶ πα-
ραμονὴ τῆ πάθους· τῆτο δὲ συνάγεται καὶ ἀπὸ τὰ ἐπόμενα λό-
για τῆ Ἱστορικῆς: τῶ καιρῶ τῶν γινομένων ὑπὸ τῆ
Ἐπισκόπου κατηχήσεων· καὶ ὅποια κατηχήσεις ἐγένοντο
τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ κατὰ τὸν 46. κανὸν· τῆς ἐν Λαοδικίᾳ
Συνόδου.

(α) Ἀρχεται τὸ Σύμβολον εὐλόγως ἀπὸ τὴν πίσιν: διότι μόνῃ ἡ πίσις διδάσκει τὸν ἄνθρωπον, τίνι τρόπῳ δύναται νὰ διαλλαγῇ μὲ τὸν Θεόν καὶ, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος Εἰβρ. 11, 6. “χωρὶς — “πίστεως ἀδύνατον ευαρεσῆσαι (τῷ Θεῷ),”.

(β) Διὰ τῆς λέξεως Εὐαγγέλιον ἐννοεῖται, καθὼς εἶπομεν ἀνωτέρω, ἡ εὐφρόσυνος διδασκαλία τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν ἀνθρώπων, διὰ τῆς μονογενῆς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ μεσίτης ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πιστεύει, ὅστις δέχεται ταύτην τὴν διδασκαλίαν μὲ καρδίαν μετανοῶσαν: συγκαταριθμεῖται δὲ μὲ τὰς ἀπίστες, ὅστις τὴν ἀποβάλλει. Ἡ ἀποδοχή τῆς ὑψηλῆς ταύτης διδασκαλίας ὀνομάζεται πίσις: ἐπειδὴ δὲν καταλαμβάνομεν αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν μὲ τὴν δύναμιν τοῦ φυσικοῦ λόγου (ὡς ἐδέχθη εἰς τὴν ἀρχὴν τέτε τοῦ μέρους), ἀλλ’ ἐπειδὴ αὐτὴ ἀπεκαλύφθη εἰς ἡμᾶς ἀμέσως παρ’ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν. Ὅταν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν λέγῃ πρὸς τὰς ἰδίους μαθηταῖς “παρευθέντες εἰς τὸν Κόσμον ἅπαντα, κηρύττετε τὸ εὐαγγέλιον “πάσῃ τῇ κτίσει” ὁ πισεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπισήσας κατακριθήσεται... Μάρκ. 16, 15. 16: Φανερώει μὲ τὸτο, ὅτι ἡ ἀποδοχή τοῦ εὐαγγελίου εἶναι ἡ πίσις: καθὼς ἡ ἀποβολὴ τέτε εἶναι ἡ ἀπιστία. Ἀπαιτῶνται δὲ ἀναγκαίως εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Εὐαγγελίου, ἦγεν εἰς τὴν ἀληθῆ πίσιν: πρῶτον τὸ νὰ γνωρίσῃ ὁ ἄνθρωπος, ὅτι εἶναι ταλαίπωρος καὶ πτωχὸς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ: ὅτι ὑπόκειται εἰς τὴν δικαίαν αὐτοῦ ὀργὴν, καὶ ὅτι δὲν δύναται νὰ δικαιωθῇ ἀφ’ ἑαυτοῦ, ἐπὶ τῆς δικαίας αὐτοῦ κρίσεως. Διὰ τὸτο ὁ Πρόδρομος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν (Ματθ. 3, 2.), καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ (Λύτ. 4, 17.), καὶ ὁ Ἀπόστολος αὐτοῦ Πέτρος (Πράξ. 2, 38.) ἀρχονται τοῦ κηρύγματος μὲ τὰτα τὰ λόγια: μετανοεῖτε. Δεύτερον τὸ

Τί ἔστι
ἀναγκά-
σιον εἰς
τὴν ἀ-
ληθῆ
πίσιν;

να δεχθῇ ἀδυστάκτως τὴν διδασκαλίαν τῶν Προ-
 φητῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων, καὶ νὰ πισύσῃ βε-
 βαίως, ὅτι ὁ κηρυχθεὶς ὑπὲρ αὐτῶν Ἰησοῦς Χριστὸς
 εἶναι ὁ Λυτρωτὴς τῶ ἀνθρωπίνων γένων. Καὶ εἰς
 τὸτο ὑφίσταται ἐξαιρέτως ἡ ἔσια τῆς εὐαγγελι-
 κῆς πίστεως: καθὼς περὶ τέττε πληρέστατα μαρ-
 τυρεῖσιν αἱ ἐπιστολαὶ τῷ Παύλῳ· ἔτω λέγει Ρωμ.
 3, 22. “δικαιοσύνη δὲ Θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ
 “εἰς πάντας καὶ ἐπὶ πάντας τὴς πιστεύοντας,” τὸ
 αὐτὸ μαρτυρεῖ καὶ εἰς ὅλον τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον,
 καὶ Γαλάτ. 2, 16. “ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύ-
 “σαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ, καὶ ἐκ
 “ἐξ ἔργων νόμου,” Αὕτη ἡ πίστις ὀνομάζεται ἡ Περὶ διῆ
καύσεως
πίστεως.
 δικαιοῦσα πίστις: καθότι δι’ αὐτῆς δικαιοῦται ὁ
 ἄνθρωπος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ χωρὶς ἔργων
 νόμου καθὼς διδάσκει ὁ Παῦλος, Ρωμ. 11, 6.
 Ἐπειδὴ τίνι τρόπῳ δύνανται τὰ ἀνθρώπινα ἔργα
 νὰ δικαιώσωσι τὸν ἄνθρωπον: ὁπότεν ἔτος δὲν δύ-
 νатаι νὰ δικαιωθῇ, πάρεξ ἀφ’ ἑ πρώτον ὁμολο-
 γήσῃ, ὅτι εἶναι πλάις, καὶ τῆς Θεῆας ὀργῆς
 ἄξιος; Εὐθὺς ὁμως ἀφ’ ἑ δικαιωθῇ ὁ ἄνθρωπος
 διὰ τῆς πίστεως, χρεωθεὶ νὰ δείξῃ τὴν ἰδίαν πίσιν
 διὰ τῶν ἔργων· καὶ νὰ φυλάξῃ τὴν ἀποκλήθεσαν
 δικαίωσιν, διὰ τῆς τηρήσεως τῶν Θεῶν ἐντολῶν:
 διότι ἡ πίστις πρέπει νὰ ᾔναι “δι’ ἀγάπης ἐνεργε-
 “μένη, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Γαλάτ. 5, 6. (*) Μία Τί ἐστὶ
ζῶσα πί-
στις;
 τοιαύ-

(*) Ἡ δικαιοῦσα πίστις εἶναι ἡ πληροφορία, ὅτι ὁ Ἰη-
 σοῦς Χριστὸς εἶναι ἀναγκαῖος, δύναται, καὶ θέ-
 λει νὰ μᾶς σώσῃ, ὅταν ἡμεῖς τὸν ζητήσωμεν μὲ
 πεποίθησιν καὶ ἐλπίδα: καθόσον αὕτη ἡ πλη-
 ροφορία μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸ νὰ τὸν ζητήσωμεν αὐ-
 τὸν μόνον καὶ ὅλον. Ἡ τοιαύτη πίστις ὀνομάζεται
 πρὸς τέτοις πίσιν ζῶσα καὶ πίστις σώζουσα: καὶ κυριεύει

τοιαύτη πίσις ὀνομάζεται ζῶσα πίσις: ἐπεὶ δὴ ὁ σπινθήρ τῆς ἀνυποκρίτε πίσεως ἀναζωπυρεῖται μετὰ τὴν συνεχῆ προκοπὴν εἰς τὴν ἀρετὴν. Ὅταν ἡμῶς ὁ ἄνθρωπος δὲν ὁμολογήσῃ τὴν ἰδίαν ἀθλιότητα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· μήτε θέσῃ ὅλην τὴν ἐλπίδα

(καθὼς λέγει ὁ ἡμέτερος Συγγραφεὺς) τὸν νῦν καὶ τὴν καρδίαν. ἴδε Πράξ. 8, 37. Ῥώμ. 10, 10. καὶ 14, 5. Εὐρίσκονται παρὰ ταύτην τὴν πίσιν ἅλαι τρεῖς πίσεις, αἱ τὴν Γραφὴν: Ἡ πρώτη λέγεται Ἱστορικὴ πίσις ἢ καὶ νεκρὰ αὐτὴ ἀναγνῶσις τῆς ἀληθείας τῶν περιεχομένων εἰς τὴν θείαν Γραφὴν, χωρὶς ναὶ ἔχῃ καμμίαν ἐπιρροὴν σωτήριον εἰς τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου· τοιαύτη ἦτον ἡ πίσις ἐκείνων τῶν ἀρχόντων, οἱ ὅποιοι, ἀγκαλιὰ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν, δὲν τὸν ἠμολέγαν ὅμως διὰ τὰς Φαρισαίους, «ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται», κτ. Ἰωάν. 12, 42, 43. Ἡ δεύτερα λέγεται πίσις πρόσκαιρος ἢ πίσις τῶν καιρῶν καθὼς τὴν ὀνομάζει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος: καὶ αὐτὴ ἀναγνῶσις τῶν ἐναγγελικῶν ἀληθειῶν, ἡ ὁποία φαίνεται ζῶσα, χωρὶς ναὶ ἦναι τῇ ἀληθείᾳ· τοιαύτη ἀναγνῶσις ἡ πίσις ἐκείνων, ὅσοι «μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον» καὶ ἔτοιμοι «εἶναι ἐκ ἑκαστοῦ, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύσαι, καὶ ἐν καιρῷ παρ᾽ ἡμῶν ἀφίστανται», Λευκ. 8, 13. Ἡ τρίτη λέγεται πίσις τῶν σημείων: καὶ αὐτὴ ἀναγνῶσις, ὅτι ὁ Θεὸς δύναται ναὶ ποιῆσαι θαύματα, καὶ ποιεῖ ὅταν θέλῃ ἢ ἰδιαίτερον ὅτι θέλει ναὶ μᾶς μεταχειρισθῇ ὄργανον τῆς θαυματουργίας ἢ καὶ ὅτι τὸ θαῦμα θέλει ἦναι πρὸς ἡμετέραν ὠφέλειαν τοιαύτην πίσιν ζητῶσι οἱ Ἀπόστολοι παρὰ τοῦ Χριστοῦ «πρόσθετε ἡμῖν πίσιν», Λευκ. 17, 5. 6. καὶ διὰ τὴν ἐκείνων αὐτῆς τὰς ἀναγνῶσιν ὁ Χριστὸς Ματθ. 17, 20. τοιαύτη ἦτον καὶ ἡ πίσις τοῦ ἑκατοντάρχου Ματθ. 8, 8. καὶ τῶν προσεγγικάντων τὸν παραλυτικὸν Αὐτ. 9, 2. Μήτε ἡ πίσις αὕτη δὲν ἀναγνῶσι πάντοτε ἠνωμένη μετὰ τὴν δικαιοσύνην πίσιν: ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν δέκα λεπτῶν: ἀπὸ τῆς ὁποίας οἱ ἑννέα, ἀγκαλιὰ ἔχον τὴν πίσιν τῶν σημείων, δὲν ἐπίστεψαν ὅμως «δὲν αὖθις δόξαν τῷ Θεῷ», Λευκ. 17, 18. Ἰδε καὶ Α. Κορινθ. 13, 2.

δα καὶ πεποιθήσιν τῆς σωτηρίας αὐτῆς εἰς τὸν Σω-
 τῆρα Χριστόν, ἥ δὲν διάγει ζωὴν χριστιανικὴν: τῷ
 τοιαύτῳ ἡ πίστις εἶναι νεκρά, καθ' ὑπόκρισιν καὶ
 ματαία. Ἐντεῦθεν φαίνεται, ὅτι ἡ πίστις κυρι-
 εύει τὸν νῦν καὶ τὴν καρδίαν τῷ ἀνθρώπῳ·
 καὶ αἰχμαλωτίζει “πάν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τῷ
 “Χριστῷ”, Β. Κορινθ. 10, 5: καὶ ὅτις πιστεύει καθὼς
 ὁ Παῦλος, δύναται νὰ λέγῃ ὡς περ ἐκείνο: “ὁ δὲ νῦν
 “ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τῷ Υἱῷ τῷ Θεῷ, τῷ
 “ἀγαπίσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ
 “ἐμῆς”, Γαλατ. 2, 20. Ἡ πίστις μένει μόνον εἰς
 τὴν παρεῖσαν ζωὴν, κατὰ τὰ λόγια τῷ Παύλῳ,
 καὶ δὲν ἔχει χώραν εἰς τὴν μέλλουσαν: ἐπειδὴ τό-
 τε θέλει ἰδῶμεν τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρό-
 σωπον· καὶ θέλει μᾶς καταφωτίσῃ ὅλη τῆς δό-
 ξης αὐτῆς ἡ λαμπρότης. Α. Κορινθ. 13, 12, 13.
 Πρέπει νὰ σημειώσῃ πᾶς ἕνας, καὶ νὰ ἐνθυμῆται
 καλῶς ὅσα εἶπομεν ἐνταῦθα περὶ πίστεως: διότι
 εἰς τὴν πίσιν θεμελιῶται ὅλος ὁ χριστιανισμός.

Ποία εἶ-
 ναι νεκ-
 ρὰ πί-
 σις;

Ἡ πίστις
 ἔχει
 χώραν
 εἰς μέ-
 νην τὴν
 παρῶ-
 σαν ζω-
 ῇν.

§. 10.

Ἡ ἑνδοξος εὐαγγελικὴ πίστις μᾶς διδάσκει, Περὶ τῆς
 ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἰς κατ' ἐσίαν (α) ἐν τρισὶ μυστηρίῳ
 προσώποις· καὶ ὅτι ὁ μὲν Πατὴρ εἶναι ἀγέν- τῆς
 νητος· ὁ δὲ Υἱὸς ἐγεννήθη πρὸ τῶν αἰώνων Ἀγίας
 ἀρρήτως ἐκ τῷ Πατρὸς· τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦ- Τριῶ-
 μα ἐκπορεύεται παρ' αὐτῷ τῷ Πατρὸς· καὶ δος.
 ὅτι πρέπει νὰ λατρεύωνται, καὶ νὰ προσ-
 κυνῶνται μετὰ τὴν αὐτὴν ἀμέρισον προσκύνη-
 σιν καὶ λατρείαν (β).

(α) Ἀγκαλὰ μόνος ὁ Φυσικὸς λόγος κατα-
 λαμβάνει, ὅτι εἶναι εἰς καὶ μόνος Θεός· καθὼς
 ὁμοίως γνωρίζει καὶ ταῖς λοιπαῖς αὐτῆς ιδιότητας:

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη μᾶς

μᾶς τὸ διδάσκει ὁμῶς καὶ ἡ πίσις· ἐπεὶ δὴ ἡ πίσις δὲν εἶναι ποτὲ ἐναντία εἰς τὸν ὁρθόν λόγον. Ἡ φυσικὴ γνῶσις περὶ Θεῶ διαφέρει ἀπὸ τὴν διὰ πίσεως γνῶσιν, καθότι ἡ μὲν πρώτη ἐπιτηρίζεται εἰς τὴν ἀπόδειξιν, τὴν ὁποίαν ἡ κρίσις ἡμῶν εὐρίσκει εἰς τὴν συναΐφαιαν τῶν πραγμάτων, ἡ δὲ δευτέρα θεμελιῖται εἰς τὸν ἀληθὴ τῷ Θεῷ λόγον. Ἡ διὰ πίσεως γνῶσις εἶναι ἡ τελειωτάτη· καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς ὑδερμίαν ἀμφιβολίαν· καὶ προτιμώτερον ἢ θελε μᾶς ἀπατήσωσιν οἱ σαφέστατοι καὶ ἰσχυρώτατοι τῶν ἀνθρώπων συλλογισμοί, παρὰ νὰ ψευδοῖται ὁ λόγος τῷ Θεῷ. Ἐνταῦθα ἔπρεπε νὰ ἀποδείξω τὴν ὑπαρξιν τῷ Θεῷ, καὶ νὰ λαλήσω πλατύτερον περὶ τῶν ιδιοτήτων αὐτῶ· ἀνδὲν ἔχεν ὁμιλήσω ἀρκετὰ περὶ τέτων εἰς τὸ πρῶτον μέρος, ἀπὸ §. 2. μέχρι §. 5.

(β) Ἡ Ἁγία πίσις ἀποκαλύπτει εἰς ἡμᾶς τὸ ὑψηλὸν τῆς Ἀγιοτάτης Τριάδος μυστήριον· ἦγεν ὅτι ὁ Θεὸς κατ' ἐσίαν εἶναι εἰς καὶ μόνος ἐν τρισὶ προσωποῖς. Θεὸς ὁ Πατήρ, Θεὸς ὁ Υἱός, Θεὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· δὲν εἶναι ὁμῶς τρεῖς Θεοί, ἀλλ' εἰς Θεός· διότι καὶ μία μόνη ἐσία. Κύριος ὁ Πατήρ, Κύριος ὁ Υἱός, Κύριος καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· δὲν εἶναι ὁμῶς τρεῖς Κύριοι, ἀλλ' εἰς Κύριος. Παντοδύναμος ὁ Πατήρ, Παντοδύναμος ὁ Υἱός, Παντοδύναμος καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· δὲν εἶναι ὁμῶς τρεῖς Παντοδύναμοι, ἀλλ' εἰς Θεός Παντοδύναμος. Πιστεύω εἰς Θεὸν τὸν Πατέρα, πιστεύω εἰς Θεὸν τὸν Υἱόν, πιστεύω εἰς Θεὸν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· δὲν εἶναι ὁμῶς τρεῖς πίσεις, ἀλλὰ μία μόνη πίσις. Λατρεύω Θεὸν τὸν Πατέρα, λατρεύω Θεὸν τὸν Υἱόν, λατρεύω Θεὸν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· δὲν εἶναι ὁμῶς τρεῖς λατρεῖαι, ἀλλὰ μία μόνη λατρεία, μία τιμὴ, μία προσκύνησις, μία δόξα τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ὁ Πατήρ δὲν ἐκλίσθη,

μήτε ἐγενήθη. ὁ Υἱὸς δὲν ἐκλήθη, ἀλλ' ἐγενήθη ἐκ τῷ Πατρὶ· τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μήτε ἐκλήθη, μήτε ἐγενήθη, ἀλλ' ἐκπορεύεται παρὰ τῷ Πατρὶ. Ἡ γέννησις τῷ Υἱῷ τῷ Θεῷ εἶναι ἐξ αἰδίου· καθὼς καὶ ἡ ἐκπόρευσις τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι εἶναι ἐξ αἰδίου. Οἱ ἡμέτεροι νῦν δὲν δύναται νὰ καταλάβῃ τὴν γέννησιν τῷ Υἱῷ τῷ Θεῷ· καθὼς ἀδυνατεῖ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐκπόρευσιν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι· ὅθεν πιστεύω ἀπλῶς καὶ χωρὶς ἐρεῦνης· καὶ ἀκολουθῶ μὲ βαθυτάτον σέβας τὴν ἀλήθειαν τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως. Τέτο εἶναι εἷς ἀπὸ τὰ πλέον κεκρυμμένα μυστήρια· ἀλλ' ὁ λόγος τῷ Θεῷ μᾶς καταπέθει περὶ τῆς μετ' ἡμᾶς ἀποδείξεως· ἐπειδὴ βαπτίζομεθα “εἰς τὸ ὄνομα τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι”, Ματθ. 28, 19. Ὅταν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐβαπτίζετο, ἐμαρτύρησεν ὁ ἐξάντιος Πατὴρ Περὶ τῷ Μονογενῆς αὐτοῦ Υἱῷ (ὅστις ἐπλήρωσε τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἐπὶ τῆς γῆς), καὶ κατέβη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν εἰδει περιστερᾶς, καὶ τὸν ἐπεσκέασε. Ματθ. 3, 16, 17. Ἐν δὲ τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ κεφ. 15, 26, λέγει ὁ Σωτὴρ· “ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τῷ Πατρὶ, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τῷ Πατρὶ ἐκπορεύεται, ἐκείνος μαρτυρήσει περὶ ἐμῶν.”, Πρόδες, ὅτι καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας τῆς Παλαιᾶς καὶ νέας Γραφῆς τόπους, ἀποδίδονται εἰς τὸν Υἱὸν τῷ Θεῷ, καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὄνομα, ἡ τιμὴ, ἡ σοφία, ἡ δύναμις καὶ ὅσαι ἄλλαι ιδιότητες προσήκουσιν εἰς μόνον τὸν Θεόν. Δὲν πρέπει πρὸς τέτοις νὰ θαυμάζωμεν, ἀνίστως τὸ ὑψηλὸν τέτο μυστήριον δὲν ἦναι καταληπτὸν εἰς ἡμᾶς· ἐπειδὴ ἡ ἐπισήμη καὶ γνῶσις ἡμῶν εἶναι περικλεισμένη εἰς ὅρια τόσον στενὰ, ὥστε πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν μὲ τὸν Σολομῶντα τὸ “καὶ μόλις εὐκάζομεν τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ

“τὰ ἐν χερσὶν εὐρίσκομεν μετὰ πόνα· τὰ δὲ ἐν
 “ἔρανοῖς τίς ἐξιχνίασε; βελὴν δέσσε τίς ἔγνω;
 “εἰμὴ σὺ ἔδωκας σοφίαν, καὶ ἔπεμψας τὸ ἅγιον
 “σε Πνεῦμα ἀπὸ ὑψίστων;”, Σοφ. 9, 16. 17.
 Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὅμως, διὰ παρηγορίαν καὶ
 ἡσυχίαν ἡμῶν, ὑπόχεται νὰ φωτίσῃ τὸν ἡμέτερον
 νῦν, εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, διὰ μιᾶς τελείας καὶ
 ζωῆς γνώσεως. Εἴτι βλέπομεν νῦν ἀμυδρῶς καὶ
 ὡς ἐν αἰνίγματι, θέλει τὸ ἰδῶμεν τότε σαφῶς καὶ
 ἀνακαλυμμένως· καὶ θέλει εὐφρανθῶμεν λαμ-
 βάνοντες τὴν ἔντιμον ἀμοιβὴν διὰ τὴν ὑπομονὴν
 τῆς ἡμετέρας πίστεως: “ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρες,
 “τότε δὲ ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώθην.,
 Α. Κορινθ. 13, 12. “οἶδαμεν δὲ, ὅτι, εἰάν φα-
 “νερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα· ὅτι ὁψόμεθα
 “αὐτὸν καθὼς ἐσι., Α. Ἰωαν. 3, 2.

§. II.

Ὁ ἐν τρισὶ προσώποις προσκυνέμενος Θεὸς
 ἐκτίσεν τὸν παρόντα κόσμον, καὶ πάντα τὰ
 ἐν αὐτῷ ὁρατὰ καὶ ἀόρατα.

Περὶ τῆς Δημιουργίας τῶ κόσμου καὶ τῶν, ὅσα
 ἀναφέρονται εἰς τὴν δημιουργίαν, ἐλαλήσωμεν
 ἀνωτέρω (Μεγ. Α. §. 6.) Ἐμνε λοιπὸν ἐν ταῦ-
 θα νὰ λαλήσωμεν περὶ τῶν ἀοράτων, ἡγὼν τῶν
 Ἀγγέλων (*). Εἶναι δὲ δύο εἶδη Ἀγγέλων, τε-
 τέστιν

(*) Οἱ Μωϋσῆς σιωπᾷ τὴν δημιουργίαν τῶν Ἀγγέλων, ἢ
 τὴν ἀναφέρα (καθὼς θέλει τις) συνεπυγμένως καὶ ἐν πα-
 ρούφ Γενέσ. 2, 1. (ὅπερ τὸ Εἰβρ. ἔχει δύναμις ἢ ζῳοτιὰ
 ἀντὶ τῶ κόσμος τῶν ἑβδομήκοντα): διότι ὁ σκοπὸς τῆς ἱστορίας
 νὰ διηγηθῇ τὴν δημιουργίαν τῶν ὁρατῶν καὶ φαινομένων κτισμά-
 των· ἰδ. Χρυσόστομ· εἰς ψαλμ. 8, 4. καὶ Εὐβιον Μοναχὸν πα-
 ρὰ τῷ Φωτίῳ Βιβλιοθ. κώδ. 222. σελ. 597. ἢ (καθὼς θέλουν
 ἄλλοι) διὰ νὰ μὴ διώσῃ ἀφορμὴν Εἰδωλολατρείας· εἰς τὰς Ἰε-

τίςιν Ἀγγαδοὶ καὶ ποιητοί. Οἱ ἀγαθοὶ Ἀγγελοὶ εἶνα
ἀπολαύει διηγεῖς τὸ λαμπρὸν πρόσωπον τῷ Ἀγγε-
Θεῷ, τῷ καθαρωτάτῃ Πνεύματος: "διὰ παντός λειά-
"βλέπεις τὸ πρόσωπον τῷ Πατρὸς — τῷ ἐν ἔρα- γαδοὶ
"νοῖς,, Ματθ. 18. 10. αὐτοὶ ποιῶσι τὸ θέλημα καὶ πο-
τῷ Θεῷ (ψαλμ. 102, 21.), καὶ ἐξέλλονται εἰς δια- τηροί.
κονίαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. "ἐχθ-
F 2 "ποιόν-

δαίς γνώσκων (λέγει ὁ Ἱερὸς Ἀθανάσιος
Ἐρωτ. 4. πρὸς Ἀντίοχ.) ὁ Θεὸς τὸ φιλεῖδωλον
καὶ πολύφρον τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλα τῶν
Ἰουδαίων, τέττε χάριν ἀπέκρυψεν ἐν τῇ Γενέσει
τὸν περὶ τῶν Ἀγγέλων λόγον, ἵνα μὴ καὶ αὐτὲς
θεοποιήσωσιν ὡς Θεοὺς. τῷ καὶ Θεοδώρῃ. Ἐρωτῆς. 2.
εἰς τὴν Γένεσ. καὶ Χρυσόστομ. ὁμιλ. Α. εἰς τὴν Γένεσ. Περὶ δὲ
τῷ τότε ἐκλήθησαν οἱ Ἀγγελοὶ, εἶνα διαφόροι αἱ γνώμαι τῶν
Θεολόγων: Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς λέγει νὰ ἐκλήθησαν πρὸ
τῶν ὑλικῶν καὶ ὁρατῶν τέτων κτισμάτων (λογ. 38.) Σύμ-
φωνοι μὲ τῷτον εἶνα, ὁ Βασίλειος, ὁ Χρυσόστομος, ὁ Δα-
μασκηνός, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν Δυτικῶν Πατέρων. ἀπὸ τῶν ὁποῖες
τινὲς τὸ συνάγεται ἐκ τῷ Γῶβ Κεφ. 38, 7. Ἀρτῶται τῷτο ὁ
Θεοδώρητος (Ἐρωτῆς. 4. εἰς τὴν Γένεσ.), ἦσαν ὅτε συνάγεται
ἀπὸ τὸ ῥητὸν τῷ Γῶβ: καὶ θέλα, ὅτι ἐκλήθησαν σὺν Ἑρριανῷ
καὶ γῇ τετέσι τὴν πρώτην ἡμέραν· τὸ αὐτὸ δοξάζει καὶ ὁ
Επιφάνιος Λιρέσ. 65. σελ. 264. ὁ ὁποῖος μὲ ἔλον τῷτο σπα-
δίζεις καὶ αὐτὸς νὰ τὸ συστήσῃ ἐκ τῶν αὐτῶν ῥητῶν· εἰς ἡνασυνεχω-
ρημένον νὰ εἰπῶμεν καὶ τρίτην γνώμην, πρέπει νὰ σηματοῦ-
μεν πρῶτον, ὅτι ἀπὸ τὸ ῥητὸν τῷ Γῶβ (καθὼς λέγει ὁ Θεο-
δώρητος) δὲν συνάγεται τίποτε περὶ τῶν χρόνων, κατ' ὃν ἐκλήθη-
σαν οἱ Ἀγγελοὶ, ἐκτὸς αὐτῆς, ὅτι τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἦσαν Ἀγ-
γελοὶ· δεύτερον, ὅτι εἶνα ἀσφαλτέραν τὸ νὰ ἐπὶ χητὲς εἰς
ὅσα δὲν ἐφανερώσῃ ῥητῶς ἡ Θεία γραφή, ἢ καὶ νὰ δέχεται τὸ
πιθανώτερον, καθόσον τῷτο πορίζεται ἐκ τῆς Γραφῆς αὐτῆς.
Εἶνα δὲ τῷτο, ὅτι οἱ Ἀγγελοὶ ἐκλήθησαν τὴν δευτέραν ἢ τὴν
τρίτην ἡμέραν: διότι ὁ Προφῆτης Δαυὶδ ψαλμ. 104. ἀφ' ἧ
ἐκπρόβλεψε τὰ ἔργα τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἡμέρας (εἰχ.
2. 3.) λαλῶ περὶ Ἀγγέλων (εἰχ. 4.) εἰσατὰ διηγῶται τὸ ἔρ-
γον τῆς τρίτης ἡμέρας (εἰχ. 5. κτ.)

“πάντες εἰς λευτεργικά πνεύματα, εἰς διακ
 “νίαν ἀποσελλόμενοι διὰ τῆς μέλλοντος κληρονο
 “μῆν σωτηρίαν;”, Εἰβρ. 1, 14. Οἱ πονηροὶ Ἀγγέ
 γελοι ἐκλήθησαν μὲν καὶ αὐτοὶ Ἀγγαδοὶ ὑπὸ
 Θεῷ: ἀπώλεσαν δὲ διὰ τῆς πραιορετικῆς αὐτῶν
 πλῆσεως τὴν ἀγιότητα, τὴν ὁποίαν ἔχε μεταδο
 σῇ εἰς αὐτὸς ὁ Θεός, ὅταν τῆς ἐκλίσε· καὶ μετε
 βησαν ἀπὸ τῆς εὐδαιμονεστάτης εἰς τὴν ἀθλιότητα
 τὴν κατὰς αὐτοὺς: “Ἀγγέλους τε τῆς μὴ τηρήσαν
 “τας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλ’ ἀπολιπόντας τ
 “ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας
 “δεσμοῖς αἰδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν., Εἰπισ. Γε
 σίχ. 6. Οἷται οἱ ἀθλιοί, διὰ τὸ νὰ τερεθῶσι πάσαι
 ἐλπίδες, σπευδάξουσινὰ ἐλαφρώσῃ τὴν δυσυχίαν
 αὐτῶν, μὲ τὸ νὰ πλανῶσι τῆς ἀνδρώπης, ἀγῶ
 νιζόμενοι νὰ τῆς σύρῃσιν διὰ τῶν περασμῶν εἰς τὴν
 αὐτὴν διαστροφὴν, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἐκατήντη
 σαν: καθὼς λέγει ὁ Απόστολος Πέτρος (Εἰπισ. Α
 5, 8.) “ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς λέων ὠρυόμε
 “νός περὶ περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ, ὁ δὲ
 Χριστὸς λέγει: “τὸτο δὲ τὸ γένος ἐκ ἐκπορεύεται
 “οὐκ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ., Ματθ. 17, 21.

§. 12.

Ὁ Θεὸς προνοεῖ διὰ τὸν παρ’ αὐτῷ κληθέντα
 κόσμον, καὶ κυβερνεῖ τὰ πάντα πανσόφως.

Περί τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ ἐλαλήσαμεν ὡς αὐτῶν
 εἰς τὸ Α. Μέρος: ἐπαναλαμβάνοντες ὅμως ἐνταῦθα
 τὰ εἰρημένα, διὰ νὰ μαθῶμεν, ὅτι καὶ ἡ πίσις,
 ὡς θεμέλιος τῆ συμβόλου, μᾶς διδάσκει ἐκ τῆς
 Ἀγίας Γραφῆς ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον μὲ τὴν βοήθειαν
 τοῦ ὁρθῶ λόγου δυνάμεθα νὰ καταλάβωμεν. Εἰς
 βεβαίωσιν τούτου πρέπει νὰ σημειώσωμεν ἐκεῖνα τῶν
 Εὐαγγελίων τὰ λόγια, ὅπως λέγει “ἐχὶ δύο φρε
 “διά ἀσφαρίδων πωλεῖται; καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν ἡ πε
 “σεῖ

“σεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τῆ Πατρὸς ἡμῶν:
 “ὡμῶν δὲ καὶ αἱ τρεῖς τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡρῶν-
 “μημέναί εἰσι., Ματθ. 10, 29. 30.

§. 13.

Ἡ ξιώθη ὁ ἄνθρωπος κλιζόμενος μὲν τῆς ἐξαι-
 ρέτε τῆ Θεῶ ἀγαθότητος (α). ἀφ' ἧ δὲ
 ἐκλίθη, τῆς ἐξαιρέτε τέτε προνοίας (β).

(α) Ἡ ἀγαθότης, τῆς ὁποίας κοινωνὸς ἐγέ-
 νετο ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἐκλίετο, ὑφίσταται εἰς τὸ
 “κατ' εἰκόνα καὶ κατ' ὁμοίωσιν., Γενέσ. 1, 26. (*):
 καθότι δὲν δύναται εἶναι κλίσμα νὰ λάβῃ μεγαλή-
 τερον προτέρημα. παρὰ τὸ νὰ ἀξιώθῃ νὰ βασιά-
 ζῃ τὴν εἰκόνα τῆ Υἱοῦ καὶ ἀφθάρτε Θεῶ. Μὲ
 τὴν εἰκόνα ταύτην ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸ
 λαμπρότατον φῶς τῆ νοός, ἡ ἀκηλίδωτος ἀγιότης
 τῆς θελήσεως, ἡ τελειοτάτη συμφωνία μεταξύ
 τῶν κλίσεων τῆς σαρκὸς καὶ τῆ πνεύματος, μία
 ἀτάραχος ἡσυχία, ἡ ἀθανασία, ἡ δεσποτεία
 ἐπάνω εἰς τὰ ζῶα, καὶ αἱ λοιπαὶ τελειότητες,
 ὅσαι συγκροτοῦσι τῆ Θεῶ τὴν εἰκόνα (**). Εἰς
 αὐτὴν τὴν πανευδαίμονα κατάστασιν ἐν ὅσῳ εὗρίσκε-
 το ὁ ἄνθρωπος, ἔχαιρεν εἰς τὴν ἐναργεστάτην θεω-
 ρίαν τῆ τελειοτάτε Θεῶ, καὶ ἦτον ἐνώπιον αὐτῆ
 τὸ πλεόν ἀγαπητὸν ἀπὸ ὅλα τὰ κλίσματα. Αὕτη
 ἡ πρώτη εὐδαίμων τῆ αἰθρώπε κατάστασις φαίε-
 ται νὰ ἦτον γίνωσι καὶ εἰς τὰς ἐθνικὰς, οἱ ὁποῖοι
 χρυσοῦν αἰῶνα τὴν ὡνέμασιν. Ἡ Ἀγία Γραφή

F 3

λαλεῖ

(*) Τὸ Εἶβρ. “ἐν εἰκόνι ἡμετέρῃ κατ' ὁμοίωσιν
 “ἡμετέραν.”

(**) Συνέξτασον καὶ τὰ περὶ τῆ κατ' εἰκόνα ρηθέντα
 Μρ. Α. §. 7. (α).

λαλεῖ περὶ ταύτης εἰς πολλὰ μέρη, καὶ μεταξύ τῶν ἄλλων, εἰς τὸν 8. ψαλμ. ὅπε λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἔδειξε μάλιστα τὴν μεγαλωσύνην καὶ ἀγαθότητά τε εἰς τὴν δημιουργίαν τῶ ἀνθρώπου, τὸν ἐποίησεν ἡλάττωσε βραχύτι παρ' Ἀγγέλους καὶ τὸν ἐτεφάνωσε δόξῃ καὶ τιμῇ.

(β) Ὅποια εἶναι ἡ ἐξαίρετος τῇ Θεῷ πρόνοια, τῆς ὁποίας ἠξίωσε τὸν ἄνθρωπον, ἀφ' ἧ τὸν ἐκτίσε: θέλει δεχθῇ ἐκτῶν ἐπομένων §.

§. 14.

Ὁ πρὸς
τὴν εὐ-
δαιμό-
νιαν τῆ
ἀνθρώ-
που ἀφο-
ρῶν σκο-
πὸς τῆ
Θεῷ.

Ε'ργον τῆς ἐξαίρετης προνοίας τῇ Θεῷ ἦτον, ἀφ' ἧ ἐκτίσε τὸν ἄνθρωπον εἰς μίαν εὐδαιμόνα κατὰσασιν, τὸ νὰ εὐδοκήσῃ προσέτι, διὰ νὰ ἐπιμείνη ὁ ἄνθρωπος εἰς αὐτὴν τὴν κατὰσασιν (α): ὅθεν ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐντολήν, ἡ ὁποία περιεῖχε τὸ μέσον, διὰ τῇ ὁποία αὐτὸς ἠδύνατο νὰ φυλάξῃ πάντοτε σῶαν τὴν εὐδαιμόνα ἐκείνην κατὰσασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτίσθη (β).

(α) Δὲν εἶναι καμμία ἀμφιβολία, ὅτι ὁ Θεὸς ἀφ' ἧ ἐκτίσε τὸν ἄνθρωπον εὐδαιμόνα, ἡ θέλησεν ὅτι καὶ νὰ ἐπιμείνη αἰωνίως ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν εὐδαιμόνα ταύτην κατὰσασιν. Τῆτο βεβαιῶτα καὶ ἀπὸ αὐτὴν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς τὴν αἰθανασίαν: ἦτις ἀπῆτε, ὅτι καὶ ἡ εὐδαιμονία, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτίσθη ὁ ἄνθρωπος, ἔπρεπε κατὰ τὸ σκοπὸν τῇ Θεῷ νὰ ᾖ αἰώνιος. Φαίνεται δὲ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα τῇ Θεῷ τὰ λόγια (Γενέσ. 2. 17.) ὅτι ἀπειλεῖ, ὅτι ἀπὸ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς ἐμελλόν νὰ ἀκολοθῇσωσιν ὅλας αἱ δυστυχίας, καὶ τὸ χειρότερον, ὁ θάνατος. Συμπεραίνεται λοιπὸν, ὅτι ἤθελε μείνῃ αἰωνίως αὐτὴ ἡ εὐδαιμονία

άνίσως δὲν ἐμποδίζετο ἀπὸ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς. Καὶ βέβαια, πῶς ἦτον πρέπον εἰς τὴν ἀπειρον ἀγαθότητα τῷ Θεῷ, νὰ κλίσῃ τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ ἦναι εὐδαίμων εἰς ὀλίγον διάστημα καιρῷ, ἔπειτα νὰ τὰ ἀπωλέσῃ ὅλα, καὶ νὰ ἀφανισθῇ τελευταῖον αὐτὸς ὁ ἴδιος διὰ τῷ θανάτῃ; τὰ θεῖα βιβλία λαλοῦσι σαφῶς περὶ τέττε: “ὁ Θεὸς ἐκλίσεν τὸν ἄνθρωπον ἐπ’ ἀφθαρσία”, Σοφ. 2, 23. Ἔπειτα δὲ ἐκ τέττε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἂν δὲν ἤθελε διαρρήξῃ τὸν δεσμόν, διὰ τῷ ὁποίῳ ἦτον προσκολλημένος μὲ τὸν Θεόν: ἤθελε διάγῃ ζωὴν εὐδαιμονεσάτην ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τελευταῖον, ἤθελε κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν μετακομῇ εἰς τὰς ἐρανθεῖς, διὰ νὰ ἦναι αἰώνως μὲ τὸν Θεόν· καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῷ Εὐῶχ, Γενέσ. 5, 24. (*)

(β) Ὁ ἄνθρωπος συνίσταται ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος: ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστον ἔχει κλίσεις ἰδίας. Ἡ ψυχὴ, ὡς πνεῦμα καθαρὸν, κλίνει εἰς ὅσα προτάσσει ὁ λόγος· καὶ ἐναρεθεύεται εἰς τὸ νὰ ἦναι μὲ τὸν Θεόν ἠνωμένη διὰ τῆς ἀρετῆς: αἱ κλίσεις ὅμως τῶν αἰδιθήσεων καταγίνονται εἰς ὅσα ἐπαι ἀρετὰς εἰς τὰς αἰδιθήσεις· καὶ δὲν εἶναι μήτε αὐταὶ Πότε ἀμαρτωλαὶ ἢ ὀλεθριοί, ὁποῖον κυβερνῶνται ὑπὸ δὲν ἔναι τῷ λόγῳ, καὶ δὲν ἐμποδίζωσι τὴν ἀρετὴν. Εἰς ἀμαρτωλαὶ τὴν συμφωνίαν τῶν κλίσεων τῆς ψυχῆς καὶ τῆς αἰ κλίσεως τῶν σώματος ὑφίσταται ἡ ἀνθρωπίνῃ εὐδαιμονία, καὶ αἰ αἰ διὰ ταύτης ἀποκλῖται. Ἡ εὐδαιμονία σώζεται αἰδιθῇ ἐν ἑσῷ μένει ἡ συμφωνία: ἀλλ’ εὐθύς ἀφ’ ἧ αἰ αἰ κλίσεις τῶν αἰδιθήσεων ὑπεριχύσωσι τὸν λόγον, ὁ αἰ ἄνθρωπος ἐκβαίνει ἀπὸ τὴν εὐθείαν ὁδόν, καὶ κρημνίζεται εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς κακοδαιμονίας. Αἱ κλίσεις, ἀφ’ ἧ νικήσωσι τὸν λόγον, ὀνομάζονται

Γ 4

ται

(*) Ὅπερ τὸ Εὐρ. “καὶ περιπέστηεν Εὐῶχ μετὰ Θεῷ· καὶ ἐκ ἧν, ὅτι ἀνέλαβεν αὐτὸν ὁ Θεός.”

Ποῦα ἔ-
ναί τὰ
πάθη,
αἱ κακί-
αι, καὶ
αἱ ἀ-
μαρ-
τίαι;

ταὶ παθῆ· καθόσον διατρέφουσι τὴν ψυχὴν
ἡμῶν, ὀνομάζονται κακίαι· καὶ, καθόσον διὰ
τέτων παραβαίνεται ὁ Θεὸς νόμος, ὀνομάζονται
ἀμαρτίαι. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος εὕρισκετο εἰς
τὴν μακαρίαν ἐκείνην κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν
ἐκλήθη, ἔσχεν ἐξαίρετος καὶ τῆτο: ἦγεν εὕρισκετο
τότε εἰς αὐτὸν μία ἐντελεσάτη συμφωνία ἀναμε-
ταξὺ εἰς τὰς κλίσεις τῆ σῶματος καὶ τῆς ψυχῆς,
τὰς ὁποίας ἐκυβέρνηα καὶ τὰς δύο ὁ λόγος. Ἐν-
τεῦθεν βλέπει πᾶς ἕνας, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὡς
κλίσμα λογικὸν καὶ προικισμένον μὲ θέλησιν ἐλευ-
θέραν, διὰ τὸ μὴν ἀπωλέσῃ τὴν εὐδαιμονίαν,
ἔπρεπε νὰ μεταχειριδῇ ὅλας αὐτῆς τὰς δυνάμεις
εἰς τὸ μὴ μὴν ἀφῇσῃ νὰ ὑπεριχύσῃ τὸν λόγον
αἱ κλίσεις τῆ σῶματος: ἐπεὶ δὲ ὁ κίνδυνος ἦτον φα-
νερὸς, ὅτι ἔμελλε διὰ τέτη νὰ πέσῃ εἰς τὴν μεγί-
στην κακοδαιμονίαν. Διὰ τῆτο ἔδωκε καὶ ὁ Πανά-
γαθος Θεὸς εἰς αὐτὸν τὴν σωτήριον ἐκείνην πα-
ραγγελίαν, τὴν ὁποίαν εὕρισκομεν εἰς τὴν Ἀγίαν
Γραφὴν Γενέσ. 2, 16. 17. Αὐτὸς ἐδιώρισεν εἰς τὸν
πλαθύντα ἄνθρωπον ἕνα τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον
εὕρισκετο ἡ ἀφθονία παντὸς ἀγαθοῦ καὶ ἡ πολυ-
τέλεια: καθὼς ἔπρεπεν εἰς τὸ ἐξαίρετον πλάσμα
τῶν Θεῶν αὐτῆ χειρῶν. Ἡ Ἀγία Γραφή ὀνομά-
ζει τὸν τόπον τῆτον, διὰ τὴν ἀφθονίαν, τερπνότητα
ῥαιότητα τῶν δένδρων, καὶ τὸν ἡδύπνην καὶ καθα-
ρώτατον αἶρα, παραδείσον Γενέσ. 2, 8. (*)
Καὶ ἀγκαλὰ ἡ ῥαιότης καὶ τερπνότης τῆ παρα-
δείσου ἦσαν ἐναργεῖς ἀπόδειξις τῆς ἀγαθότητος τοῦ
Θεοῦ: ἡδύναντο ὁμῶς (ἐναντίον εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ
Θεοῦ

(*) Ἡ λέξις παραδείσος ἔναυ Περσικῇ (ἰδ. Πολυδὲν
ὀνομας. καὶ Ξενοφ. Βιβλ. 5. Ἀπομνημ.): καὶ σημαίνα κήπῳ
κατάφυτον μὲ διάφορα δένδρα, ἦγεν τὸ κοινῶς λεγόμενον
περιβόλιον.

Θεῷ) καὶ νὰ γενῶται ἀφορμὴ πλάτης εἰς τὸν ἀν-
 ἄνθρωπον, ὥστε νὰ προτιμῇ τὴν ὁρατὴν ταύτην
 καὶ ἐπίγειον ὡραιότητα ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν
 εἰρίσκειν ὁ λόγος, ἐν ὅσῳ ἦτον ἐτι ἀδιάφορος, εἰς
 τὴν ἀρετὴν καὶ εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τὴν ἐμποδίσθη
 λοιπὸν τὰ ὀλέθρια ταῦτα ἐπακολοθήματα, πα-
 ρήγγειλεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἀνθρώπον κατ' ἐξάιρε-
 τον πρόνοιαν, καὶ εἶπεν εἰς αὐτὸν φανερά: ὅτι ἡ
 Θεία τῶ θέλῃσις ἦτον, νὰ μὴ καταγίνεται κατ'
 ἐδέειαν τρόπον ὁ ἀνθρώπος εἰς τὰ αἰδητὰ πράγ-
 ματα, μὴ βλάβῃ τῷ λόγῳ· ἀλλὰ νὰ προτιμᾷ
 πάντοτε ὅσα τὸν βοηθῶσιν εἰς τὴν πνευματικὴν
 ἀπόλαυσιν τῷ Θεῷ. Ὁ ἀνθρώπος, ἀν' ἡθέλει νὰ
 ᾔνῃ εὐδαίμων, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀθετήσῃ τὴν δηλο-
 ποιηθεῖσαν εἰς αὐτὸν τῷ Θεῷ θέλῃσιν, ἡ ἡγε-
 ντολὴν, ἡ ὁποία περιέχεται εἰς τὰ ἐπόμενα τῆς
 Ἀγίας Γραφῆς λόγια: “ἀπὸ παντός ζύλη τῷ
 “ἐν τῷ παραδείτῳ Βρώσει φαγῇ· ἀπὸ δὲ τῷ ζύλῳ
 “τῷ γινώσκῃ καλὸν καὶ πονηρὸν, ὃ φάγεω
 “ἀπ' αὐτῶν. Γενέσ. 2, 16. 17. (*). Καὶ διὰ
 νὰ τυπωθῇ περισσότερον ἡ ἐντολὴ εἰς τὰς προπά-
 τορας, εἶπε πρὸς αὐτὰς: ὅτι, εὐθὺς ὅταν τὴν
 ἀθετήσωσι, θέλει ἀπωλέσωσι τὴν ἀποκτηθεῖσαν
 εὐδαιμονίαν, καὶ θέλει πέσωσιν εἰς ἀθλιωτάτην
 κατάστασιν, γινόμενοι δεῖλοι τῶν ἰδίων παιδῶν, καὶ
 ὑποκείμενοι εἰς διαφόρους θλίψεις καὶ πειρασμούς·
 τὸ σῶμα των, αἶφ' ἔ' ὑπαμένῃ πολλὰς πόνους καὶ
 ἀδινείας, θέλει τελευταῖον χωριθῇ ἀπὸ τὴν ψυ-
 χὴν, καὶ θέλει διαφθαρεῖν· ἡ δὲ ψυχὴ θέλει ἀπα-
 βληθῇ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αἰωνίως· “ἡδ' ἀνήμερα φα-
 “γητε ἀπ' αὐτῶν, θανάτῳ ἀποθανεῖδε,” Αὐτ.

Περί
 τῆς δο-
 θέσεως
 ἐν τῇ
 ἀντ. λή-
 σιν
 ἐν τῷ
 παρ-
 ῥήματι.

F. 5

17.

(*) Τὸ Ἑβρ. “ — — — — — τρώγων Φαγῆ·
 “ ὁπὸ δὲ τῷ ἔλῳα τῆς γνώσεως τῷ καλῷ καὶ πονηρῷ, ἐφαγῆ
 “ ἀπ’ αὐτῶν.”

17. (*). Καὶ μετὰ ταύτην τὴν παραγγελίαν ἔδει-
ξεν ὁ Θεὸς Φανερά, πόσῃν πρόνοιαν εἶχε διὰ τὸν
ἄνθρωπον, καὶ πόσον ἠθέλε τὴν εὐδαιμονίαν τε.

§. 15.

Περὶ
παρά-
βάσεως
τῆς ἐν-
τολῆς
τῆς Θεᾶς.

Ὁ ἄνθρωπος παρέβη τὴν ἐντολήν, τὴν ὁποί-
αν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς πρὸς ὠφέλειαν
τε (α): καὶ ἀπώλεσε διὰ τῆς παραβάσεως
τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Θείας εἰκόνας, τὴν ὁποί-
αν εἶχε λάβῃ ὅταν ἐκτίσθῃ (β).

(α) Ἡ δοθεῖσα εἰς τὸν ἄνθρωπον παρὰ τῆς
εὐσπλάγχχης Θεᾶς πρὸς ὠφέλειαν ἐντολὴ δὲν ἔλα-
βε τὸ ποθέμενον τέλος. Αἱ σαρκικαὶ κλίσεις,
καὶ αἱ ἡδοναὶ τῶν αἰσθητικῶν ὑπερίχυσαν τὸν λόγον:
καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπροτίμησε τὰς ἐπιγείας ὠραιό-
τητας καὶ ἡδονὰς ἀπὸ τὰς Θεάς. Καὶ αὕτη ἐτά-
θη ἡ ἀρχὴ τῆς διαφορᾶς ὅλες τὰνθρωπίνης γένεως:
καθὼς μᾶς διδάσκει ἡ Ἁγία Γραφὴ Γενέσ. 3. Ὁ
παράδεισος, εἰς τὸν ὁποῖον εὗρισκοντο ὅλα ὅσα δύ-
ναται τις νὰ ὀνομάσῃ τερπνὰ, περιεῖχεν ἀσάυτως
καὶ ὅσα δύναται νὰ ἐρεθίσωσι τὰς αἰσθήσεις.
Ἡ πᾶντι δὲ μάλιστα τὸν ἄνθρωπον ἡ ὠραιότης τῆς
ξύλης· τῆς ὁποῖας ἡ ἀπόλαυσις, καθὼς ἦτον ἀπη-
γορευμένη παρὰ Θεᾶς, ἔτω δὲν ἦτον συγκεχωρημέ-
νη μήτε ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον: ἐπειδὴ, (καθὼς
εἶπομεν ἄνωτέρω) διὰ τῆς ἀπολαύσεως ταύτης,
ἐπροτιμήθη ἡ αἰσθητικὴ ἡδονὴ ἀπὸ τὴν πνευματι-
κὴν, ἥ γινετο ἀπὸ τὴν σωτηριώδη τήρησιν τῆς ἐντολῆς
τῆς

(*) Τὸ Ἐβρ. “ἡ γὰρ ἐν ἡμέρᾳ Φάγης ἀπ’ αὐτῆς, ἀποθ-
νήσκων ἀποθανῆ”, εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν, διὰ τὸ νὰ ἐρρέθησαν
πρὸς μένον τὸν Ἀδάμ, πρὸ τῆς νύκτα πλάσθῃ ἡ Εὐά· ἡ ὁποία με-
τ’ ὅλον τὰτο ἐχρεώσατο νὰ φυλάξῃ τὴν ἐντολήν ἐπίσης καθὼς καὶ
ὁ Ἀδάμ.

τῇ Θεῷ. Ἡ Εὐα, ὡς ἀδελφεύερα, ἡπατήθη
 πρώτη, καὶ ἐτόλμησε πρώτη τὴν ἀπειθή ταύτην
 ἐγκλείσθαι, ἀφ' ἧς ὁ πειράζων (τὸν ὁποῖον ἡ Θεῶς
 Γραφὴ Φρόνιμον ὄφιν ὀνομάζει Γενεσ. 3, 1.)
 τῆς ἑκάμε τὴν ἐξήγησιν μὲ δόλιον τρόπον, ὅτι
 ὄχι μόνον δὲν ἠθέλε βλαφθεῖσιν ἐκ τῆς, ἀλλ' ἐξ
 ἐναντίας ἠθέλε φθίσωσιν εἰς τελειότεραν κατὰ-
 στασιν: ἔσσεθε ὡς Θεοὶ Γενεσ. 3, 5. Αὕτη τῆς
 γυναίκος ἡ παράβασις ἐπαύθη εἰς τὸν Ἀδὰμ ἕνα
 ὀλέθριον παράδειγμα: ὁ ὅποιος, ἀγκαλιὰ προ-
 κλισμένος μὲ τόσα ἐξαιρέτα χαρίσματα, ἡπατήθη
 ὁμοίως ἀπὸ τὰς αἰδήσεις. Ἐρρέθη ὀλίγον ἀνω-
 τέρω, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη εὐδαιμονία δὲν ἠδύνατο νὰ
 τηρηθῇ σῶα, ἀν' ὃ λόγος δὲν ἐκυρίευε πάντοτε:
 διὰ ταύτης ὁμοῦ τῆς πτώσεως, ἔπεσεν ἀπὸ τὸν
 θρόνον καὶ ὁ κυβερνήτης τῶν ἀνθρωπίνων πρά-
 ξων, ὁ λόγος· καὶ ὑπετάχθη εἰς τὰς σαρκίαις
 ἡδοναῖς, αἱ ὁποῖαι ἐσφετέρισαν τὴν δεσποτείαν.
 Τοιαύτη βδελυρὰ παράβασις ἔπρεπεν ἐπομένως
 νὰ ᾖται θανάσιμος.

(β) Ἀφ' ἧς ὁ ἄνθρωπος, μὴν ἀκύντας τὴν φωνὴν 'Γί σου.
 τῇ λόγῳ, παρέβη τὴν ἐντολὴν τῇ Θεῷ, ἔπεσεν ^{νίκη με-}
 ἀπὸ τὴν εὐδαιμονία εἰς μίαν ἐλεεινὴν κατὰστασιν. ^{τὴν τὴν}
 Αἱ δυνάμεις τῇ νου ἐδέησαν, καὶ τὸ φῶς αὐτῇ ^{πρά-}
 ἐσκοτίσθη· ἡ ἀγιότης τῆς θελήσεως ἐμολύνθη· ἡ τῆς ἐν- ^{βατιν}
 γαλήνης τῆς ψυχῆς ἐταράχθη, καὶ αἰετάρχη ^{τολῆς}
 (διὰ τὴν εἰπὼ ἔως) ἡ δύναμις εἰς τὰ πάθη, τὰ
 ὁποῖα πάντοτε ἐπολέμεν μὲ τὸν λόγον, καὶ κα-
 τεπαύθη ὁ ἄνθρωπος τραγικὸν θάνατον τῇ ἐσωτε-
 ρικῇ τῆς πολέμῃ. Αὐτὰ τὰ πάθη ἔφερον τὴν
 ἀνθρώπου εἰς πολλὰς κακίας: καὶ αἱ κακίαι ἐπρο-
 ξείησαν διαφορὰς νόσους, εἰς τὰς ὁποῖας ὑπόκειται
 ὁ ἄνθρωπος, καὶ αἱ ὁποῖαι ἐξαδενίξαι τὸ σῶμα,
 καθὼς αἱ δυσυχίαι καὶ μέριμναι τὸ καταβάλλουσι·
 καὶ ἐντεῦθεν γεννᾶται ὁ σωματικὸς θάνατος, τὸν Πάθον

ταί ὁ
σωματι-
κός θά-
νατος;

ὅποιον ἠπέλησεν ὁ Θεὸς διὰ τὴν παράβασιν. Μὲ
τῆτον τὸν σωματικὸν θάνατον ἦτον ἠνωμένος ὁ
Φρικωδέστατος πνευματικὸς θάνατος, ὅστις εἶναι
τὸ νὰ χωριθῇ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ: ἐπειδὴ
ὁ δεσμός, διὰ τοῦ ὁποῖο ἦτον ἠνωμένος ὁ ἄνθρωπος
μὲ τὸν Θεόν (ἦγεν τὸ καθαρὸν φῶς τοῦ νοῦς, καὶ
ἡ ἀσπίλος ἀγιότης τῆς θελήσεως), διερρήχθη
ὑπὸ τῆς παραβάσεως. Τὴν κατάστασιν ταύτην
ὀνομάζει ἡ Ἁγία Γραφή εἰς πολλὰς τόπας κατὰ-
στασιν τῆς πτώσεως, τῆς ἀμαρτίας, τῆς σαρκός,
τῆς δυσυχίας, τοῦ σκότους, τῆς ἀγνοίας, τῆς δε-
λείας καὶ τοῦ θανάτου. Διὰ τὴν πᾶσιν τοῖς ἄν-
θρώποις κατηράθη καὶ αὐτὴ ἡ γῆ παρὰ τοῦ Θεοῦ
Γενέσ. 3, 17. (*) ἦγεν ὑπέπεσε καὶ αὐτὴ εἰς τὴν
δυσυχίαν: ἡ ὁποία εἶναι, τὸ νὰ μὴ δύναται πλέον
ἐξ ἐκείνης τοῦ καιροῦ, διὰ τὴν ὀκηρίαν καὶ ραθυ-
μίαν τῶν ἀνθρώπων, νὰ εὐλογῇ μὲ τὴν πολυτέ-
λειαν ἐκείνην καὶ καλλονὴν, τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς
τὸν καιρὸν τῆς κοσμογονίας, καὶ τὸ νὰ μεταχει-
ρίζονται οἱ ἄνθρωποι (ἀπὸ κακίαν ἢ ἀγνοίαν) ἐπὶ
κακῷ, ὅσα εἶναι καθ' ἑαυτὰ ἀγαθὰ.

§. 16.

Περὶ τοῦ
προκα-
ταρτιῶ
ἀμαρ-
τημα-
τος.

Διὰ τῆς παραβάσεως ταύτης ἡ ἀμαρτία
κατεσάθη κοινὴ εἰς τὸν κόσμον (α). ἐμόλυνεν
ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ τὸ ἐρρίψεν εἰς
μεγίστην ἀθλιότητα (β).

(α) Εἶπομεν ἀνωτέρω (Μέρ. Α. §. 14.) εἰς
ποίαν ὀδορὰν κατήντησε τὸ ἀνθρώπινον γένος διὰ
τῆς ἀμαρτίας: δὲν ἐθεωρήσαμεν ὅμως τὴν ἀρχὴν
καὶ

(*) "Ἐπικατάρατος ἡ γῆ διὰ σέ· ἐν λύπῃ φεγῇ αὐτήν
"πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σε". Οἱ Ἐβδουμήκοντα ἀντί
τὰ διὰ σέ μετέφρασαν ἐν τοῖς ἔργοις σε.

καὶ πηγὴν ταύτης τῆς δυσυχίας· τὴν ὁποίαν πρέ-
πει καὶ ἐξετάσωμεν ἐπὶ τῷ παρόντος. Ἐπειδὴ
ὅταν ἡ ἁγία Γραφὴ λαλῇ περὶ τῆς εὐδαιμονίας,
εἰς τὴν ὁποίαν ἐκλήθη ὁ πρῶτος ἄνθρωπος· διηγεί-
ται προσέτι, καὶ τίνι τρόπῳ ἀπώλεσε ταύτην τὴν
εὐδαιμονίαν· καὶ πῶς ἐτάθη αἰτία θανάτου εἰς
ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἢ τοιαύτῃ ἀπώλειᾳ. Ὁ
Ἀπόστολος Παῦλος τὸ λέγει σαφέστατα Ρωμ. 5,
12: “δι’ ἐῖος ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον
“ἐσπῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος· καὶ
“ἔως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διήλθεν,
“ἐφ’ ᾧ πάντες ἥμαρτον.” Καὶ αὐτοὶ οἱ Ἑθνικαί,
ὅσοι τυφλοὶ καὶ ἄν ᾤοντο, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐμο-
λογήσωσιν, ὅτι ἦσαν διεφθαρμένον ὅλον τὸ ἀνθρώ-
πινον γένος. Τῷτο δὲ εἶναι τῷ Χριστιανισμῷ τὸ
ἐξαίρετον προτέρημα, ὅτι δεικνύει τὴν πηγὴν, ἐκ τῆς
ὁποίας ἔρρευεν ὁ ποταμὸς τῆς ἀνομίας καὶ κατέ-
κλυσεν ὅλους τὺς ἀνθρώπους.

(β) Ἀγκαλιὰ πρῶτος ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἡμῶν.
ἥμαρτεν: ἡ δύναμις μὲ ὅλον τῷτο τῆς ἁμαρτίας ^{μαρτία}
κατεδυναύευσεν ὅχι τῶσον αὐτὸν, ὅσον τὺς ἀπο- ^{ἡμῶν}
γόνους τῶ. Εἰς αὐτὸν ἔμεινεν ἔτι κάποιος σπινθήρ ^{ἡμῶν}
ἐκείνης τῆς πρώτης φωτὸς, τὸ ὅποιον ἔλαβεν εἰς τὴν ^{πρῶτον}
πλάσιν· καὶ ἡ εἰς τὸ ἀγαθὸν κλίσις δὲν ἠφανίσθη ^{τὸς τῶ}
ὁλοκλήρως ἀπὸ τὴν πρώτῃ ἐκείνην πληγὴν· προῖον ^{χρῆμα}
τὸς ὅμως τῷ χρόνῳ, καθ’ ὅσον ἐπληθύνετο ὁ ἀριθ-
μὸς τῶν ἀνθρώπων, τοσῶτον ἐπερίσσευε καὶ ἡ
ἁμαρτία, καὶ ἡνέξανεν ἡ ἀδικία. Εὐθύς μετὰ
τὴν πλῶσιν ἐμόλυνεν ὁ Καὶν τὰς χεῖρας μὲ τὸ αἷμα
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀδελφῷ Ἀβελ, Γενέσ. 4, 8: καὶ
μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐκατονταετηρίδων ἐπερίσ-
σευσεν ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων (κατὰ τὴν μαρτυ-
ρίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς) τοσῶτον, ὥστε “ἐπλήσθη
“ἡ γῆ ἀδικίας — καὶ ἦν κατεφθαρμένη, ὅτι κα-
“τέφθερε πᾶσα σὰρξ τὴν ὁδὸν αὐτῆς ἐπὶ τῆς

“γῆς”. Γενέσ. 6, 11. 12. Σύμφωνας ἔσται μέ-
ταῦτα ὁ πεφωτισμένος Παῦλος, ὅποτεν (Ρωμ. 1,
21 — 32.) παριστάνῃ τὴν βδελυράν κακίαν, εἰς
τὴν ὁποίαν ἐβυθίσθησαν οἱ ἄνθρωποι. Ἐν ἐνὶ λό-
γῳ, δὲν ἔμεινεν ἵχνος τῆς Θείας εἰκότος εἰς τὸτο
τὸ κατ’ εἰκόνα Θεῆ πλάσθην κτίσμα: ἀλλ’ οἱ ἄν-
θρωποι ἀκολοῦθῆντες μόνον τὰ αἰχρὰ αὐτῶν πά-
θῃ, ἐπλανήθησαν εἰς τὸ Φρικῶδες σκότος μιᾶς
οἰκῆς, ἡ ὁποία τὲς κατεκρήμνισεν εἰς τὴν ἄβυσσον.
Πόσον ἀξιοθρήνητος ἔσται μία τοιαύτη κατὰστασις,
δὲν ἔσται ἀναγκαῖον νὰ τὸ παραστήσω ἐνταῦθα:
ἐπεὶ δὲ τὸ ἰὰ ἐλαττωθῇ τὸ Φῶς τῆ ἀνθρωπίνης
νοῦς, καὶ νὰ μακρυνθῇ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἀρε-
τήν, καὶ ἐπομένως ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸ Ἄκρον Ἀγα-
θόν, ἔσται μία δυσυχία χωρὶς παράδειγμα.

§. 17.

Θεωρούμενος ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν κατὰστα-
σιν ταύτην, ἔσται ὑποκείμενος εἰς τὴν ἄκραν
αὐστηρότητα τῆς Θείας ὀργῆς.

Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Θεὸς δύνα-
ται ἰὰ ἀγαπήσῃ ἐπίσης τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἀσεβῆ.
Τὸτο ἔσται παντάπασιν ἀσύμφορον μὲ τὴν τελειο-
τάτην αὐτῆς δικαιοσύνην καὶ ἀγιότητα. Ἡ δι-
καιοσύνη τε ἀπαιτεῖ τὸ νὰ ἀποσρέφεται τὲς ἰχυ-
ρογνώμονας καταφρονητάς τῆ ἀγνῆς αὐτῆς θελή-
ματος. Αὕτη δὲ ἡ ἀποστροφή τῆ Θεῆ ἀπὸ τὸν
ἄνθρωπον ἔσται κατ’ αὐτὴν μία φρικωδιστὰτη δυ-
συχία: καθότι συνεπισύρει ὅλας τὰς ἄλλας δυ-
συχίας ἐξ ἅπαντος. Περὶ τῆς λέγει ἡ Ἀγία
Γραφή Ρωμ. 2, 9. “θυμὸς καὶ ὀργὴ θλίψις καὶ
“σενωχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τῆ κατε-
“γαστομένη τὸ κακόν.”

§. 18.

Η τον αδύνατον εἰς τὰς ἀνθρώπους νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ ταύτην τὴν ἁκρὰν ἀδολιότητα ἐξ οἰκείας αὐτῶν δυνάμεως.

Ο' ἄν-
θρωπος
δὲν ἔ-
χει δύ-
ναμιν
νὰ βοη-
θήσῃ
ἐαυτὸν.

Ο' νεκρὸς δὲν δύναται νὰ ἀναστήσῃ τὸν ἑαυτὸν τε· καὶ ὅστις κηρυνιδῇ εἰς τὴν ἄβυσσον ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν ἄβυσσον χωρὶς νὰ βοηθῇ ὑπ' ἄλλου τινος· ὁ δὲ ἄνθρωπος (καθὼς λέγει ὁ Παῦλος Ἐφ. 2, 5.) ἦτον “νεκρὸς τοῖς παρα-
“πλώμασιν καὶ “πεπλῶκῶς εἰς βόθρυνον, κα-
τὰ τὴν παραβολὴν τῆ Χρυσῆ Ματθ. 12, 11. ὅθεν ἦτον ἀδύνατον εἰς αὐτὸν νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν διαφθοράν ταύτην ἐξ οἰκείας δυνάμεως. Εἴπομεν ἀνωτέρω (Μέρ. Α. §. 18.), ὅτι δύο μόνον μέσα δύναται νὰ ἐπινοήσῃ διὰ τὴν ἀνάκλῃσιν τῆς Θείας χάριτος· ἦγεν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ τὴν μετάνοιαν. Ἀγκαλὰ αὐτὰ τὰ μέσα φαίνονται ἰκα-
νῶς δυνατὰ· εἶναι μὲ ὅλον τῆτο (ὅταν τὰ ἐξετά-
σωμεν ἀκριβῶς, καὶ ἀναγνώσωμεν τὴν Θείαν γρα-
φὴν μετ' ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς) ἀδελφὴ καὶ ἀνίσχυρα. Διότι, ἂν θεωρήσωμεν τὰ καλὰ ἔργα·
ἔπρεπεν ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ ἐξιλεάσῃ μὲ αὐτὰ τὸν Θεόν, νὰ πληρώσῃ τὸν Θεῖον νόμον κατὰ πάν-
τα, καὶ νὰ μὴ ἁμαρτήσῃ ποτέ. Ἀλλὰ ποῖος ἀπὸ τὰς ἀνθρώπων τῆς διεφθαρμένης ταύτης φύσεως (τὴν ὁποίαν ἴδομεν ἀνωτέρω) δύναται νὰ καυχῇ τὴν τοιαύτην ἀγιότητα; Ἐγὼ δὲ λαλῶ ἐν ταῦτα διὰ τὰς εἰς Χριστὸν ἐπιστρέψαντας, ἀλλὰ διὰ τὰς μὴ ἀναγεννηθέντας ἀνθρώπους. Ἄν ἐξε-
τάσωμεν τὴν μετάνοιαν· ἀδύνατον εἶναι νὰ εὐ-
ρεθῇ ἀληθὴς μετάνοια εἰς ἀνθρώπους ἀπίστες καὶ διεφθαρμένους· καθότι τὰ μέχρι τέλους ζωῆς δια-
μένοντα κακὰ ἔργα καθιστάνουσιν ἀδελφὴ καὶ ἀνί-
χυρον τὴν μετάνοιαν· καὶ ἡ προηγουμένη μετάνοια

ἐξαλείφεται εὐθύς ἀπὸ τὰς ἐπακολοθήσας πα-
ραβάσεις. Ὡσαύτως ὁ λόγος μὲ δὲν εἶναι τανῦν
περὶ τῆς Εὐαγγελικῆς εἶεν Χριστιανικῆς μετανοίας·
αὕτη εἶναι παντάπασι ἄλλης Οὐσεως· καὶ θέλει
θεωρήσωμεν μετ' ὀλίγον, ὅποιας δυνάμεις εἶναι.
Ἀλλ' ἴσως ἤθελετι συλλογισθῆ· ἐπεὶ ὁ Θεὸς ἔχει
ἀνεξάντητον εὐσπλαγχνίαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν,
εἶναι ἡ Αὐτοεὐσπλαγχνία, ἡδύνατο, διὰ μόνην
αὐτῇ τὴν ἀγαθότητα, χωρὶς καὶ εὐχαριστητὴν τὸ
πλάσμα τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τὴν ἐπισοφὴν εἰς τὴν
κακίαν, καὶ συγχωρήσῃ τὸν ἀνθρώπον, καὶ καὶ
τὸν καταστήσῃ μέτοχον τῆς αἰωνίᾳ μακαριότητος.
Εἶναι ὅμως χαμερπεῖς καὶ κακοὶ οἱ τοῖτοι λογισ-
μοί· καθότι εὐχαρίζονται τὴν εὐσπλαγχνίαν τῷ
Θεῷ μίαν τυφλὴν εὐσπλαγχνίαν· καὶ δὲν συλλο-
γίζονται πρὸς τέτοις τὴν ἀπειρον καὶ ἀδέκαστον
αὐτῇ δικαιοσύνην, ἀλλ' ὑποθέτουν, ὅτι ἐπίσης
θεωρεῖ ὁ Θεὸς τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἀσεβῆ· τὸ ὁποί-
ον εἶναι φρικῶδες καὶ μόνον καὶ τὸ συλλογισθῶμεν.
Διὰ ποίᾳ λοιπὸν μέσῳ (ἤθελεν ἐρωτήσῃ τις) δύνα-
ται καὶ ἐλευθερωθῇ ὁ ἀνθρώπος ἀπὸ τὸν αἰώνιον
θάνατον; Αὐτὸ ἔπρεπε καὶ ἦναι τοῖστον μέσον κα-
τὰ τὴν γνῶσιν τῆς Θεῆας σοφίας, τὸ ὁποῖον, εἰς
τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, καὶ συμφωνήσῃ
τὴν εὐσπλαγχνίαν τῷ Θεῷ μετὰ τὴν τελείαν ἱκανο-
ποίησιν τῆς δικαιοσύνης αὐτῇ. Ἡ Ἀγία Γραφή
ἀνακαλύπτει τῆτο τὸ μέσον ἐν τοῖς ἐξῆς.

§. 19.

Ο Θεὸς ἡδύνατο κατὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτῇ
καταδικάσῃ τὸν πλάσιν ἀνθρώπον εἰς
αἰώνιον κόλασιν (α): ἐξεῖλεν ὅμως εἰς αὐτόν,
λυτρωτὴν τὸν μονογενῆ αὐτῇ Υἱόν, κατὰ τὴν
ἀνεκδιήγητον εὐσπλαγχνίαν, καὶ κατὰ τὴν
βελὴν τῆς ἀπείρου αὐτῇ σοφίας (β).

Δημόσιον Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βερ(α) Τὸ

(α) Τὸ πταῖσμα συνεθέλκει πάντοτε τὴν τιμωρίαν: ὅθεν ἀπαιτῆ ἑξάπαντος ἡ Θεῖα δικαιοσύνη τὸ νὰ ἀποβληθῇ αἰωνίως ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς Θεῆς, ὡς ἐκείσις παραβάτης καὶ καταφρονητῆς τῆς νόμου· τὸ ὅποιον καὶ ἤθελεν ἀκλεδήσῃ, ἂν ἡ σοφία τῆς δὲν εἶχεν ἐπινοήσῃ καίνενα μέσον, διὰ νὰ καταστήσῃ μέτοχον τῆς εὐσπλαγχνίας αὐτῆς τὸ ταλαίπωρον τέτο πλάσμα, χωρὶς νὰ βλάβῃ καθόλου τὴν δικαιοσύνην. Περὶ ταύτης τῆς δικαιοσύνης τῆς Θεῆς εὐρίσκομεν πολλὰς μαρτυρίας εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν· οὕτω λέγει ψαλμ. 93, 1. (*): “Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος, ὁ Θεὸς ἐκδικήσεων ἐπαρρήσιάσατο,” καὶ Ρώμ. 12, 19: “ἐμοὶ ἐκδικησὶς, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος., (**).

(β) Εἶπα γινώσκὰ ἐκεῖνα τὰ λόγια, τὰ ὅποια εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς Ἡσαΐε 49, 15: “μὴ ἐπιλήσεται γυνὴ τῆς παιδὸς αὐτῆς, ἢ τῆς μὴ ἐλεῆσαι τὰ ἐκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς; εἰδὲ καὶ ταῦτα ἐπιλάθοιτο γυνή, ἀλλ’ ἐγὼ ἔκ ἐπιλήσομαι, εἶπε Κύριος., (***)”. Ἡ ἀγάπη καὶ εὐσπλαγχνία τῆς Θεῆς πρὸς ὅλα τὰ κτίσματα, καὶ ἑξαιρέτως πρὸς τὸν ἄνθρωπον, εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε δὲν δύναται νὰ τὴν χωρήσῃ ὁ ἡμέτερος νῦς. Πῶς ἦτον λοιπὸν δυνατόν μία τοιαύτη ὑπὲρ νῦν ἀγαθότης νὰ ἀφήσῃ τὸν ἄνθρωπον, τὸ ἐξαιρετὸν καὶ

(*) Ψαλμ. 94, 1. τὸ Εἶβρ. “Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος, Θεὸς ἐκδικήσεων ἐμφάνηθι.,

(**) Ἐλαβε τὸ ρητὸν ὁ Ἀπόστολος ἐκ τῆς Δευτερονομ. 32, 35. ὅπου τὸ Εἶβρ. λέγει: “ἐμοὶ ἐκδικησὶς καὶ ἀνταπόδοσις κτ.,, οἱ δὲ Εἰβδομήκοντα “ἐν ἡμέραις ἐκδικήσεως ἀνταποδώσω κτ.,,

(***) Τὸ Εἶβρ. “— — — — — ὥστε μὴ ἐλεῆσαι τὸν υἱὸν τῆς κοιλίας αὐτῆς; εἰ δὲ καὶ αὕτη ἐπιλάθοιτο, ἀλλ’ ἐγὼ ἔκ ἐπιλήσομαι.,, λείπει δὲ τὸ εἶπε Κύριος.

καὶ εὐγενέστατον κλίσμα, τὸ ὅποιον, κατὰ τὸ σκοπὸν τῆ Θεῆ ἐκτίθη διὰ τὴν αἰώνιον μακαριότη-
 τα, νὰ τὸν ἀφήσῃ (λέγω) νὰ ἀπωλεσθῇ! Ἐπρε-
 πεν ὁμῶς ἐκ τῆ ἐναντίε νὰ ἱκανοποιηθῇ καὶ ἡ δι-
 καιοσύνη τῆ Θεῆ, ἥτις εἶναι εἰς αὐτὸν ἐπίση-
 ἰχυρὰ ὡς καὶ ἡ εὐσπλαγχνία· καὶ ἐνταῦθα ἀρ-
 μόζει ἡ Εὐαγγελικὴ ρῆσις: “τὰ ἀδύνατα παρὰ
 “ἀνθρώποις δυνατὰ ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ.” Λευκ.
 18, 27. Διότι πῶς ἤθελε λείψωσι μέσα εἰς τὴν
 Θεῆ τὴν σοφίαν, εἰς τὴν ὅποιαν καὶ αὐτὰ τα
 κρυπτότατα εἶναι σαφῇ καὶ ἀνακεκαλυμμένα
 Ἀυτῇ ἴδεν, ὅτι ἐκ μέρες τῶν ἀνθρώπων δὲν ἦτο
 κανένα μέσον πρόχειρον διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν ταύ-
 τήν: καθότι αὐτοὶ πάντες ἔχον χρεῖαν βοηθείας
 καὶ λυτρώσεως· Ἀγγελος δὲν ἦτον ἱκανὸς νὰ ἐκ-
 τελέσῃ τοιαῦτον ἔργον, τὸ ὅποιον ἀπῆτε ἀπερο-
 δύναμιν· δὲν ἔμενε λοιπὸν ἄλλος, πᾶρεξ αὐτοῦ
 Θεός. Οὕτως ἀπεφασίδη εἰς τὴν ἀγιοπάτην
 καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Ἀγγέλους ἀκατάληπτον βελίαν
 τῆς Ἀγίας Τριάδος, τὸ νὰ ἀναδεχθῇ αὐτὸς ὁ
 Υἱὸς τῆ Θεῆ, τὸ ἐνδοξὸν ἔργον τῆτο τῆς ἀπολύ-
 τρώσεως τῆ ἀνθρωπίνου γένεως. Ὁ κόσμος δὲν δύ-
 ναται ποτέ νὰ ἐλπίσῃ ἄλλο θεῖον ἔργον ἐνδοξότε-
 ρον, ἀξιοθαυμαστότερον καὶ εὐσπλαγχνικώτερον
 ἀπὸ τὴν ἀποβολὴν τῆ Υἱῆ τῆ Θεῆ. Οὗ πεφω-
 τισμένος Παῦλος εὗρίσκει εἰς αὐτὸ μίαν ἀνεκδιήγη-
 τον σοφίαν, καὶ ἐκφωνεῖ τῆτα τὰ λόγια: “ἀ-
 “βάθος πλάτος καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεῆ! ὡς
 “ἀνεξερεύνηματα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀε-
 “ἵχινάστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!,” Ρωμ. 11, 33. καὶ ὁ
 Θεολόγος Γωάννης θαυμάζων τὴν ἀκατάληπτον
 ἀγάπην τῆ Θεῆ λέγει (3, 16.) “ἔτω γὰρ ἡγά-
 “πησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ
 “τὸν μονογενῆ ἔδωκεν.,. Τίνι δὲ τρόπῳ ὁ Θεὸς
 ἔτος μεσίτης ἱκανοποίησε τὴν δικαιοσύνην τῆ Θεῆ,
 καὶ ἐπροξένησεν εἰς ἡμᾶς τὴν Θεῖαν εὐσπλαγ-
 χνίαν,

χίαν, ^{Θεῶς} τὸ μάθωμεν ἀπὸ τὴν Ἀγίαν
Γραφῆν.

§. 20.

Ο Μωυσαγενής Τίος τῷ Θεῷ ἦλθεν ἐξ ἔρανῃ, ^{Περὶ τῆς}
ἐσαρκώθη ἐκ Πνεύματος Ἀγίου καὶ Μαρίας ^{μυστηρίου}
τῆς Παρθένου (α), καὶ ὑπάρχων ἀληθῆς ^{τῆς ἐ-}
καὶ τέλειος Θεός, γέγονεν ἀληθῆς καὶ τέ- ^{νανθρω-}
λειος ἄνθρωπος, ὁ Θεάνθρωπος Κύριος Ἰη- ^{πύσεως}
σὺς Χριστός (β). ^{τῷ Τίῳ}
^{τῷ Θεῷ.}

(α) Ο Θεός, διὰ τὸν ἀνάγκην πανταχῶ παρὼν, ^{Τί ἦν}
δὲν κινεῖται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον: ἐπομένως ἡ ἐξ ἡ ἐξ ἔ-
ἐρανῃ κατάβασις τῷ Τίῳ τῷ Θεῷ δὲν ἔστιν μετα- ^{ρανῇ}
βολὴ τόπου, ἀλλ' ὑφίσταται μόνον εἰς τὴν θέλησιν ^{κατά-}
τῷ τῷ προσλάβῃ τὴν ἀνθρωπότητα: εἰς τὴν ἐπί- ^{βασιν}
αὐτὸς, ἀόρατος κατὰ τὴν θεότητα. "ἐπὶ τῆς ^{τῷ Τίῳ}
γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, ^{τῷ Θεῷ;}
Βαρεχ. 3, 38. Οπότε ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς,
ἔλαβε σάρκα ἐν τῇ γαστρὶ τῆς εὐλογημένης Παρ-
θένης Μαρίας, τῆς ὁποίας τὴν παρθενίαν ἐφύλαξε
σῶαν. Ἡ μυσηριώδης αὕτη καὶ ἀκατάληπτος ἐν-
ἀνθρώπησις ἐγένετο διὰ τῆς παντοδυνάμει τῷ Ἀγίῳ
Πνεύματος ἐνεργείας, εἰς τὸ ὅποιον μόνον καὶ ἔστιν
γνωστὸς ὁ τρόπος αὐτῆς. Ἡμεῖς ὅμως εἰμεῶτα πε-
ρὶ ταύτης πεπληροφορημένοι ἀπὸ τὸν πιστότατον
τῷ Θεῷ λόγον, τὸν ὅποιον εἶπε πρὸς τὴν Μαρίαν
ὁ Ἀγγελος: "Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σοί,
"καὶ δύναμις ὑψίστη ἐπισκιάσει σοί, Λεκ. 1, 35.
Διὰ ταύτης τῆς συλλήψεως εἰς τὴν παρθενικὴν
κοιλίαν, ἐπληρώθη ἐκείνη ἡ προφητεία: "Ἰδὲ ἡ
"παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξεται υἱόν.
"καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἑμμανὴλ,.". Ἡ
σύλληψις αὕτη τῷ Τίῳ τῷ Θεῷ ἐγένετο ὑπὲρ φύσιν,
καὶ ἦτον ἀχραντος: ἐπειδὴ καὶ αὕτη ἡ ἐκκαισύνη

Αἰτία
διὰ τὰς
ὁποίας
ἔπρεπε
νὰ ἐναν-
θρωπη-
σῃ ὁ
Υἱὸς τοῦ
Θεοῦ.

ἀπῆλθε τὸ νὰ ᾔνω “κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρ-
“τωλῶν,, ὅστις ἦλθε νὰ καθάρσῃ τὸν κόσμον
ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας Εἰβρ. 7, 25, 26. Ἦτον δὲ
χρεῖα νὰ ἐνανθρωπήσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ: πρῶτον
διὰ νὰ δυνηθῇ ὁ Οὐράνιος Πατήρ νὰ μεταχειρισθῇ
αὐτὸν τὸν ἡμέτερον μεσίτην καὶ ἐγγυητὴν εἰς τὸ
ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως, ὡς ἂν ἦτον αὐτὸς ὁ
ἴδιος ὁ ἁμαρτήσας ἄνθρωπος, τῷ ὁποίῳ τὴν Φύσιν
προσέλαβε· τῆτο δὲ ἦτον ἀδύνατον, ἂν αὐτὸς δὲν
ἐγίγνετο ἀληθῶς ἄνθρωπος: “τὸν γὰρ μὴ γνέντα
“ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα
“ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ,, Β.
Κορινθ. 5, 21. Δεύτερον, διὰ νὰ δυνηθῇ ὁ Σωτὴρ
αὐτὸς, μὲ τὴν οὐρατὴν αὐτῆ παρρησίαν, νὰ σύρῃ
πρὸς ἑαυτὸν τὰς ἀνθρώπους, νὰ φανερώσῃ πρὸς
αὐτὰς ἐκ σώματος τὴν θέλησιν τοῦ Οὐράνιου Πα-
τρός, καὶ νὰ δείξῃ τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν μακαριότη-
τα: “ἐκτί ὑμᾶς λέγω θέλω” ὅτι ὁ θέλος ἐκ
“οἶδε τί ποιεῖ αὐτῷ ὁ Κύριος· ὑμᾶς δὲ εἰρηκα Φί-
“λες” ὅτι πάντα, ἃ ἤκασα παρὰ τοῦ Πατρὸς
“με, ἐγνώρισα ὑμῖν,, λέγει ὁ Χριστὸς Ἰωάνν. 15,
15. Τρίτον, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ πληρώσῃ ἐντελῶς
τὸν νόμον, καὶ διὰ ταύτης τῆς πληρώσεως, ἔχι
μόνον νὰ ἀναπληρώσῃ ὅσον ἔλειπεν ἐξ ἡμῶν εἰς
τὴν πληρώσιν τοῦ νόμου, ἀλλὰ καὶ ἀφῆσθαι προσέτι
εἰς ἡμᾶς παρὰδειγμα καὶ κανόνα δι’ ὅλας ἡμῶν
ταῖς πράξεις, τὴν ἀγικωτάτην αὐτῆ διαγωγὴν,
τὴν ὁποίαν χρεωσθῆμεν νὰ μιμώμεθα, ἂν θέλωμεν
νὰ σωθῶμεν: δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ πράξῃ μήτε τῆτο,
χωρὶς νὰ προσλάβῃ τὴν ἀνθρώπινον Φύσιν: “ἐξα-
“πέσειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ
“γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τὰς ὑπὸ νό-
“μον ἐξαγοράσῃ,, λέγει ἡ Ἀγία Γραφὴ Γαλάτ.
4, 4, 5. Τέταρτον διὰ νὰ ἀποθάνῃ, καὶ, ἀφ’
ἐκταυτοῦ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ ἰδίου
θανάτου, νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν πρέπασαν

τιμωρίαν, καὶ νὰ μᾶς ἀξιώσῃ τῆς αἰωνίου ζωῆς·
 “ἐπεὶ ἔν τῷ παιδίῳ κεκοιμήθηκε σαρκὸς καὶ αἵμα-
 “τος, καὶ αὐτὸς παρραπλησίως μετέχευ τῶν αὐ-
 “τῶν, ἵνα διὰ τῆ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ
 “κράτος ἔχοντα τῆ θανάτου, τετέσι τὸν διάβο-
 “λον, καὶ ἀπαλλάξῃ τέττες, ὅτοι φόβω θανάτου
 “διὰ πάντος τῆ ζῆν ἐνοχοὶ ἦσαν δαλείας, Εἴβρ. 2,
 14. 15. Αὐτὰ εἶναι τὰ κυριώτερα αἰτία, διὰ
 τὰ ὅποια ἔπρεπε ἰὰ ἐνανθρωπήσῃ ὁ Υἱὸς τῆ Θεῆ.
 Συνέβη δὲ ἡ ἐνανθρωπήσις αὕτη μετὰ τὴν παρὲ-
 λευσιν τινῶν ἑκατονταετηρίδων μετὰ τὴν πλῶσιν
 τῆ πρώτης ἀνθρώπου· καθότι αὐτοὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν
 μεσίτης δὲν ἠθέλησε νὰ φανῇ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν σαρ-
 κὶ εὐθύς μετὰ τὴν πλῶσιν· ἀλλὰ προσποίησε τὴν
 ὁδὸν αὐτῆ διὰ τῆ Οὐτικῆ καὶ γραπτῆ νόμου, διὰ
 τῶν προφητῶν, διὰ πολλῶν κολάσεων τῶν ἀσεβῶν,
 καὶ συνεχῶν αἰμοιβῶν καὶ ἐπαγγελιῶν πρὸς τὰς
 εὐτεβεῖς. Ἀλλ’ ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι καταφρονή-
 σαντες ὅλα αὐτὰ ὤρμησαν πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν
 φθορὰν καὶ ἀπώλειαν· ἐγένεν ἡ ἀμαρτία κοινὴ,
 καὶ δὲν ἐφαίνετο καμμία ἐλπίς σωτηρίας πρόχει-
 ρος, ἐξ ἐναντίας δὲ ἐπέκειτο ἡ ὀργὴ τῆ Θεῆ εἰς
 τὰς αἰδηρότητας· τέλος πάντων, ἀφ’ ἧ ἐπληρώθη
 ὁ διωρισμένος εἰς τὴν ἀπόκρυφον βελὴν τῆ Θεῆ
 καιρὸς, “πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάσαις ὁ
 “Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις,
 “ἐπ’ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τῶν ἐλαλήσεν ἡμῖν ἐν
 “Υἱῷ, Εἴβρ. 1, 1. 2. Αὕτη ἡ μετὰ τινος ἑκα-
 τονταετηρίδας ἔλευσις τῆ Σωτῆρος ἐν σαρκὶ δὲν
 ἔβλαψε καθόλου τὴν σωτηρίαν τῶν ἐκλεκτῶν καὶ
 ἀγίων ἀνδρῶν, ὅσοι ἔζησαν πρὸ τῆς ἐλεύσεως·
 διότι, καθὼς ἡμεῖς πιστεύομεν εἰς τὸν ἐλθόντα,
 ὅπως αὐτοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν ἐλευσόμενον λυτρω-
 τὴν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πίστις αὐτῶν δὲν ἦτον διὰ-
 φορὸς κατὰ τὴν ἑσῖαν ἀπὸ τὴν ἡμετέραν· “ἐν
 “ταύτῃ (τῇ πίστει) γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσ-

“βύτεροι,” Εβρ. 11, 2. καὶ “Ἰησὺς Χριστὸς ἦν
 “καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τὰς αἰῶνας,” Αὐτ.
 13, 8. Ὁ δὲ καὶ ὁ Ἅγιος Παῦλος ἔχει μόνον
 ὀνομάζει πιστὸν τὸν Ἀβραάμ, ἀλλὰ καὶ τὸν προ-
 βάλλει παρὰδειγμα εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅσοι θέλωσι
 νὰ δικαιωθῶσιν ἐκ πίστεως, Ρώμ. 4, 16. (*)

Ὁ Ἰη-
 σὺς Χρι-
 στὸς ἔστι
 ἕν πρό-
 σωπον
 εἰς δύο
 φύσεις.

(β) Εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τῇ Υἱῷ τῇ Θεῷ
 ἠνώθη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις μετὰ τὴν θείαν εἰς τρεῖς
 ἀκατάληπτον καὶ μυστηριώδη: ἐκδὲ τῆς ἐνώσεως
 τῶν δύο τῶν φύσεων ἔγινεν ἕν Θεῖον πρόσωπον,
 ὁ Θεάνθρωπος Χριστός. Αὐτὸς δὲν εἶναι δύο, ἀλλ’
 εἰς Χριστός, ὁ αὐτὸς Υἱὸς τῇ Θεῷ καὶ Υἱὸς τῆς
 Μαρίας. Γενόμενος ἄνθρωπος δὲν ἔπαυεν ἀπὸ
 τοῦ νὰ ᾔναι Θεός: ἀλλ’ ἔμεινεν ἀληθὴς Θεός καὶ
 ἀληθὴς ἄνθρωπος. Αἱ δύο φύσεις αὐταὶ ἀγκα-
 λὰ ἠνώθησαν εἰς ἕνα Χριστόν, δὲν συνεχύθησαν
 ὅμως διὰ τῆτο: καὶ τῶν δύο φύσεων αἱ θελήσεις,
 αἱ ἐπιθυμίαι καὶ πράξεις ἔμειναν ἀπ’ ἀλλήλων
 κεχωρισμέναι καὶ ἀσύγχυτοι. Ὅταν λοιπὸν ἀνα-
 γινώσκωμεν εἰς τὴν Θεῖαν Γραφήν, ὅτι ὁ Χριστός
 (καθὼς αὐτὸς λέγει περὶ ἑαυτοῦ Μάρκ. 13, 32.)
 δὲν γινώσκει τὴν τελευταίαν ἐκείνην ἡμέραν καὶ
 ὥραν καὶ ὅτι ὁ Πατὴρ αὐτῷ εἶναι μείζων αὐτοῦ
 Ἰωάν. 14, 28. καὶ ὅτι ἐδεήθη ἐκείνης, ὅστις ἡδύναται
 νὰ τὸν λυτρώσῃ ἐκ τῆ θανάτου, Εβρ. 5, 7: πρέ-
 πει νὰ ἐννοῶμεν τὰς τοιαύτας ῥήσεις διὰ τὴν ἀν-
 θρωπίνην, καὶ ἔχει διὰ τὴν Θεῖαν αὐτῷ φύσιν.
 Ὅτι ὁ Χριστός εἶναι ἀληθὴς ἄνθρωπος, φαίνεται
 σαφῶς ἐκ τῆς πρὸς Εβραίους ἐπιστολῆς τῷ Παύλῳ
 κεφ. 2, 14. ὅπερ λέγει: “ἐπεὶ ἔν τὰ παιδία καὶ
 “κοινώθηκε σαρκὸς καὶ αἵματος” καὶ αὐτὸς πα-
 “ραπλητῶς μετέχευε τῶν αὐτῶν,”. Περὶ δὲ τῆ
 Θεότητος αὐτοῦ μαρτυρεῖ πρὸς τοὺς ἄλλους ὁ αὐτὸς
 Παῦλος

Παῦλος, ὅταν λέγῃ: “ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ,
 “σάρκα, ὁ ὧν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς
 τὰς αἰῶνας, ἀμήν!”, Ρώμ. 9, 5. καὶ “μέγα ἐστὶ
 “τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· Θεὸς ἐφανερώθη ἐν
 “σάρκι”, Α. Τιμόθ. 3, 16. Εὐθὺς ὅταν ἐνηθρώ- Διὰ τῆ
 πησεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἔλαβε τὸ ἐνδοξον ὄνομα τοῦ ὀνομα-
 Χριστοῦ ἢ Μεσσίας: τὰ ὁποῖα καὶ τὰ δύο σημαί- διὰ Χρι-
 ναισιν ἡλειμμένον ἔστιν κεχρισμένον. Εἰς τὴν τός, ὁ
 Παλαιὰν Διαθήκην ἐχρίνοντο οἱ Βασιλεῖς, οἱ Ἱερεῖς Υἱὸς τοῦ
 καὶ οἱ Προφῆται (*). Αὕτη ἡ χρίσις ἐσήμαινε Θεοῦ;
 πρῶτον, ὅτι ἡ ἐκλογὴ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· δεύτε-
 ρον, ἐλάμβανον διὰ τῆς χρίσεως, ὡς δι’ ὁρατῆς ση-
 μείας, πνευματικὴν δύναμιν οἱ χριστούμενοι εἰς τὸ νὰ
 οἰκονομῶσιν ἀξίως τὴν διακονίαν αὐτῶν. Ὁ Υἱὸς τοῦ
 Θεοῦ ἐνανθροπήσας ἀνέλαβεν αὐτὰς τὰς τρεῖς αἰτίας τῆ
 ἀξίας. Αὐτὸς εἶναι ἡμέτερος Βασιλεὺς ὅστις Χριστὸς
 κυβερνᾷ τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τῆς παντοδυνάμει ἡ
 αὐτοῦ ἰσχύος, καὶ τὴν ὑπερασπίζει ἐναντίον εἰς Βασι-
 τὰς ἐχθρῶν, κατὰ τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελιστοῦ λίκου,
 Λευ. 1, 32. 33: “δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἡ
 “θρόνον Δαυὶδ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ· καὶ βασιλεύσει Προφη-
 “ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τὰς αἰῶνας· καὶ τῆς βα- τα.
 “σιλείας αὐτοῦ ἐκ ἔσται τέλος... Ὡς Ἱερεὺς,
 διήλαξεν ἡμᾶς μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς θυσίας ἥγεν
 τοῦ ἰδίου θανάτου: “σύ Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ
 “τάξιν Μελχισεδέκ”, Εἰβρ. 5, 6. Καὶ τελευταῖον
 ὡς Προφήτης, ἐφανερώσεν εἰς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ τὸ
 θέλημα, καθὼς λέγει Πράξ. 3, 22: “Προφῆτην
 “ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελ-
 “φῶν ὑμῶν ὡς ἐγώ· αὐτὸς ἀκούσεται κατὰ πάντα
 “ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς”, (**). Εἰς αὐτάς

G 4

ταὶς

(*) Ἰδὲ Α. Σαμὴλ 10, 1. 16, 13. Εἰζᾶδ. 30. 40, 16. Α. Βασιλ. 19, 16.

(**) Ἐλήφθη τὸ ῥητὸν ἐκ τῆς Δευτερονομ. 18, 15. ὅπερ τὸ Εἰβρ. “Προφῆτην ἐκ μετὰ σε, ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου, ὡς ἐγώ”

τὰς τρεῖς ἀξίας ἐχρίθη ὁ Υἱὸς τῆ Θεᾶ: ὅχι ὅμως
 μὲ σωματικὸν ἔλαιον· ἀλλὰ διὰ τῆ Ἀγίας Πνεύμα-
 τος, ὡς αὐτὸς περὶ ἑαυτῆ λέγει Λακ. 4, 18:
 “Πνεῦμα Κυρίῳ ἐπ’ ἐμὲ· ὃ ἔνεκεν ἐχρίσέ-
 “με, (*). Καὶ τῷτο εἶναι τὸ αἶτιον, διὰ τὸ
 ὁποῖον ὀνομάσθη Χριστός: ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ ὅσοι πι-
 σεύουσιν εἰς αὐτὸν, Χριστιανοὶ (**) ἀκέσσι. Ἐλα-
 βε προτέτι μετὰ τὴν γέννησιν καὶ περιτομὴν ὁ Σω-
 τῆς τὸ ὄνομα Ἰησοῦς: τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν ἐξή-
 γησιν τῆ Ἀγγέλῃ (Ματθ. 1, 21.), σημαίνει Σω-
 τῆρα (***)).

Πόθεν
 ὀνομα-
 ζόμεθα
 Χριστι-
 ανοί;

§. 21.

Περὶ τῶν
 πράξεων
 τῆ Ἰησοῦ
 Χριστοῦ.
 Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπέραςε τὴν ζωὴν αὐτῆ εἰς
 ἐντελεσάτιν πλήρωσιν τῆ νόμου· ἀπέδειξε μὲ
 λαμπρὰ θαύματα τὴν ἰδίαν Θεότητα, καὶ
 ἐφάνερωσε κατὰ πλάτος τὴν θέλησιν τῆ
 Οὐρανίᾳ Πατρὸς.

Τῆ Σωτῆρος ἡμῶν ἡ ζωὴ ἔλαβεν ἀρχὴν ἀπὸ
 τὰς διωγμάς. Αὐτὸς ἀνετράφη ὑπὸ τῆς εὐλογη-
 μένης αὐτῆ μητρὸς· “ἠύξανε καὶ ἐκραταιῆτο πνεύ-
 “ματι, πληρῆμενος σοφίας, καὶ χάρις Θεῶ ἦν
 “ἐπ’ αὐτόν, Λακ. 2, 40. Εἰς ἡλικίαν ἐτῶν δώ-
 δεκα

“ἀνέστησά σοι Κύριος ὁ Θεός σου: αὐτῆ ἀνάσσει, — Ἰδε καὶ
 Πράξ. 7, 38.

(*) Ἐλήφθη ἐκ τῆ Ἠσαΐα 61, 1. τὸ Ἑβραϊκὸν τῆς
 ἔνεκεν ἀντὶ τῆ ὃ ἔνεκεν.

(**) Ὀνομάσθησαν ἕως οἱ Χριστιανοὶ πρῶτον εἰς τὴν Ἀν-
 τιοχείαν: ἐγένετο δὲ — χρηματίσαι — πρῶτον ἐν
 “Ἀντιοχείᾳ τὰς Μαθηταῖς Χριστιανές, Πράξ. 11, 26.

(***) Ἰδε καὶ Λακ. 2, 21.

δεκα κατήχυνε μὲ τὰς σοφὰς ἐρωτήσεις αὐτῆς
 ἐπιφανέστερας διδασκαλίας τῶν Ἰεραίων τοσούτων
 ὥστε ἐξίσταντο διὰ τὴν σύνεσιν αὐτῆς (Λυκ. 2, 46.)
 σοὶ τὸν ἥκεον. Εἰς τὸν τριακασὸν χρόνον ἔλαβε
 τὸ Βάπτισμα ἀπὸ τὰς χεῖρας τῆ Ἰωάννη, τῆ με-
 γίστης πάντων τῶν προφητῶν· ὅχι διότι ἔχεν χρεῖαν
 βαπτίσματος ὁ ἀναμάρτητος, ἀλλὰ διὰ τὰ ἀγιά-
 σαι μὲ τὴν παρυσίαν αὐτῆς τὸ Θεῖον τῆτο λουτρὸν,
 τὸ ὅποιον ἔχεν προδιωρίσθαι εἰς καθαρισμόν τῶν ἡμε-
 τέρων ἁμαρτιῶν· καὶ διὰ τὴν δέξασθαι εἰς ἡμᾶς μὲ τὸ
 ἴδιον παράδειγμα, πόσον εἶναι ἀναγκαῖον εἰς ἡμᾶς
 τὸ βάπτισμα. Μετὰ τῆτο τὸ ἀξίολογον ἔργον
 ἠνέωξε (διὰ τὴν εἰπῶν ἔτι) ὅλην τὴν πηγὴν τῆς
 Θείας αὐτῆς σοφίας· ἐφάνερωσε τὴν Οὐράνιον αὐ-
 τῆς φιλοσοφίαν, καὶ δίδωκε τὴν καθαρωτάτην
 διδασκαλίαν τοιαύτην, ὅποιαν δὲν ἤδυνήθη ποτὲ
 νὰ ἀκέσῃ ἀπὸ κανόνα τὸ ἀνθρώπινον γένος. Αυ-
 τὸς ἔδειξε, ποῖα εἶναι ἡ ἀληθὴς τῶν ἀνθρώπων Σύνοψις
 εὐδαιμονία, τὴν ὅποιαν ἔθηκεν εἰς τὴν πνευματι- τῆς
 κῆν πλῶχεαν, εἰς τὴν ὑπομονὴν τῶν θλίψεων, Εὐαγγε-
 εἰς τὴν ταπεινώσιν ἑαυτῆς, εἰς τὴν πενίαν καὶ λικῆς
 συμπαθείαν, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τῆς διωγμῆς καὶ διδασ-
 τῆς συκοφαντίας διὰ τὸ θέλημά τε. Αὐτὸς διώ- καλίας.
 ρισε τὴν ἀληθῆ καὶ κυρίαν ἔννοιαν τῆς ἀρετῆς καὶ
 κακίας· καὶ ἔδειξεν ὅτι τὸ ἀληθὲς καὶ τῶν δύο δὲν
 πρέπει νὰ ζητῶται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' εἰς
 τὰς σκοπὰς καὶ λογισμὸς τῆς καρδίας. Αὐτὸς
 ἐφάνερωσε, πόσον εἶναι μεγάλη ἡ διαφορὰ μετα-
 ξὺ Θεῶ καὶ κόσμου, ἀληθείας καὶ ψεύδους, ἀγα-
 θῶ καὶ κακῶ. Αὐτὸς ἐσηλίτευσε τὴν αἰσχρὰν δει-
 σιδαιμονίαν καὶ τὴν ὑπόκρισιν. Αὐτὸς ἐπατήγαγε
 τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην, ἀπι-
 στίαν καὶ τὰς ἄλλας φρικώδεις πλάνους· καὶ ἔδει-
 ξεν εἰς αὐτὰς τὸ μέσον διὰ τὴν ἀποκλήσασθαι τὴν
 Θεῖαν χάριν. Αὐτὸς τὰς ἐβεβαίωσε διὰ τὰ ἀνε-
 κλάλητα τῆς ἄλλης ζωῆς ἀγαθὰ, καὶ ἐκήρυξεν,

ὅτι αὐτὸς ἔναι ὁ ἀπεσταλμένος Σωτῆρ τῷ ἀνθρω-
πίνῃ γένει. Ὅλην αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν (ἣτις
ἔναι καὶ κατ' ἑαυτὴν πάσης ἀποδοχῆς ἀξία) ἐσε-
ρεύετε διὰ λαμπρῶν θαυμάτων: ὅποια ἦσαν τὸ
νὰ ἰατρεύσῃ ἀσθενεῖς καταλελειμμένοι ἀπὸ πᾶ-
σαν ἀνθρωπίνην βοήθειαν, νὰ ὁματώσῃ τυφλοὺς
νὰ ἐκβάλῃ δαιμόνια καὶ νὰ ἀναστήσῃ νεκροὺς· διὰ
τῶν ὁποίων ἀπέδεξε σαφῶς τὴν ἰδίαν Θεότητα,
ὥστε νὰ λέγωσι θαυμάζοντες, ὅσοι τὸν ἠκολούθουν:
“Ἐδέποτε ἐφάνη ἕτως ἐν τῷ Ἰσραὴλ,” Ματθ.
9, 33. Ὅλα αὐτὰ αἱ διδασκαλίας τῷ Μεσίτῃ
ἐξάθνησαν τοσῶτον ἰσχυρώτερά καὶ δραστέριοι, ὅσον
ὅλα τε αἱ πράξεις καὶ ὅλητε ἡ ζωὴ ἑμαρτύρησαν
τὴν ἀρετὴν τε: ἐπειδὴ αὐτὸς “ἀμαρτίαν ἐκ-
“ἐποίησεν, ἔδὲ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ σώματι αὐτῷ,”
Α. Πέτρ. 2, 22. καὶ διὰ τούτων ἐπλήρωσεν ἐντε-
λῶς τὴν προφητικὴν αὐτῷ διακονίαν. Αἱ σωτη-
ριώδεις τῷ Χριστῷ διδασκαλίας περιέχοντα ὅλα
εἰς τὸ Εὐαγγέλιον: τὸ ὅποιον χρῶμεν νὰ πι-
σεύωμεν ὡς ἐντελέστατον κανόνα τῆς πίστεως καὶ
τῆς ἀρετῆς.

§. 22.

Περὶ τῷ
σαυρικῷ
θανάτῳ
τῷ Χρι-
στῷ.

Ὁ Σωτὴρ ἐτελεύτησε τὴν ἀγιωτάτην αὐτῷ
ζωὴν μὲ τὸν σαυρικὸν θάνατον.

Περὶ τῷ Θεῷ ἡμῶν Μεσίτῃ γράφει ὁ ἡγαπη-
μένος αὐτῷ μαθητὴς Ἰωάννης (κεφ. 1, 11.): “εἰς
“τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν ἔπαρέλαβον,”
Μάλιστα αὐτὸς ὁ Θεὸς Μεσίτης δίδει τὴν φοβε-
ρὰν ταύτην ἀπόφασιν διὰ τὴν τυφλότητα τῶν ἀν-
θρώπων: “ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσ-
“μον· καὶ ἡγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκό-
“τος ἢ τὸ φῶς” ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα,
Ἰωαν. 3, 19. Οἱ Ἰουδαῖοι (πρὸς τοὺς προγόνους τῶν

ὁποῖων ὑπεσχέθη πολλάκις ὁ Θεὸς τὸν Μεσσίαν, ὡς Λυτρωτὴν τῷ κόσμῳ) ἦσαν διὰ τῶν σαφεστάτων προφητειῶν τόσοι πεπληροφορημένοι περὶ τῆς μελλούσης ἐλευσεως τῷ Χριστῷ, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ ἀμφιβάλωσι περὶ ταύτης: ἐπειδὴ αὐτοὶ τὸν προσμένουσιν ἔτι (ἀγκαλὰ ματαίως) μέχρι τῆς σήμερον. Αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι συνεχῶς τὸν προσεκινῶντες εἰς τὰς θυσίας, καὶ τὸν προστύπνυον εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς ἱεροτελεσίας, καὶ εἰς τὰς ὁποίας ἔρχετο πρὸς τέτοις προκηρύξεσιν οἱ Προφῆται τὰ σαφέστατα σημεῖα τῆς σωτηριώδους αὐτοῦ ἐλευσεως ἐπὶ τῆς γῆς: Αὐτοὶ (λέγω) οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ ἡξεύρωσι καὶ τὸν καιρὸν αὐτὸν τῆς ἐλευσεως, ὅπου αὐτὸς ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, παρὰ πάντων ἐλπίδας, καὶ ἐναντίον εἰς τὴν πρὸς αὐτὸς χάριν τῷ Θεῷ, ἀπὸ μίαν ἀνήμερον πώρῳσιν καὶ τυφλότητι μήτε τὸν ἐγνώρισαν μήτε τὸν ἐδέχθησαν· ἀλλ' ἐκτὸς ἐναντίῳ τὸν ἀπέβαλον ὡς ψεύστην, καὶ τὸν κατεδίωξαν μέχρι θανάτου: θανάτου, ὁ ὁποῖος ἔσωσεν ὅλον τὸν κόσμον. Τὸ αἷτιον τοιαύτης ἀπροσδοκίης καὶ φρικώδους πράξεως ἦτον εἰς τινὰς μὲν μία ἀναπολόγητος τυφλότης, εἰς ἄλλας δὲ μία ἐθελῆσις ἰσχυρογνωμοσύνη καὶ πώρῳσις. Ἀποφασίσαντες ὅμως τὸν θάνατόν τε ἐπλήρωσαν (χωρὶς νὰ τὸ ἡξεύρωσιν ἢ νὰ τὸ θέλωσι) τὴν αἰώνιον τῷ Θεῷ βεβλήν: ἡ ὁποία ἦτον τὸ νὰ ἀποθάνῃ ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ νὰ προξενήσῃ διὰ τῆς ἰδίας θανάτου θησαυρὸν ἀτίμητον εἰς τὸν κόσμον. Κατέπεισαν, τέλος πάντων, με δεήσεις, ἀπειλὰς καὶ συκοφαντίας τὸν Ρωμαϊκὸν ἡγεμόνα τῷ τότε καιρῷ Πόντιον Πιλάτον νὰ καταδικάσῃ τὸν αἰθῶνον Ἰησοῦν εἰς τὸν ἐπονείδιστον σαυρικὸν θάνατον: τὸ ὁποῖον καὶ συνέβη τὴν αὐτὴν ἡμέραν. Ὁ Μεσίτης Θεὸς καὶ ἀνθρώπων, ἀφ' οὗ ἐπροσῆλθε θερμῶς πρὸς τὸν ἐβραϊκὸν αὐτοῦ Πατέρα, εἰς τῷ ὁποίῳ τὰς χεῖρας παρ-

παρέδωκεν ὅλας τὰς πιεῖς· ἀφ' ἧς ὑπέμενε πολ-
λὰς καὶ διαφόρους αἰτίμιας, καὶ ἐξέχεε τὸ ἴδιον
αἷμα (*): ὑψώθη εἰς τὸν σταυρὸν, καὶ προσηλώ-
θη εἰς αὐτόν. Καὶ ὁμοῦ δὲν ἠερέσθη ἕως ἐνταῦ-
θα ἡ σκληρότης τῶν Ἰουδαίων! ἤνοιξαν τὴν πλευ-
ράν τῇ ἡδὴ ἀποθανόντος Ἰησοῦ μετὰ λόγχην, καὶ
ἰδοὺ! ἐξηλθεν ἐκ τῆς ἀγίας ταύτης πληγῆς
αἷμα καὶ ὕδωρ εἰς τύπον τῶν δύο μυστηρίων
(τὰ ὅποια αὐτὸς εἶχε διαρίσσει) τῆ Βαπτίσματος
καὶ τῆς Εὐχαριστίας. Ἀφ' ἧς ἐξέπνευσεν ὁ Σω-
τὴρ συνέβη μία φρικτὴ καὶ παραδόξος ἀλλοίω-
σις εἰς τὴν φύσιν: ὁ ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη (**) ἐ-
σκοτίσθησαν, ἡ γῆ ἐσείσθη, πολλοὶ νεκροὶ ἀνεσά-
θησαν ἀπὸ τὰ μνημεῖα, καὶ τὸ καταπέτασμα
τῆ Ναῦ ἐσχίσθη εἰς δύο· διὰ τῆς ὁποῖας προεικο-
νίζετο σαφῶς ἡ καταστροφὴ τῆ Ναῦ καὶ τὸ τέλος
τῆς Νομικῆς λατρείας. Ἐτι κρεμάμενος ἐπὶ τῇ
σταυρῷ ὁ Χριστὸς ἐξεφώνητε τῷ τόν τὸν μυστηριώδη
λόγον: “ΤΕΤΕΛΕΣΑΙ,, Ἰωάν. 19, 30. μετὰ τὸν
ὅποιον ἐφανέρωσεν, ὅτι ἐκέκην τὴν αἶραν ἔλαβον
τέλος ὅλων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης αἰθυσίαι, τὰ
μυστήρια, αἱ ἱεροτελεσίαι, αἱ προφητεῖαι καὶ αὐ-
τὸς ὁ νόμος· “ΤΕΛΟΣ Γὰρ νόμος Χριστός,,
Ρώμ.

(*) Ἀγκαλὰ δὲν ἀναφέρει ταύτην τὴν ἐκχυσιν τοῦ αἵμα-
τος τὴν πρὸ τῆ σταυρῷ οἱ Εὐαγγελισταί: πιθανὸν ὅμως εἶναι,
ὅτι ἡ Φωταγγέλιος, καὶ ὁ ἀκάνθιος σέφανος ἀθέμενος εἰς τὴν
κεφαλὴν ἀπὸ τῆς πληγῆς τῆ κεφαλῆς (Ματθ. 27, 26—30.)
ἤματῶσαν τὸ τίμιον σῶμα τῆς Λυτρωτῆς.

(**) Ὡσαύτως δὲν ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς (23, 45.)
τὸν σκοτισμὸν τῆς Σελήνης: ἀλλ' ἐπαδὴ αὐτὴ φωτίζεται ἐκ
τῆς ἥλιου, ἐπόμενον εἶναι νὰ σκοτισθῇ μετὰ αὐτὸν· ἰδοὺ
Ματθ. 24, 29. Εἶτι σημαίνει, ὅτι οἱ Εὐαγγελισταὶ ἀνα-
φέρουσι τὸν σκοτισμὸν τῆς ἥλιου πρὸ τῆς θανάτου τοῦ Χριστοῦ· τὴν
δὲ διαβήξιν τῆς καταπετάσματος ὁ μὲν Λουκᾶς πρὸ τῆς θανά-
του, ὁ δὲ Ματθαῖος καὶ Μάρκος μετὰ τὸν θάνατον.

Ρώμ. 10. 4. Εἰς τὸ νὰ ἀποθάνῃ ὁ Σωτὴρ μὲ σαυ-
ρικὸν θάνατον εὐρίσκει ὁ Ἅγιος Παῦλος εἶναι μέγα
μυστήριον: ὁ νόμος ἔχεν ἐπικατάρτατον τὸν κρεμά-
μειον ἐπὶ ξύλῳ, Δευτερονομ. 21, 23. ἡμεῖς δὲ
καὶ ἡμεῖς ὑπὸ κατάρτα διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν·
ἀλλ' ἐπεὶ ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραάμ, ὅτι
θέλει εὐλογηθῶσιν εἰς αὐτὸν ὅλοι οἱ πιστεύοντες,
ἀνέλαβεν εἰς ἑαυτὸν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὴν κατάρτα
κρεμασθεὶς ἐπὶ ξύλῳ· καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος:
“Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρτας τοῦ νό-
μου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρτα· γέγραπται
“γὰρ: ἐπικατάρτατος πᾶς ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύ-
λῳ· ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραάμ γε-
νηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Γαλατ. 3, 13. 14.

§. 23.

Ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἀληθὴς θυσία, ὁ θά-
νατος
διὰ τῆς ὁποίας κατηλλάγημεν μετὸν Θεὸν (α): τὸ Χρι-
καὶ ὅσοι πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν Μεσί-
την, δικαιεῖνται καὶ σώζονται (β). <sup>εἶναι
ἡ ἀλη-
θὴς καὶ
μὴν
θυσία.</sup>

(α) Εἴπομεν ἀνωτέρω πολλάκις, ὅτι ἡ δικαιο-
σύνη τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἀποστέλλεται
τὸν ἁμαρτωλόν, ἔπρεπε νὰ ἱκανοποιηθῇ· καὶ
ὅτι ἦτον ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς νὰ ἀποφύγωμεν δι-
ιδίας ἡμῶν ἱκανοποιήσεως τὴν αὐστηρότητα τῆς δι-
καιοσύνης τοῦ Θεοῦ. Ὡσαύτως εἶναι ὁ λόγος, ὅτι ἡ θυσία
τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (ἣτις ὑφίστατο εἰς προσ-
φορὰς ζώων) δὲν ἦτον κατ' ἐξένα τρόπον ἱκανὴ
νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Θεόν. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἡμέ-
τερος Μεσίτης ἀνέλαβεν ὅλα ταῦτα εἰς ἑαυτὴν:
τὰ πάθητα, ἡ ἐκχυσίς τοῦ αἵματος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ
ἰσχυρὸς αὐτοῦ θάνατος ἐφάνησαν εἰς τὸν Πατέ-
ρα ὡσάν ἂν τὰ ἔπασχεν αὐτὸς ὁ ἁμαρτωλός·
καὶ ἡ τιμωρία τοῦ αἵματος τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν ἀνε-
ξήγη-
τον

ξυχνιάσων Θεῶν Βελήν, ἐλογίσθη εἰς ἡμᾶς ἀντί
 τῆς ποιῆς, ἡ ὁποία ἔπρεπεν εἰς ἡμᾶς. Οὕτω
 κρίνει περὶ τέττε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὁπότεν
 (Β. Κορινθ. 5, 14.) λέγει: “ἡ γὰρ ἀγάπη τῆ
 “Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς κρίναντας τέτο: ὅτι, εἰ
 “εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέ-
 “θανον, καὶ εἰς 21: “τὸν γὰρ μὴ γινόντα
 “ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν (ἦγεν
 “τὸν παρέδωκεν εἰς θάνατον ὡς ἁμαρτωλόν), ἵνα
 “ἡμεῖς γενόμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ, καὶ
 Ησαΐα 53, 5: “αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς
 “ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἀνο-
 “μίας ἡμῶν” παιδεῖα εἰρήνης ἡμῶν ἐπ’ αὐτὸν τῷ
 “μῶλωπι αὐτὸς ἡμεῖς ἰάθημεν, (*). Οἱ θάνα-
 τος τῆ Χριστοῦ εἶναι θυσία: καθότι αὐτὸς προσέ-
 φερεν ἑαυτὸν ἐπὶ τῆ σαρκεῖ θυσίαν καὶ ἐσφάγη
 ὡς ἀμνὸς ἀκακος διὰ τὸ ἐξιλεῶται τὸν Θεόν. Αὐ-
 τὸς ἐκαίετο ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆ νὰ λυτρώσῃ
 τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ ἔγινε πρὸς τὸν Θεόν
 τὸν Πατέρα τε καταθύμιον ὁλοκαύτωμα καὶ δέα-
 τρον τῆς ἀγάπης. Ἡ θυσία τῆ Χριστοῦ ἦτον ἀλη-
 θινὴ θυσία: ἐπεὶ δὲ ὅλα αἱ προλαβέσαι θυσίαι
 ἦσαν σκιαὶ μόνον καὶ προεικονίσματα ταύτης.
 Αὕτη μόνη ἠδύνατο νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν δικαιοσύ-
 νην τῆ Θεοῦ, καὶ νὰ γενῇ ἀξία τῆς εὐσπλαγ-
 χνίας τε: νὰ καθαρῇ τὴν ἀνθρώπου ἀπὸ τὰς
 ἁμαρτίας, καὶ νὰ προξενήσῃ πάλιν εἰς αὐτὴν
 τὴν ἀπωλεσθεῖσαν πρώτην εὐδαιμονίαν: καθὼς
 μαρ-

(*) Τὸ Εἶρ. “αὐτὸς δὲ διεπάρη διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν”
 “συνετρίβη διὰ τὰς ἀδικίας ἡμῶν κτ.,: ὅπως τὸ διεπάρη
 σημαίνει τὴν διὰ τῆς λόγῃς νύξιν Ἰωάν. 19, 34. τὸ δὲ συνε-
 τρίβη τὴν μεγάλην λύπην καὶ συντριβὴν τῆς καρδίας τὴν πρὸ
 τῆ σαρκεῖ, Ματθ. 26, 37. 38. Εἶρ. 5, 7. κατὰ τὸ (Ψαλμ.
 51, 19.) καρδίαν συντετριμμένην.

μαρτυρεῖ ἡ Ἀγία Γραφή, ὅπε λέγει: “Χριστὸς
 “δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων
 “ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκη-
 “νῆς, ἐ χειροποιήτε, τετέστιν, ἐ ταύτης τῆς
 “κτίσεως, εὐδὲ δι αἵματος τράγων καὶ μόσχων,
 “διὰ δὲ τῆ ἰδῆς αἵματος ἐσηλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ
 “ἁγία, αἰωνίαν λύτρωσιν εὐράμενος: εἰ γὰρ τὸ
 “αἷμα ταύρων καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως
 “ἐκρίνεται τὰς κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν
 “τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσω μᾶλλον τὸ αἷμα
 “τῆ Χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίως ἑαυτὸν προ-
 “σήμενεν ἁμῶν τῷ Θεῷ, καθαρῶς τὴν συνεί-
 “δησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν
 “Θεῷ ζῶντι,,; Εἰβρ. 9, 11. 12. 13. 14. Μὲ
 ταύτην τὴν θυσίαν ἔλαβε τέλος καὶ ἡ θυσία τῆ
 Αἰρῶν, ἦγεν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης: καὶ ὁ Χρι-
 στὸς ἐσάθη ὁ μόνος καὶ αἰώνιος ἀρχιερεὺς: διότι
 πλὴν αὐτῆ δὲν δύναται ἰὰ ἦναι ἄλλη θυσία, καὶ
 διότι (κατὰ τὰ λόγια τῆ Ἀποστόλου Εἰβρ. 7, 24.)
 “διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβα-
 “τον ἔχει τὴν ἱερωσύνην· ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ
 “παντελὲς δύναται τὰς προσερχομένους δι αὐτῆ
 “τῷ Θεῷ, πάντοτε ζῶν, εἰς τὸ ἐντυγχάνειν
 “ὑπὲρ αὐτῶν,.. Οὗτος ὁ μέγας ἀρχιερεὺς ὀνο-
 μάσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν αὐτὸν Ἰερεὺς: ὅχι ὅμως
 “κατὰ τὴν τάξιν Αἰρῶν,, ἀλλὰ “κατὰ
 “τὴν τάξιν Μελχισεδέκ,, Εἰβρ. 5, 10. Ὅς-
 τις θέλει ἰὰ καταλάβῃ τὴν μυστηριώδη ἔννοιαν
 τῶν λογίων τῆτων, ἅς ἀναγνώσῃ τὰς ἐπομένους
 ἐξαφῆτες σχασμὲς περὶ Μελχισεδέκ, εἰς τὸ τέ-
 λος τῆ παρόντος βιβλίου (*). Εἰς τῷτο τὸ μέγα
 τῆς

(*) Μετὰ τὴν παρῶσαν κατήχησιν εὐρίσκεται εἰς τὸ Γερ-
 μονικὸν μία μελέτη περὶ τῆ Μελχισεδέκ: τὴν ἑποῖαν συνέγρα-
 φεν ὁ ἡμέτερος Συγγραφεὺς ἐν ἔτει 1764, αὐτῆς ὑπὸ τῷ

τῆς ἀπολυτρώσεως ἔργον φανερεῖνται αἱ ἐξῆς ἀπει-
ροι τῷ Θεῷ ιδιότητες, ἦγυν, ἡ εὐσπλαγχνία, ἡ
δικαιοσύνη καὶ ἡ σοφία τε. Ἡ εὐσπλαγχνία
τῷ Θεῷ ἐξάδη τόσον μεγάλη, ὥστε παρέδωκεν εἰς
θάνατον τὸν μονογενῆ καὶ ὁμοῦσιον αὐτῷ Υἱόν δι
ἡμᾶς τὰς ἐχθρὰς τε. Ἡ δικαιοσύνη τε
ἔμεινε τόσον ἀλάβητος, ὥστε δὲν ἐσυγχωρήθη τὸ
ἡμέτερον πλᾶσμα, παρέξ διὰ τῆς τελειοτάτης
ἱκανοποιήσεως. Ἡ σοφία τε ἐφάνη κατὰ
τῆτο, ὅτι εὗρηκεν ἓνα τόσον ὑπερθαύμαστον μέ-
σον διὰ τὴν ἐκχύση (τὴν εἰπῶν ὅτως) εἰς ἡμᾶς τὸν
ποταμὸν ὅλον τῆς ἀγαθότητος τε, χωρὶς τὴν
βλάβην τὴν δικαιοσύνην τε: “ὦ βάθος πλέτες
“καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεῶν”, Ρώμ. 11, 33.
Τὸ μέγα τῆτο μυστήριον εἶναι εἰς μὲν τὰς Ἰουδαίους
σκάνδαλον εἰς δὲ τὰς Ἑλλήνας μωρία
εἰς ἡμᾶς δὲ τὰς σωζομένους “Θεῷ δυνάμεις καὶ Θεῷ
“σοφία”, Α. Κορινθ. 1, 23. 24: καὶ δὲν καυχώ-
μεθα μὲ τὸν Παῦλον εἰς ἄλλο, “εἰμὴ ἐν τῷ σαυ-
“ρᾷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ”, Γαλάτ. 6, 14.
μὲ τῷ ὅποιε τὸν θάνατον ἐλπίζομεν πᾶν ἀγαθὸν
ἀπὸ τῆς ἀγαθότητος τῷ Θεῷ: διότι “ὅσους τῷ ἰδίῳ
“Υἱὸν ἐκ ἐφείτατο, ἀλλ’ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέ-
“δωκεν αὐτόν, πῶς ἔχει καὶ σὺ αὐτῷ τὰ πάντα
“ἡμῖν χαρίσεται;”, Ρώμ. 8, 32. Ἐπειδὴ λοιπὸν
ὁ θάνατος τῷ Χριστῷ ὑποχρεώνει τὸν ἐράνιον αὐτῷ
Πατέρα εἰς τὸ τὴν ἀξιώτη τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ
τῆς ἀγάπης αὐτῷ ὅλους ἐκείνους, ὅσοι πιστεύουσιν
εἰς τὸν Υἱόν τε καθὼς ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὑπο-
χρεώνει τὰς πιστεύοντας εἰς τὸ τὴν ἡμῶν πάντοτε
εὐγνώμονες πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν πληρῆσαι τὸ θέ-
λημα τε: ἐπομένως ὑφίσταται ἡ Νέα Δια-
θήκη

Τί ἔστι
ἡ Νέα
Διαθήκη
κη;

Μεγάλη Δεξιὸς καὶ ἡμᾶς δὲν μετεφράσαμεν διὰ τὸ γενὸν τῷ
καὶ ἡμῶν.

θήκη εἰς τὸτον τὸν αμοιβαῖον δεσμόν· καὶ θεμελιῖται εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καθὼς αὐτὸς λέγει: “τὸτο ἐστὶ τὸ αἷμά μου τὸ τοῦ καὶνῆς Διαθήκης,, Ματθ. 26, 28.

(β) Εἶναι ἀληθὲς, ὅτι ὁ Χριστὸς “ἀπέθανεν ὑπὲρ πάντων,, (Β. Κορινθ. 5, 15.): καὶ δὲν εἶναι κἀνένας, ὅσον ἀμαρτωλὸς καὶ ἄν ἦναι, ὅς τις δὲν δύναται νὰ σωθῇ διὰ ταύτης τῆς χάριτος. Διὰ τὴν γενῇ ὁμῶς δραστήριος εἰς ἡμᾶς ἡ χάρις αὕτη, εἶναι ἀναγκαῖα ἡ πίστις, ἥγυν πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ἐν εὐθύτητι καρδίας τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἡμέτερον λυτρωτὴν, καὶ νὰ πισεύσωμεν ἀδιδάκτως, ὅτι μόνον δι’ αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ γενῶμεν κωνοὶ τῆς Θεῆας χάριτος: εἰδὲ μὴ, δὲν ἔχει εἰς ἡμᾶς ἡδεμίαν ἐνέργειαν ἢ δρατικωτάτη τοῦ Χριστοῦ ἀξιωμαθία, μήτε δυνάμεθα νὰ σωθῶμεν, καθὼς σαφέστατα τὸ μαρτυρεῖ ἡ Ἀγία Γραφή εἰς πολλὰς τόπας: “ἔγω γὰρ ἠγάπησεν (λέγει) ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱόν αὐτοῦ τὸν μονογεῖν ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πισεύων μὴ ἀπολήται, ἀλλ’ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον,, Ιωάν. 3, 16. καὶ “ὁ πισεύων εἰς αὐτὸν ἔκρινεται· ὁδὲ μὴ πισεύων ἤδη κέκρινται,, Αὐτ. σίχ. 18. Ὅταν λέγω, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν ἡ πίστις, ὁ λόγος μου εἶναι περὶ τῆς ἀνυποκρίτου, ὀρθῆς καὶ ζώσης πίστεως, ἥγυν τοιαύτης πίστεως, ἡ ὁποία νὰ ἦναι “δι’ ἀγάπης ἐνεργεμένη,, Γαλάτ. 5, 6.

§. 24.

Ὁ ἀποθανὼν Σωτὴρ ἐτάφη: ἀνέστη ὁμῶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἀνελήφθη ἔπειτα εἰς τὰς οὐρανούς.

Περὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ταφή τοῦ Χριστοῦ φανερώνει ὅτι ἀπέθανεν ἀληθῶς: δὲν ἠδυνήθη ἔμῳ νὰ τὸν κρατῇ ὁ τά-

Φος. καθὼς λέγει ὁ Πέτρος: “ὅν ὁ Θεὸς ἀνέστησε
 “λύσας τοὺς ὠδύνας τῆ θανάτου (*), καθότι ἐκ
 “ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ’ αὐτῆς, Πράξ.
 2, 24. ἀλλ’ ἀφ’ ἧς ἐτάφη τῇ παρασκευῇ, ἔμε-
 νεν εἰς τὸν τάφον τῷ σαββάτῳ, καὶ ἀνέστη τῇ
 τρίτῃ ἡμέρᾳ· καθὼς αὐτὸς πολλάκις εἶχε τὸ
 προειπῆ, καὶ ἡ Ἀγία Γραφή εἶχε τὸ προκηρύξει.
 Οἱ προφῆται προιδόντες ταύτην τὴν κατὰ τῆ
 θανάτου καὶ κατὰ τῆ ἀδελφικῆς νίκης τῆ Χριστοῦ, τὴν
 ἐφάλλαξαν ὅτως: “πῶς θάνατε τὸ κέντρον; πῶς
 “σε ἀδελφὴ τὸ νίκος;,, Ὡς ἐν 13, 14. (**). Ὁ Χρι-
 στὸς διὰ τῆς ἀναστάσεως μᾶς ἐβεβαίωσε πληρέσα-
 τα, ὅτι ἐνίκησε τὸν θάνατον· ὅτι εἶναι ὁ ἀληθὴς
 Σωτὴρ, ἀπεσταλμένος ἐκ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς· καὶ
 ὅτι ἡ εἰς αὐτὸν ἐλπίς δὲν εἶναι ματαία, ἀλλὰ βε-
 βαία καὶ ἀναμφίβητος. Οὕτω λέγει περὶ αὐτοῦ
 ὁ Ἀπόστολος: “ὅς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώμα-
 “τα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν,,
 Ρώμ. 4, 25. Εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆ Σωτῆρος θε-
 μελιῶται καὶ ἡ ἐλπίς τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως:
 “εἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη,
 “ἔτω καὶ ὁ Θεὸς τὰς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ
 “ἄξει σὺν αὐτῷ,, Α. Θεσσαλονικ. 4, 14. Ὁ
 Ἰησοῦς Χριστὸς ἐφάνη μετὰ τὴν ἀνάστασιν εἰς τὰς
 Ἀποστόλους καὶ εἰς ἄλλους πολλούς· καὶ τὰς ἐπλη-
 ροφόρησε διὰ πολλῶν βεβαίων σημείων, ὅτι ἀνέστη
 ἀληθῶς· τὰς ἐδίδαξεν ὅσα ἀνήκειν εἰς τὸ μέγα
 τῆς

(*) Εἰς ἄλλα ἀντίγραφα τῆς Νέας Διαθήκης εὕρηται ἀδελφὴ
 ἀντὶ θανάτου.

(**) Τὸ Ἑβρ. “ἔσομαι λοιμὸς σε (ὁ Σύμμαχος: ἔσομαι
 πληγὴς) θάνατε· ἔσομαι ὁλεθρὸς σε ἀδελφὴ,, οἱ Ἑβδομήκοντα
 “πῶς ἡ δίκη-σε θάνατος; πῶς τὸ κέντρον σε ἀδελφὴ;,, ὁ Ἀπόστολος
 (Α. Κορινθ. 15, 55.) “πῶς σε θάνατε τὸ κέντρον; πῶς σε ἀδελφὴ
 τὸ νίκος;,,

τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν ἀξίωμα· εἶπεν ὅτι ἐμελλε
να ἀνοιχθῇ ταχέως εἰς αὐτὲς ἡ ὁδὸς τῇ να κηρύ-
ξωσι τὸ Εὐαγγέλιον εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ εἰς
ὅλα τὰ ἔθνη· ὑπεσχέθη εἰς αὐτὰς τὸ Ἅγιον Πνεῦ-
μα, τὸ ὁποῖον ἐμελλε να τὰς ὁδηγήσῃ εἰς πᾶσαν τὴν
ἀλήθειαν· ἀνελήφθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, τεσσα-
ράκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναστάσιν, εἰς τὰς
ἐρανὲς, καὶ ἐκάθισεν ἐνδεξιά τῇ ἰδίᾳ Πατρός.
Αὕτη ἡ ἐν δεξιά καθίσις σημαίνει, ὅτι ἔλαβε τὴν
Θείαν δύναμιν καὶ δόξαν· ἡ ὁποία ἦτον μὲν πάν-
τοτε καὶ ἀπ' αἰῶνος ἰδίᾳ εἰς αὐτὸν, ἐκρύπτετο δὲ
ἐπὶ τῆς γῆς ὑποκάτω εἰς τὸ κάλυμμα τῆς ἀνθρω-
πότητος. Ἰωανν. 17, 4—8.

§. 25.

Αὐτὸς θέλει πάλιν ἔλθῃ διὰ να κρίνῃ ζῶν-
τας καὶ νεκρὰς· καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ δὲν θέ-
λει λάβῃ ποτὲ τέλος.

Περὶ
τῆς δευ-
τέρας ἐ-
λεύσεως
τῆ Χρι-
στοῦ.

Ἡ πρώτη ἐλευσις τῇ Μεσσίᾳ ἐπὶ τῆς γῆς ἐσά-
θη ταπεινῇ· ἡ δευτέρα θέλει ᾗναι μετὰ δόξης·
ἡ πρώτη ἦτον εὐσπλαγχνικὴ· ἡ δευτέρα θέλει
ᾗναι φρικώδης· ἐπειδὴ εἰς τὴν πρώτην ἦλθεν ὁ
Υἱὸς τῆ ἀνθρώπου διὰ να λυτρώσῃ τὸν κόσμον· εἰς
τὴν δευτέραν θέλει ἔλθῃ διὰ να τὸν κρίνῃ, κα-
θὼς αὕτη ἡ αἰώνιος ἀλήθεια λέγει Ματθ. 25,
31. 32: “ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τῆ ἀνθρώπου ἐν τῇ
“δόξῃ αὐτῇ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι Ἀγγελοι μετ’
“αὐτῇ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνον δόξης αὐτῇ· καὶ
“συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτῇ πάντα τὰ
“ἔθνη... Ἡ αἰτία τῆς δευτέρας ἐλεύσεως τῆς
Χριστοῦ, εἶναι ἡ πληρώσις τῆς ἀδεκάστου τῆς Θεῆ δι-
καισύνης, διὰ να ἀποδώσῃ “ἐκάστω κατὰ τὰ ἔρ-
“γα αὐτοῦ, καὶ να ἀπαρτίσῃ τὸ ἔργον τῆς ἡμε-
τέρας ἀπολυτρώσεως· καθότι ἡ ἀποκλήθεισα διὰ

τῇ θανάτῳ τῇ Χριστῷ, καὶ ἐλπιζομένη ὑπὸ τῶν
ἀληθῶν Χριστιανῶν εὐδαιμονία δὲν εἶναι ἐπὶ τῆς
γῆς· ἀλλὰ φυλάττεται εἰς τὰς ἑρρανὲς, καθὼς
λέγει ὁ Ἀπόστολος: “ἐπεὶ δίκαιον παρὰ Θεῷ αὐ-
“ταποδῆναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς θλίψιν, καὶ
“ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἀνεσθαι μετ’ ἡμῶν ἐν τῇ
“ἀποκαλύψει τῇ Κυρίᾳ Ἰησοῦ ἀπ’ ἑρρανῶ μετ’ Ἀγ-
“γέλων δυνάμεως αὐτῆς., Β. Θεσσαλονικ. 1, 6. 7.
Ἡ κρίσις αὕτη λοιπὸν θέλει ᾗναι φοβερά εἰς μό-
νες τὰς ἀπίστας· εἰς ἐκεῖνας δὲ, ὅσοι μέχρι τέλους
ἐπέμειναν σταθεροὶ εἰς τὴν πίσιν, χαρποῖα καὶ
παρηγορητικὴ. Ἐκεῖνοι θέλει τρέμωσιν, ὅταν ἐκ-
χυθῇ ἐπάνω των τὸ ποτήριον τῆς Θείας ὀργῆς·
ἐτοι θέλει χαίρασιν, ὅταν ἀπολάβωσι τὴν ἐνδο-
ξον ἀμοιβὴν διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, καὶ ἐνω-
θῶσι μετ’ ὁ Χριστῶν. Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ θέλει συμ-
βῇ ἡ φοβερά καὶ ἀπροσωπόληπτος αὕτη κρίσις;
Αὕτη θέλει φανῇ ἐξαίφνης: ἐξαίφνης θέλει κλο-
νηθῇ ἡ γῆ· ὁ Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη θέλει σκοτισ-
θῶσιν· οἱ ἀστέρες θέλει πέσωσιν ἀπὸ τὸν ἑρρανῶν·
αἱ δυνάμεις τῶν ἑρρανῶν θέλει σαλευθῶσιν· ἡ σάλα-
πιγξ τῶν Ἀρχαγγέλων θέλει ἠχήσῃ· ὅλοι οἱ νεκ-
ροὶ ἐν ρόπῃ ὀφθαλμῶ θέλει ἐξέλθωσιν ἀπὸ τῶν
μνήματα, καὶ θέλει ἀρπαγῶσιν ἐν νεφέλαις,
προσμένοντες τὴν Θεῖαν κρίσιν. Εἰς ταύτην τὴν
φοβεράν ἀλλοίωσιν τῆς φύσεως θέλει θρηνησῶσιν
πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ θέλει συμ-
βῇ θλίψις μεγάλη, ὅποια δὲν ἔγινεν ἀπ’ ἀρχῆς
κόσμου, μήτε θέλει γενῇ· οἱ ἄνθρωποι θέλει ἀπο-
ψύχωσιν ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν
ἐπερχομένων τῇ οἰκισμένη καὶ δὲν θέλει
εὐρίσκωσιν εἰς ἄλλοτι σωτηρίαν, παρὰ εἰς τὴν
πίσιν τὴν δι’ ἀγάπης ἐνεργεμένην (*). Ὑστερὰ
ἀπὸ

(*) 1^ο δ. Ματθ. κεφ. 24, καὶ 25. Μάρκ. 13. Λουκ. κεφ. 17,
20—37. καὶ κεφ. 21, 8—36. καὶ Α. Θεσσαλονικ. 4, 15—17.

ἀπὸ τὰ σημεῖα ταῦτα τῆς ἐλεύσεως τῆ Τιῆ τῆ
Θεῆ θέλει τεθῆ θρόνος, καὶ θέλει ἀνοιχθῶσι βι-
βλία (*), διὰ τῶν ὁποίων θέλει ἐξυπνισθῇ ἡ συ-
νέκησις ἐκάστου, καὶ τότε θέλει ἰδῶσι τὸν Τίον
τῆ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν
ὡς ἄστραπην (ἡ ὁποία ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατο-
λῶν, ἢ φαίνεται ἕως δυσμῶν) μετὰ δυνάμεως
καὶ δόξης πολλῆς. Μετὰ ταῦτα θέλει χωρισθῶσιν
οἱ δίκαιοι ἀπὸ τῆς ἀσεβείας· καθὼς ὁ ποιμὴν χωρίζει
τὰ πρόβατα ἀπὸ τὰ ἐρίφια· καὶ οἱ μὲν δίκαιοι
θέλει σταθῶσιν ἐκ δεξιῶν, οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἐξ εὐανύ-
μων. Εἰς ταύτην τὴν κρίσιν δὲν θέλει ἦναι μήτε
κατήγοροι, μήτε μάρτυρες· καθὼς μήτε ἐξέτα-
σις μακρὰ θέλει γεῖν· ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ Κριτὴς εἶναι
καρδιογνώστης, εἰς τὸν ὅποιον δὲν εἶναι τίποτε κρυ-
πτόν. Αὐτὸς θέλει ἰδῆ τὰς ἐκλεκτὰς αὐτῆς υἱὰς, τὰς
υἱὰς τῆς ἀναστάσεως, μὲ πατρικὰς καὶ φιλοστόρ-
γας ὀφθαλμοὺς· θέλει τὰς ὀνομάσῃ δέλτας πίστεως,
φίλους, πρόβατα ἴδια, καὶ εὐλογημένους· θέλει
ἐπαινήσῃ τὴν ἐπιμονὴν αὐτῶν καὶ σταθερότητα εἰς
τὴν πίσιν, τὴν πλήρωσιν τῆ θελήματος αὐτῆς,
καὶ τὰς ἐνεργεσίας, τὰς ὁποίας ἔδειξαν εἰς αὐ-
τὸν τὸν ἴδιον ἐν τῷ προσώπῳ τῶν πτωχῶν· ἔπει-
τα θέλει τὰς μεταδέσῃ εἰς τὴν κατάστασιν τῆς
αἰωνίης χαρᾶς, διὰ ἀμοιβῆς, καὶ θέλει τὰς ἀνα-
δείξῃ μετόχους ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, “ὡ ὀφθαλ-
“μός ἐκ εἶδε, καὶ ἔσ ἐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν
“ἀνθρώπου ἐκ ἀνέβη, (**). Ἐξ ἐναντίας πάλιν
θέλει ἰδῆ τὰς ἀσεβεῖς μὲ ὀφθαλμοὺς ὀργῆς· θέ-
λει τὰς ὀνομάσῃ ἀχάριστα, πεπωρωμένα, καὶ
κατηραμένα κλίσματα· θέλει τὰς ἐλέγξῃ διὰ τὴν
ἀπιστίαν καὶ ἰσχυρογνωμοσύνην αὐτῶν, διὰ τὰς

(*) Δανιὴλ 7, 9. 10.

(**) Α. Κορινθ. 2, 9.

ὕβρεις καὶ τὴν ἀσπλαγχτίαν, τὴν ὁποίαν ἐδείξαν εἰς αὐτὸν ἐν τῷ προσώπῳ τῶν πτωχῶν· καὶ θέλει τῆς ἐξορίσῃ ἀπὸ τῆς προσώπῃ αὐτῆς εἰς τὸν τόπον τῆς κλαυθμῆ καὶ τῆς βρυγμῆ τῶν ὀδόντων, εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, εἰς τὴν κατοικίαν τῶν ποιηρῶν πνευμάτων, διὰ τὰ βασανίζοντα αἰωνίως διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν. Καὶ ἡ ἀπόφασις αὕτη τῆς Κριτῆς θέλει ἐμβῆ εἰς ἔργον εὐθὺς: διότι “ὁ ἔρᾶνός καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται (λέγει ὁ Χριστὸς “Ματθ. 24, 35.), οἱ δὲ λόγοι μὲ ἐμὴ παρέλθωσι.” Κατωτέρω θέλει λαλήσω πλατύτερον περὶ τῆς μακαριότητος τῶν δικαίων, καὶ περὶ τῆς κολάσεως τῶν ἀσεβῶν. Ἀγκαλὰ ἡ Ἀγία Γραφή δὲν ἠθέλησε νὰ φανερώσῃ εἰς ἡμᾶς τὸν καιρὸν τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς φοβερᾶς· καὶ τῆτο, διὰ τὰ νὰ ἡμεῖς πάντοτε ἔτοιμοι: ἔδωκε μὲ ὅλον τῆτο εἰς ἡμᾶς σημεῖα φανερά, διὰ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν τὴν πλησίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Ἀναμεταξὺ εἰς πολλὰ ἄλλα προγνωστικὰ σημεῖα ἀπαριθμεῖ ἡ Ἀγία Γραφή καὶ ταῦτα ὡς πρῶτα καὶ ἀναμφίβολα: “ὅταν ἰδῶμεν μίαν “φανεράν καταφρόνησιν τῆς Θρησκείας, καὶ μίαν “παντελῆ διαφθοράν τῶν ἡθῶν.” Μικρὸν πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῆς Χριστῆς θέλει πλυθунθῇ ἡ ἀνομία, καὶ θέλει ψυγῇ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν.” Ματθ. 24, 12. Ἡ Θρησκεία θέλει καταφρονηθῇ, καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τῆς κόσμου θέλει ἐξαθνηθῇ: “ὅτι “ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, ἡ ἡμέρα τῆς “Χριστῆς, δὲν θέλει ἔλθῃ, Β. Θεσσαλονικ. 2, 3. Αὕτη δὲ ἡ ἀποστασία εἶναι, κατὰ τὰ λόγια τῆς Παύλου, ἡ ἀπὸ τῆς πίστεως ἀποστασία: “τὸ δὲ “πνεῦμα ρητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑμέροις καιροῖς “ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως,” Α. Τιμόθ. 4, 1. Περιγράφει δὲ τὰς ὑμέρας τέτες καιροῦ ὁ Ἀπόστολος τοιοῦτος, εἰς τὰς ὁποίας θέλει συμβῆ ἡ ἀκρὴ διαφθορά τῶν ἡθῶν καὶ ἡ καταφρόνησις τῆς ἀρε-

Πότε
θέλει ἡ-
ταῖ ἡ
Δευτέ-
ρα πα-
ραστα.

Σημεῖα
τῆς ἐγ-
γίσεως
τελευ-
ταίας ἡ-
μέρας.

τῆς, καὶ θέλει πληθυνθῶσιν αἱ σαρκικαὶ ἐπιθυμίας: "τὸτο δὲ γίνωσκε (λέγει), ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποὶ" ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι Φίλαντοι, Φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄσβεστοι, διάβολοι, αἰκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλόγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, Φιλήδονοι μᾶλλον ἢ Φιλόθεοι., Β. Τιμόθ. 3, 1—4. Καὶ ἀφ' ὧς τοιαυτοτρόπως πληρωθῇ τῆς κακίας τὸ μέτρον, τί ἄλλο μένει πλέον παρὰ νὰ ἔλθῃ ἡ δικαιοσύνη τῇ Θεῷ διὰ νὰ τὴν ἐκκριζώτῃ. Οὐ πάλαι κατακλυσμὸς, ἡ καταστροφή τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γομόρρας, καὶ ὁ ἐξολοθρευμὸς τῶν Ἀμορραίων (Γενέσ. 15, 16.) εἶναι φανερά παραδείγματα τῆς τῇ πράγματι. Ἡμεῖς ὅμως, θεωρῶντες τὴν ἀξίολογον διδασκαλίαν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, χρεωσθῆμεν, κατὰ τὴν παραγγελίαν τῇ Ἀποστόλῃ, νὰ παρακινῶμεν "ἀλλήλους εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὰ καλὰ ἔργα" καὶ τοσέτω περὶ τοσούτον, ὅσῳ βλέπομεν τὴν ἡμέραν ἐγγίζεσθαι., Εἰβρ. 10, 24. 25.

§. 26.

Ο Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ἀφ' ὧς ἀνελήφθη εἰς ὕψος, ἔσειλεν εἰς τὰς Ἀποστόλους καὶ εἰς ὅλους τὰς πιστοὺς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (α): διὰ τῆς ἐνεργείας καὶ χάριτος τῇ ὁποίᾳ σώζεται ὁ ἄνθρωπος (β).

Περὶ
τῆς ἀ-
ποστο-
λῆς τῆς
Ἀγίας
Πνεύ-
ματος.

(α) Ἐρρέθη ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Σωτὴρ, πρὸ τῆς νὰ ἀναληφθῇ εἰς τὰς ὕψος, ὑπεσχέθη εἰς τὰς Ἀποστόλους νὰ πέμψῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, διὰ νὰ τὰς ὁδηγήσῃ εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Τῇ πεντηκοστῇ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐπλήρωσε τὴν

ὑπόσχεσιν ταύτην, ὡς διηγείται ὁ Εὐαγγελιστὴς Λευκὸς Πράξ. κεφ. 2. Ἡ ἀποστολὴ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματος ἦτον Θεία: καθότι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ λειτουργικὰ πνεύματα, ὅποια εἶναι οἱ Ἄγγελοι· ἀλλ' εἶναι Κύριος καὶ Θεός, τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸ ὁποῖον προσκυνεῖται καὶ λατρεύεται ἀπαράλλογως, καθὼς ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός, καὶ ἐκπορεύεται παρὰ μόνου τῷ Πατρί. Οἱ Παπισταί, ἡ ὅσοι συμφωνῶσι κατὰ τῆτο μὲ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης, διίσχυρίζονται ἀλόγως καὶ ἐναντίον εἰς τὸ δόγμα τῆς Παλαιᾶς Ἐκκλησίας, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τῷ Υἱῷ. Ἐγὼ περὶ τῆτος δὲν θέλει ἐξετάσω περισσότερον· διὰ τὸ νὰ ᾔται ἀνεξιχνίαστον μυστήριον, καὶ διότι εἶναι περὶ τὸν νὰ φιλονεικῶμεν περὶ τῆτος, ὅποταν ἡ Ἁγία Γραφὴ ἀναφέρει τὴν ἐκπόρευσιν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματος εἰς μόνον τὸν Πατέρα, καὶ ὄχι εἰς τὸν Υἱόν: “ὅταν “δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν “παρὰ τῷ Πατρί, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, “ὃ παρὰ τῷ Πατρί ἐκπορεύεται,, Ἰωάν. 15, 26. Τῆτο ἐβεβαίωσαν καὶ ὅλοι οἱ Ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας: οἱ ὅποιοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ προσθέσωσι τίποτε ἐναντίον εἰς τὴν φανερὰν τῆς Ἁγίας Γραφῆς μαρτυρίαν.

(β) Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔστειλε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διὰ τῶν Ἀποστόλων εἰς ὅλην αὐτῇ τὴν Ἐκκλησίαν, ἦγαν εἰς ὅλους τὸς πιστὸς· καθὼς ἐπροφήτευσεν περὶ τῆτος ὁ Προφῆτης Ἰωὴλ 2, 28: “καὶ ἔσται “μετὰ ταῦτα, καὶ ἐκχεῶ ἀπὸ τῷ Πνεύματος με “ἐπὶ πᾶσαν σάρκα,, (*). Εἶναι δὲ αἱ ἐνέργειαι τῷ Ἁγίῳ Πνεύματος, διὰ τῶν ὁποίων ἀπλη-
τίσθη

Ποῦται
εἶναι τῷ
Ἁγίῳ

(*) Τὸ Εἶβρ. “καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα· ἐκχεῶ τὸ πνεῦμα “μα κτ., ἀριθμεῖται δὲ κεφ. 3, 1.

τίσθη ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, διάφοροι: αὐτὸ Πνεύ-
 προσκαλεῖ διὰ λόγους εἰς τὴν πίσιν, τὰς πλανημέ- ματος
 νους, καὶ προσκολλημένους εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ἢ αἱ ἐνέ-
 μᾶλλον εἰπεῖν τὰς νεκρὰς τοῖς παραπλῶμασιν γασαι;
 ἀνθρώπους· δίδει εἰς αὐτὰς διαφόρους ἀφορμὰς εἰς
 ἐπιστροφὴν· κινεῖ καὶ μαλακύνει τὴν σκληρὰν καρ-
 διαν αὐτῶν, καὶ ἀνάπλει εἰς αὐτὴν τὸ φῶς τῆς
 γνώσεως τῷ Θεῷ. Αὐτὸ ἐνεργεῖ τὴν ἀναγέννησιν
 καὶ τὸν καθαρισμόν τῶν ἀμαρτιῶν εἰς τὸ βάπτισ-
 μα, καὶ ἀνακατατίθει τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν μετά-
 νοιαν· αὐτὸ τὸν ἐνώνει μὲ τὸν Χριστὸν διὰ τῆς μυσ-
 τηρίου τῆς Ἁγίας Εὐχαριστίας, καὶ διὰ τῆς σα-
 ρεῦς ἐπιμονῆς εἰς τὴν πίσιν· αὐτὸ τὸν βοηθεῖ
 εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· τὸν παρηγορεῖ καὶ τὸν
 διευθύνει εἰς ὅλους τὰς πειρασμούς καὶ τὰς θλί-
 ψεις, καὶ τῷ πληροφορεῖ τὴν καρδίαν περὶ τῆς
 μεγάλης πρὸς τὸν ἀνθρώπον ἀγάπης τῷ θρανίᾳ
 Πατρὸς. Αὗται αἱ ἐνέργειαι τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι
 ὀνομαζονται ἐνέργειαι τῆς χάριτος: καὶ ἐπειδὴ Ποία ἔ-
 ἵναι διάφοροι, λαμβάνει διαφόρους ἐνομασίας καὶ 104 ἡ
 ἡ χάρις. Αὕτη ὀνομάζεται προηγουμένη, χάρις;
 διεγείρῃσα, δικαιοῦσα καὶ συνεργῶσα: κα-
 θότι διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν τῆς χάριτος δίδεται
 εἰς τὸν ἀνθρώπον, τὸν πνευματικῶς νεκρὸν ἢ πνευ-
 ματικὴ ζωὴ· ὅθεν καὶ ὀνομάζεται εἰς τὸ Σύμβο-
 λον τῆς πίστεως τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ζωοποιὸν ὡς
 χορηγὸς τῆς χάριτος ταύτης· εἰς δὲ τὸν Ἡσαΐαν
 κεφ. 11, 2: “πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦ-
 μα βελῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐ-
 σεβείας — πνεῦμα φόβου Θεοῦ” (*). Καὶ ἐν-
 τεῦθεν φαίνεται, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ λαλήσαν
 διὰ

(*) Τὸ Εἶπε. “ ————— πνεῦμα γνώσεως καὶ
 “φόβου Κυρίου”.

διὰ τῶν προφητῶν Πνεῦμα: ἐπειδὴ ὅσα προ-
εκήρυξαν ἢ ἐργάσαντο οἱ Προφῆται, δὲν τὰ ἔγρα-
ψαν ἐξ οἰκείας θελήσεως ἢ φαντασίας. "ἀλλ'
"ὕπὸ Πνεύματος Ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν οἱ
"ἅγιοι Θεοὶ ἄνθρωποι, Β. Πέτρ. 1, 21. Χρεώ-
σε λοιπὸν ὁ χριστιανὸς νὰ πιστεύῃ τὰ βιβλία τῆς
Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης ὡς λόγια Θεοῦ, καὶ
ὡς ἐντελὴ καὶ ἀσφαλές αὐτὸν κανόνα τῆς πίστεως
καὶ τῆς Θεαρέτης ζωῆς. Τὰ δὲ σημεῖα καὶ οἱ καρ-
ποὶ τῆς Ἁγίας Πνεύματος, ὅποταν κατοικῇ εἰς τὸν
ἄνθρωπον, εἶναι, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος, "ἀγά-
πη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης,
"ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια,"
Γαλάτ. 5, 22.

§. 27.

Περὶ τῆς **Δ**ιὰ τῆς ἐνεργείας καὶ χάριτος τῆς Ἁγίας
κηρύγ- Πνεύματος ἐκήρυξαν οἱ Ἀπόστολοι τὴν ἀλή-
ματος τῶν Ἀ- θείαν τῆς Εὐαγγελίας εἰς ὅλον τὸν Κόσμον
ποσό- καὶ συνήθροισαν ἀπὸ ὅλα τὰ Ἐθνη μίαν
λων, καὶ περὶ τῆς **Ε**κκλησίαν.
Εκκλη-
σίας.

Ἡ ἀξιοθαύματος ἐπίδοσις καὶ προκοπή, τὴν
ὁποῖαν ἔλαβε τὸ Ἀποστολικὸν κήρυγμα, φανερώ-
ναι σαφές αὐτὰ, ὅτι ἔρχετο συνεργῆσαι τὴν Θεῖαν
δύναμιν. Οἱ Μαθηταὶ τῆς Χρυσῆς, ὀλίγοι τὸν ἀριθ-
μὸν, ἄνθρωποι χωρὶς ὑπόληψιν ἢ δύναμιν, χω-
ρὶς ὅπλα, χωρὶς σοφίαν καὶ εὐγλωττίαν ἄνθρω-
πίνην, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πίσιν, κατ' ὅλον τὸν
κόσμον, ἄνθρωποι περιφανεῖς, ἰσχυρὲς καὶ σο-
φές: εἰς μίαν πίσιν, ἢ ὁποία ἦτον ἐκ διαμέτρου
ἐναντία εἰς τὰς παλαιὰς ὑπολήψεις καὶ δόξας
τῆς κόσμου ἢ ὁποία κατήργησε τὴν συνειδημένην
παρ' αὐτοῖς πάντοτε Θεϊκὴν λατρείαν· ἢ ὁποία
δὲν ἐσυμφώνει κατ' ἐξέλιξιν τρόπον μὲν τὴν φαντα-
σιώδεις

σιώδεις καὶ μαρὰς λογισμὸς τῶν ἀνθρώπων· καὶ
ἢ ὁποία μακρὰν ἀπὸ τὸ νὰ θεραπεύῃ τὰ πάθη
καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῶν ἐκέρυττεν εἰς ἐκείνους, ὅσοι
τὴν ἐλάμβανον, ζῶν μετὰ διωγμῶν καὶ θλι-
ψεων (*). Ἦτον καὶ μίαν ἐλπίς νὰ λάβῃ εὐτυ-
χῇ

(*) Ἀδύνατόν μοι εἶναι νὰ περιέλθω τὰ ἀξιολογούμενα λό-
για τῆς περιθήκης Βοννέτις, σύμφωνα μὲν ὅσα λέγει ὁ Συγγρα-
φεὺς ἐνταῦθα περὶ τῆς ἐπίδοσεως τῆς χριστιανισμοῦ: "Τὴν τρώ-
"πῃ οἱ ἁγίους γίνονται Ἀπόστολοι, καὶ πάσχει τὰς ἰδέαις,
"ὅτι ὅλη ἐκείνη ἡ ἐξωτερικὴ μεγαλοπρεπὴς, παλαιὰ καὶ σε-
"βάσμιος λατρεία δὲν εἶναι πλέον ἀρετὴ εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ
"κατηργήθη ὡς τὸ παντελές· ὅτι ὅλα ἐκείνη ἀφ' ἐκείνης
"τελευτῇ δὲν εἶναι πύρεξ σκιά τῶν πραγμάτων, τῶν ἰσχυρῶν
"αὐτοὶ παρίστανον εἰς αὐτὰς τὸ σῶμα; ὅτι αἱ παραδόσεις, εἰς τὰς
"ὁποίας ἦσαν προσκολλημένοι, εἶναι ἐντάλματα ἀνθρώπων
"ἀναρχικά τῆς Θεᾶς νόμου; ὅτι ὁ παρ' αὐτῶν καταδικασθεὶς
"ἄφρων ἐκείνος ἄνθρωπος, καὶ ἐκπνεύσας ἐπὶ σαρρῇ, εἶναι
"αὐτὸς ὁ μέγας Λυτρωτὴς, προκηρυχθεὶς εἰς αὐτὰς, τὸν
"ὁποῖον ἀνέμενον; ὅτι δὲν εἶναι πλέον αὐτοὶ μόνοι τὰ ἀντικα-
"μενα τῶν παραδόσεων χαίρων τῆς προνοίας αὐτοῦ; ὅτι πᾶ-
"σαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς ἐκλήθησαν εἰς τὸ νὰ συμμετέξωσιν
"ἐπ' αὐτὰς; Τίνι τρόπῳ οἱ ἁγίους πάσχει τὰς πολυθέτους Ἐθνη-
"κας, ὅτι εἶναι ὡς μῖνος Θεός; καὶ φθάνουσιν εἰς τὸ νὰ κα-
"θαρίσωσι τὰς ἐννοίας τῶν, καὶ νὰ τὰς καταστήσωσι πνευματι-
"κὰς, ἀποσπῶντες τὰς ἀπ' ἐκείνης τὴν νεκρὰν ὕλην εἰς τὴν
"ὁποῖαν ἦσαν προσκολλημένοι, καὶ ἐπιστρέφοντες τὰς πρὸς τὸν
"Θεὸν τὸν ζῶντα; Τίνι τρόπῳ τὰς μακρύνουσιν ἀπὸ τὰς
"ἀπατηλὰς ἡδονὰς τῶν αἰσθησέων, καὶ καθαρὴν ὅλα τῶν
"τὰ πάθη, καὶ τὰς καθιδιάνκει σοφίαν, καὶ πλέον παρὰ σο-
"φίαν; Τίνι τρόπῳ μάλιστα τὰς πάσχει νὰ προσκυνήσωσιν εἰς
"ἄνθρωπον ἡτιμωμένον μὲν τὸν σαυρικὸν θάνατον, καὶ μετα-
"βάλλουσιν εἰς τὰς ὀφθαλμικὰς τῶν τὴν μωρίαν τῆς σαυρῆς
"εἰς σοφίαν; Τίνι τρόπῳ οἱ Κήρυκες τῆς ἐσαυρωμένης πᾶ-
"σχει τὰς νέας αὐτῶν ὁπαδὰς νὰ ἀρνηθῶσι τὰ κοσμικὰ συμ-
"φύροντα, καὶ νὰ ζῶσιν εἰς καταφρόνησιν, εἰς ταπείνωσιν καὶ
"εἰς ὀδύνην· νὰ καταφρονῶσι πᾶν ἔδος πόνου καὶ τιμωρίας· νὰ
"ἀνδίσκωνται εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις, καὶ νὰ ἐπιμένωσι μετ' ἐ-
"θναὶς εἰς μίαν διδασκαλίαν, τῆς ὁποίας αἱ ἀμοιβαὶ εἶναι
"εἰς

χῇ ἐκβασιν τοιαύτη ἐπιχείρησις; μὲ ὅλον τῷτο
 “τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ ἐστὶ παρὰ
 “τῷ Θεῷ, Λακ. 18, 27. Οἱ ἄδης ἐξωπλίσθη μὲ
 ὅλας αὐτῇ τὰς οὐ ἀμείβει διὰ τὴν ἐμποδίσει τὴν
 ἀνθρωποσωτήριον ταύτην ἐπιχείρησιν: ἀλλὰ δὲν
 ἠδυνήθη κατ’ ἑδύνα τρόπον καὶ συντρίβῃ τὴν πέ-
 τραν, ἥτις εἶναι ὁ Χριστός, καὶ ἐπάνω τῆς ὁποίας
 ἐθεμελιώθη ἡ πίσις. Οἱ Θεὸς Παῦλος, ἐκπλητ-
 τόμενος τὴν ὑπερβαύματον ταύτην προκοπὴν τῇ
 Εὐαγγελίᾳ, λέγει: “τὰ μαρὰ τῷ κόσμῳ ἐξελέ-
 “ξατο ὁ Θεός, ἵνα τὰς σοφῆς καταταχύνῃ· καὶ
 “τὰ ἀσθενῇ τῷ κόσμῳ ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα
 “καταταχύνῃ τὰ ἰσχυρὰ· καὶ τὰ ἀγενῇ τῷ κόσ-
 “μῳ καὶ τὰ ἐξεδνημένα ἐξελέξατο ὁ Θεός, καὶ
 “τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ· ὅπως
 “μὴ καυχῆσθαι πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτῆς, Α.
 Κορινθ. I, 27. Αἱ Φ’ ἔδιδχθησαν τὸ Εὐαγγέλιον
 ὅλα τὰ Εἴδη εἰς ὅλα τὰ μέρη τῷ κόσμῳ, ἐκ τῶν
 πισευσάντων ἐγενήθη ἡ Ἀγία κοινότης τῶν ἐκλε-
 κτῶν τῷ Θεῷ, ἦγεν ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία: ἡ
 ὁποία δὲν εἶναι περιορισμένη, καθὼς ἡ Ἰεδαϊκὴ
 εἰς ἓν μόνον Εἶδος· ἀλλὰ συνίσταται ἀπὸ πολλὰ
 καὶ διάφορα πανταχῶς τῆς γῆς εὐρισκόμενα Εἴδη
 καὶ Γένη· διὰ τῶ ὁποῖα ἐπληρώθη ἡ ὑπόσχεσις
 τῷ Θεῷ πρὸς τὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἐν τῷ σπέρματι
 αὐτῷ ἔμελλον καὶ εὐλογηθῶσιν ὅλα τὰ Εἴδη τῆς
 γῆς, Γενέσ. 22, 18.

§. 28.

“εἰς τὴν ἁγίαν ζωὴν; Τίνι τρόπῳ λοιπὸν οἱ ἀλιεῖς τῶν ἰχθύων
 “κατεσάθησαν ἀλιεῖς ἀνθρώπων; τίνι τρόπῳ εἰς διάστημα
 “ὀλιγώτερον ἀπὸ πενήτην καὶ ἑτὶ ἐνηγκαλίσθησαν τὴν ἰκαναύ-
 “την διδασκαλίαν τοσαῦτα διάφορα Εἴδη; τίνι τρόπῳ ὁ κόκ-
 “κος τῷ σπέρματι ἐγένετο δένδρον μέγα; τίνι τρόπῳ τὸ δένδρον
 “τῷτο ἐπεσκίασε τοσάυτα τόποις;,, Bonnet, Recherches
 Philosophiques sur le Christianisme, Chap. 37. ἐκτὸ ὁποῖο
 τὰ μετέφρασα ἐλευθέρως.

§. 28.

Αὕτη ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία (α), Ἀγία (β), <sup>ἡ ἰδιό-
τητες
τῆς αὐ-</sup> Καθολικὴ (γ), καὶ Ἀποσολικὴ (δ). <sup>ληθῆς
Ἐκ-
κλησίας</sup>

(α) Εἴπομεν ἁνωτέρω (§. 5. τῷ παρόντι. Μέρ.), <sup>Διατί-
ννομά-
ζεται
μία
Ἐκ-
κλησία:</sup> ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῷ Χριστῷ ἐθεμελίωθη ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ὅτι ἀγκαλιὰ ἔλαβε διαφορὰς καταστάσεις, ἡ ἑστία ὅμως τῆς πίστεως ἦτον πάντοτε ἡ αὐτὴ· καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἐν σαρκὶ τῷ σωτῆρι ἐλευσιν, διὰ τὸ νὰ συνιθροιάθωσαν εἰς αὐτήν, διὰ τῆς διδασχῆς τῶν Ἀποστόλων, ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ἔγινεν ἐνδοξότερα καὶ λαμπρότερα. Εἰπομένως εἶναι ἀπὸ καταβολῆς τῷ κόσμῳ μέχρι τῶν νῦν μία καὶ ἡ αὐτὴ Ἐκκλησία, καὶ θέλει μένῃ μέχρι τέλους τῷ κόσμῳ ἡ αὐτὴ. Εἶναι μία μόνη Ἐκ-
κλησία: διότι ἦτον πάντοτε μία μόνη πίστις, εἰς
μόνον θεμέλιον τῆς πίστεως, μία μόνη κεφαλὴ τῆς
Ἐκκλησίας ὁ Χριστός, μία μόνη πρὸς σωτηρίαν ὁδός, <sup>ἡ Ἐκ-
κλησία:</sup> εἰς τὴν ὁποίαν ὅλοι ἐλπίζουσι. Ὁ δὲν λέγει καὶ ὁ κλησὶς:
Ἀπόστολος: “ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα, καθὼς καὶ
“ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν· εἰς
“Κύριον, μία πίστις,” Εἴσο. 4, 4. Χωρίζοντα
δὲ ἀπὸ τὴν ἐνότητά ταύτην τῆς Ἐκκλησίας, ὅσοι
ἢ δὲν δέχονται καθόλου τὸν Θεὸν λόγον, ἢ μίσγε-
σι μὲ αὐτὸν τὰς ἀλλοκότους αὐτῶν δόξας. Ὁ δὲν
καὶ ἡ κοινότης τοιούτων ἀνθρώπων δὲν εἶναι Ἐκκλη-
σία, ἀλλὰ πολλῶν μᾶλλον συνάθροισις κακοδόξων,
οἱ ὅποιοι δὲν κυβερνῶνται ὑπὸ πνεύματος Θεοῦ, ἀλλ’
ὑπὸ τῷ πνεύματι τῆς ἐχθρας καὶ τῆς μίσους.
Βλέπομεν εἰς τὰς παρόντας καιρὰς, μὲ μέγα σκάν-
δαλον τῷ Χριστιανισμῷ, τρεῖς κυρίας Αἰρέσεις:
ἦγεν τὴν Αἵρεσιν τῶν Παπιστῶν (*), τῶν Λαθι-
σαντῶν

(*) Γνωστὰ εἶναι εἰς καθ’ ἓνα αἱ διαφοραὶ τῆς Ἀνατολικῆς
καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὁ καιρὸς καθ’ ὃν ἀνέφη πᾶσα
μία

ρανώ (*), καὶ τῶν Καλβινιστῶν (**). Καὶ αἱ
 τρεῖς αὐταὶ ἀντιφέρονται πρὸς ἀλλήλας. Ὁ Πα-
 πισμὸς εἶναι πλήρης ἀπὸ ὀλεθριωτάτης δεισιδαί-
 μονίας, καὶ ὑποτάσσεται τυφλῶς, μὲ ἀδέτησιν
 τῷ Θεῷ λόγῳ, εἰς τὰς ἀποφάσεις τῷ Πάπᾳ.
 Αὐτοὶ παρεξηγῶσι τὸ περὶ Ἀγίᾳ Πνεύματος δόγ-
 μα ἐναντίον εἰς τὰς φανεράς μαρτυρίας τῆς Ἀγίας
 Γραφῆς· ὑπερῶς τὰς λαϊκὰς τὸ ποτήριον τῆς
 Θείας κοινωνίας, καὶ δὲν συγχωρῶσιν εἰς αὐτὰς
 τὴν

μία ἀπὸ αὐτὰς, καὶ ἡ ἀνωφελὴς συναθροισθῆσα Σύνοδος τῆς
 Φλωρεντίας, διὰ τὴν θεραπεία τὴν μεγάλην αὐτὴν πληγὴν
 τῆς Ἐκκλησίας.

(*) Ὡνομάσθησαν ἀπὸ Μαρτίνου Λαθέρου τῷ Αἰρεσιάρχῃ·
 ὅστις ἦτον Μοναχὸς ἐκ τῆ τάγματος τῶν Αὐγουστινιανῶν, καὶ
 Διδάσκαλος τῆς Ἀκαδημίας ἐν Βιττεβέργῃ πόλει τῆς Γερμα-
 νίας· ἤρξατο νὰ διδάσκη δημοσίως τὰς δοξὰς αὐτῆς, καὶ νὰ
 ἀντιφέρεται κατὰ τῆς Παπιστικῆς Ἐκκλησίας ἐν ἔτει 1517. κα-
 τεδικάσθη δὲ ὑπὸ τῷ Πάπᾳ ὡς Αἰρετικὸς ἐν ἔτει 1520. Συνερ-
 γὸς τῷ Λαθέρῳ ἐστάθη Φίλιππος ὁ Μελάγχθων, ὅστις ἀπε-
 κρίθη πρὸς Ἰωσήφ Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, πέμψας
 αὐτῷ καὶ τὴν ἐν Αὐγύστῃ ὁμολογίαν τῶν Λαθηρανῶν, ἐπειδὴ
 εἶχε εἶλθῃ ὁ Πατριάρχης ἐν ἔτει 1558. Δημήτριον τὸν Διάκο-
 νον εἰς Βιττεβέργαν διὰ νὰ ἐξετάσῃ περὶ τῆς νέας ταύτης Αἰρέ-
 σεως. Ἰδὲ Ἀδόλφ. Λάμπ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. Βιβλ. 2. κεφ. 12.
 Κατὰ τὰς καιρὰς τέρας ἡμεῖς καὶ Ὑλδερίκος ὁ Ζβίγγλιος εἰς
 τὴν Ἐλεητίαν. Αἱ δοξαὶ τὰτε διέφερον ὀλίγον τι ἀπὸ ἐκείνης
 τῆς Λαθέρου.

(**) Ἀπὸ Ἰωάννου τῷ Καλβίνῳ. Οὗτος ἐγεννήθη ἔτα 1509.
 καὶ ἀπέθανεν ἔτα 1564. ἐστάθη τοσούτῳ περιφημότερος μεταξὺ
 τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ζβίγγλιου, ὥστε νὰ μείνῃ τὸ ὄνομα κοινὸν ἀν-
 ἔλθῃ τὴν αἵρεσιν. Ἰδὲ τὸν Λάμπ. Ἀντ. Σημείωσας, ὅτι ἡ
 δι' ἐπιστολῶν κοινολογία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῶν
 Λαθηρανῶν ἤρξατο πάλιν ἐκ δευτέρου ἐπὶ Ἰερεμίου Πατριάρχῃ
 Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν ὁποῖον ἐστάλην ἔτα 1575. τὴν ἐν
 Αὐγύστῃ ὁμολογίαν ὁ Ἰάκωβος Ἀνδρέου καὶ Μαρτίνου ὁ Κράσιος·
 καὶ ἐτελεύτησεν ἀνωφελῶς καὶ αὐτὴ (ὡς ἡ πρώτη) ἔτα 1581.
 Ἀντ. κεφ. 13. §. 39.

τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς (*). Αὐτοὶ
πισεύουσι καθαρτῆριον πῦρ γέννημα τῆς ἰδίας
αὐτῶν φαντασίας· καὶ, ἰδιοποιούμενοι μίαν κυρι-
αρχίαν ἀγνοοῦσιν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, καταδιώ-
κοντι

(*) Εὐρίσκονται ὀλίγοι τιτὲς καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων οἱ ὧποιοι
ἐξ ἀγνοίας νομίζουσιν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγχωρηθῇ ἡ ἀνάγνωσις
τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἢ κατ' ἰδίαν· ἀλλὰ, χάρις τῷ Θεῷ! τοιαύ-
τη ποτὲ δὲν ἐβῆ ἡ δοξα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· ἐξ
ἐναντίας οἱ Πάτριες αὐτῆς, ὅσκις ἐπέσειεν ἀφορμὴ, ἰδίδαζον
ὁμογνώμως, ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῆς Γραφῆς ἔσται μέσον δραστήριον
διὰ νὰ ἐκκλίνῃ, ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ κκεῖν καὶ νὰ ποιῇ τὸ
Ἀγνῶστον. Διὸ νὰ μὴν ἀναφέρω κατὰ μέρος ἐκάστη τὰς μαρ-
τυρίας, ἵκανόν ἐστι νὰ σημαῖωσιν τὴν ῥῆσιν τῷ Χρυσόστομῳ τὴν
περὶ ταῦτα. Αὐτοὶ ὁ Θεὸς Πατὴρ (Ὁμιλ. Β. εἰς τὸν Ματθ.)
ἀφ' ἑκατηγορεῖ τὴν ἀμέλειαν τῶν ἀκροατῶν περὶ τὴν ἀνάγνω-
σιν τῆς Γραφῆς, φέρει ταύτην τὴν ἀντίθεσιν τῶν Λαϊκῶν ἐκ
εἰμὶ τῶν μοναχῶν, ἀλλὰ καὶ γυναῖκα ἔχω, καὶ παιδίαν
καὶ οἰκίας ἐπιμελεῖσθαι τὴν ὁποίαν ἀνασκευάζει μὲ τὰ
σοφὰ ταῦτα λόγια: "τῆτο γὰρ ἔστιν, ὃ πάντα ἐλυ-
μήνατο, ὅτι ἐκείνοις μένοις (τοῖς μοναχοῖς) νο-
μίζετε προσήκειν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Θεῶν Γρα-
φῶν, πολλῶ πλεον ἐκείνων ὑμεῖς δεόμενοι· τοῖς
γὰρ ἐν μέσῳ πολέμων τρεφόμενοις, καὶ καθ'
ἐκάστην ἡμέραν τραύματα δεχομένοις, τῆτοις
μάλιστα δεῖ φαρμάκων· ὥστε τῷ μὴ ἀναγινώσκοντι
πολλῶ χεῖρον τὸ καὶ περιττόν εἶναι τὸ πρᾶγμα
νομίζειν· ταῦτα γὰρ σατανικῆς μελέτης τὰ ῥη-
ματα. Ὁ αὐτὸς Πατὴρ ἔχει λόγον ὁλόκληρον ἐπιγραφύ-
μενον ὅτι χρησίμος ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις ἀλλὰ
καὶ ἂν δὲν ἔχωμεν τὰς μαρτυρίας τῶν Πατέρων, ἵκανός ἔσται
ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ ἡ Αὐθεντία τῆς Ἀποκαλύψεως νὰ συνη-
σῶσι τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Γραφῆς: ἂν ἦναι συγκεχωρημένον εἰς
τὰς Λαϊκὰς τὸ νὰ ἀκροάζονται τὴν Γραφὴν ἐκ Ἐκκλησίας,
διὰ ποίαν αἰτίαν δὲν ἔβηλε ἦναι συγκεχωρημένον τὸ νὰ τὴν ἀνα-
γινώσκωσιν καὶ κατ' οἶκον ἰδίαν; ἴδε καὶ Λεκ. 16, 29. Ἰωάν. 5,
39. Πράξ. 17, 11. Α. Τιμόθ. 4, 13.

κασι διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας ὅλας ἐκείνας, ὅσοι
δὲν θέλῃσι νὰ συμφωνήσωσι με αὐτὰς. Οἱ Λε-
θηρανοὶ καὶ οἱ Καλβινισταὶ ἐχωρίσθησαν πρὸ χρέ-
ων ὀλίγων ἀπὸ τῆς Παπιστῆς διὰ τῆς Λεθέρης καὶ
τῆς Καλβίνης: θέλοντες ὅμως νὰ ἀπορρήψωσι τὰς
Παπιστικὰς δεισιδαιμονίας, ἀπέβαλον ὡσαύτως
καὶ τὰς Ἀλυσολικὰς παραδόσεις. Αὐτοὶ κοινῶς
ἐκράτησαν τὴν δόξαν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας πε-
ρὶ τῆς ἐκπορεύσεως τῆς Ἀγίης Πνεύματος (*):
ιδίως δὲ οἱ μὲν Λεθηρανοὶ ἀποδίδουν εἰς τὸ σῶμα
τῆς Χριστοῦ τὴν πανταχῶς παρυσίαν, ἥτις ἐστὶν τῆς
Θεότητος μόνης ἰδίᾳ (**). οἱ δὲ Καλβινισταὶ ὑπο-
βάλλουσι τὰς ἀνθρωπίνους πράξεις εἰς ἓνα βίβριον
καὶ ἀναπόδραστον προορισμόν. Ἡ ἀλήθεια δὲ τῆς
ἡμετέρας Γραικορωστικῆς Ἐκκλησίας ἐπιστηρίζεται
εἰς ἀποδείξεις ἀναμφισβόλους: καθότι ἐκ τῆς καιρῶ
τῶν Ἀποστόλων μέχρι τῆς νῦν αὐτὴ ἐφύλαξε σῶαν
ἔχει μόνον τὴν ὑπ' αὐτῶν κηρυχθεῖσαν πίσιν, εἰδὼς
προσέτι καὶ τὰς παραδόσεις τῆς παλαιᾶς Ἐκκλη-
σίας. Ἡ ἑλὰς ἐδιδάχθη τὴν Χριστιανικὴν πίσιν
ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον· ἐφύλαξε τὴν ὑπ'
αὐτῇ διδασχθεῖσαν ἀλήθειαν σῶαν εἰς ὅλας τὰς
μετέπειτα αἰῶνας, καὶ ἐξερίζωσε διὰ οἰκεμενικῶν
καὶ τοπικῶν Συνόδων ὅλας τὰς ἀπατηλαὶς αἰρέ-
σεις, ὅσαι ἐσπένδαζον νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς αὐτήν.
Μὲ ταύτην τὴν ἀμώμητον καὶ καθαρὰν διδασκα-
λίαν εὐδόκησεν ὁ Θεὸς μετέπειτα νὰ φωτίσῃ καὶ
τὴν

Περὶ
τῆς Ἀ-
ληθείας
τῆς ἡμε-
τέρας
Γραικο-
ρωσι-
κῆς Ἐκ-
κλησίας

(*) Ἦσαν δοξάζουσι καὶ οἱ Λεθηροκαλβινισταὶ καθὼς οἱ
Παπιστῆ, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τῆς Τίης.

(**) Ἐννοῶ ὁ Συγγραφεὺς τὴν δόξαν τῶν Λεθηριανῶν περὶ
τῆς ἄρτης καὶ οἴνης τῆς Θεᾶς Εὐχαριστίας. Αὐτοὶ δοξάζουσιν,
ὅτι ἐνέπται τρόπῳ μυστηριώδους τὸ ἀληθὲς σῶμα τῆς Χριστοῦ με-
τὸν ἄρτον, καὶ τὸ ἀληθὲς αἷμα μετὸν οἶνον· τὴν ὁποίαν ἔνω-
σαν ὀνομάζουσι συγχύεισιν.

τὴν Ρώσσιαν (*). Μήτε εἰς τὴν Ἑλλάδα μήτε
εἰς τὴν Ρώσσιαν ἔλαβε ποτὲ καὶ μίαν μεταβολὴν
αὐτὴ ἡ διδασκαλία, ὅποιαν βλέπομεν νὰ ἔλαβεν
ὁ Παπισμός εἰς τὸν καιρὸν τῆς Λεθήρης· καὶ ἀγκα-
λὰ εἰς τινὰς ὁμοθρήσκους ἡμῶν εὐρίσκονταί δεισι-
δαιμονίαι καὶ καταχερήσεις, ἡ Ἐκκλησία ὅμως
ἡμῶν δὲν ὑπερασπίζει τὰ τριαῦτα ἄτοπα· ἀλλ'
οἰκτερεῖ, ἐλέγχει καὶ διορθώνει τὰς ἔτε φρονέν-
ταις· ἐπεὶ μὴτε δύνανται νὰ προσάψωσι μῶμον
εἰς ἑλὴν τὴν Ἐκκλησίαν αἱ μερικαὶ κακοδοξίαι τι-
νῶν, αἱ ὁποῖαι ἀγνοοῦσι τὴν ἀλήθειαν. Ἐντεῦθεν
λοιπὸν συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ ἡμετέρα ὁρθόδοξος
Ἐκκλησία εἶναι ὅχι μόνον ἡ ἀληθής, ἀλλὰ καὶ
ἡ μόνη καὶ ἡ αὐτὴ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Εἶναι
ἡ αὐτὴ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπεὶ δὲ συμφωνεῖ
μὲ τὴν Γραικικὴν Ἐκκλησίαν· ἡ δὲ Γραικικὴ Ἐκ-
κλησία ποτὲ δὲν ἐχωρίσθη ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἀπο-
στολικὴν Ἐκκλησίαν· ἡ Ἀποστολικὴ δὲ πάλιν Ἐκ-
κλησία ἦτον ἡ αὐτὴ μὲ τὴν Ἰουδαϊκὴν Ἐκκλησίαν
τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅταν κατὰ τὴν ἐσῖαν τῆς
πίστεως· καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης
θεμελιῖται ἐπάνω εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀπολυ-
τρώσεως τῆς ἀνθρωπίνης γένεως, τὴν ὅποιαν ἀδι-
στάτως

(*) Οἱ Ρῶσοι πιστεύσαντες πρῶτον εἰς τὸν Χριστὸν, κατὰ
τὰς χρόνας Βασιλείας τῆς Μακεδονίας (ὅστις ἐβασίλευσεν ἐν ἔτει
867.) διὰ τῶν διδασκάλων, τὰς ὁποίας ἔσταλε πρὸς αὐτάς
Ἰγνάτιος ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἐπέστρεψαν ἔπειτα
πάλιν εἰς τὴν πατριὸν θρησκείαν· μέχρις ἔτι Βλοδομεῖρος ὁ Δεῦ-
τέρων, λαβὼν εἰς γυναῖκα ἑῶναι τὴν ἀδελφὴν Βασιλίσαν τῆς
Πορφυρογεννήτης Αυτοκράτορος Ρωμαίων, κατηχήθη παρ' αὐτῆς,
καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς ἐν ἔτει 987. (ἀμ. 990.) καὶ κατὰ μι-
κρὸν ἔπειτα ὅλον τὸ Ἑθνος. Ἰδε Μοσσεμίον Ἐκκλησι. Γεωρ.
Ἐκατονταετηρ. 9. μέρ. 1. κεφ. 1. §. 4. καὶ Ἐκατονταετηρ. 10.
μέρ. 1. κεφ. 1. §. 5. καὶ Λάμπιον Ἐκκλησι. Γεωρ. βιβλ. 2.
κεφ. 8. §. 11.

σάκλως ἐπίτευσαν ὅλοι οἱ πρὸ τῆ κατακλυσμῆ
καὶ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἅγιοι Πατριάρχαι·
ἐπομένως ἔχει ἡ ὁρθόδοξος Εὐαγγελικὴ ἡμῶν Ἐκ-
κλησία τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν
τῆ κόσμου, καὶ θέλει μείνῃ (κατὰ τὴν μαρτυρίαν
τῆς Ἀγίας Γραφῆς) ἡ αὐτὴ μέχρι τέλους τῆ
κόσμου.

Διὰ τί
ὀνομά-
ζεται
Ἀγία ἡ
Ἐκκλη-
σία;

(β) Ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζεται Ἀγία: πρῶ-
τον, ἐπεὶ ὅλοι οἱ ἀληθινοὶ πιστοὶ ἡγιασθήσαν διὰ
τῆ αἵματος τῆ Χρυσῆ· ἔτι γράφει ὁ Παῦλος:
“καὶ ταῦτά τινες ἦτε (ἦγεν ἔχετε τὰς κακίας
“τῶν ἀκαθάρτων ἐθνικῶν). ἀλλὰ ἀπελέεσθε,
“ἀλλὰ ἡγιασθήτε, ἀλλ’ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι
“τῆ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τῆ Θεῆ
“ἡμῶν, Α. Κορινθ. 6, 11. Δεύτερον, ἐπεὶ ὅλοι
ἀληθινοὶ Χριστιανοὶ σπευδάζουσι μὲ τὴν συνέργειαν
τῆς Θεῆς χάριτος νὰ ἀφίσωσι τὴν αἵμαρτίαν,
νὰ νεκρώσωσι τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, καὶ νὰ
ἐνωθῶσι διὰ τῆς εὐσεβὲς διαγωγῆς μὲ τὸν Θεόν,
τὸ Ἀγιώτατον Οὐ: “ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις
“τῆ Θεῆ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύ-
“σα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς
“κοσμικὰς ἐπιθυμίας σωφρόνως καὶ δικαίως, καὶ
“εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, Τίτ. 2, 11, 12.
Καὶ ἀγκαλὰ εὐρίσκονται καὶ τὴν σήμερον αἵμαρ-
τωλοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν: εἶναι ὅμως ἐκεῖνοι μόνοι,
ὅσοι ὁμολογῶσι τὰς αἵμαρτίας αὐτῶν ἐνώπιον τῆ Θεῆ,
καὶ λαμβάνουσι τὴν εὐμενῆ συγχώρησιν αὐτῶν διὰ
τῆς ἀληθινῆς μετανοίας, ἥτις ἐπισηρίζεται εἰς τὴν
εἰς Χριστὸν πίσιν· οἱ δὲ ἀμετανόητοι καὶ πεπωρωμένοι
δὲν εἶναι μέλη τῆς Ἐκκλησίας.

Διὰ τί
ὀνομά-
ζεται
Καθο-
λική;

(γ) Ἡ Ἐκκλησία εἶναι Καθολικὴ ἦγεν
εὐρίσκεται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆ κόσμου. Διὰ τὴν
ἐννοῶμεν τὴν κοινότητα τῶν ἀληθινῶν Χριστιανῶν,

οἱ ὅποιοι εἶναι δεσπαριμένοι εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς
κόσμου. Ὅλοι οἱ ἀληθινοὶ πιστοὶ, ὅποτε καὶ
εἰς ὅποιον αἰῶνα ἤθελεν ᾗναι, εἶναι μέλη τῆς Κα-
θολικῆς Ἐκκλησίας: διότι εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ
διδασκαλία τῆς Εὐαγγελίᾳ, τὴν ὁποίαν ἐδέχθησαν
ὅλοι αὐτοὶ πολεμῆσαι ὅλοι ὑποκάτω εἰς ἓνα Ἀρ-
χιγόν· ἀκολοθεῖσιν ὅλοι τὴν σημαίαν τῆς Χριστοῦ,
καὶ ἔχουσι τὸν αὐτὸν ὄρον καὶ σκοπὸν, πρὸς τὸν
ὅποιον τρέχουσι. Εἰς ταύτην τὴν Ἐκκλησίαν (κα-
θὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος Γαλάτ. 3, 28.) “ἐκ ἓν
“Ἰουδαῖος ἐστὶν Ἑλλήν· ἐκ ἓν δούλος ἐστὶν ἐλεύθερος·
“ἐκ ἓν ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ (εἰς εἰσὶν)
“ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Καὶ κατὰ τῆτο διαφέρει ἡ
Χριστιανικὴ ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν Ἐκκλησίαν: καὶ ὅτι
ἡ Ἰουδαϊκὴ ἦτον περιορισμένη εἰς ἓν μόνον ἔθνος· ἀπὸ
τὸν ὅποιον περιορισμὸν ἡλευθερώθη ἡ ἡμετέρα Ἐκ-
κλησία ὑπ’ αὐτῆς τῆς Σωτῆρος, ὅστις λέγει: “ἐρ-
“χεται ὥρα, ὅτε ἔτε ἐν τῷ ὄρει τέτω, ἔτε ἐν
“Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ Πατρὶ — ἀλλ’
“ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνῆται προσκυνήσῃσι τῷ
“Πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ., Ἰωάν. 4, 21.
23. ἦγεν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτῆς.

(δ) Ἡ Ἐκκλησία ὠνομάθη Ἀποστολική: Πόθεν
διότι φυλάττει σῶαν τὴν ἐγγραφον, καὶ τὴν ἀγρα- λέγεται
Ἀποστο-
λική·
φον διὰ σώματος παραδεθεῖσαν διδασχὴν τῶν Ἀπο-
στόλων, καὶ ἐπομένως τῶν Προφητῶν, μὲ τὰς
ὁποίας συμφωνῶσι οἱ Ἀπόστολοι. Μαρτυρεῖ τῆτο
ὁ Θεὸς Παῦλος, ὁπότεν λέγει: ὅτι οἱ ἀληθινοὶ
Χριστιανοὶ εἶναι ἐπωκοδομημένοι “ἐπὶ τῷ θεμελίῳ
“τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν, ὄντος ἀκρογων-
“ναίου λίθου αὐτῷ Ἰησοῦ Χριστῷ., Εἴφ. 2, 20. (*)

I 2

§. 29.

(*) Συμφωνῶ με τὸν ἡμέτερον Συγγραφεῖα καὶ Μητρο-
φάνη ὁ Κριτόπαιλος περὶ τῶν τεσσάρων ἰδιοτήτων τῆς Ἐκκλησίας,

§. 29.

Περὶ τῆς
κυβερ-
νήσεως
τῆς Ἐκ-
κλησίας

Ἡ Ἐκκλησία κυβερνᾶται ἀπὸ τῆς ὑπηρετίας τῆς Νέας Διαθήκης ὑποκάτω εἰς μίαν κεφαλὴν τὸν Χριστόν.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία εὐτακὴς καὶ καλῶς ὀργανωμένη κοινότης: ἐπομένως πρέπει νὰ ἔχῃ διοίκησιν· διοίκησιν ὅμως ὄχι φιλαρχικὴν καὶ τυραννικὴν, ἀλλὰ πραεῖαν καὶ πνευματικὴν· καθότι πιστεύεται ψυχαίς. Ὅθεν μήτε προσαγωγὰς ἔχει, ἀλλὰ διδασκὰς καὶ παραγγελίας: ἐπεὶ δὲ ἀδύνατον εἶναι νὰ πισύσῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ βίαν. Ἡ διοίκησις εἶπεν κυβερνήτης τῆς Ἐκκλησίας συνίσταται ἀπὸ πνευματικὰς Ποιμένας καὶ Διδασκάλους, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος: “καὶ αὐτοὺς ἔδωκε τὸς μὲν Ἀπο-
“σόλους, τὸς δὲ, Προφῆτας, τὸς δὲ Εὐαγγελι-
“σταίς, τὸς δὲ, ποιμένας καὶ Διδασκάλους, πρὸς
“τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, εἰς ἔργον διακο-
“νίας, εἰς οἰκοδομὴν τῆς σώματος τῆς Χριστοῦ,
Εἴθεσ. 4, 11.

Ἡ διοί-
κησις
τῆς Ἐκ-
κλησίας
συνίστα-
ται ἀπὸ
πνευμα-
τικὰς
Ποιμέ-
νας καὶ
Διδασ-
κάλους.

Ἀπὸ τῆς Ποιμένας ἄλλοι εἶναι πρῶτοι, καθὼς οἱ Ἐπίσκοποι, καὶ ἄλλοι δεῦτεροι Ποιμένες, κα-
θὼς

“Μίαν μὲν ταύτην ἐκάλεσαν (λίγα) οἱ Πατέρες,
“διὰ τὸ μοιραῖδες καὶ ἀπλὴν τῆς πίστεως· μία πί-
“σις φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἓν βάπτισμα. Ἅγιαν
“δὲ, διὰ τὸ ἁγίους εἶναι, ἐξ ὧν συνίσταται, ἁγιασ-
“θέντας τῷ παναγίῳ τῷ Θεῷ Πνεύματι. Καθο-
“λικὴν, διὰ τὴν ἑνωσὶν τῶν ἀπανταχῇ διεσπαρ-
“μένων μερικῶν καὶ κατὰ χώραν Ἐκκλησιῶν, αἵ
“πᾶσαι τῷ συνδέσμῳ τῆς παναγίης Πνεύματος
“μίαν καὶ καθολικὴν ἀποτελεῖσιν. Ἀποστολικὴν,
“ὅτι τῶν Ἀποστόλων διδασκαλίαν κατέχει, καὶ ἔκ
“αὐτῆς τινὰ νόθον καὶ ἐκφυλον. Ὁμολογ. τῆς
Ἀποστολ. Ἐκκληστ. κεφ. 7.

Θαὸς οἱ Ἱερεῖς. Ἡ κεφαλὴ ὅμως τῆς Ἐκκλησίας. ^{Κεφαλὴ} κεφαλὴ αὐτῆς διοικήσεως καὶ τῶν ὑπηρετῶν ταύτης τῆς Ἐκ-
^{κλῆσίας} ^{εἶναι ὁ} εἶναι εἰς καὶ μόνος ὁ Χριστός· ἐπεὶ δὲ, καθὼς εἶναι ^{κλῆσίας}
 ἀρχηγός καὶ θεμελιωτὴς τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς, ^{εἶναι ὁ} ^{Χριστός.}
 ἔτσι εἶναι καὶ μόνος αὐτὸς κεφαλὴ καὶ κυβερνή-
 τῃς αὐτόνομος ταύτης, κυβερνῶν αὐτὴν ἀοράτως
 μετὰ τὸν λόγον διὰ τοῦ Πνεύματος. Διὰ τοῦτο δὲν
 δύναται ἡ Ἐκκλησία νὰ ἀκολουθήσῃ ἄλλον τινα
 παρ' αὐτὸν, καὶ τὴν σαφῆ μαρτυρίαν τοῦ Θεοῦ
 λόγῳ εἰς ὅσα κατ' αὐτὸ ἀφορῶσι τὴν πίσιν. Περί
 τούτου λέγει σαφῶς ὁ Ἀπόστολος, ὅτι “ὁ Χριστός
 “(εἶναι) κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας· καὶ αὐτὸς ἐστὶ
 “σωτὴρ τοῦ σώματος,, Ε' φεσ. 5, 23. καὶ “ἑδείς
 “γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ'
 “ἐκρέβη καὶ θάλπει αὐτήν: καθὼς καὶ ὁ
 “Κύριος τὴν Ἐκκλησίαν,, Αὐτ. 29. Τὸ χρέος τὰ κα-
 τὰ τῶν Ποιμένων καὶ Διδασκάλων εἶναι: πρῶτον νὰ ^{διηκου-}
 διδάσκωσι τὴν κοινότητα. Εἰταῦθα ἀνήκεισι: τὸ ^{ταύτων}
 νὰ διδάσκωσι τὴν ἀλήθειαν· τὸ νὰ ἐλέγχωσι τὰς ^{Διδασ-}
 κακοδοξίας· τὸ νὰ ἐνδυναμῶσι καὶ νὰ στηρίζωσιν εἰς ^{καλῶν}
 τὸ ἀγαθὸν τὰς πίστες, καὶ τὸ νὰ διορθῶσι τὰς ^{τῆς Ἐκ-}
 ἀπίστες. Δεύτερον τὸ νὰ ἱερεργῶσι τὰς μυστήρια,
 καὶ νὰ ἀναγινώσκωσι τὰς κοινὰς προσευχάς: ἐν-
 ταῦθα ἀνήκεισι τὸ βάπτισμα, ἡ διανομὴ τῆς
 Θείας Εὐχαριστίας, ἡ ἀκρόασις τῆς ἐξομολογή-
 σεως, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐδωκε πρὸς τέτοις ὁ
 Σωτὴρ εἰς τὰς Ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἐξου-
 σίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἢ γεν τὴν διακονίαν
 τῶν κλειδῶν: ἡ ὅποια ὑφίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι Ποία ἔ-
 ναν ὄντα νὰ ἀφορίζωσιν ἢ γεν νὰ ἀποκλείωσιν, ^{καὶ ἡ}
 ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴν κοινότητα τῆς Χρι- ^{διακο-}
 στιανικῆς Ἐκκλησίας, καὶ νὰ κηρύττωσιν ὡς Ἐθι- ^{νία τῶν}
 κὸν εἶνα χριστιανὸν ἀπίστον, ἢ ἄλλως πεπωρωμένον, ^{κλειδῶν}
 καὶ φανερόν ἀμαρτωλόν, ἀφ' ἑ πρῶτον τὸν νεθε-
 τήσωσιν εἰλικρινῶς, καὶ τοῦτο σημαίνει τὸ δεσμεῖν·

Πότε
ἔναι
Χρυσία
Οἰκω-
μενικῆς
Συνόδος;

ὅταν ὁμοῦς αὐτὸς ἐπιτρέψῃ διὰ τῆς χάριτος τῆ
Θεᾶ, καὶ δέξῃ μετάνοιαν ἀληθινὴν, καὶ τὸν περι-
λαμβάνωσιν πάλιν εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἐκκλησίας·
καὶ τῆτο εἶναι τὸ λύειν. Ἡ ἀξιόλογος αὐτῇ
ἐξουσία πρέπει καὶ θρημελιῶται εἰς μόνον τὸν Θεόν
λόγον. Εὐρίσκεται, φέρ' εἰπῆν, εἰς τὴν Χρυσια-
νικὴν Ἐκκλησίαν διατροφεύς τις, ὁ ὁποῖος σπερδά-
ζει καὶ μολύνῃ τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ τὸ φάρμακον τῶν
ἐλεθέρων αὐτῆς δογμάτων: τότε γίνεται Σύνοδος
Οἰκωμενικὴ, ἥγαν συσθροίζοντα οἱ Ἐπίσκοποι
τῆς Ἐκκλησίας ἀπ' ὅλα τα μέρη τῆς γῆς εἰς ἓνα
τόπον· ἐξετάζουσι καὶ ἀνακρίνουσι ἀκριβέστατα
τὴν νέαν ταύτην δόξαν· καὶ, ὅταν τὴν εὐρωσιν
ἀσύμφωνον μετὰ τὸν Θεὸν λόγον, κηρύττουσιν εἰς
ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν, ὅτι ἡ τοιαύτη δόξα ἀντιφέ-
ρεται εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς Θεᾶ· καὶ ἀποκλείουσιν
ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν Χρυσιανῶν, τὸν τοιοῦτον κα-
κόδοξον. Τοιαῦτα Οἰκωμενικὰ Σύνοδοι (ἔξω ἀπὸ
τὴν Σύνοδον τῶν Ἀποστόλων, ἣτις φαίνεται εἰς τὰς
Πράξεις 15, 6.) συνηθροίσθησαν ἐπὶ αἱ: ἥγαν ἡ
Πρώτη ἐν Νικαίᾳ (*), ἡ Δευτέρα ἐν Κωνσταντι-
νόλει (**), ἡ Τρίτη ἐν Ἐφέσῳ (***), ἡ Τετάρ-
τη ἐν Χαλκηδόνι (†), ἡ Πέμπτη ἐν Κωνσταντι-
νόλει

Πόσας
ἔναι αἱ
Οἰκω-
μενικαὶ
Σύνοδοι;

(*) Ἐπὶ Κωνσταντίνῳ τῇ μεγάλῃ, ἐν ἔτει 325. ἐκ τριακο-
σίων ἑκατὸ καὶ ἐνὶ Πατέρων, κατὰ Ἀρσένου πρεσβυτέρου Ἀλε-
ξανδρείας: ὅστις ἔλεγε κλισμὸν τὸν προακρίβητον καὶ συνάναρχον
Τιόν τῇ Θεᾷ.

(**) Ἐπὶ Θεοδοσίῳ τῇ μεγάλῃ, ἐν ἔτει 381. ἐξ ἑκα-
τὸν πεντήκοντα πατέρων, κατὰ Μακεδονίαν τῇ Πνευματομαχίᾳ,
Σαβεδάει τῇ Ἀφρικανῇ, καὶ Ἀπολλινάριῳ Λαοδικείᾳ.

(***) Ἐπὶ Θεοδοσίῳ τῇ μικρῇ ἐν ἔτει 431. ἐκ διακοσίων
Πατέρων, κατὰ Νεστορίῳ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως τῇ
Ἀνθωπολάτρῃ: ἐπειδὴ αὐτὸς ἔλεγε φιλὸν ἄνθρωπον τὸν
Χριστόν.

(†) Ἐπὶ Μαρκίανῳ, ἐν ἔτει 451. ἐκ πατέρων ἑξακοσίων
τριακόντα, κατὰ Διοσκὸρον καὶ Εὐτυχῆς τῶν Μονοφυσитῶν.

πόλει (*), ἡ Ἐκκλησία ἐν Κωνσταντινουπόλει (**), ἡ Ἐβδόμη ἐν Νικαίᾳ (***)· Αὐταὶ αἱ Σύνοδοι διωρίσθησαν ἀπὸ Εὐσεβεῖς Βασιλεῖς· ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς καὶ παρόντες εὐρέθησαν εἰς αὐτάς· καθότι οἱ Χριστιανοὶ Βασιλεῖς εἶναι οἱ πρῶτοι προνοηταὶ καὶ ὑπερασπισαὶ τῆς Ἐκκλησίας· καὶ χρεωστῆσι νὰ φροντίζωσι διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ διὰ τὴν ὠφέλειαν τῆς Πολιτικῆς Κοινωνίας. Ἀπαιτῇ παρὰ τῶν Βασιλέων ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία: πρῶτον τὸ νὰ καταλαμβάνωσι τὸν Θεῖον νόμον (†)· δεύτερον, τὸ νὰ γίνωνται παρδείγματα εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς εἰς τὰς ἄλλας· τρίτον, τὸ νὰ προσέχωσιν εἰς τὸ νὰ κυβερνᾶται ἡ Ἐκκλησία εὐτάκτως, καὶ νὰ θαρρύνωσι τὰς πιστὰς οἰκονόμους καὶ κυβερνήτας· τέταρτον, τὸ νὰ ἐμποδίζωσι τὰ χίσματα, καὶ νὰ φυλάττωσι τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς διάκλειας καὶ τῆς βλασφημίας· πέμπτον, τὸ νὰ ἐξοπλῆται ἡ Θεία διδασκαλία, καὶ νὰ ἔχωσιν οἱ διδάσκαλοι ταύτης ἱκανὰ τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα· ἕκτον, τὸ νὰ ἐπιστρέφωσι τὰ ἀπίστα ἔθνη εἰς τὴν πίσιν. Ἐντεῦθεν βλέπει πᾶς ἕνας, πόσον εἶναι σφινκταὶ ἠνωμένοι ἡ Πολιτικὴ Κοινωνία καὶ ἡ Ἐκκλησία: ἐπειδὴ, διὰ τὴν πληρώσει ἕνας πολίτης τὰ ἴδια καθήκοντα, καὶ νὰ ἀπέχη ἀπὸ τοῦ κακοῦ, πρέπει νὰ ἔχη συνείδησιν· ποῖος ἄλλος

Τίτλος
κατὰ
τὴν Ἐκ-
κλησίαν
παρὰ
τῶν ὁρ-
θοδόξων
Βασι-
λέων;

Γ 4

ὁμοῦς

(*) Ἐπὶ Ἰακωβίνῳ, ἐν ἔτει 553. ἐκ Πατέρων ἑκατὸν ἐξήκοντα πέντε, κατὰ τῶν δογματικῶν Ωργάνους, Εὐαγγέλιον, Διδύμην καὶ ἄλλων.

(**) Ἐπὶ Κωνσταντίνῳ τῷ Πρωτόκλει, ἐν ἔτει 680. ἐκ διακρίσεων ὀγδοήκοντα ἑνὲα (κατ' ἄλλους ἑκατὸν ἐβδομήκοντα) Πατέρων, κατὰ μοναζήτησιν.

(***) Ἐπὶ Εἰρήνῃ τῆς Βασιλείας ἐν ἔτει 787. ἐκ τριακοντῶν πενήκοντα σχεδὸν Πατέρων, κατὰ τῶν Εἰκονομάχων.

(†) Γδὲ Δευτερονομ. 17, 18 — 20.

ὅμως δύναται νὰ ὑποχρεώσῃ τὴν συνείδησιν, πᾶρεξ ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρὸς; Εἶναι δὲ ἡ πίσις ωφελίμος εἰς τὸν Βασιλέα μάλιστα: ἐπεὶ δὴ τὸν ὑποτάσσει εἰς τὸν νόμον αὐτῆς, εἰς καιρὸν ὅταν αὐτὸς δὲν ὑπόκειται εἰς ἀνθρωπίνους νόμους· καὶ τὸν συνέχει τοιοῦτοτρόπως εἰς τὰ ὅρια τῆς ἀγίας ἀληθείας· καὶ εὐκολύνει εἰς αὐτὸν τὴν πλήρωσιν τῶν καθηκόντων. Πρὸς τέτοις, ἐπεὶ δὴ ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔχει ἐπὶ τῆς γῆς ἄλλον ἀνώτερον αὐτῷ· μήτε δυνατὰί τις νὰ τὸν ἀνταμείψῃ διὰ τὰς κόπας τας: ἡ πίσις μόνῃ τὸν θαρρύνει, μὲ τὸ νὰ ὑπόκειται εἰς αὐτὸν τὴν ἐν ἔρανοις ἀσφαλεστάτην, πολῦτιμον, καὶ μεγίστην ἀμοιβήν.

§. 30.

Περὶ
μυστη-
ρίων.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς διέταξεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῷ μυστήρια, ἧγεν τοιαύτας πνευματικὰς τελετάς· διὰ τῶν ὁποίων δίδει εἰς τὰς πῖσας τὴν ἀόρατον χάριν τοῦ Θεοῦ, ὑποκάτω εἰς ὁρατὰ σημεῖα.

Ὅστις ἐπιτρέφει εἰς τὸν Θεόν, πρέπει νὰ φανερώσῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἀληθινήν αὐτῷ ἐπιστροφὴν διά τινος ὁρατοῦ σημεῖος: καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Θεός, διὰ νὰ μᾶς πληροφορήσῃ περὶ τῆς βεβαίας πληρώσεως τῶν ἐπαγγελιῶν, τὰς ὁποίας ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς, ἠθέλησε νὰ τὰς κυρώσῃ διὰ βεβαίων σημεῖων. Μὴ νομίζομεν ὅμως, ὅτι ὁ Θεός δὲν ἐδύνατο χωρὶς αὐτὰ τὰ ὁρατὰ σημεῖα, ἢ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἐπιστροφὴν ἡμῶν, ἢ νὰ μᾶς πληροφορήσῃ διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν ἐπαγγελιῶν αὐτῷ. Ἄπαγε! Αὐτὸς δὲν τὰ διέταξεν, εἰμὴ πρὸς ζηριγμὸν περισσότερον τῆς Ἐκκλησίας αὐτῷ. Ἐπεὶ δὴ, διὰ τὸ νὰ ᾔῃαι ὁ ἀνθρώπος σύνθετος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος· καὶ διὰ τὸ νὰ ἐντυπῶνται ἰχυροτέρας εἰς

Διὰ τί
διέταχ-
θησαν
τὰ μυσ-
τήρια;

τὴν ψυχὴν, ὅσα πίπτουσιν εἰς τὴν αἰδήσιν· καὶ διὰ
τὸ νὰ ᾖται πρὸς τέτοις ἡ Ἐκκλησία μία ὁρατὴ
Κοινότης ἐπὶ τῆς γῆς· διὰ τῆτο καὶ ὁ προσηκὺς
τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἐράνιος Πατήρ, ἠθέλησε
νὰ διορίσῃ ὁρατὰς ἱεροτελεσίας, διὰ νὰ μαρτυρῶ-
μεν καὶ νὰ βεβαιῶμεν ἐνώπιον πάντων τὴν πίσιν
ἡμῶν με αὐτάς, διὰ νὰ πιστεύωμεν πλέον ἀδιστακ-
τικὰς τὰς ἐπαγγελίας τῆς, διὰ νὰ ἐνέμεθα μετ'
ἀλλήλων περισσότερον διὰ τῶν ὁρατῶν τέτων ση-
μείων, καὶ διὰ νὰ διακρίνεται ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ
πᾶσαν ἄλλην Κοινότητα. Μυστήρια ὀνομάζει ἡ
Ἐκκλησία τὰς τελετὰς ταύτας· καθότι ἐν αὐ-
ταῖς μέρος τι βλέπομεν, καὶ μέρος τι πιστεύομεν.
Οὕτω, παραδείγματος χάριν, εἰς τὸ βάπτισμα
βλέπομεν νὰ λέγεται εἰς τὸ ὕδωρ τὸ πῶμα· καὶ
πιστεύομεν, ὅτι ὡσαύτως λέγεται καὶ καθαίρεται
καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας διὰ τῆς Ἁγίας
Πνεύματος. Εἶναι δὲ ἄλλα τῆς Παλαιᾶς καὶ ἄλ-
λα τῆς Νέας Διαθήκης μυστήρια. Τὰ μυστήρια
τῆς Παλ. Διαθ. ἦσαν ἡ Περιτομὴ καὶ τὸ Πάχος.
Ἡ περιτομή, διαταχθεῖσα ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν
Ἀβραάμ καὶ τὸς ἀπογόνους, ἦτον μία ἱεροτε-
λεσία, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς ἐδέχετο τὸς περιτεμ-
νομένους εἰς τὴν διαθήκην αὐτῆς Γεν. 17, 10· καὶ
κατὰ τὴν ἐξήγησιν τῆς Παύλου (Ρώμ. 2, 29.), ἦτον
σημεῖον τῆς ἐσωτερικῆς περιτομῆς τῶν σαρκικῶν
ἐπιθυμιῶν, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀρνηθῇ, ὅστις
θέλει νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν ἐν πνεύματι καὶ
ἀληθείᾳ. Ἐντεῦθεν καταλαμβάνομεν, διὰ
τί ὅλοι οἱ πιστοὶ ὀνομάζονται τέκνα τῆς Ἀβραάμ·
διότι χρεωτέστι νὰ φυλάττωσιν ἐπιμόνως τὴν πνευ-
ματικὴν περιτομήν, τῆς ὁποίας τὰ σημεῖα ἔλαβεν
ὁ Ἀβραάμ. Ὅποτε ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ τε-
λειωτὴς τῆς ἡμετέρας σωτηρίας Ἰησοῦς Χριστὸς· καὶ
μᾶς ἐκαθάρισεν ἀπὸ ὅλης τῆς ἁμαρτίας, προ-

Τίσι
Μυστή-
ριοις;

Τὰ μυ-
στήρια
τῆς Πα-
λαιᾶς
Διαθῆ-
κης.

σενέγκας ἑαυτὸν εἰς θυσίαν: τότε κατηργήθη καὶ ἡ Ἰσραϊκὴ περιτομὴ τῆς σαρκὸς· καὶ ἔπαυσεν ὁ σκιώδης τύπος, ἀφ' ἧς ἐφάνη αὐτὸ τὸ σῶμα, τὸ προεικονισθὲν διὰ τῆς τύπης. Οὕτω γράφει ὁ Ἀποστόλος πρὸς Κολασσ. 2, 11: "ἐν ᾧ (Χριστῷ) καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ περὶ ἀποκόλλουσαι τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, ἐν τῇ περιτομῇ τῇ Χριστοῦ." Ἀντὶ δὲ τῆς παλαιᾶς περιτομῆς εἶναι σήμερον εἰς ἡμᾶς τὸ βάπτισμα. Τὸ δεύτερον μυστήριον τῆς Παλ. Διαθ. ἦτον ἡ βρωσις τῆς Παρχαλίδος προβάτου: τῆς ὁποίας ἡ διαταγὴ περιγράφεται κατὰ πλάτος Ἐξοδ. κεφ. 12. Ἡ τελετὴ αὕτη ἐνομοθετήθη εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐξόδου δὲ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐξ Αἰγύπτου, ῥητῶς διὰ τῆς διατάξεως νὰ διεγείρῃ τὴν Ἰσραηλίτιν εἰς μνήμην τῆς εὐεργεσίας, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν εἰς αὐτὰς ὁ Θεὸς μετὰ τὸ νὰ τὰς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν σκληρὰν δουλείαν τῶν Αἰγυπτίων Ἐξοδ. 12, 27. Αὕτη ἦτο ὁ τύπος σαφὴς τῆς ἀμώμου καὶ Ἀγίας Ἀμνῆς, τοῦ Χριστοῦ· μετὰ τὸν ὅποιον ἐνέμεθα διὰ τῆς πίστεως ὅθεν ἔπαυσεν ὡσαύτως εὐθύς, ἀφ' ἧς ὁ ἁμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Σωτὴρ τῆς κόσμου, διέταξεν ἀντὶ αὐτῆς τὴν ἁγίαν εὐχαριστίαν, καὶ ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς σταυροῦ.

§. 31.

Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἔχει ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ ἑπτὰ μυστήρια: ἡ γέννησις τὸ βάπτισμα, τὸ χρίσμα, τὴν ἁγίαν εὐχαριστίαν, τὴν ἐξομολόγησιν, τὴν ἱερωσύνην, τὸν γάμον, καὶ τὸν εὐχέλαιον.

Τὰ κύρια καὶ ἐξαίρετα τῆς Νέας Διαθήκης μυστήρια εἶναι τὸ βάπτισμα καὶ ἡ εὐχαριστία. Ἐκ τῶν λοιπῶν τὸ χρίσμα καὶ ἡ ἐξομολόγησις λαμβάνονται παρὰ πάντων τῶν Χριστιανῶν ὡς μυστήρια.

ρεια: ἡ Ἰερωσύνη ὅμως, ὁ γάμος, καὶ τὸ εὐχέλαιον
δὲν ὑποχρεῖσιν ὅλας τὰς Χριστιανές.

§. 32.

Τὸ Βάπτισμα εἶναι μυστήριον, εἰς τὸ ὁποῖον, ^{Περὶ}
ὅταν τὸ σῶμα πλύνεται διὰ τῆ ὕδατος, ^{Βαπτίς-} λήε-
ται ἡ ψυχὴ τῶν πισευόντων διὰ τῆ αἵματος ^{ματος}
τῆ Χριστοῦ.

Τὸ μυστήριον τῆτο διατάχθη ὑπ' αὐτῆ τῆ Σω-
τῆρος, διὰ τῆς ἐντολῆς, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς
τὰς μαθητάς αὐτῆ, ὅταν εἶπε: "πορευθέντες
"μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐ-
"τὰς εἰς τὸ ὄνομα τῆ Πατρὸς καὶ τῆ Υἱοῦ καὶ τῆ
"ἁγίου Πνεύματος., Ματθ. 28, 19. Γίνεται δὲ
τῆτο τοιοῦτόπως: πρῶτον ὁ νέος, ὅστις ἐπι-
θυμεῖ τὸ ἅγιον Βάπτισμα, πρέπει νὰ κατηχηθῇ
ικανῶς τὴν Εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν· δεύτερον,
μετὰ τὴν κατήχησιν, πρέπει νὰ ἀρνηθῇ τὸν διά-
βολον, τὸν κόσμον, καὶ τὸν ἑαυτὸν τε: "ἔστις
"θέλει ὀπίσω με ἔλθεῖν, ἀπαρνησάτω ἑαυτόν.,
λέγει ὁ Σωτὴρ Μάρκ. 8, 34. Τρίτον, καταδύε-
ται ὁ βαπτιζόμενος εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ὁ Ἰερεὺς ἐπι-
λέγει τῆτα τὰ λόγια: βαπτίζεται ὁ δούλος
τῆ Θεοῦ εἰς τὸ ὄνομα τῆ Πατρὸς, καὶ
τῆ Υἱοῦ, καὶ τῆ ἁγίου Πνεύματος. ^{Αὐ-}
ταῖς εἶναι αἱ ὁραταὶ τελεταὶ εἰς τὸ βάπτισμα: <sup>Αἱ ἐνέ-
ργαι τῆ</sup>
αἱ δὲ αόρατοι καὶ ἐκ τῆς πίστεως προερχόμεναι ἐνέ- ^{βαπτίς-}
ργιαί τῆ βαπτίσματος εἶναι αἱ ἐπόμεναι· πρῶτον, ^{ματος.}
ἀπολύεται ὁ βαπτιζόμενος διὰ τῆ αἵματος τῆ
Χριστοῦ ἀπὸ ὅλας τὰς ἁμαρτίας: τετέστι συγχωρεῖ
ὁ ἐράνιος Πατὴρ εἰς τὸν βαπτιζόμενον πίσιν τὰς
ἁμαρτίας αὐτῆ διὰ τὴν ἀξιομιθίαν καὶ τὸν θά-
νατον τῆ ἡμετέρας μεσίτε. Δεύτερον, ἐμβαίνει
εἰς τὴν διαθήκην τῆ Θεοῦ: τετέστιν ὑπόχεται εἰς

τὸν Θεὸν νὰ ἀφιερώσῃ τὸν ἐπίλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς αὐτῆς εἰς τὴν λατρείαν τῆς: Ἐπειδὴ τὸτο σημαίνει τὰ λόγια: εἰς τὸ ὄνομα τῆ Πατρὸς, καὶ τῆ Τίϋ, καὶ τῆ ἀγίας Πνεύματος· ἀποκτᾷ δὲ ἐνταυτῷ ἡ βαπτιζόμενος καὶ τὸ δικαίωμα τῆ νὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν. Τρίτον, ἀναγεννᾶται, κατὰ τὰ λόγια τῆ Χριστοῦ, Ἰωάνν. 3, 5: τέτρεται, λαμβάνει νέαν πνευματικὴν κτίσιν καὶ δύναμιν πρὸς τὸ καλόν. Ὁ νῦν φωτίζεται μετὴν γνῶσιν τῆ Θεῶς, τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς αἰληθῆς εὐδαιμονίας: ἡ δὲ καρδία πληρεται ἀπὸ τὸν φόβον καὶ τὴν ἀγάπην τῆ Θεῶς, καὶ πληροφρεῖται περὶ τῆς ἀγάπης τῆ Οὐρανίης Πατρὸς πρὸς αὐτόν. Τοιαύτη εἶναι ἡ δύναμις καὶ ἐνέργεια τῆς τῆ ὑψηλῆς χριστιανικῆς μυστηρίου, τὸ ὅποιον ἀναγκαίως χρεωστῇ νὰ λάβῃ ὅστις θέλει νὰ σωθῇ· εἰδὲ μὴ, δὲν ἔχει ἐλπίδα σωτηρίας, ὅχι μόνον, διότι δὲν ἐβαπτίσθη εἰς ὕδωρ, ἀλλὰ διότι δὲν ἐπίστευσεν εἰς τὸ ὄνομα τῆς Μονογενῆς Τίϋ τῆ Θεῶς, ὡς λέγει ὁ Χριστὸς: “ἐάν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ “πνεύματος, ὃ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασι-
 “λείαν τῆ Θεῶς, Ἰωάνν. 3, 5. (*) Εἰς τὸ βαπτισμα τῶν νηπίων, ἐνεργεῖ ἀντὶ τῆς πίστεως αὐτῶν, ἢ πίστεως τῶν γονέων καὶ τῶν ἀναδόχων (**).

§. 33.

(*) Καὶ εἰχ. 36. τῆ αὐτ. Κεφ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν Τίον, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ Τίῳ ἐκ ὀφείταται ζωὴν κτ.

(**) Ἀγκαλιὰ ἀρετῇ ἡ πίστις τῶν γονέων καὶ τῶν ἀναδόχων εἰς τὸ νὰ βαπτισθῇ τὰ νήπια: χρεωστῇσι ὅμως καὶ οἱ γονεῖς καὶ οἱ ἀναδοχοὶ νὰ κατηχῶσι τὸν βαπτισθέντα εἰς τὰ τῆς πίστεως, ὅπου τὸν ἔτος φθάσῃ εἰς ἡλικίαν ὥστε νὰ καταλαμβάνῃ τὰ διδασκόμενα. Ἴδε τὴν Προδοίησιν §. 5. σημασία. 11 — 19.

§. 33.

Τὸ χρίσμα εἶναι μυστήριον, τὸ ὁποῖον, <sup>Περὶ χρί-
σματος.</sup> διὰ τῆς χρίσεως τῶν μελῶν τῆ σώματος μετὰ τὸ μύρον, ἐπιχέει εἰς τὸν βαπτισθέντα τὸ πνευματικὸν μύρον, ἦγεν τὰ χαρίσματα τῆ ἀγίας Πνεύματος.

Τὸ μυστήριον τῆτο ἐξεργεῖται εὐθὺς μετὰ τὸ βάπτισμα ὑπὸ τῆ ἱερέως· ὁ ὁποῖος, χρίων τὰ κυριώτερα μέλη τῆ σώματος μετὰ μύρον, ἐπιλέγει τῆτα τὰ λόγια: σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἀγίου· διὰ ταύτης τῆς ἱερᾶς τελετῆς ἐρχεται τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπὶ τὸν βαπτισθέντα· καὶ τὸν σφραγίζει ἦγεν τὸν βεβαίῳ εἰς τὴν χάριν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν εἰς τὸ βάπτισμα καθὼς ἦλθεν ἐπὶ τὰς μαθητὰς τῆ Χριτοῦ· καὶ καθὼς αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ ἐπετίθεν τὰς χεῖρας εἰς τὰς πιτῆς, ἀφ' ἧς τὰς ἐβάπτισζον· καὶ ἐλάμβανον οἱ βαπτισθέντες διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων τὸ ἅγιον Πνεῦμα, Πράξ. 8, 17. (*) Ἡ Ἐκκλησία μεταχειρίζεται προσέτι τὸ χρίσμα, ὅπότεν δέχεται αἰρετικὸν τινὰ χριστιανόν, καὶ τὸν συναριθμῇ διὰ τῶν ὁρατῶν τέτων σημείων μετὰ τὰ μέλη τῆς εὐσεβοῦς καὶ ὀρθοδόξου ἡμῶν κοινότητος.

§. 34.

(*) Ἀντὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων ἐπὶ τὰς βαπτισζόμενας ἔχομεν σήμερον τὸ χρίσμα; τῆ ὁποίας τὴν ἀρχὴν δὲν εἶναι εὐκόλῳ νὰ διαρίσωμεν. Κατὰ τὰς χρόνας τῆς Τερτυλλιανῆς, ἦγεν ὅς τὰς ἀρχαῖς τῆ τρίτης αἰῶνος ἦτον ἤδη ἐν χρῆσει τὸ χρίσμα (ὅμωσ' ὅμως μετὰ τῶν χειρῶν τὴν ἐπίθεσιν), ὡς φαίνεται ἐκ τῶν συγγράμματά τῆ ἀσημένια Πατρός. Πρώτη ἔκδοσις ἡ ἐν Λαοδικείᾳ Σύνοδος ἐκύρωσε τὴν χρῆσιν τῆς χρίσεως μετὰ τὸ Βάπτισμα, κανον. 48. ἐν ἔτει 364.

§. 34.

Περὶ τῆς
ἀγίας
Εὐχα-
ριστίας.
Ἡ ἀγία Εὐχαριστία εἶναι μυστήριον, εἰς τὸ
ὁποῖον, λαμβάνει ὁ πιστὸς ὑποκάτω εἰς τὸ
εἶδος τῆ ἄρτης αὐτὸ τὸ σῶμα τῆ Χρυσῆ, καὶ
ὑποκάτω εἰς τὸ εἶδος τῆ οἴνου, αὐτὰ τὸ αἷμα
τῆ Χρυσῆ, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν
αἰώνιον.

Τὸ ἐξαίρετον τῆτο χριστιανικὸν μυστήριον διατάχ-
θη, κατὰ τὰ λόγια τῆ Ἀποστόλου Παύλου, Α.
Κορινθ. ΙΙ, 23—26. ἀπὸ αὐτὸν τὴν Χρυσὸν, εἰς
τὸν ἐξῆς τρόπον: “ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ἣ
“παρεδίδото, ἔλαβεν ἄρτον” καὶ εὐχαριστήσας
“ἔκλασε, καὶ ἔπε· λάβετε, φάγετε· τῆτό με
“ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον· τῆτο
“ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὡσαύτως καὶ τὸ
“ποτήριον, μετὰ τὸ δεῖπνῆσαι, λέγων· τῆτο τὸ
“ποτήριον ἡ καινὴ Διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵμα-
“τι· τῆτο ποιεῖτε ὡσάκις ἂν πίνετε, εἰς τὴν
“ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὡσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρ-
“τον τῆτον, καὶ τὸ ποτήριον τῆτο πίνετε, τὸν
“θάνατον τῆ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις ὃ ἂν
“ἔλθῃ.” Ἀφ’ ὃ ἐτέλεσε τὸ δεῖπνον τῆτο (*),
ἔπε πρὸς τὰς μαθητάς αὐτῶν: “ἐνέτι ἐμὴ φά-
“γω ἐξ αὐτῶ, ἕως ὅτε πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ
“τῆ Θεῶν.” Λευκ. 22, 16. τετέστι, τὸ δεῖπνον,
τῆτο εἶναι πρόγευμα ἐκείνου τῆ ἐρανεῖς δείπνου, ὅπως
θέλει ἀπολαύσωσιν μίαν ἀνεκλάλητον μακαριό-
τητα,

(*) Ὁ Λευκὸς ἀναφέρει τῆτα τὰ λόγια πρὸ τῆς διανεμή-
σεως τῆ ἄρτης καὶ οἴνου: ὁ δὲ Ματθαῖος (26, 29.), καὶ Μάρ-
κος (14, 25.) μνημονεύουσιν ἐκείνα μόνον, τὰ ὁποῖα ἔπεν ὁ
Χρυσὸς μετὰ τὴν διανέμησιν τῶ οἴνου ὃ μὴ πῖω ἀπ’ ἄρ-
τι κτ.

τητα, ὅσοι πιστεύουσιν ἀληθῶς εἰς ἐμέ. Τὴν σωτηρίῳδὴν ταύτην διαταγὴν τῇ Διδασκαλίᾳ αὐτῶν ἐδόχθησαν οἱ Μαθηταὶ μετ' εὐχαριστίας· καὶ ἐτελείωσαν τὴν ἱεράν αὐτὴν τελετὴν μετ' ἑνὸς κατὰλληλον Θεοῦ ὁμιον (*). Ἡ διαταγὴ ὅμως τέτετε τῷ μυστηρίῳ ἀφορεῖ ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν: ἐπειδὴ ἡ δοθεῖσα περὶ τέτε ἐντολὴ εἰς τὰς Ἀποστόλους: Τῆτο ποιῆτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν διεδόθη εἰς ὅλους ὡσαύτως τὰς Χριστιανούς· ἐξαιρέτως δὲ, ἐπειδὴ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπε σαφῶς, ὅτι τὸ μυστήριον τῆτο θέλει γίνεσθαι ἄχρις ὃ ἂν ἔλθῃ διὰ τὴν κρίσιν ζῶντας καὶ νεκρούς· ἐκ τῶ ὁποῖο φαίνεται, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῷ Χριστῷ δὲν πρέπει νὰ ἱερεργῇ τὸ μυστήριον τῆτο κατ' ἄλλον τρόπον, πάρεξ καθὼς τὸ διέταξεν ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ Δεσπότης αὐτῆς Ἰησοῦς Χριστός. Αὐτὸς ἔλαβε τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον εἰς τὰς ἀγίας αὐτῆ χεῖρας, ἠνύχαστο, εὐλόγησε καὶ εὐχαρίστησε τὸν ἐρανιον αὐτῆ Πατέρα· ἔκλασε τὸν ἄρτον, καὶ τὸν διέμερισεν εἰς τὰς μαθητάς αὐτῆ· καὶ τὰς ἐπέσταξε νὰ πίνουσιν ὡσαύτως ὅλοι καὶ ἐκ τῶ ποτηρίου. Τὸν αὐτὸν τρόπον ἱερεργεῖ τὸ μυστήριον τῆτο καὶ ἡ ἐκδοδος ἡμῶν Ἐκκλησία. Ἐπειδὴ εὐθύς ὅταν συναθροισθῇ ἡ κοινότης τῷ Κυρίῳ εἰς τὸν ναόν, ψάλλονται εἰς δοξολογίαν τῷ Υἱῷ οἱ ψαλμοὶ· ἔπειτα ὁ Ἱερεὺς, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τινῶν περικοπῶν τῆς ἀγίας Γραφῆς, ἄρχεται, κατὰ τὸ παραδείγμα τῷ Χριστῷ, νὰ δοξολογῇ καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν ἐρανιον Πατέρα· νὰ δηγῇται τὰς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος εὐεργεσίας τε· ἐξαιρέτως δὲ, ὅτι ἐξάπέσειεν ἐπὶ γῆς διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων τὸν μονογενῆ αὐτῆ Υἱόν, καὶ τὸν παρέδωκε δι' ὅλους ἡμᾶς· καὶ εὐχαρισεῖ θερμότατα δι' ὅλους αὐτοὺς

(*) Ματθ. 26, 30.

αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας τὸν Θεὸν ἐξ ὀνόματος ὅλης
τῆς Ἐκκλησίας· μετὰ ταῦτα εὐλογεῖ τὰ ἅγια
δῶρα, ἐπικαλεῖται τὸ ἅγιον Πνεῦμα, λαμβάνει
πρῶτος αὐτὸς τὴν Ἀγίαν Εὐχαριστίαν, ἔπειτα τὴν
διαμερίζει εἰς ὅλους καὶ κατὰ τὰ δύο ἔδη (*).

Ποίαν

(*) Ἀκριβέστατα περιγράφει τὸτο τὸ ἔθος τῆς ἀρχαίας
Ἐκκλησίας Ἰεζέριος ὁ Μάρτυς ἐν τῇ πρὸς Ἀντωνίνην ἀπολογία·
“τῇ τῇ ἡλ'ε λεγομένη ἡμέρᾳ πάντων κατὰ πό-
“λεως ἢ ἀγρὸς μενόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις
“γίνεται, καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀποστό-
“λων, ἢ τὰ συγγράμματα τῶν Προφητῶν ἀνα-
“γινώσκεται μέχρι ἐγχωρεῖ· ἔτα παυσάμενος τῷ
“ἀναγινώσκοντος, ὁ προεσὼς διὰ λόγου τὴν νεθε-
“σίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τέτων μιμή-
“σεως ποιῆται· ἔπειτα ἀνιστάμεθα κοινῇ πάντες,
“καὶ εὐχὰς πέμπομεν· καὶ, ὡς προέφημεν, παυ-
“σαμένων ἡμῶν τῆς εὐχῆς, ἄρτος προσφέρεται
“καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ· καὶ ὁ προεσὼς εὐχὰς ὁμοίως
“καὶ εὐχαριστίας ὅση δύναμις αὐτῷ ἀναπέμψει,
“καὶ ὁ λαὸς ἐπεφημεῖ λέγων τὸ ἀμήν· καὶ ἡ
“διάδοσις, καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστη-
“θέντων ἑκάστῳ γίνεται, καὶ τοῖς ἐπαρῆσι διὰ
“τῶν διακόνων πέμπεται. Οἱ εὐπορεῖντες δὲ καὶ
“βεβλόμενοι, κατὰ προαίρεσιν ἑκάστος τὴν ἑαυτοῦ,
“ὃ βέλεται δίδωσι· καὶ τὸ συλλεγόμενον παρὰ
“τῷ Προεσῶτι ἀποτίθεται· αὐτὸς ἐπικερεῖ ὀρ-
“φανοῖς τε καὶ χήραις, καὶ τοῖς διὰ νόσον ἢ ἄλ-
“λην αἰτίαν λειπομένοις, καὶ τοῖς ἐν δεσμοῖς ἔσι,
“καὶ τοῖς παρεπιδήμοις ἔσι ξένοις, καὶ ἀπλῶς
“πᾶσι τοῖς ἐν χρεῖᾳ ἔσι κηδεμῶν γίνεται· τὴν δὲ
“τῇ ἡλ'ε ἡμέραν κοινῇ πάντες τὴν συνέλευσιν
“ποιῶμεθα, ἔπειδ' ἂν πρώτη ἔσιν ἡμέρα, ἐν ᾗ ὁ
“Θεὸς τὸ σκότος καὶ τὴν ὑλὴν τρέφῃς, κόσμον

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βελιγράδ

Ποίαν λοιπὸν ἀπολογίαν θέλει δώσῃ ὁ Πάππας, ὁ ὁποῖος, ἐναντίον εἰς τὰ Φανερά λόγια τῆς διαταγῆς ταύτης, ὑπερεῖ τὰς λαϊκὰς ἀπὸ τὸ ποτήριον, μερίζων εἰς αὐτὰς μόνον τὸν ἄρτον; (*) Ἡ Ἀγία Εὐχαριστία προξενεῖ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς Χριστοῦ.

“ἐποίησε· καὶ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἡμέτερος Σωτὴρ, “τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐκ νεκρῶν ἀνέστη,· καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἰεσῖνος: πρέπει δὲ νὰ σημαίωσμεν ἐντεῦθεν, ὅτι εἰς τὰς χρόνας τῆς Θείας τῆς Πατρὸς ἡ σύναξις τῶν πιστῶν ἐγένετο κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν· ὅτι κατὰ πᾶσαν σύναξιν ἀνεγίνωσκον ἐκ τῆς Παλ. καὶ Νέας Διαθ.: ὅτι μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἐδίδουσε τὸν λαὸν ὁ Ἐπίσκοπος· ὅτι μετὰ τὴν διδασκίαν ἐγένετο προσευχὴ κοινὴ, ἑκατα ἡ ἱερουργία τῆς μυστηρίᾳ, ἐκτὸς ἐπὶ μετὰλαμβάνον ὅχι μόνον οἱ παρόντες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπόντες.

(*) Οτι πρέπει πάντες ἐξ ἡμῶν οἱ πιστοὶ νὰ κοινωνῶσι καὶ κατὰ τὰ δύο εἴδη τῆς μυστηρίᾳ, γίνεται Φανερόν ἀπὸ τὴν διαταγὴν τῆς Χριστοῦ, ἀπὸ τὰ λόγια τῆς Ἀποστόλου, Α. Κορινθ. 10, 16. 21. καὶ κεφ. 11, 23—26. ἀπ’ αὐτὸν τὸν ὁρῶν λόγον, ὅστις πᾶσι, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ᾖ ἡμεῖς ἀδελφία διαφορά κατὰ τὸ μεταξὺ Ἱερέως καὶ Λαϊκοῦ, κατὰ τὸ Α. Κορινθ. 10, 17. Γαλ. 3, 28., καὶ Ἐφεσ. 4, 4., καὶ τελευταῖον ἀπ’ αὐτὴν τὴν πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας. Αὕτη ἐκ τῆς κατὰ τῶν Ἀποστόλων μέχρι τῆς σήμερον ἔδωκε καὶ δίδει τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον ἐπίσης εἰς τὰς λαϊκὰς, καθὼς καὶ εἰς τὰς Κληρικὰς: καὶ αὐτῇ τῶν Λατικῶν ἡ Ἐκκλησία κατὰ μέρος, μετέδιδεν ἐπίσης τὴν εὐχαριστίαν εἰς ὅλους καὶ κατὰ τὰ δύο εἴδη μέχρι τῆς Χιλιόσῃ Διακοσιοῦ ἔσκε, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ Λινδάνος Πανοπλ. Βιβλ. 2, κεφ. 56. καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν δυτικῶν. Ἐκ τῶν ὁποίων φαίνεται, πόσον ἔστιν ἀνίσχυρος ἡ αἰτία τῆς καταργήσεως αὐτῆς τῆς παλαιᾶς ἔδωκε, τὴν ὁποίαν προφασίζετα ὁ Λιράγος, ὅτι τὴν ἐξήγησεν τῆς ἐνδεκάτης κεφ. τῆς Α. πρὸς Κορινθ. νῦν δὲ (λέγει) δίδεται μόνον ὑποκάτω εἰς ἓν εἶδος ἡ εὐχαριστία propter periculum effusionis Sanguinis διὰ τὸν κίνδυνον τῆς ἐκχύσεως τῆς αἱματός. Ἀλλ’ ὡς καὶ Λιράνε, ὃν ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐφοβήθη αὐτὸν τὸν κίνδυνον χιλιᾶς διακοσίας χρόνοι, ἔδειξε μὲ τῆτο ὅτι δὲν ἦτον ὁ κίνδυνος τόσο μίγας, ὥστε νὰ καταργήσῃ παλαιὴν ἐκτὸς Ἐκκλησίας.

Χριστῷ. Πᾶς ἕνας Χριστιανὸς πρέπει νὰ πιστεύῃ ἀδιζήλως, ὅτι εἰς τῆτο τὸ μυστήριον δὲν λαμβάνει ψιλὸν ἄρτον καὶ ψιλὸν οἶνον, ἀλλὰ μεταλαμβάνει, ὑποκάτω εἰς τὸ εἶδος τῷ ἡγιασμένῳ ἄρτε, τὸ ἀληθὲς σῶμα τῷ Χριστῷ, τὸ ὁποῖον προσηνήχθη δι' ἡμᾶς ἐπὶ τῷ σταυρῷ, καὶ κατεκλάσθη ὡς ἄρτος διὰ τῶν διαφορῶν παθημάτων· καὶ ὑποκάτω εἰς τὸ εἶδος τῷ ἡγιασμένῳ οἶνῳ, τὸ ἀληθὲς αἷμα τῷ Χριστῷ, τὸ ὁποῖον ἐξεχύθη ἀπὸ τὴν παναγίαν αὐτῷ πλευράν, καὶ μᾶς ἐκαθάρισεν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Διότι ὁ Χριστὸς εἶπε πρὸς τὰς μαθητάς, ὅταν ἔδιδεν εἰς αὐτὰς τὸν ἄρτον: τῆτό ἐστι τὸ σῶμα μου· καὶ ὅταν ἔδιδε τὸν οἶνον: τῆτό ἐστι τὸ αἷμα μου. Ἐπομένως γίνεται, ὁ μεταλαμβάνων τὴν ἀγίαν Εὐχαριστίαν, ἐν πνεύμα μὲ τὸν Χριστόν· καθὼς αὐτὸς λέγει: “ὁ τρώγων με τὴν σάρκα καὶ πίνων με τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ.”, Ἰωάν. 6, 56. Ὁ σκοπὸς τῷ Σωτῆρος, ὁπότεν διέταξε τῆτο τὸ μυστήριον, ἦτον (καθὼς μᾶς διδάσκεισιν αἱ Εὐαγγελισαὶ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος) διὰ νὰ ἐνδυμώμεθα ἀδιαλείπτως, εἰς ταύτην τὴν ἱερὰν τελετὴν, ὅλας αὐτῷ τὰς εὐεργεσίας, καὶ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποῖαν ἔδειξε πρὸς ἡμᾶς, μὲ τὸ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ, καὶ νὰ προξενήσῃ εἰς ἡμᾶς, διὰ τῷ ἰδίῳ θανάτῳ, τὴν χάριν τῷ Θεῷ, καὶ τὴν αἰώνιον μακαριότητα: “τῆτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὅσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τῆτον, καὶ τὸ ποτήριον τῆτο πίνετε, τὸν θάνατον τῷ Κυρίῳ καταγγέλετε.” Ἀπὸ δὲ ταύτην τὴν ἀνάμνησιν, ὅταν γίνεται μὲ καθαρὰν πίσιν, γεννῶνται αἱ σωτηριώδεις ὠφέλειαι: ἦγεν ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τὸ δικαίωμα τῷ νὰ κληρονομήσωμεν τὴν αἰώνιον ζωὴν. Διότι, ὅτις λαμβάνει τὸν Χριστόν, λαμβάνει συνάμα μὲ αὐτὸν ὅλην

Διὰ τί
διετάρχ-
θη ἡ Εὐ-
χαρι-
στία;

τῆς χάριτος τὴν πηγὴν: “ἐάν μὴ φάγητε τὴν
 “σάρκα τῆς Υἱοῦ τῆς ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτὸ τὸ
 “αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς,” λέγει ὁ Χρι-
 στός, Ἰωάν. 6, 53.

§. 35.

Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, ἢ ὅτως
 ἐκ τῆς ἀρετῆς ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τῆς ποτιρίας πι-
 νέτω Α. Κορινθ. 11, 28.

Πῶς
 πρέπει
 νὰ προε-
 τοιμά-
 ζεται
 τις διὰ
 τὴν με-
 τὰ τὴν Εὐ-
 χαρισ-
 τίας;

Διὰ τὴν μεταλάβησιν αἰζῶς τὴν ἀγίαν Εὐχα-
 ριστίαν, ἀνάγκη εἶναι νὰ προετοιμασθῇ, καθὼς τὴν με-
 πρέπει. Ἡ προετοιμασία αὕτη ὑφίσταται, κατὰ τὴν με-
 τὰ τὰ λόγια τῆς Ἀποστόλου, εἰς τὴν νὰ δοκιμάσῃ τὸν
 ἑαυτὸν τε: πρέπει δηλαδή νὰ ἐξετάζωμεν, ὅποια
 εἶναι ἡ διαγωγὴ ἡμῶν· ὅποιαν φροντίδα ἔχομεν
 διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, καὶ τίνι
 τρόπῳ πληρῶμεν τὰ καθήκοντα, τὰ ὅποια ὑπεσ-
 χέθημεν εἰς τὸν καιρὸν τῆς Βαπτίσματος. Ἄν
 εὐρωμεν, ὅτι παρέβημεν εἰς πολλὰ τὰς ἐντολὰς
 τῆς Θεοῦ: πρέπει νὰ λυπηθῶμεν ἐκ καρδίας, καὶ
 νὰ ὁμολογήσωμεν ἑαυτὸς ἀξίως τῆς Θεοῦ ὁργῆς,
 νὰ φανερώσωμεν τὴν πληγὴν διὰ τῆς ἐξομολογή-
 σεως εἰς τὸν ἱερέα. Πρέπει δὲ νὰ συλλογισθῶμεν
 ἐν ταύτῃ καὶ τὴν ἀνεξιχνίαστον εὐσπλαγχνίαν τῆς
 Θεοῦ πρὸς τὸν ἁμαρτωλόν, καὶ νὰ θαρσῶμεν εἰς
 αὐτήν, πιστεύοντες ἀδυσάκτως, ὅτι ἡ ἀξιωμαθία
 τῆς Χρυσῆς καὶ ὁ πολῦτιμος αὐτῆς θάνατος εἶναι
 ἱκανοὶ εἰς τὸ νὰ μᾶς καθαρίσωσιν ἀπὸ τὰς ἁμαρ-
 τίας, καὶ νὰ μὴ μᾶς ἀφήσωσιν ἔξω ἀπὸ τὴν
 Διαθήκην τῆς χάριτος. Τοιαύτην ἐσωτερικὴν
 γνῶσιν, ἠνωμένην μὲ τὴν φανεράν ὁμολογίαν,
 ἀπαιτεῖ παρ’ ἡμῶν ἡ Ἐκκλησία, ὅταν μεταλαμ-
 βάνωμεν τὴν Θεοῦ εὐχαριστίαν· τὴν ὅποιαν κοι-
 νωνῶμεν λέγοντες τέτα τὰ λόγια: πιστεύω

Κύριε, καὶ ὁμολογῶ, ὅτι σὺ εἶ ἀληθῶς ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τῆ Θεᾶς τῆ ζῶντος, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλὸς σῶσαι, ὃν πρῶτός εἰμι ἐγώ. Καὶ διὰ τῆ το πρέπει νὰ ἐμποδίζονται ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆ το οἱ ψευδοχριστιανοί, οἱ φανεροὶ ἀσεβεῖς καὶ ἀπωλεσμένοι ἁμαρτωλοὶ: καθὼς μᾶς διδάσκει τὸ Εὐαγγέλιον, ὅταν λέγῃ: “μὴ δῶτε τὸ ἅγιον “ τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλητε τὰς μαργαρίτας ὑμῶν “ ἐμπροσθεν τῶν χοίρων* μήποτε καταπατήσω- “ σιν αὐτὰς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν,, Ματθ. 7, 6. Ὅταν ὅμως οἱ τοῖτοι ἀνόσιοι κατατολμῶσι νὰ μεταλαμβάνωσι τῆτο τὸ μυστήριον, ἐπισπῶσιν εἰς ἑαυτὰς διὰ τῆς μεταλήψεως περισσotέραν ὀργὴν καὶ καταδίκην, ὡς καταφρονητὰί τῆς ἀγιότητος τῆ Κυρίως: “ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναζήσας, “ κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ “ σῶμα τῆ Κυρίως,, Α. Κορινθ. 11, 29. Ἄν θεωρήσωμεν τὰς μεγάλας ὀφελείας τῆς μεταλήψεως τῆς Εὐχαριστίας, καὶ τὸ πλῆθος τῶν εὐεργεσιῶν τῆ Χριστοῦ: πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι χρεω- σῆς ὁ χριστιανὸς νὰ μεταλαμβάνῃ συνεχῶς τὸ Θεῖον τῆτο μυστήριον. Οἱ χριστιανοὶ τῆς παλαιᾶς Ἐκκλησίας μετελάμβανον τὴν ψυχικὴν ταύτην τροφήν καθ’ ἑκάστην ἐβδομάδα: καὶ δὲν ἐγένετο πο- τὲ λειτεργία, χωρὶς νὰ ᾔσαν παρόντες κοινω- νοί (*). Εἰς τὰς μετέπειτα χρόνους μετελάμβα-
νον

(*) Ἰδὲ Ἰακώβον τὸν Μάρτυρα, τῆ ὁποῖα τέλῳγία ἐσημειώ- σαμεν ἀνωτέρω εἰς τὴν τετάρτην (*) τῆ 34. §. Αὐτὸς ὁ Θεὸς Πατὴρ ἠκρυβέν ἐν ἔτα 140. Κατ’ ἄλλας ὁμοῦ καιρὸς καὶ τόποι ἐγένετο περισσotέρις φοραῖς τῆς ἐβδομάδος, ἢ Θεῖα λει- τεργία. Ἀπὸ τὴν 118. ἐπιστολὴν τῆς Ἀνγκλίας πρὸς Ἰακώβον φαίνεται νὰ ἐγένετο δις τῆς ἑβδομάδος: ἦσαν σαββαίτη καὶ κυριακῇ. Τρεῖς δὲ κατὰ τὸν Ἐπιθάνιον Κύριος περὶ πέντε, σελ.

νον τ' ἐλάττειον κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς (*).
Τὸ εὐσεβὲς τὲτο παράδειγμα τῆς παλαιᾶς Ἐκ-
κλησίας πρέπει νὰ μιμᾶμεθα καὶ ἡμεῖς, διὰ νὰ

Κ 3

μὴ

465. 466: ἦγον τετραίδι, 'παρασκευῇ, καὶ κυριακῇ. Τε-
τράκις δὲ κατὰ τὴν μέγαν Βασίλειον ἐπιστ. πρὸς Καισαρ. Πα-
τρικ.: ἡμεῖς μέντοιγε τέταρτον καὶ ἑκάστην ἐβ-
δομάδα κοινωνοῦμεν· ἐν τῇ κυριακῇ, ἐν τῇ τετρα-
δί, καὶ ἐν τῇ παρασκευῇ, καὶ τῷ σαββάτῳ,
καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, εἰάν ἡ μνήμη μάρτυ-
ρος τινός. Καὶ ἡ κατὰ σάββατον λατურγία ἦτον κοινὴ εἰς
ὕλας σχεδὸν τὰς Ἐκκλησίας τῆς Οἰκουμένης, πλην τῶν ἐν Ἀλε-
ξανδρίᾳ καὶ Ῥώμῃ: καθὼς λέγει ὁ Συγκράτης Βιβλ. 5. κεφ.
22., καὶ ὁ Νικηφόρος Βιβλ. 12. κεφ. 34. Ἀ'δωκχὲ δὲ πάλιν
ἐλαττέραν καὶ ἡμέραν: ἴδε τὸν μέγαν Βασίλειον αὐτ.
Κυπριανὸν περὶ τῆς κυριακῆς προσηχ. σελ. 268. Εὐσέβιον
Εὐαγγελ. ἀποδ. βιβλ. 1. κεφ. 10. Ἀμβρόσιον, βιβλ. 5.
περὶ μυτηρ. κεφ. 4. Αὐγουστίνου ἐπιστ. 118. καὶ τὸν Χρυσόστο-
μον, ὁμιλ. 17. εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ. ὅπε λέγει: τί; ἡμεῖς
καὶ ἑκάστην ἡμέραν εὐπροσφύρομεν; προσφύρο-
μεν μὲν, ἀλλὰ ἀνυπόμνησιν ποιῶμενοι τῷ θανάτῳ
Χριστοῦ.

(*) Καὶ νῦν ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια τῇ νὰ λειτουργῶμεν καὶ
ἐκάστην ἡμέραν, νὰ κοινωνοῦμεν δὲ τετράκις μόνον τῷ ἔτει. Ὁ
Χρυσόστομος λέγει, ὅτι, εἰς τὸν καιρὸν αὐτῷ, πολλοὶ μετε-
λάμβανον ἅπασι τῷ ἑνιαυτῷ, ἄλλοι δὲ δις, ἄλλοι δὲ πάλαις,
Ὁμιλ. αὐτ.: κατηγορεῖ δὲ ἐκείνας, ὅσοι σχολάζοντα χρόνος
ἀπαραίτητον τὸ νὰ κοινωνῶσι κατὰ τὰς διωρισμένους τέτας και-
ροὺς τῷ χρόνῳ, ὅπως ποτὲ καὶ ἂν ἦτον ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς
των: ἂν ἐπιτεῖ ὁ τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς καιρὸς,
τῶν ἐπιφανίων ἡμέρα. οἷος αὖ ἢ τις, μετέχει τῷ
μυτηρίῳ Ὁμιλ. 3. εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ. σελ. 608. καὶ ἄλ-
λαχὰ λέγει: ἀποδέχομαι ἔτε τὲς ἅπασι μετέχον-
τας, ἔτε τὲς πολλὰς, ἔτε τὲς ὀλίγας, ἀλλὰ
τὲς μετὰ καθαρῶ συνειδότος κτ. Ὁμιλ. 122. τόμ. 5.
σελ. 809.

μη φαίνεται, με τὴν σπάνιον μετάληψιν τῆ μυ-
σηρίε, ἡ ψυχρότης τῆς ἡμετέρας καρδίας πρὸς
τὸν Χριστὸν.

§. 36.

Περὶ
ἐξομο-
λογή-
σεως,

Η ἐξομολόγησις εἶναι μυσηρίον, εἰς τὸ ὁποῖον
συγχωρεῖνται ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τῆ ἱερέως
αἱ ἁμαρτίαι εἰς τὲς πιστὲς· ὁπόταν ἔτοι τὰς
ὁμολογήσωσιν εἰλικρινῶς, καὶ πισεύοντες
ἀδιστάκτως εἰς τὴν ἀξιολογίαν τῆ Χρυσῆ.

“Εὖν ἔπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν ἐκ ἔχομεν, ἑαυ-
“ τὲς πλανῶμεν· καὶ ἡ ἀλήθεια ἐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.”
Α. Ἰωάν. 1, 8. Ὅταν λοιπὸν ὁ χριστιανὸς, ἀφ’
ἐ καθαρισθῇ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, διὰ τῆ βαπ-
τίσματος, καὶ ἐμβῇ εἰς τὴν Διαθήκην τῆς χά-
ριτος τῆ Θεῆ, πέσῃ πάλιν εἰς ἁμαρτίαν· δὲν μέ-
νει πλέον εἰς αὐτὸν ἄλλο μέσον διὰ τὴν ἀνάκλησιν
τῆς χάριτος τῆ Θεῆ καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας, πά-
ρεξ ἡ μετάνοια καὶ ἡ ἐξομολόγησις· ἡ ὁποία εἶναι ἡ
θεραπευτικὴ τῶν πληγῶν τῆς ψυχῆς. Ἡ ἀληθὴς ὁμολο-
για μετάνοια πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ ἔχῃ τὰ ἐπόμενα·
πρῶτον, τὴν ὁμολογίαν τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν.
δεύτερον, τὸ νὰ κατηγορήσῃ ὁ ἁμαρτωλὸς
τὸν ἑαυτὸν τῆ ἐνώπιον τῆ Θεῆ· τρίτον, τὸ
νὰ συλλογισθῇ τὴν εὐσπλαγχνίαν τῆ Θεῆ
ὁ ὁποῖος δὲν ἀποβάλλει τὸν μετανοῶντα ἁμαρτω-
λὸν, ἀλλὰ θέλει τὴν ἐπιστροφὴν καὶ ζωὴν τε· κα-
θὼς μᾶς διδάσκει τὸ Εὐαγγέλιον, μετὰ τὸ παρὰ-
δειγμα τῆ ἀσώτου Τιῆ, καὶ τῆ πλανεθέντος προ-
βάτης· τέταρτον, νὰ πισεύῃ ἀδιστάκτως, ὅτι
ὁ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπέθανεν
ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ὅτι ἐπροξένησε διὰ τῆ ἰδίας θα-
νάτου τὴν χάριν τῆ Οὐρανίου Πατρὸς εἰς ὅλους ἐκεί-
νους.

Πόσα ἁ-
μαρτίαι
κατένε-
ται εἰς
τὴν ἀ-
ληθῆ
μετάνο-
iam;

νης, ὅσοι ἔλπιζον καὶ πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν·
πέμπον, νὰ λάβῃ βεβαίαν ἀπόφασιν νὰ
διορθώσῃ τὸν ἑαυτόν τε, καὶ νὰ ἀλλάξῃ
ζωὴν. Αὐτὰ εἶναι τὰ σημεῖα τῆς ἀληθοῦς ἐξο-
μολογήσεως· ἡ ὁποία πρέπει νὰ γίνεται ἐνώπιον
Ιερέως: πρῶτον, διὰ νὰ λάβῃ ὁ ἐξομολογούμενος
παρὰ τῷ Ιερέως πνευματικὴν ὁδηγίαν καὶ συμβε-
λὴν, τίνι τρόπῳ πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃ· δεύτερον,
διὰ νὰ ἐξαγγεῖλῃ ὁ Ιερεὺς εἰς τὸν μετανοῶντα
ἁμαρτωλὸν τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ἐν ὀνόματι
τῷ Χριστῷ, καὶ νὰ τὸν βεβαιώσῃ ἐκ τῷ Εὐαγγε-
λίᾳ περὶ τῆς Θεῆς εὐσπλαγχνίας, καὶ ὅτι ἔχει
ἐλπίδα σωτηρίας. Ἡ ἐξομολόγησις τῶν ἁμαρ-
τιῶν δὲν πρέπει νὰ γίνεται μὲ λόγους γενικὰς, ἀλ-
λὰ μὲ ἀκριβῆ καὶ διωρισμένα σημεῖα τῆς ἁμαρ-
τίας (*), τῆς ὁποίας ἔνοχος εἶναι ὁ ἐξομολογόμε-
νος:

Διὰ τί
πρέπει
νὰ ἐξο-
μολο-
γώμεθα
ἐνώπιον
Ιερέως;

K 4

vos:

(*) Ο σκοπὸς τῆ Πανιερωτάτης ἡμῶν Συγγραφέως δὲν εἶναι,
ὅτι πρέπει νὰ ἀνακλύψωμεν εἰς τὸν Ιερέα ὅλας τὰς περιστά-
σεις τῆς ἁμαρτίας, τὰ πρόσωπα, φέρ' αἰτῶν, μὲ τὰ ὁποῖα ἔγινεν
ἡ ἁμαρτία, τὸν τρόπον, καὶ τὰ τοιαῦτα: ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ
Φανερώσωμεν τὸ ἄδὸς τῶ ἁμαρτήματος· καὶ ὅχι νὰ ἐγκώμεθα
εἰς λόγους γενικὰς· παραδόχματος χάριν, ἂν ὁ ἀδελφομίκτης
ἐπὶ ἀπλῶς, ἐξομολογούμενος, ὅτι ἡμάρτησε μὲ γυναῖκα, αὐ-
τὸς ἐξηγούρυσεν τὴν ἁμαρτίαν αὐτῷ μὲ λόγους γενικὰς· καὶ ὁ
Ιερεὺς ἂν δὲν τὸν ἐρωτῇ περισσότερο, δὲν θέλει δύνασθαι νὰ
τὸν θεραπεύσῃ. Διότι, ἀγκυλὰ ἔλαβ' ἀπὸ τοῦ νόμον μί-
ξεις εἶναι ἁμαρτία: διαφέρει ὅμως πολὺ τὸ νὰ πράξῃ τις τῷ-
το ἢ ἐκείνο τὸ ἄδὸς· ἐντεῦθεν καὶ ἡ διαφορὰ τῶν ἐπιτιμίων κα-
τὰ τὴν διαφοράν τῶ ἁμαρτήματος· καὶ ἡ μὲν πορνεία ἐπιτι-
μῶται ἐν 7. ἡ δὲ μοιχεία 15. ἡ δὲ ἀδελφομιξία 20. ἴδε τὸν
μέγαν Βασίλειον περὶ τίτλ. καὶ χρόν. ἁμαρτημάτων. Σύμ-
φωνοι μὲ τὸν Συγγραφέα περὶ τῆς αἰτίας καὶ Μητρώφης ὁ
Κριτόπικλος ὁμολογ. τῆς Ἀνατολ. Ἐκκλησ. κεφ. 10: “ἐρω-
τῶσι μὲν (λέγει) αἱ ἀκροαταὶ τῆς τῶν ἁμαρ-
τημάτων ἐξομολογήσεως κατ' εἶδος τὰ ἁμαρτή-
ματα,

vos: διότι αἱ κρυπταὶ καὶ ἀφανεῖς πληγαὶ δὲν θεραπεύονται· καὶ ἐξαρέτως· διότι αἱ ἁμαρτίαι δὲν ἐξομολογῶνται εἰς ἄνθρωπον, ἀλλ' εἰς τὸν Θεόν, τὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφρὸς· καὶ πρὸς τέτοις δὲν πρέπει νὰ αἰσχυνάμεθα νὰ φανερώσωμεν εἰς ἄνθρωπον ἐκείνην τὴν ἁμαρτίαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐφοβήθημεν νὰ πράξωμεν ἐνώπιον τῶν ἀγιοτάτων ὀφθαλμῶν τῆ Θεῆ. Ἡ ἐξομολόγησις πρέπει νὰ γίνεταί, ὡς αἱ μᾶς τύπτει ἡ συνείδησις διὰ καμμίαν ἁμαρτίαν· ἢ καὶ ὡς αἱ προετοιμαζόμεθα εἰς τὴν Θεῶν κοινωνίαν. Ἐπειδὴ δὲ, καθὼς ἐπομεν ἀνωτέρω, τὰ ἁμαρτήματα εἰς τὴν ἐξομολόγησιν συγχωρῶνται παρὰ Θεῆ εἰς μίνας ἐκείνας, ὅσοι πιστεύουσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀποθανόντα διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν: ἐπομένως ἡ ἐξομολόγησις ἐκείνων, ὅσοι δὲν πιστεύουσιν εἰς τὸν Σωτῆρα, δὲν εἶναι ἀληθὴς ἐξομολόγησις.

§. 37.

Περὶ Ἱερωσύνης.

Τὸ ἀξίωμα τῆς Ἱερωσύνης εἶναι μυσῆριον, εἰς τὸ ὅποιον, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καθιεροῖ διὰ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Διακόνων (*) τὸ ἐκλεχ-

ματα, καὶ τὴν τέτων ποιότητα, ἵνα τὸ πρόσφορον φάρμακον ἐπάξωσι τῷ νοσούντι· ἐπεὶ καὶ ἱατροὶ ἐκ τῶν θεραπεύσειεν οἰονδήποτε νόσημα, μὴ κατανοήσας πρότερον τὸ ποῖον τῆ νοσήματος: ἡμῖν δὲ καὶ τὰ πρόσωπα, μεθ' ὧν ἡ ἁμαρτία ἐπράχθη, τόντε τρόπον καὶ τόπον· περιτλὸν γὰρ τῆτο, καὶ λίαν πονηράν ὑπόληψιν τῷ πολυπραγμονεῖντι καὶ περιεργαζομένῳ προσάπλιν ..

(*) Τὸ ὄνομα τῶν Διακόνων ἐνταῦθα λαμβάνεται πλατύ-τρον, καὶ ὅσον σημαίνει καὶ αὐτὲς τὰς Ἐπισκόπους.

ἐκλεχθῆν ἐπιτίθειον μέλος εἰς τὴν αὐτὴν
διακονίαν· διὰ τὰ ἱερεργή τὰ μυσῆρια, καὶ
τὰ ποιμαίνειν τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ.

Εἵπομεν ἀνωτέρω §. 29: ὅτι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν,
ἣτις εἶναι μία καλῶς ἰδυνομένη κοινότης, εὐρίσκει-
ται μία Ἐκκλησιαστικὴ διακονία. Εἰς ταύτην τὴν
Πνευματικὴν διοίκησιν ἐκλέγει ἡ Κοινότης, καὶ
διὰ τῆς Κοινοῦτος αὐτὸς ὁ Κύριος, ἕνα μέλος
ἄξιον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ᾔηται πρῶτον
ἀνεπιλήπτε διαγωγῆς* καὶ δεύτερον διδακ-
τικὸς (*). Ὁ Ποιμὴν τῆς Κοινοῦτος τοῦ Χριστοῦ
πρέπει νὰ ᾔηται, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος, Α. Τι-
μόθ. 4, 12: “τύπος τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀγα-
“τροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν Πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν
ἀγνείᾳ,· καὶ, Β. Τιμόθ. 4, 2: νὰ κηρύττῃ
τὸν λόγον, νὰ ἐφίσταται εὐκαίρως, ἀκαί-
ρως· νὰ ἐλέγχῃ, νὰ ἐπιτιμᾷ, νὰ παραλα-
λῇ ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. Με-
τὰ τὴν τοιαύτην ἐκλογὴν χειροτονεῖται εἰς ἱερεῖς
ἀπὸ τῶν πρώτων Ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας, ὁποῖοι
εἶναι οἱ Ἐπίσκοποι· ἢ εἰς Ἐπίσκοπον ἀπὸ τῶν λοι-
πῶν Ἐπισκόπων. Ἡ χειροτονία γίνεται διὰ τῆς
ἐπικλήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ τῆς ἐπιθέ-
σεως τῶν χειρῶν, ἐνώπιον τῆς Κοινοῦτος, ἢ ὁποῖα
ἐκφωνεῖ τὸ ἄξιον. Ἐλαβε δὲ τὴν ἀρχὴν αὐ-
τῇ ἢ διὰ τῆς χειροθεσίας καθιέρωσις ἐκ τοῦ καιροῦ
τῶν Ἀποστόλων, καὶ διέμενε μέχρις ἡμῶν ἀδιακό-
πως. Οὕτω λέγει, Πράξ. 14, 23: “χειροτο-
“νήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ’ Ἐκκλη-
“σίαν, προσευξάμενοι μετὰ ἱερῶν, παρέθεντο
“αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ.· Περὶ δὲ τῶν καθηκόντων
τῶν Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας ἐλαλήσαμεν εἰς

(*) Α. Τιμόθ. 3, 2. Ἐντρίκη Βιβλιοθήκη Βερολίνης

τὸτο τὸ μέρος §. 29. Ἐντεῦθεν ἔπεται: πρῶτον, ὅτι ὅσοι δὲν καθιερώθησαν διὰ χειροθεσίας, δὲν δύνανται μήτε μυστήρια καὶ ἱερουργῶσι, μήτε καὶ διδάσκωσιν ἐπὶ Ἐκκλησίας· δεύτερον, ὅτι χρεώσῃ ὁ Χριστιανὸς καὶ προσφέρει τιμὴν καὶ σέβας πρὸς τὰς Παιμένας τῆς Ἐκκλησίας, ἑξαρέτως δὲ πρὸς ἐκείνους, ὅσοι κοπιῶσιν “ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ,, Α. Τιμόθ. 5, 17. “ἵνα μετὰ χαρᾶς τὸτο ποίῳσι, “καὶ μὴ φονεύοντες,, Εἴβρ. 13, 17.

§. 38.

Περὶ
Γάμος. **Ο** Γάμος εἶναι ἱερὰ τελετὴ: εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἱερεὺς συνάπτει δύο πρόσωπα εἰς γάμον κοινωνίαν· καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν καὶ τὰς εὐλογίῃ.

Εἰς ταύτην τὴν τελετὴν πρέπει καὶ ἵνα δύο πρόσωπα, δηλαδὴ ἄρσεν καὶ θῆλυ: τὰ ὅποια θέλωσιν, ἐξ ἀγάπης τῆς πρὸς ἀλλήλους, καὶ συζευχθῶσιν εἰς γάμον ἀκώλυτον ἀπὸ τῶν νόμων. Ἀφ’ ἧς τὸς φέρουσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν (καὶ τὸτο, διὰ καὶ γίνεται ἐπὶ παρυσία πολλῶν μαρτύρων ὁ γάμος), τὸς συνάπτει γαμικῶς ὁ Ἱερεὺς· καὶ παρακαλεῖ μετ’ ὅλην τὴν κοινότητα τὸν Θεόν, διὰ καὶ χαρίστη εἰς αὐτὸς ἀγάπην, εἰρήνην, καὶ καρπὸν κοιλίας. Καὶ τοιοτρόπως γίνεται διὰ τῆς Ἱεροπραξίας, ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς τραπέζης ὁ ἀμοιβαῖος ἔτος δεσμός βεβαιώτερος· καὶ “τίμιος ὁ γάμος — καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος,, Εἴβρ. 13, 4. Διὰ τὸτο δὲν συγχωρεῖ κατ’ ἐξῆς πρόπον ὁ Χριστιανικὸς νόμος τὴν πολυγαμίαν: διότι “ἀπ’ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτὸς ὁ Θεός,, Μάρκ. 10, 6. διδάσκει δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὸς γαμικῶς συναπτομένους, λέγων: “ἕκαστος

“ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ὡς ἑαυτόν· ὡς ἑαυτόν· ἡ δὲ γυνή, ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα·,
Εἴθεσ. 5, 33.

§. 39.

Τὸ Εὐχέλαιον εἶναι ἱερὰ τελετὴ: εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἰέρεὺς ἀλείφει μὲ ἔλαιον, τὸν ἄσθενῆ, καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεόν, νὰ τὸν θεραπεύσῃ, καὶ νὰ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ.

Περὶ
Εὐχε-
λαίῳ.

Αὕτη ἡ τελετὴ ἐπιτελεῖται εἰς τὰ λόγια τῆς Ἀποστόλου Ἰακώβου: “ἄσθενεῖτις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τὰς Πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας· καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ’ αὐτόν, ἀλείψαντες αὐτόν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα· καὶ ἐγερεῖ αὐτόν ὁ Κύριος· καὶ ἁμαρτίας ἢ πεπονηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ·,” κεφ. 5, 14. 15.

§. 40.

Ἐξω ἀπὸ τὰ προειρημένα μυστήρια, ἔχει πρὸς τέτοις ἡ Ἐκκλησία παραδόσεις τινὰς καὶ συνηθείας: αἱ ὁποῖαι φυλάττονται, διότι συντελεθσιν εἰς βελτίωσιν τῶν ἡθῶν, διὰ τὴν εὐπρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας.

Περὶ
Παρα-
δόσεων καὶ
συνηθε-
ῶν.

Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διατάχθησαν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, ἡ καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν πολλὰ ἔθιμα, καὶ ἐφυλάχθησαν ἀπὸ ὅλην τὴν ἀγίαν Ἀρχαίότητα: ἀπὸ τὴν τήρησιν τῶν ὁποίων, ἀγκαλὰ δὲν ἐξήρτηται ἀναγκαίως ἡ σωτηρία ἡμῶν· ἔχουσιν ὅμας ἱκανὰς ὠφελείας· διὰ τὸ ὅποιον χρεώσμεν νὰ τὰ φυλάττωμεν μὲ σέβας. Τοιαῦτα

παραδόσεις, παραδείγματα χάριν, εἶναι: τὸ
 νὰ φορῶσιν οἱ ἱερεῖς ἑξάρετον εἶδος σεμνῆ ἐνδύμα-
 τος, ὅταν ἐπιτελῶσι τὴν Θεῖαν λατρείαν· τὸ νὰ
 ἀνάπλωται Φῶτα ἐν τῷ καιρῷ τῆς Θείας λατρεί-
 ας, εἰς σημεῖον τῆς διαπύρε· πίστεως· τὸ νὰ θυ-
 μιῶμεν μὲ λίβανον, εἰς σημεῖον τῆς πρὸς Θεὸν ἀνα-
 βανύσης προσευχῆς· τὸ νὰ προφέρεται ὁ ψαλμὸς,
 εἰς σημεῖον, ὅτι πιστεύομεν εἰς τὸν ἐν αὐτῷ σω-
 ραζίντα· τὸ νὰ ἀγιάζεται τὸ ὕδωρ εἰς ἀνάμνησιν
 τῆς Χρυσῆς, καὶ τῆς βαπτίσματος ἡμῶν· τὸ νὰ εὐ-
 λίζονται οἱ Θεοὶ ἱεροὶ μὲ σεμνὰς εἰκόνας, δια νὰ
 μιμῶμεθα τὰ πρωτότυπα, βλέποντες αὐτάς·
 τὸ νὰ εὐχαριζώμεν διαφόρους ἑορταίς, διὰ νὰ ἐνθυ-
 μιῶμεθα τὰς πρὸς ἡμᾶς τῆς Θεῆς ἐνεργεσίας, ἢ
 νὰ μνημονεύωμεν τὴν ζωὴν τῶν Ἀγίων ἀνδρῶν, καὶ
 νὰ παρακινώμεθα διὰ τούτου εἰς περισσότερον ζῆλον
 τῆς εὐσεβείας. Ταύτας καὶ ἄλλας παραδόσεις
 φυλάττει ἀγίως ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία: ἀποβάλλει
 ὁμῶς τὰς δεισιδαιμονίας, ἥγεν ἐκείνας τὰς παρα-
 δόσεις, ὅσαι, ἢ ἀντιφέρονται εἰς τὴν Θεῖαν Γρα-
 φὴν, ἢ εἶναι ἀγνωστοὶ εἰς τὴν Ἀγίαν Ἀρχαιοσύνην.

§. 41.

Περὶ
 ἀναστά-
 σεως τῶν
 νεκρῶν.

Ὅσοι ἐφύλαξαν τὴν πίσιν ἀμώμητον, καὶ
 ἐποίησαν τὰ ἀγαθὰ, θέλει ἀνασταθῶσιν εἰς
 ἀνάστασιν ζωῆς· ὅσοι δὲ ἐπραξαν τὰ Φῶλα,
 εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.

Ως μιλῆσαμεν μέχρι τῆδε περὶ πίστεως: πρέπει
 δὲ νῦν νὰ λαλήσωμεν συντόμως καὶ περὶ τῆς ἐλπί-
 δος. Εἶναι βέβαιον ἀναμφιβόλως (καθὼς ἐρρέθη
 Μαρ. Α. §. 12.), ὅτι, ὅστις φυλάξῃ μέχρι τέλους
 ζωῆς τὴν πίσιν ἀμώμητον, δὲν θέλει μένει χωρὶς
 ἀμοιβῆς: διότι ἡ πίσις ἀναφέρεται, κατὰ τὴν
 ὀνομασίαν αὐτῆς, εἰς τὸ μέλλον· καὶ αὐτὴ ἡ δι-
 κασισύνη, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι τῆς Θεῆς ἤθελε μα-
 ταιω-

ταιωθῶσιν· καὶ ὁ Θεὸς λόγος ἠθέλην ἦτον πλάσμα,
 ἀνὴρ ἀληθῆς Χριστιανὸς δὲν εἶχε βεβαιῶσαι ἐλπίδας
 νὰ ἀπολαύτῃ τὰ αἰῶνια ἀγαθὰ μετὰ θανάτου.
 Ἀλλ' ἐπεὶ δὴ ὁ ἀνθρώπος γυμνάζεται εἰς τὸ ἀγῶνα
 τῆς εὐσεβείας, ὅχι μόνον κατὰ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ
 καὶ κατὰ τὸ σῶμα· καὶ βαδίζει τὴν στενὴν ὁδὸν
 τὴν ἀγνοῶσαν εἰς τὴν ζωὴν· διὰ τῆτο χωρίζεται
 μὲν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα διὰ τὴ θανάτου, καὶ
 ὑπάγει εἰς τὴν φθορὰν· θέλει ὅμως ἀνασταθῇ εἰς
 τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως, καὶ θέλει πάλιν ἐνωθῇ
 μὲ τὴν ψυχὴν, “ἵνα κομίσῃται ἕκαστος τὰ διὰ τῆ
 “σώματος, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν, Β. Κο-
 ρινθ. 5, 10. ταῦτέσιν, ἢ διὰ νὰ γεῖν τελείως εὐ-
 δαίμων, ἢ διὰ νὰ καλοδῇ ἀνστηρῶς ὅλος ὁ ἀνθρώ-
 πος κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ σῶμα. Ἡ
 Ἀγία Γραφή μᾶς βεβαιῶσι σαφέστατα περὶ τῆς
 ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν. Οὕτω λέγει ὁ Χριστός,
 Ἰωάν. 5, 25: “ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχε-
 “ται ὥρα, καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται
 “τῆς φωνῆς τῆ Υἱοῦ τῆ Θεοῦ· καὶ οἱ ἀκούσαντες
 “ζήσονται, καὶ εἰχ. 29: “καὶ ἐκπορεύονται οἱ
 “τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς· οἱ δὲ
 “τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως,·
 Καθὼς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἀρχηγὸς τῆς ἡμετέ-
 ρας ἀναστάσεως, ἔτω θέλει γενῇ καὶ τελειωτὴς
 τῆς αὐτῆς· ὅτι “πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκού-
 “σονται τῆς φωνῆς τῆ Υἱοῦ τῆ Θεοῦ, Αὐτ. 28.
 Δὲν θέλει ὅμως ἀνασταθῶσιν μόνοι οἱ καλοὶ, ἀλλὰ
 καὶ οἱ κακοὶ· οἱ πιστοὶ μετὰ τῶν ἀπίστων· κατὰ
 τὰ προειρημένα λόγια τῆ Χρυσῆς: “καὶ ἐκπορεύ-
 “σονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν
 “ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν
 “κρίσεως,· Καὶ ἀγκαλὰ λέγει· ὅτι “ἔκ ἀναστή-
 “σονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει, ψαλμ. 1, 5. (*), καὶ

ὅτι

(*) Ἡ Ἑβραϊκὴ λέξις σημαίνει ὅχι μόνον τὸ ἀνίστασθαι

ὅτι ὁ πιστεύων “ εἰς κρίσιν ἔκ ἐρχεται, ἀλλὰ μετὰ
 “ βίβηκεν ἐκ τῆ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Ἰωάν. 5, 24
 τὸτο σημαίνει, ὅτι καθὼς οἱ ἀσεβεῖς θέλει με-
 ἀνασταθῶσιν, ἀλλ’ ἐκ εἰς ἀνάστασιν ζωῆς· ἔτω καὶ
 ἡ ἀνάστασις τῶν δικαίων δὲν θέλει ἦναι ἀνάστασις
 κρίσεως. Τίνι δὲ τρόπῳ θέλει γενῆ ἡ ἀνάστασις τῶν
 ἐφθαρμένων, καὶ μεταβληθέντος εἰς ἄλλο σῶματος
 ὁ ἀδελφεὸς ἡμῶν νῦν ἀδυνατεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ
 Διὰ τὸτο καὶ ἐκεῖνοι οἱ Ἑθνικοὶ Φιλόσοφοι, ἰχυ-
 ρογνωμόνες εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν ὑπολήψεις, καὶ
 ἢ μὴ συλλογιζόμενοι καθόλου τὴν παντοδυναμίαν
 τοῦ Θεοῦ, ἢ περιγράφοντες τὴν εἰς σενώτατα ὅρια.
 ἐχλεύαζον τὸν Παῦλον· ὁποῦντος τοῦ ἐδιδάσκει
 περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν, Πράξ. 17, 32. Ἀλλ’
 ἡμεῖς, ἔχοντες τῆς Θεῆς Γραφῆς τὴν ἀλήθειαν
 ὑπερέτερον ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον λόγον, πιστεύομεν
 ἀδυστάκτως τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν. Ἡμεῖς χρεω-
 σθῆμεν νὰ τὴν πιστεύωμεν· τὸ δὲ, ποῖα μέσση θέλει
 μεταχειριθῇ ἡ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ τε-
 λῇ τὴν ἀνάστασιν, δὲν εἶναι ἔργον ἡμέτερον.
 Αὐτὸς ἐδυνήθη νὰ παρᾶξῃ ἐκ τῆ μηδενὸς τὰ σύμ-
 παντα· καὶ πῶς δὲν θέλει δυνήθῃ νὰ τὰ ἐπανάρξῃ
 πάλιν εἰς τὸ πρότερον εἶδος, ἀφ’ ἧς μεταβληθῶ-
 σιν εἰς ἕτερον; Τοιαύτην ἀπόδειξιν μεταχειρίζε-
 ται ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὴν
 ἀφροσύνην ἐκείνων, ὅσοι διτάξουσιν περὶ τούτου· “ ἀλλ’
 “ ἐρεῖ τις, πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποῖω δὲ σώ-
 “ ματι ἔρχονται; ἄφρον, σὺ ὁ σπείρεις, ἔ ζωο-
 “ ποιῇται, εἰάν μὴ ἀποθάνῃ· καὶ ὁ σπείρεις, ἔ
 “ τὸ σῶμα τὸ γεννησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνόν
 “ κόκκον, εἰ τύχοι, αἴτε, ἥτινος τῶν λοιπῶν· ὁ
 “ δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε,

Α.

ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπλῶς ἱσχυρίζαι· ὅθεν προσφύετον ἠθέλη με-
 σαφραδῇ τὸ κῆτόν· ἔ σῆσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει.

Α. Κορινθ. κεΦ. 15, 35 — 38. Ἡ κοινὴ ἀνάστασις θέλει συμβῆ ὁμῶς μετὰ τὴν δευτέραν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ: διότι τότε “ἀποστελεῖ τὸς Ἀγγέλους αὐτοῦ “μετὰ σάλπιγγος Φωνῆς μεγάλης (οἱ ὅποιοι θέλει κρᾶζουσιν: ἐγείρεσθε οἱ νεκροὶ καὶ ἔρχεσθε εἰς κρίσιν (*)), “καὶ ἐπισυνάξουσιν τὸς ἐκλεκτοὺς “αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ’ ἁκρῶν ἑρᾶ- “νῶν ἕως ἁκρῶν αὐτῶν,, Ματθ. 24, 31. Εἰς τὴν Φωνὴν ταύτην τῆς Θεᾶς παντοδυναμίας, θέλει ἐγερθῶσιν ὡς ἐξ ὑπνῶσλοι οἱ νεκροὶ, καὶ θέλει ἀρ- παγῶσιν “ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου, “εἰς αἴρα,, Α. Θεσσαλ. 4, 17. καὶ θέλει παρα- σταθῶσιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Χριστοῦ. Ὅσοι τότε ευ- ρεθῶσιν ἐτι ζῶντες, δὲν θέλει ἀποθάνουσιν, ἀλλὰ θέλει πάθωσι μίαν ἀπροσδόκητον καὶ θαυμασίαν ἀλλοίωσιν: “πάντες μὲν ἔ κοιμηθήσμεθα, πάν- “τες δὲ ἀλλαγησόμεθα,, Α. Κορινθ. 15, 51. Πε- Τίνα ριγρᾶφει τὴν μυηριώδη ταύτην ἀλλοίωσιν, τὸ τρόπον Σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ἔσθες: “σπείρεται ἐν φθορᾷ, θέλει “ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, θέλει μετα- “ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀδενείᾳ, ἐγεί- βληθῶ- “ρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγεί- μεν με- “ρεται σῶμα πνευματικόν: — δεῖ γάρ τὸ φθαρ- τὰ τὴν “τὸν τῆτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνη- ἀνάστα- σιν; “τὸν τῆτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν,, Α. Κορινθ. 15, 42 — 44. 53. Θέλει ᾗναί λοιπὸν τὰ σώματα τῶν δικαίων, πρῶτον, ἀφθαρτα καὶ ἀθάνατα ἦγεν

(*) Τὰ αὐτὰ σχεδὸν λόγια ἀποδίδει καὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς σολύμων εἰς τὸν Ἀγγελον, ἐξηγῶν τὸ Α. Θεσσαλ. 4, 16: ἀρχάγγελος προσφωνεῖ καὶ λέγει τοῖς πᾶσιν· ἰεγείρεσθε εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου· ἰδε κατηχ. 15. ἀριθμ. 21. Τὰ ἐποῖα ἀγκαλὰ δὲν εὐρίσκονται ἑστῶς εἰς τὴν Γραφήν: συνάγονται ὅμως ἐκ τοῦ Ματθ. 25, 6. καὶ τοῦ Α. Θεσσαλ. 4, 17. Ὅσοι Κεντρικὴ Βιβλιοθηκὴ Θεσσαλονίκης.

ἤγεν δὲν θέλει ποτὲ χωριθῶσι πλέον ἀπὸ τὴν
 ψυχὴν, μήτε θέλει δοκιμάσωσιν εὐδαιμονία ἀλλοίω-
 σιν· δεύτερον, δεδοξασμένα ἤγεν, ἐξολισμένα
 μὲ ὅλα τὰ χαρίσματα, θέλει ἔχωσι τὴν λαμ-
 πρότητα ἐνός ἀμαρτάντε καίλλας, εἰς μίαν ἐντελῇ
 ἡλικίαν: "τότε οἱ δίκαιοι ἐκμάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος
 "ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν,, Ματθ. 13,
 43. τρίτον, ἰσχυρὰ ἤγεν δὲν θέλει ὑπόκεινται εἰς
 ἀβρῶσας ἢ παῖδη· δὲν θέλει δοκιμάζωσι μήτε τῆς
 νεότητος τὰς ἀδυναμίας, μήτε τὰς ἀδυναμίας τῇ
 γήρατος, ἀλλὰ θέλει ἦναι πάντοτε εὐφρῶσα, ὑγιή,
 καὶ εἰς τὴν αὐτὴν κατὰσασιν· τέταρτον, πνευ-
 ματικά ἤγεν τριαῦτα σώματα, ὥς νὰ μὴν
 ἔχωσι χρεῖαν ἀπὸ τροφῆς ἢ ἐνδύματα· ἀπὸ τὸν
 ὕπνον δι' ἀνάπαυσιν, ἢ ἀπὸ τὸν αἶρα διὰ ἀναπνοήν,
 ἢ ἀπὸ τὸ Φῶς διὰ νὰ διακρίνωσι τὰ πράγματα:
 ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος θέλει ἦναι εἰς αὐτὲς Φῶς
 αἰώνιον Ἡσαΐας, 60, 19. (*) Ὡσαύτως δὲν
 θέλει ἔχωσι χρεῖαν μήτε ἀπὸ γάμον: "ἐν γὰρ
 "τῇ ἀναστάσει ἔτε γαμβρῶν, ἔτε ἐγγαμίζοντα·
 "ἀλλ' ὡς Ἄγγελοι τῷ Θεῷ ἐν ἄρῳ εἰσι,, Ματθ.
 22, 29. Ὡσαύτῃ θέλει ἦναι ἡ δόξα τῆς ἀναστά-
 σεως τῷ Τίῳ τῷ Θεῷ! (**) μετὰ τὴν ὁποίαν,
 ὅλοι οἱ ἀναστάντες θέλει παρασθῶσιν εἰς τὴν
 Θεῖαν κρίσιν (περὶ τῆς ὁποίας ἐλαλήσαμεν εἰς τῆ-
 το τὸ μέρος §. 25.)· καὶ μετὰ τὴν κρίσιν οἱ μὲν
 δίκαιοι θέλει λάβωσι τὴν πρέπεσαν ἀμοιβήν, οἱ
 δὲ ἄσεβεῖς θέλει κολαθῶσι.

§, 42.

(*) "Ἰδε καὶ Ἀποκαλύψ. 22, 5.

(**) "Ἦγεν τὴν ὁποίαν θέλει καὶ μὴ ὁ Τίς τῷ Θεῷ
 Ματθ. 24, 31.

§. 42.

Μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, οἱ μὲν δίκαιοι θέλει κληρονομήσωσι τὴν αἰώνιον ζωὴν, οἱ δὲ ἀσεβεῖς θέλει καταδικαθῶσιν εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν.

Περὶ μακαριότητος τῶν δικαίων, καὶ κα-
τάστασις

Ἡ αἰώνιος ζωὴ, τὴν ὁποίαν θέλει κληρονομήσωσιν οἱ δίκαιοι, δι' ἀμοιβὴν τῆς σαφερέως αὐτῶν πίστεως, ὑψίζεται εἰς τὴν μακαρίαν κατάστασιν μιᾶς ἀτελευτήτης χαρᾶς: ἡ ὁποία θέλει ἵνα ἀληθινή, μένιμος, καὶ μεγίστη χαρὰ· ἀπὸ τὴν ὁποίαν θέλει μετέχη καὶ ὁ νῦν καὶ ἡ θέλησις. Οἱ νῦν θέλει ἔχη τὸ καθαρώτατον φῶς τῆς Θείας γνώσεως: “βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσπίρη ἐν ἀνύγματι· τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, Α. Κορινθ. 13, 12. καὶ “ὀψόμεθα αὐτὸν καθὼς ἐστὶ, Α. Ἰωάν. 3, 2. Ἡ ὑψίστη καὶ Μακαριωτάτη Θεότης θέλει φανερωθῇ τότε μὲν ἅλας αὐτῆς τὰς ἀπείρους καὶ ἐνδόξους τελειότητας. Εἰς δὲ τὸ φωτεινὸν ἔσοπτρον τῆς Θείας σοφίας, θέλει θεωρήσωμεν καὶ τὰ λοιπὰ πρῶτα, ἕκαστον εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῇ τελειότητα: καθόσον δύναται καὶ τὰ χωρήσῃ ὁ περιωρισμένος ἡμῶν νῦν. Εἰς τὴν θέλῃσιν θέλει ἵνα μίαν τελείαν ἀγιωσύνην, καὶ ἀτάραχον γαλήνην: ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ὑπεχέθη, “ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἐαυτῷ ἐνδοξον, τὴν “Ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον, ἢ ῥυτίδα, ἢ τι “τῶν τοιούτων· ἀλλ' ἵνα ἡ ἀγία καὶ ἀμώμος, Ε' Φεσ. 5, 27. Οὗθεν θέλει ἐνωθῶσιν οἱ μακάριοι μὲν τὸν Θεόν, διὰ τῶν δύο τέτων ἰχυρῶν δεσμῶν τοσούτον, ὥστε καὶ ἵνα ὁ Θεὸς ἐν αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ Θεῷ, καὶ καὶ θεωθῶσι, διὰ καὶ ἐπὶ ἔτι· ἢ, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος, θέλει ἵνα ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι Α. Κορινθ. 15, 28. ἦγεν

Εἰς τὴν ὑψίστην καὶ μακαριότητος τῶν ἐκλεκτῶν;

Θέλει γενῇ εἰς τὸν νῦν Φῶς, εἰς τὴν καρδίαν χαρὰ,
 εἰς τὰς ὀφθαλμοὺς ἡδονή, εἰς τὰ ὦτα εὐφροσύνη,
 εἰς τὸ σῶμα κάλλος, τροφή, καὶ σολή, τὰ πάν-
 τα ἐν παῖσι. Καὶ τότε θέλει πληρωθῇ ἡ προ-
 φητεία τῆς Ἡσαΐας: "καὶ ἤξουσιν εἰς Σιών μετ'
 "εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλιάματος αἰωνίως· ἐπὶ κε-
 "φαλῇ γὰρ αὐτῶν ἀνεσὶς καὶ εὐφροσύνη κατα-
 "λήψεται αὐτοὺς· ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ
 "ξεναγμός," κεφ. 51, 11. (*). Ἡ αἰώνιος αὕτη
 χαρὰ θέλει ἵναί τοσάτω μείζων, ὅσῳ θέλει συγ-
 κατοικῶμεν μὲ τὰς ἁγίας Ἀγγέλους, μὲ τὰς Προ-
 φήτας, μὲ τὸν χορὸν τῶν Ἀποστόλων, μὲ τὰς
 Μάρτυρας, καὶ ὅλες τὰς ἐξεφαναμένους Ἀγίας,
 καὶ τὰς δικαίας ψυχὰς: τῶν ὁποίων ἡ συναναστρο-
 φὴ θέλει προξενῇ εἰς ἡμᾶς μεγάλην ἡδονὴν καὶ
 εὐφροσύνην· καὶ μὲ τὰς ὁποίας θέλει ἀλαλάζω-
 μεν ἀγαλλόμενοι αἰωνίως. Συμπεραίνομεν τὸν λό-
 γον μὲ τὴν μαρτυρίαν τῆς Ἀποστόλου Παύλου: ὅτι
 "ὀφθαλμοὺς ἔκ εἶδε, καὶ ἔς ἐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ
 "καρδίαν ἀνθρώπου ἐκ ἀνέβη, ἃ ἠτόίμασεν ὁ Θεὸς
 "τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν," Α. Κορινθ. 2, 9. Καὶ
 ταῦτα μὲν περὶ τῆς μακαριότητος τῶν δικαίων.
 Οἱ δὲ ἀσεβεῖς, αἱ ὁποῖοι κατεφρόνησαν τὴν ἀλή-
 θειαν καὶ τὴν πίσιν, καὶ διέτριψαν ὅλην αὐτῶν
 τὴν ζωὴν ἀμετανοήτως εἰς τὰς ἀμαρτίας, θέλει
 ἀποβληθῶσιν αἰωνίως ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸν ἄκρως
 ἀγαθὸν καὶ δημιουργὸν αὐτῶν· καὶ θέλει ξερηθῶ-
 σι πᾶσαν ἐλπίδα τῆς εὐσπλαγχνίας τε. Αὐτοὶ
 θέλει ἵνα εἰς μίαν φρικωδεστάτην κατάξασιν· καὶ
 θέλει

Ποῖα
 θέλει
 ἵνα ἡ
 κόλασις
 τῶν ἀ-
 σεβῶν;

(*) Τὸ Εἰβρ. καὶ ἤξουσιν εἰς Σιών ἐν ᾧδῃ: καὶ
 εὐφροσύνη αἰώνιος ἐπὶ κεφαλῇ αὐτῶν· χαρὰ καὶ
 εὐφροσύνη καταλήψεται [αὐτοὺς], ἀποδρήσασι
 [δὲ] λύπη καὶ ξεναγμός.

Θέλει ἐξοριθῶσιν εἰς τὸν τόπον τῆ κλαυθμῆ καὶ
τῆ βρυγμῆ τῶν ὀδόντων, εἰς τὴν κατοικίαν τῶν
πονηρῶν πνευμάτων, εἰς τὸν τόπον τῶν αἰώνιων
Βασάνων, “ὅπε ὁσκόληξ αὐτῶν ἐτελευταῖ, καὶ
“τὸ πῦρ ἡ σβέννυται,, Μαρκ. 9, 44. Καὶ τότε
θέλει πληρωθῇ ὁ λόγος τῆ Χριστῆ: “καὶ ἀπελεύ-
“σονται ἔτι (οἱ ἄσεβεῖς) εἰς κόλασιν αἰώνιον· οἱ
“δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον,,. Ματθ. 25, 46.

“Δικαιωθέντες ἔν ἐκ πίστεως, ἀρήνην ἔχομεν
“πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆ Κυρίε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῆ.
“δι ἧ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐχήκαμεν τῇ πίστει εἰς
“τὴν χάριν ταύτην, ἐν ᾗ ἐστήκαμεν, καὶ καυχώ-
“μεθα ἐπ’ ἐλπίδι τῆς δόξης τῆ Θεῆ,, Ρώμ. 5, 1. 2.
Εἰς τῆτα τὰ λόγια περιέχονται, ὅσα ἀνήκουσιν
εἰς τὴν πίσιν καὶ τὴν ἐλπίδα τὰς κεφαλαιώδεις
ἀρετὰς τῶν Χριστιανῶν.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Περὶ
τῶ Θεοῦ Νόμου.

§. 1.

“**Η**πίσις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν., Ιά-
κώβ. 2, 20.

Τὰ κα-
λὰ ἔρ-
γα εἶναι
ἀναγ-
καῖα
πρὸς
σωτη-
ρίαν.

Τὸ Ἀποστολικὸν Σύμβολον περιέχει τὴν διδασ-
καλίαν τῆς Πίσεως καὶ τῆς Ἐλπίδος. Μεαυ-
ταὶ τὰς δύο ἀρετὰς εἶναι συνδεδεμένη ἡ Ἀγάπη·
ἡ ὁποία τὰς καθεύδαντες ἐνεργεῖ καὶ δραστηρίους· καὶ
εἶναι ὁ θεμέλιος τῶν καλῶν ἔργων καὶ τῆς Θεοσε-
βῆς ζωῆς. Ἀναμφίβολον εἶναι, ὅτι τὰ καλὰ
ἔργα εἶναι εἰς τὸν χριστιανὸν ἀπαραιτήτως ἀναγ-
καῖα πρὸς σωτηρίαν. Ἐπειδὴ, πρῶτον μὲν ὁ Θεὸς
νόμος (ὅστις ὑπόκειται εἰς μὲν τὰς ἐναρέτους πρό-
σκαυρον καὶ αἰώνιον εὐδαιμονίαν, εἰς δὲ τὰς παρα-
βάτας τῶ νόμου ἀπειλεῖ κόλασιν αἰώνιον·) ἀπαι-
τεῖ μίαν ζωὴν σύμφωνον καὶ κατὰ ἄλλῃ μὲ τὸ
ἅγιον θέλημα τῶ Θεοῦ: “ὅς πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύ-
“ριε Κύριε, ἐπιτελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
“ἐρανῶν· ἀλλ’ ὁποῖον τὸ θέλημα τῶ Πατρὸς με
“τῶ ἐν ἑρανοῖς,” λέγει ὁ Χριστὸς Ματθ. 7, 21.
Δεύτερον, ἡ εὐγνωμοσύνη, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν
εἰς τὸν ἡμέτερον Λυτρωτὴν, διὰ τὸ νὰ μᾶς ἐξηγό-
ρασεν ἐκ τῆς ἁμαρτίας, μᾶς ὑποχρεώνει εἰς τὸ
νὰ πληρῶμεν ἀκριβῶς τὰς ἀγίας αὐτῶ προσαγὰς.
Διὰ τῆτο κατήλθεν ἐκ τῶ ἑρανοῦ, ἐσαρκάθη, ἔπα-
θε, καὶ ἀπέθανε, διὰ νὰ μᾶς ἐξαγοράσῃ καὶ νὰ
μᾶς

μᾶς καθάρσῃ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, καὶ τοιού-
 τῳ τρόπον καὶ μᾶς δικαιώσῃ καὶ καὶ μᾶς καταστήσῃ
 θεοῦ ὁπαδὸν τῆς ἀρετῆς· ὑποχόμενος ἐξαιρέ-
 τως καὶ μᾶς βοηθήσῃ διὰ τῆς χάριτος αὐτῆς εἰς
 τὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως καὶ τῶν καλῶν ἔργων. Οὕ-
 τω κρίνει ὁ Παῦλος περὶ τέτο, ὅταν λέγῃ: “οἱ-
 “τινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσο-
 “μεν ἐν αὐτῇ; ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι, ὅσοι ἐβαπτίσθη-
 “μεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτῆς
 “ἐβαπτίσθημεν;”, Ρώμ. 6, 2. καὶ πάλιν: “τέτο
 “γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος
 “συνεσαυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁ-
 “μαρτίας, τῆς μηκέτι δελεῦσεν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ,”
 Αὐτ. σίχ. 6. Διὰ τέτο, ὅστις τῶν χριστιανῶν δὲν πε-
 ριπατεῖ εἰς τὰς ἐντολάς τῆς Κυρίου: ὑβρίζει τὸν Θεόν,
 καὶ γίνεται ἐνοχος τῆς παιδείας αὐτῆς· ἀρεῖται τὴν
 πίσιν, καταφρονεῖ τὴν χάριν τῆς Χριστῆς, καὶ ὑπερε-
 ται τὴν αἰώνιον μακαριότητα. Καὶ ἀγκαλὰ, καθὼς δι-
 δάσκει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: “ὃς δικαιῖται ἄνθρω-
 “πος ἐξ ἔργων νόμου, ἐάν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.”
 τῆτο ὅμως δὲν ἀποκλείει τὴν γυμνασίαν τῶν καλῶν
 ἔργων· ἀλλ’ ἐξ ἐναντίας καὶ τὴν προσάσσει. Διότι,
 ἀγκαλὰ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἐπιστρέφῃ εἰς τὸν Θεόν,
 καὶ τὸν προβάλλῃ ἐνώπιον αὐτῆς ὡς κριτὴν, εὐ-
 ρίσκει τόσον ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν ἑαυτῷ, ὥστε πρέπει
 καὶ ὁμολογήσῃ, ὅτι εἶναι ἐνοχος ἀρετῆς· καὶ ἀγκα-
 λὰ εἰς τοιαύτην ἀνάγκην δὲν ἔχει καὶ καταφύγῃ
 εἰς ἄλλο, πάρεξ εἰς τὴν πίσιν καὶ τὴν ἐλπίδα
 τὴν εἰς τὸν Χριστὸν, ὅστις ἀπέθανε διὰ τὰς ἁμαρ-
 τίας ἡμῶν, καὶ ἐπροξένησεν εἰς ἡμᾶς τὴν χάριν
 τῆς ἁγίας Πατρὸς: χρεωστὴ μὲ ὅλον τέτο, ἀφ’
 ὃ δικαιώθῃ διὰ τῆς πίστεως, καὶ καταστήσῃ εἰς
 τὸν ἑαυτὸν τῆς δραστηριότητος τὰς ἐνεργείας καὶ χά-
 ριτας τῆς ἁγίας Πνεύματος, καὶ ἀποδείξῃ ἐξάπαν-
 τος τὴν ἰδίαν ἐπιστροφὴν διὰ τῶν καρπῶν τῆς ἀγά-
 πης· καὶ καὶ μεταχειριθῇ τὴν συνέργειαν τῆς χά-
 ριτος

Ἡ πίστις
 δὲν ἀ-
 ποκλείει
 τὰ κα-
 λὰ ἔρ-
 γα.

Πῶς
πρέπει
να νοη-
ται τὸ
"κα-
τηρη-
γῆται"
μεν
ἀπὸ
τῆς νό-
μου;

ριτος εἰς τὴν γυμνασίαν τῶν καλῶν ἔργων. Περὶ
τῆτος γράφει σαφέστατα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος,
Εἴθεσ. 2, 8. ὅπως λέγει μὲν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι
ἐκ τῆς πίστεως, προστίθῃσι δὲ, ὅτι καὶ τὰ κα-
λὰ ἔργα εἶναι ἐπακολούθημα τῆς πίστεως: "τῇ
"γὰρ χάριτι ἐς τὸ σωσθῆναι διὰ τῆς πίστεως" καὶ
"τῆτο ἐκ ἐξ ὑμῶν. Θεὸς τὸ δῶρον· ἐκ ἐξ ἔργων,
"ἵνα μή τις καυχῆσθῃ· αὐτῷ γὰρ ἐσμὲν ποίημα,
"κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς,,
Εἶναι πρὸς τέτοις ἀναγκαῖον νὰ γινώσκωμεν, τί
ἐννοεῖ ὁ Ἀπόστολος μὲ τῆτα τὰ σοφὰ λόγια. Αὐ-
τὸς λέγει εἰς τὴν πρὸς Ρώμ. 6, 14: "ἐ γὰρ ἔσε
"ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν,, καὶ Αὐτ. 7, 6:
"νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τῆς νόμου, ἀποθανόν-
"τες, ἐν ᾧ κατειχόμεθα,, Δὲν πρέπει νὰ νο-
μίσωμεν, ὅτι ἀποβάλλει ὁ Ἀπόστολος μὲ τῆτα τὰ
λόγια τὸν Θεῖον νόμον· ἀπαγε! αὐτὸς λέγει μό-
νον: πρῶτον, ὅτι, ὅσοι πιστεύουσιν ἀληθῶς, δὲν
εἶναι ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς νόμου, ὁ ὁποῖος ἀπειλεῖ
κατάρσιν εἰς τὸν ἀμαρτωλόν· δεύτερον, ὅτι ὁ
Χριστιανὸς ἀμαρτάνει μὲν ἐξ ἀδυναμίας, ἡ χάρις
ὅμως δὲν τὸν παραδίδωσιν εἰς τὴν αὐστηρότητα τῆς
νόμου· ἀλλὰ δέχεται τὴν μετάνοιαν τῆς, καὶ τῆς
συγχωρεῖ τὰς ἀμαρτίας.

§. 2.

Τί ἐστὶ
νόμος;

Ὁ Θεῖος νόμος δεικνύει εἰς ἡμᾶς τὴν διαφο-
ρὰν τῶν καλῶν καὶ τῶν κακῶν ἔργων.

Ὁ νόμος εἶναι μία διαταγή, ἡ ὁποία δεικνύει
εἰς τὸν ἄνθρωπον, τί πρέπει νὰ πράττῃ, καὶ τί
νὰ μὴ πράττῃ. Ὁ Θεὸς καλὸν ἔργον εἶναι ἐκεῖνο,
τὸ ὁποῖον συμφωνεῖ μὲ τὸν νόμον; κακὸν δὲ, ὁποῖον
ἐναντιῆται εἰς τὸν νόμον. Τὸ καλὸν ἔργον ὀνομά-
ζεται ἀρετὴ; τὸ δὲ κακὸν κακία, ἀμαρτία, ἀσέ-
βεια.

βεια. Τοιαύτη διαταγή, διορίζουσα τὴν διαφορὰν μεταξὺ καλῶν καὶ κακῶν ἔργων, ἔπρεπε νὰ δοθῇ ὑπ' αὐτῆς τῆς Θεᾶς· ἐπεὶδὴ μόνος ὁ Θεὸς εἶναι ἀπ' αἰῶνος ἀναμάρτητος· καὶ μόνος αὐτὸς γινώσκει, ποῖον εἶναι ἀληθῶς καλὸν ἢ κακόν· πρὸς τέτοις, ἐπεὶδὴ χρεώσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ πρέττῃ τὸ ἀγαθόν, καὶ νὰ φεύγῃ τὸ κακόν, ἐκ συνειδήσεως· μόνος δὲ ὁ Θεὸς δύναται νὰ ὑποχρεώσῃ τὴν συνείδησιν τῆς ἀνθρώπου. Διὰ τῆτο μήτε οἱ ἄνθρωποι νομοὶ δύνανται νὰ ὑποχρεώσωσι, πᾶρξεν καὶ ὅσον εἶναι σύμφωνοι μὲ τὸν Θεῶν νόμον, καὶ θεμελιῶνται κατὰ τινὰ τρόπον εἰς αὐτόν.

§. 3.

Ὁ Θεὸς νόμος εἶναι γεγραμμένος εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου· καὶ περιέχεται εἰς τὰς ἐπομένας δέκα ἐντολάς, τὰς ὁποίας ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν. Εἰς δὲ κεφ. 20, 2 — 17. (*)

Ἐντολὴ Α.

“Εγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὅστις ἐξήγαγον σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας·
“ἐκ ἔσονταί σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ,,.

L 4

B.

(*) Ἰδὲ καὶ Δευτερονομ. 5, 6. — 21. ὅπου διαφέρει κατὰ τι τὸ δεκάλογος ἀπὸ τὴν δεκάλογον τῆς Εἰς δὲ κεφ. 20. Τὸ αἰτιον ἴσται (καθὼς τινὲς θέλουσιν) ὅτι, ἀφ' ἧς συνετρίφθησαν αἱ πρῶται δύο πλάκες, ἠδύλησεν ὁ Θεὸς ἐξεπίτηδες νὰ μεταβάλῃ μικρὸν τὰς νόμους εἰς τὰς δευτέρας, ἢ διὰ περισσοτέραν σαφήνειαν, ἢ διὰ νὰ ἐνθυμῶνται διὰ τέτα πάντοτε οἱ Ἰσραηλῖται τὴν ἀνομίαν αὐτῶν· ἰδὲ Εἰς δὲ κεφ. 32, 19. καὶ 34, 1. 4. — 28.

B.

“Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον, ἐδὲ παντὸς
 “ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ θρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα
 “ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν
 “ὑποκάτω τῆς γῆς· ἐπροσκυνήσεις αὐτοῖς,
 “ἐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς, (*).

Γ.

“Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τῷ Θεῷ σε ἐπὶ
 “ματαίῳ, Δ.

Δ.

(*) Ταύτας τὰς δύο πρώτας ἐντολάς ἐνῴσιν εἰς μίαν αἱ Παπισταὶ καὶ οἱ Λαθρηνοὶ· καὶ, διὰ τὰ ἀναπληρώσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν δέκα, διακρίναι τὴν δεκάτην εἰς δύο, ποιοῦντες ἐν-
 νάτην μὲν, τὴν, ἐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα κλ.,
 δεκάτην δὲ τὴν, ἐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν τῷ πλη-
 σίον σε κλ. Ἡ διαίρεσις ὅμως αὕτη (τὴν ὁποίαν ἐσφαλμένως
 ἠκολούθησε καὶ Μητροφάνης ὁ Κριτόπαλος, ἐντῇ ὁμολογ. τῆς
 Ἀνατολ. Εκκλησίᾳ, κεφ. 6.) ἐναντιῶται πρῶτον μὲν εἰς τὸν
 ὁρθὸν λόγον· ἐπαδὴ καὶ ἡ δεκάτη δὲν πρέπει νὰ διακριθῇ
 εἰς δύο, διὰ τὸ νὰ ᾔνωι ἡ ὑπόθεσις αὐτῆς ἅπασα γενικῶς περὶ
 ἐπιθυμιῶν, ὥτως ἡ πρώτη καὶ δευτέρα δὲν πρέπει νὰ ἐνωθῶσιν
 εἰς μίαν, διὰ τὸ νὰ ᾔνωι διάφορος ἡ ὑπόθεσις αὐτῶν, ταῦτα
 τῆς μὲν πρώτης ἡ ἀπὸ τῶ ἀληθινῷ Θεῷ ἀποστασία, τῆς δὲ δευ-
 τέρης ἡ εἰδωλολατρεία, τῆς ὁποίας ἐνοχος εἶναι ὁχιμάνον ὅστις
 ἤθελε λατρεύει τὰς μὴ Θεὸς, ἀφῆσας τὸν ἀληθῆ Θεόν, ἀλ-
 λά καὶ ὅστις λατρεύει μὲν τὸν ἀληθῆ Θεόν, δὲ τὸν λατρεύει
 ὅμως καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν. Δεύτερον ἐναντιῶται ἡ διαίρεσις αὕτη εἰς
 τὴν περὶ τῆς γυναικὸς ἡ ἀρχαιότητος· καθότι καὶ οἱ πα-
 λαοὶ Ἑβραῖοι μετεχειρίζοντα τὴν διαίρεσιν τῇ ἡμετέρᾳ Συγ-
 γραφῇ (ὡς φαίνεται εἰς τὸν Φίλωνα Βιβλ. Α. περὶ τῆς Δε-
 καλῆς καὶ τὸν Ἰωσήπον Βιβλ. Γ. Ἰδαίαν Ἀρχαιολογ. κεφ. 4.)
 καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας· ἴδε Ἀθανάσιον ἐν
 τῇ συνόψ. τῆς Γραφ. τομ. β. σελ. 64. καὶ τὸν Θεολόγον Γρη-
 γόριον, ἐν τοῖς εἰσόχοις, καὶ ἄλλους.

Δ.

“Μνήσθι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων
 “ἀγιάζειν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἔργα, καὶ
 “ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου· τῇ δὲ ἡμέρᾳ
 “τῇ ἐβδόμῃ, Σάββατα Κύριῳ τῷ Θεῷ
 “σε., (*)

Ε.

“Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου·
 “ἵνα εὖ σοι γένηται (**) καὶ ἵνα μακροχρό-
 “νιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.

Σ.

“Οὐ φονεύσεις,, (***)

Ζ.

“Οὐ μοιχεύσεις,,

Η.

“Οὐ κλέψεις,,

L 5

Θ.

(*) Τὸ Εἰβραϊκ. Σαββάτθ καὶ Σάββατον ἐνικῶς.

(**) Εἰς τὸ Εἰβραϊκ. λάπα τὸ ἵνα εὖ σοι γένηται ἀπὸ τὴν Δεκάλογον τῆς Εἰζόδε, κεφ. 20, 12· εὐρίσκεται δὲ αὖς τὴν Δεκάλογον τῷ Δευτερονομ. 5, 16. μετὰ τὸ ἵνα μακροχρόνιος γένη· περὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης ἴδε τὴν πρώτην σημείωσιν τῷ παρόντος §.

(***) Οἱ Εἰβδομήκοντα ἐνῆλθαζαν ἐνταῦθα (Εἰζόδ. 20, 13. 14. 15.) τὴν τάξιν, ἀριθμῶντες ἐκ τὴν τὴν ἑμοιχεύσεις ἐβδόμην τὴν ἑ κλέψεις καὶ ὀγδόην τὴν ἑ φονεύσεις.

Θ.

“Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τῆ πλησίον σε
“μαρτυρίαν ψευδῆ,,.

I.

“Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τῆ πλησίον
“σε· ἐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν τῆ πλησίον
“σε, ἢ δὲ τὸν ἀγρὸν αὐτῆ, ἢ δὲ τὸν παῖδα αὐ-
“τῆ, ἢ δὲ τὴν παιδίσκην αὐτῆ, ἢ τε τῆ βοῦς
“αὐτῆ, ἢ τε τῆ ὑποζυγίου αὐτῆ. ἢ τε παντὸς
“κτῆνους αὐτῆ, ἢ τε ὅσα τῷ πλησίον σε ἐστὶ,,(*).

Τί ἐστι
Φυσικὸς
Νόμος;

Εἰς ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὰς καρδίας εἶναι τε-
τυπωμένος ὁ νόμος· ἤγεν ἡ Φυσικὴ δύναμις τῆ κα-
διακρίνωσι τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ. Ὅσον καὶ
ἀν ᾗτις αἰμαθὺς, γνωρίζει μὲ ὅλον τῆτο, ὅτι
εἶναι καλὸν τὸ καὶ λατρεύει τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἀγα-
πᾶ

(*) Ἐνταῦθα τὸ Εβραϊκόν· ἐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰ-
κίαν τῆ πλησίον σε· ἐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα
τῆ πλησίον σε, ἢ δὲ τὸν παῖδα αὐτῆ, ἢ δὲ τὴν παι-
δίσκην αὐτῆ ἢ δὲ τὸν βῆν αὐτῆ, ἢ δὲ τὸν ὄνον αὐτῆ,
ἢ δὲ πᾶν ὃ, τι ἐστὶ τῷ πλησίον σε,,. Εἰς δὲ τὴν Δε-
κάλωγον τῆ Δευτερονομίας κεφ. 5, 18· ἐκ ἐπιθυμήσεις
τὴν γυναῖκα τῆ πλησίον σε· ἐκ ὀρεχθῆσῃ τῆς
οἰκίας τῆ πλησίον σε, τῆ ἀγρῆ αὐτῆ, ἢ τε τῆ
παιδὸς αὐτῆ, ἢ τε τῆς παιδίσκης αὐτῆ, ἢ τε τῆ
βοῦς αὐτῆ, ἢ τε τῆ ὄνης αὐτῆ, ἢ τε παντὸς, ὃ, τι
ἐστὶ τῷ πλησίον σε. Δάκνυται δὲ καὶ ἐκ τῆς, ὅτι ὅλας
αἱ ἐπιθυμίας ὁρθῶς ἀνέγονται εἰς μίαν ἐντολήν, τὴν δεκάτην·
ἵδιότι, ἀν ᾗσαν δύο, ἤθελε κριθῆ ἔνοχος ἀταξίας ὁ Μωϋσῆς,
ὅστις προτίθησιν, εἰς μὲν τὴν ἔξοδον, τὴν ἐπιθυμίαν τῆς
οἰκίας εἰς δὲ τὸ Δευτερονόμιον, τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γυ-
ναικός.

πα, καὶ νὰ τὸν ἐπικαλῇται εἰς βοήθειαν· ὅτι εἶναι ἐπαινετὸν τὸ νὰ τιμᾷ τὰς ἰδίας γονεῖς, νὰ ἦναι πρὸς τὰς εὐεργέτας εὐγνωμῶν, νὰ μὴ βλάπῃ τὸν πλησίον· καὶ ἐκτὸς ἐναντίας, ὅτι εἶναι κακὸν τὸ νὰ βλασφημῇ τὸν Θεόν, καὶ νὰ κακοποιῇ τὸν πλησίον· καὶ εὐδέναι ἀμφιβάλλει διὰ τὸ ἀξίωμα τῆτο· ὁ σὺ μισεῖς, ἐτέρω μὴ ποιήσης, ἢ γὰρ μὴ πράξης πρὸς ἄλλον, ὅτι δὲν θέλεις νὰ πράξῃ ἄλλος πρὸς σέ (*). Οὗτος ὁ νόμος ὀνομάζεται Φυσικὸς καὶ ἔμφυτος· καὶ ἡ κρίσις τὴν ὁποίαν κάμνει τίς τῷ ἑαυτῷ κατὰ τὸν τὸν νόμον, ὀνομάζεται συνείδησις. Ἡ ὁποία, καθὼς εὐφραίνει τὴν ψυχὴν, ὅταν πράττῃ τὸ καλόν· ἔτως ἐξ ἐναντίας τὴν κεντᾷ καὶ τὴν ταράσσει, ὅσάκις ἐπιτελεῖ τὸ κακόν (**). Καὶ ἡ τρι-

Τί ἐστὶ
συνείδη-
σις;

(*) Τρία εἶναι τὰ γενικὰ ἀξιώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπιτη-
ρίζεται ὁ φυσικὸς νόμος, καὶ τὰ ὁποῖα χρειαζοῖται νὰ ἀκολουθῇ,
ὅστις δὲν θέλει νὰ πλανηθῇ ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς: 1, δι-
δε εἰς τὸν καθ' ἑνα ὃ, τι ἀνήκει εἰς αὐτόν· 2,
σπῆδαζε νὰ βελτιωθῇς καθ' ὅσα θέλεις νὰ βελ-
τιῶνται οἱ ἄλλοι· 3, προσφέρε πρὸς τὰς ἄλλας,
καθὼς θέλεις νὰ προσφέρωνται οἱ ἄλλοι πρὸς σέ.
Τὰ ὁποῖα προβάλλονται καὶ ἔτως: 1, εἴτι δὲν θέλεις
νὰ γίνεσαι πρὸς σέ, μὴ πράττης σὺ πρὸς τὰς ἄλ-
λως· 2, εἴτι θέλεις νὰ πράττωσιν ἄλλοι πρὸς
ἑαυτὰς, πράττε καὶ σὺ πρὸς σεαυτὸν· 3, εἴτι θέ-
λεις νὰ πράττωσιν ἄλλοι πρὸς σέ, πράττε καὶ σὺ
πρὸς τὰς ἄλλας· τὸ πρῶτον ὀνομάζεται ἀξίωμα τῷ
δικαίῳ τὸ δεύτερον, ἀξίωμα τῷ τιμίῳ καὶ τὸ τρίτον,
ἀξίωμα τῷ καθήκοντος ἢ πρέποντος.

(**) Ἡ συνείδησις εἶναι ἐκάνη τῆς ψυχῆς ἢ ἐνέργεια, διὰ τῆς
ὁποίας ἡ ψυχὴ κρίνει, ἂν αἱ πράξεις αὐτῆς ἦναι σύμφωνα με-
τὸν νόμον ἢ ὅχι. Ἐκ τῶν ὁρισμῶν τῶντα φαίνεται, ὅτι ἡ συ-
νείδησις

ἡ τοιαύτη χάρις ἔναι μία Φυσικὴ καὶ παντοτινὴ ἀμοιβὴ τῆς ἀρετῆς· καθὼς ἡ λύπη ἔναι μία κόλασις τῆς κακίας. Περί τῆ νόμου γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: "ὅταν γὰρ ἔθῃ τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τῷ νόμῳ ποιῇ, ἔστι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἶσι νόμος· οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τῷ νόμῳ γραπλὲν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυροῦντες αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξύ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογουμένων". Ρώμ. 2, 14. Ὁ Φυσικὸς νόμος, καὶ ἡ ἐξηγήσις αὐτοῦ περιέχονται εἰς τὰς δέκα ἐντολάς, πᾶς ἐποίας ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν. Γνωστὸν ἔναι ἐκ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξελέξατο εἰς λαὸν περιέσιον (*) τὸν Ἰσραὴλ, ἦγαν τὰς Ἰουδαίας, ὡς ἀπογόνους τῆ Ἀβραάμ, καὶ ἐφάνερωσε διὰ τῆς ἐξαίρε-

νείσεως ἓναι ἕνας τέλειος σὺνλογισμὸς: τὴ ὁποία ἡ μάξις περιέχει τὸν νόμον ἢ ἐλάσσων τὴν προῶξιν καὶ τὸ συμπέρασμα τὴν ψῆφον ἢ ἡ προῶξιν ἦναι σύμφωνος μετὰ τὸν νόμον ἢ ἔχει. Παραδόχματος χάριν, ἡ συνείδησις, ὡς βιβλίον τῷ νόμῳ, λέγει: ὁ κλέπτης ἀμαρτανεύει· ἰδὲ ἡ μάξις. Ἡ συνείδησις τῇ κλέπτει μαρτυρεῖ τὴν ἐλάσσονα, λέγουσα: ἐγὼ κλέπτω. Καὶ ἡ αὐτὴ συνείδησις ἐπιφέρει τὴν ψῆφον εἰς τὸ συμπέρασμα: ἄρα ἀμαρτανεύω· ἐντεῦθεν καταλαμβάνεται, κατὰ τί ὀνομάζεται ἡ συνείδησις κατανών τῶν πράξεων, κατήγορος, μάρτυς, καὶ κριτής: τὰ ὅποια ἀντίτεται καὶ τὸ Ἀποστολικὸν ῥητὸν, Ρώμ. 2, 14.

(*) Ἡ λέξις περιέσιος εὔρηται Εἰζόδα 19, 5. καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Παλ. Διαθ. τὴν ἰδίαν προσαρμύζει ὁ Παῦλος εἰς τὸν νέον Ἰσραὴλ Τίτ. 2, 14. Σημαίνει δὲ (καθὼς λέγει ὁ Θεοφύλακτος) τὸν οἰκετον, οἷον ἐξελεγμένον ἐξαίρετον, ἐδὲν ἔχοντα κοινὸν πρὸς τὰς λοιπὰς τὸν ὅποιον ὁ Ἀπόστολος Πέτρος Α. 2, 9. λαὸν εἰς περιποίησιν ὀνομάζει.

ἐξαίρετα κυβερνήσεως αὐτῶν, τὴν Θεῖαν αὐτῆ
 βελὴν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Αὐτὸς εἰδὼκεν εἰς τὸν Ο' Μω-
 Ἰσραὴλ διὰ τῆ ἐκκλησίᾳ Μωϋσέως νόμον: ὅστις σαϊκὸς
 ἦτον τριπλῆς, ἦγεν Ἱεραργικὸς (*), Πολι- νόμος ἑ-
 τικὸς, καὶ Ἡθικὸς. Ο' Ἱεραργικὸς νόμος ναί-τρι-
 ἀπέβλεπε τὰ ἔθιμα καὶ τὰς ἱεροτελεσίας τῆς πλῆς.
 Ἰεδαϊκῆς Ἐκκλησίας: καὶ, ἐπειδὴ ἦτον τύπος καὶ
 χειραγωγία πρὸς τὴν Εὐαγγελικὴν χάριν, ἔπρε-
 πε διὰ τῆτο νὰ καταργηθῇ μετὰ τὴν ἐλευσιν τῆ
 Χριστῆ. Ο' Πολιτικὸς νόμος περιεῖχεν ἐκείνας
 τὰς διαταγὰς, τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ φυλάττῃ
 ὁ Ἰεδαϊκὸς λαὸς: ὅθεν μήτε ὑποχρεώνει, παρὰ
 μόνες τὲς Ἰεδαϊκῆς. Ο' Ἡθικὸς νόμος περιέχει
 τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν πλησίον,
 καὶ πρὸς ἑαυτόν: καὶ ὅτος ὁ νόμος ἔστι ἀμετά-
 βλητος καὶ αἰώνιος· καθότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι
 ὀφείλουσι νὰ τὸν πληρώσωσι. Οὗτος ὁ γραπτός
 Ἡθικὸς νόμος εἶναι ἓνα ἐκτετακένον ἔργον ἀντίγραφον
 τῆ Φυσικῆ νόμου: ἐπειδὴ δὲν περιέχει καμμίαν δια-
 διαταγὴν, περὶ τῆς ὁποίας δὲν εἶναι πεπληροφο-
 ρημένη ἡ συνείδησις ἐκάστου. Ἄν ἐρωτήσῃ τις, πό- Διὰ τί ἐ-
 θεν παρεκλήθη ὁ Θεὸς εἰς τὸ νὰ φανερώσῃ ἐγ- φανέρω-
 γραφῶς τὸν Φυσικὸν νόμον: νομίζω, ὅτι δὲν ἦτον σεν ἐγ-
 ἄλλο τὸ αἶτιον, πᾶρεξ ἡ ἐλεεινὴ καὶ διεφθαρμένη γράφως
 κατάστασις, εἰς τὴν ὁποίαν ἔιχε φέρῃ τὸν ἄνθρω- τὸν Φυ-
 πον ἡ ἁμαρτία. Ἰδόμεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ ἄνθρω- σικὸν νό-
 πος, ἐν ὅσῳ δὲν εἶναι πεφωτισμένος διὰ τῆς χά- μον ὁ
 ριτος τῆ Εὐαγγελίᾳ, ἔχει μίαν ἀμυδρὰν ἐννοίαν Θεοῦ;
 τῆ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς· ὅτι, κατὰ τὴν φυσικὴν
 αὐτῆ κλίσιν πρὸς τὸ κακόν, ὀνομάζει καλὰ τὰ
 ἴδια πλάϊσματα, καὶ πολλαῖς δίδωσιν εἰς τὴν
 ἀρε-

(*) Οὕτω τὸν ὀνομάζει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Στρω-
 ματ. I. σελ. 354. δύναται δὲ νὰ ὀνομασθῇ καὶ Θεησκευ-
 τικὸς ἢ Τελετουργικὸς.

ἀρετὴν τὸ ὄνομα τῆς κακίας, καὶ εἰς τὴν κακίαν
τὸ ὄνομα τῆς ἀρετῆς· νομίζει, Φίρ' εἰπὲν, φιλοφροσύνην, δειλίαν, τὴν εὐσέβειαν, δεισιμονίαν, καὶ ὀνομάζει μεγαλοψυχίαν, μίαν ἀνελπίστον καὶ ἀδιάκριτον τέλμην. Δι' αὐτὰς αἰτίας εὐδόκησεν ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ ἐγγράφως τὸν νόμον αὐτῷ: διὰ νὰ βλέπῃ πάντοτε ὁ ἄνθρωπος ὡς ἂν εἰς κάτοπτρον, τί πρέπει νὰ πράττῃ, καὶ τί πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ.

§. 4.

Ὁ ὅλος ὁ νόμος καὶ αἱ ἐντολαὶ θεμελιῶνται εἰς δύο πράγματα: ἦγεν εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, καὶ εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον.

Ποῖος ἦ-
ναί ὁ θε-
μέλιος
τῶ νό-
μου;

Ἡ Δεκάλογος τῶ Μωϋσέως περιέχει τὰς δεκάς ἐντολάς: ἐκ τῶν ὁποίων αἱ τέσσαρες πρῶται ἀφορροῦν πρὸς τὸν Θεόν ἀγάπην· καὶ αἱ λοιπαὶ ἕξ, εἰς τὴν πρὸς τὸν πλησίον (*). Τὸ πρῶτον τὴν διαίρεσιν μετεχειρίσθη καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τῆς ἐκκλησίας, ἀποκρινόμενος εἰς τὴν ἐρώτησιν τῶν Φαρισαίων, δύο ἐντολάς ἐμνημόνευσεν, τὰς δύο ἐντολὰς τῆς ἀγάπης, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν τῆς πρὸς τὸν πλησίον: “ἐν ταύταις τὸν ὅλον τὸν νόμον καὶ οἱ Προφῆται κρέμονται”, Ματθ. 22, 38. (**). Καὶ τὰ

(*) Πολλοὶ θελήσιν, ὅτι αἱ πρῶται τέσσαρες ἐντολαὶ, περιέχουσιν τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καθήκοντα, ἦσαν γεγραμμένα ἐπὶ τὴν μίαν πλάκα· καὶ αἱ λοιπαὶ ἕξ, περιέχουσιν τὰ πρὸς τὸν πλησίον, εἰς τὴν ἀγάπην; ὁ δὲ Φίλων ὁ Ιερατικός (βιβλ. Ι. τῆς Δεκαλόγου.) θέτει πάντα ἐντολάς ἐπὶ ἐκάστην πλάκα· εἰς τὴν πρώτην καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἀρχεταὶ ἀπὸ τῶν ἐντολῶν.

(**) Ἰδὲ Λευιτ. 19, 18. καὶ Δευτερονομ. 6, 5.

τι, ὅστις ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, καὶ τὸν πλησίον αὐ-
τῷ, αὐτὸς ἐπλήρωσεν ὅλας τὰς ἐντολάς. Διό-
τι, ὅστις ἀγαπᾷ τὸν Θεόν ἐξ ὅλης καρδίας, ἐκῆ-
νος τὸν λατρεύει ὁρθῶς, δοξολογεῖ τὸ ὄνομα, καὶ
ἐνασχολεῖται πάντοτε εἰς τὸ νὰ δεικνύῃ ση-
μεῖα τῆς πρὸς τὸ Ὑψίστον ὄν λατρείας. Ὡσαύ-
τως, ὅστις ἀληθῶς ἀγαπᾷ τὸν πλησίον, ἐκῆνος
προσφέρει τὸ ἰφιλόμενον εἰς ἕκαστον σέβας, τὸν
βοηθεῖ ἐν ἀνάγκῃ, δὲν ὑπερεῖ κανένα ἀπὸ τὸ
ἐδικόν τε, μήτε βλάπτει κανένα λόγῳ, ἔργῳ, ἢ
διανοίᾳ, εἰς τὴν ζωὴν, ἢ εἰς τὴν τιμὴν. Ἡ ἀλη-
θινὴ ἀγάπη δὲν συγχωρεῖ τίποτε ἀφ' ὧσα βλάπτε-
ται ὁ πλησίον: διὰ τῆτο ἀνομοσύνη πλήρωμα τῷ
νόμῳ (*), καὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος (**).

Πρέπει πρὸς τῆτοις νὰ σημειώσωμεν, ὅτι με-
ταξὺ τῶν δύο μεγάλων καθηκόντων, ἡ γὰρ
τῆς πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον
ἀγάπης, ἐνίοτε θεωρεῖται ἐναντιότης: τετέστιν,
ὅσάκις εἶναι ἀδύνατον νὰ φυλάξῃ τις τὴν πρὸς
ἑαυτὸν, καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, χω-
ρὶς νὰ ἀφαιρήσῃ τὴν πρὸς τὸν Θεόν. Μὲ ὑπο-
χρεώνει, φέρ' εἰπεῖν, ὁ Φυσικὸς νόμος, νὰ φυ-
λάττω τὴν ἰδίαν με ζωὴν: συμβαίει ὅμως ἐνίοτε
νὰ μὴ δύναται τις νὰ φυλάξῃ ἀμώμητον τὴν εἰς
Θεὸν πίσιν, χωρὶς νὰ προσφέρῃ τὴν ἰδίαν ζωὴν
εἰς θυσίαν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. Ὡσαύτως χρεω-
εῖ πᾶς ἕνας, κατὰ τὸν νόμον τῆς συνειδήσεως,
νὰ τιμᾷ τὰς ἰδίους γονεῖς, νὰ ὑποτάσσεται εἰς τοὺς
ἡγεμόνας, νὰ ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκ-
να αὐτῶν: ἀλλὰ συμβαίνει ἐνίοτε νὰ μὴ δύναται τις
νὰ ἐπιμένῃ σταθερὸς καὶ ἀμετακίνητος εἰς τὴν εὐ-
σεβείαν.

Εἰς τὴν
ὑφίστα-
ται ἡ ἐ-
ναντιό-
της με-
ταξὺ
τῶν κα-
θηκόν-
των;

(*) Ρ' μ. 13, 9, 10.

(**) Κολασσ. 3, 14.

σέβειαν, κατ' ἄλλον τρόπον, παρέξ μὲ τὸ νὰ παρακίνησῃ τῶν γονέων καὶ τῶν ἡγεμόνων· μάλι-
 σα, ὅσῳ οἱ μὲν ἡγεμόνες διδῶσι προσταγὰς ἐναν-
 τίας εἰς τὸν Θεὸν νόμον, οἱ δὲ γονεῖς ζητοῦσι νὰ
 παρατρέψωσι τὰ ἴδια τέκνα ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῆς σω-
 τηρίας· καθὼς συνέβη εἰς τὰς καιρὰς τῶν διωγ-
 μῶν. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις πρέπει νὰ προτι-
 μᾶται ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.
 Χρέος ἔχει ὁ ἀνθρώπος νὰ καταφρονήσῃ καὶ ἑαυ-
 τὸν, καὶ τὰ πλέον πολύτιμα πράγματα τῆς
 παρέσης ζωῆς, ὅποταν γίνωνται ἐμπόδιον εἰς τὴν
 πρὸς Θεὸν ἀγάπην, καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν τε.
 Τέτο ἐνοεῖ καὶ ὁ Σωτὴρ, ὅταν λέγῃ: “ἔστις ἐρ-
 “χεται πρὸς με, καὶ ἐμισεῖ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ,
 “καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκ-
 “να, καὶ τὰς ἀδελφάς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι
 “δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἢ δύναται με μαθη-
 “τὴς εἶναι, Λυκ. 14, 26. Τέτο ἐπλήρωσεν ἀλη-
 θῶς καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅστις λέγει: “ἡγῆ-
 “μαι (πάντα) σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερ-
 “δήσω, Φιλιπ. 3, 8: καὶ τέτο εἶναι τὸ νὰ ἀρ-
 νηθῇ τις τὸν κόσμον καὶ τὸν ἑαυτοῦ τε. Τοιαύτη
 ἐναντιότης δύναται νὰ εὐρεθῇ καὶ εἰς τὴν ἀγά-
 πην τὴν πρὸς τὸν πλησίον: εἰς τὸ ὅποσον ὄνομα
 περιέχοντα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀγκαλιὰ κατὰ
 διαφόρους βαθμούς. Οὕτω, φέρει εἰπεῖν, ὁ πα-
 τὴρ ἢ ὁ συγγενὴς με εἶναι πλησιέστερος εἰς ἐμὲ, ἀπὸ
 τὸν ξένον ἢ τὸν ἀγνώριστον, ὁ ὁρθόδοξος ἀπὸ τὸν
 ἑτεροδόξον, ὁ συμπατριώτης ἀπὸ τὸν ξένον, ὁ
 εὐεργέτης καὶ φίλος ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀντίπα-
 λον. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Εὐαγγελίης,
 χρέος ἔχομεν νὰ τὰς ἀγαπᾶμεν ὅλους, καὶ νὰ
 θέλωμεν τὴν ὠφέλειαν αὐτῶν: ὅταν ὅμως εἶναι
 ἀδύνατον νὰ τὰς ἀγαθοποιήσωμεν ὅλους ἐξ ἴσε,
 πρέπει νὰ προτιμῶμεν τὸν συγγενῆ ἀπὸ τὸν ξέ-
 νον, τὸν ὁρθόδοξον ἀπὸ τὸν ἑτεροδόξον κτ. Προ-

Ποία ἔ-
 ναι ἡ ἁρ-
 νησις τῆ
 κόσμου;

ζάτσει ταύτην τὴν διάκρισιν καὶ ὁ Ἀπόστολος,
 ἔταν λέγει: “ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάν-
 “τας, μάλιστα δὲ πρὸς τὰς οἰκείας τῆς πίστεως”,
 Γαλατ. 6, 10. ἤγεν πρὸς τὰς ὁμοπίστες ἡμῶν
 καὶ πάλιν: “εἰδέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν
 “οἰκείων ἐπρονοεῖ, τὴν πίσιν ἤρηνται, καὶ ἔστιν
 “ἀπίστε χείρων”, Α. Τιμόθ. 5, 8. Τὸ αὐτὸ ἐν-
 νοεῖται καὶ περὶ τῆς πρὸς ἑαυτὸν ἀγάπης. Ἀγ-
 καλὰ αὐτὴ ἡ ἀγάπη ἦναι ἐκ φύσεως ἰσχυραὶ καὶ
 διδασκώμεθα νὰ ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον ὡς ἑαυ-
 τὰς, καὶ ὅχι περισσότερον: πρέπει μὲ ὅλον τῆτο
 ἡ ἀγάπη τῷ κοινῷ καλῷ, ἤγεν τῆς σωτηρίας
 μίᾳς Κοινοῦτος, νὰ προτιμᾶται ἀπὸ τὴν πρὸς
 ἑαυτὸν ἀγάπην (*).

§. 5.

(*) Πρὸ τῆς ἐξηγήσεως τῶν ἐντολῶν ἀναγκαῖον μοι φαίνε-
 ται νὰ ὑπομνήσω τὸν εὐσεβῆ ἀναγνώστην, ὅτι, διὰ νὰ καταλά-
 βῃ τὰς ἐντολάς, πρέπει νὰ ἐντυπώσῃ εἰς τὸν νῦν τὰς τρεῖς ἐπο-
 μένους κανόνας. Πρῶτον, δὲν πρέπει νὰ νοῦμεν τὴν Δευτέρω-
 ἀπλῶς κατὰ τὸ γράμμα, μῆτε νὰ περιορίζωμεν τὴν ἐννοίαν
 τῶν ἐντολῶν εἰς μόνους τὰς ἐξωτερικὰς πράξεις· ἀλλὰ νὰ τὴν ἐκ-
 τάνωμεν καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐσωτέρας, ἤγεν τὰς λογισμὰς καὶ
 τὰς ἐπιθυμίας: ὅτι ὁ νόμος πνευματικὸς ἔστιν Ρωμ. 7,
 14. καὶ πνευματικῶς ἐξηγήθη ἀπὸ αὐτὸν τὸν Σωτῆρα εἰς τὴν
 ὑπερβαύμετον ἐκείνην ὁμιλίαν ἐπὶ τῷ ὄρει, ἥτις περιέχεται εἰς
 τὸ πέμπτον, ἕξτον καὶ ἑβδόμου κεφ. τῶ Ματθαίου. Δεύτερον,
 ὅπουτάν μία ἐντολὴ προσάσῃ μίαν ἀρετὴν, ἀπαγορεύει ἐν ταύ-
 τῇ τὴν ἐναντίαν αὐτῆς κακίαν· καὶ ὅπουτάν ἀπαγορεύῃ μίαν
 κακίαν, προσάσσει ἐν ταύτῃ τὴν ἐναντίαν αὐτῆς ἀρετὴν. Τρί-
 τον, ἐπειδὴ αἱ ἐντολαὶ εἶναι σύντομοι, ὅταν μία ἐντολὴ ἀπα-
 γορεύῃ μίαν κακίαν, πρέπει νὰ νοῦται, ὅτι ἀπαγορεύει ἐπίσης
 καὶ ὅλα τὰ εἶδη, τὰς βαθμύς, καὶ τὰ ἐπακολοθημένα τῆς
 αὐτῆς κακίας, καὶ ὅσα ὁποιοῦσι πρὸς αὐτήν· καὶ ἐκ τῶ ἐναν-
 τία, ὅταν προσάσῃ μίαν ἀρετὴν, εἰ προσάσσει ὅλα τὰ κα-
 θήκοντα, ὅσα ἀναφέρονται εἰς αὐτήν.

§. 5.

Η πρώτη ἐντολὴ μᾶς διδάσκει, νὰ πισεύω-
μεν ἐκ καρδίας, καὶ νὰ ὁμολογῶμεν διὰ στό-
ματος, ὅτι εἶναι εἷς μόνος Θεός· περὶ δὲ
τῶν Θεῶν αὐτῇ ιδιοτήτων, νὰ δεχώμεθα
καὶ νὰ πισεύωμεν ὅσα περὶ τῶν Φανερώμε-
νῇ Ἀγία Γραφῇ.

Ὅτι εἶναι εἷς μόνος Θεός, καὶ ποῖα εἶναι αἱ
Θεῖαι αὐτῇ ιδιότητες, ὡμιλήσαμεν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ
τῇ Α. Μέρ. §. 5: ὅπερ ἐδείξαμεν, ἐκ τῆ Φυσικῆ
λόγου, καὶ ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ὅποιαν ἔννοιαν
πρέπει νὰ ἔχωμεν τῆς Θεῖας Μεγαλωσύνης· ἂν
πισεύωμεν ἔτι περὶ Θεῶν, καὶ διιδύναμεν κατ'
αὐτὸ τὴν ἡμετέραν διαγωγὴν: πληρῶμεν τὴν
πρώτην ἐντολήν. Ἐναντίον ταύτης τῆς ἐντολῆς
ἀμαρτάνουσιν,

Ἀμαρ-
τάνουσιν
εἰς τὴν
πρώτην
ἐντολήν
οἱ Ἀ-
θεοί.

Ι. Οἱ Ἄθεοι οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν ἀναπόλογη-
τον καὶ πεπλανημένην αὐτῶν δόξαν τολμῶσι νὰ
λέγωσιν: ἕκ ἐστι Θεός. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια
τῆς ὑπάρξεως τῶν Θεῶν εἶναι καθ' αὐτὴν ἐναργε-
στάτη· καὶ εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου τετυπωμένη
βαθύτατα: ἀμφιβάλλουσι δικαίως πολλοὶ, ἂν
εὐρίσκωνται ἄθεοι, τῶν ὁποίων ἡ συνείδησις δὲν
εἶναι πεπληροφορημένη τὸ ἐναντίον. Μὲ τὰς
ἀθέτους συαριθμούνται, καὶ ὅσοι ὀνομάζουσι Θεὸν
τὸν Κόσμον τῶτον, ἢ τὴν Φύσιν τῶν ὄντων.

Οἱ Πο-
λύθεοι.

2. Οἱ Πολύθεοι: ὅποιοι πολλοὶ ἐξάθησαν
μεταξὺ τῶν Ἑθνικῶν, οἱ ὅποιοι ἐδέχθησαν πολ-
λὰς Θεάς· καὶ ὑπέταξαν εἰς τὴν δεσποτείαν αὐ-
τῶν διάφορα κτίσματα. Οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, κα-
τέστησαν τὸν Δία, Θεὸν εἰς τὸν ἑρανόν, τὸν Πλά-
τωνα, εἰς τὸν Ἀῖθρην, τὸν Βάκχον, Θεὸν τῆ οἴου,
καὶ

καὶ τὴν Ἀφροδίτην, τῆς ἡδοῆς: καὶ “ἠλλαξαν
 “τὴν δόξαν τῆ ἀφθάρτου Θεῷ ἐν ὁμοιώματι εἰκό-
 “νος φθαρτῆ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν, καὶ τε-
 “τραπόδων, καὶ ἑρπετῶν,” Γ' ωμ. 1, 23.

3. Οἱ Ἐπικέρριοι: οἱ ὅποιοι πιστεύουσι μὲν Οἱ Ἐπι-
 ὅτι εἶναι ἕνας Θεός, ἀρνέονται ὅμως τὴν πρόνοιαν ^{καὶ} ^{καὶ} ^{καὶ}
 αὐτῆ· καὶ δοξάζουσιν, ὅτι ὅλα τὰ πράγματα
 εἰς τὸν κόσμον συμβαίνεισιν, ὅχι ἐκ τῆς Θεῆας
 προνοίας καὶ σοφῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τυ-
 φλῶν Αὐτόματον ἢ ἀπὸ μίαν ἀναπίδραστον
 ἀνάγκην, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουσιν Εἰμαρμένην.
 Εἶναι τινὲς ἐξ αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ὁμολογεῖσι τὴν
 πρόνοιαν τῆ Θεῆ διὰ λόγων· τὴν ἀρνέονται ὅμως
 διὰ τῶν ἔργων: τῆτέσιν, ὅσοι ζῶσιν, ὥσπερ εἰ μὴ
 ἐπίτρεπον, ὅτι μετὰ θάνατον θέλει βραβευθῇ ἡ
 ἀρετὴ, καὶ παιδευθῇ ἡ κακία.

4. Οἱ Μάγοι: οἱ ὅποιοι, ψιθυρίζοντες τινα ^{Οἱ} ^{Μά-}
 λόγια, ὑπόσχονται εἰς τὰς ἀνθρώπους εὐτυχίαν, ^{γοι.}
 ἢ νόσων ἰατρείαν· ὅσοι βλάβησιν ἄλλους διὰ τῆς
 ἀνακλήσεως καὶ ἐνεργείας τῆ Διαβόλου· οἱ Χειρο-
 μάνται, ἡ γὰρ ἔσοι διισχυρίζονται γὰρ προβλέπωσι
 τὸ μέλλον ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν αἰσθητῶν (*),
 κρεμῶσι χαρτία γεγραμμένα εἰς τὸν τράχηλόν
 τῶν ἄλλων, ἢ ἄλλα πράγματα, μὲ τὰ ὅποια
 Φαντάζονται, ὅτι ἀποδιώκωσι τὰς δυστυχίας· ἢ
 ὅσοι μεταχειρίζονται ἄλλας ἐπινοίας σατανικὰς,
 διὰ γὰρ πλανῶσι τὰς ἀπληστέρας: καθὼς ἐπίσης
 ἀμαρτάνουσι καὶ ὅσοι προστρέχουσι καὶ ἐλπίζουσιν
 εἰς τὴν βοήθειαν αὐτῶν (**).

M 2

5. Οἱ

(*) Ἰδε Γ' σαλμ. 47, 12—14. καὶ Ἀπακαλύψ. 21, 8.

(**) Ἐνταῦθα ἀνάγονται αἱ νεκρομαντεῖαι, λεκανομαν-
 τεῖαι, τὰ φυλακίηρια, τὰ γυτεύματα τῶν κακῶν γροθιδίων,
 καὶ ὅλα αἱ σατανικαὶ ἐφευρέσεις, ὅσαι μεταχειρίζεται ὁ κοινὸς
 λαός·

Οἱ Δει-
σιδαίμο-
νες.

5. Οἱ Δεισιδαίμονες οἱ ὁποῖοι παρατηρεῖ-
σιν ἀπὸ τινῶν πράγματα ἢ πρόσωπα αἰωνισμέν-
καὶ προμηνύματα, ἢ ἀποδίδεσθιν εἰς αὐτὰ κρυπλὴν
δύναμιν· συναριθμῶνται μὲ τέτρες οἱ ὄνεροκρίται
καὶ ὅσοι πιτεύουσιν εἰς αὐτὰς, οἱ ἡμεροκρίται, ἢ γὰρ
ὅσοι διακρίνῃσι τὰς ἡμέρας, ἢ νομίζουσιν ἄλλας εὐτυ-
χεῖς, καὶ ἄλλας δυσυχεῖς (*). Ἀπὸ τέτρες δὲ χει-
ρότερο

λαός· καθὼς ἴσμεν αἱ δεισιδαίμονικαὶ παρατηρήσεις περὶ τὰς
λογίας τῶν γυναικῶν, τὰ περιδέματα καὶ ψιδυρίσματα εἰς
ἐαυτέων ἀσθενῶν, τὸ νὰ καπνίζοντα μὲ μέρος ἐνδύματος
εἰς ἀποτροπὴν βασκανίας, τὸ νὰ πλύνουσιν εἰς τὸν κόλπον, τὸ
νὰ κόψωσι τὰς ὀνυχας, καὶ μέρος ἐνδύματος, καὶ νὰ τὰ θέ-
τωσιν εἰς τόπους, ὅπερ προσκυνῶνται καὶ νέας ἁγίος, ἢ εορτὴ τῆς
πρώτης τῆ Μαίης, αἱ πυρκαϊαὶ καὶ αἱ κληδόνες τῆς ἐκκοπῆς το-
τῆς τῆ Ἰούλις κτ.: τὰ ὁποῖα ὅλα διὰ τὸ νὰ ἴσμεν Ἐθνη καὶ
δεισιδαίμονίαν (ἰδ. Θεόφραστ. περὶ δεισιδαίμον· τὰς κωμῶδ.
Ἀριστοφάν. Λυκίαν. Φίλοφρον. ἢ ἀπίστ. καὶ ἄλλας) ἐναντίας
εἰς τὴν ἀληθῆ τῆ Θεῶν λατρείαν, τὰ ἀποβάλλει ὁ Θεὸς νόμος,
Λευιτ. 19, 31. Δευτερονομ. 18, 9—12. Β. Παραλαπαμ.
33, 6. καὶ ἡ Ἐκκλησία τὰ καθυποβάλλει εἰς βαρύτατα ἐπι-
τίμια. Ἰδε τὸν 61, 62, καὶ 65, κανόνα τῆς ἐν Τράλλω Συνόδου,
τὸν 36, τῆς ἐν Λαδικῆς, τὸν 24, τῆς ἐν Ἀγκύρας, τὸν 2, 65,
καὶ 83. τὰ μεγάλῃ Βασιλείᾳ, καὶ τὸν 2, τῆ Νύσσης.

(*) Οὕτω, παραδείγματος χάριν, οἱ Καρμαβουκίριοι δὲν
τολμῶσι νὰ κινήσωσιν ἀπὸ λιμένα τῇ τρίτῃ τῆς ἑβδομάδος
ἡμέρας· αἱ γυναῖκες νὰ κήδωσι τῇ παρασκευῇ, μὲ ὅλον ὅπερ
ἐργάζονται ὅλας τὰς λοιπὰς ἐργασίας. Δὲν εἶναι μικρότερα
καὶ ἡ δεισιδαίμονία ἐκείνων ὅσοι ἐξηγῶσι τὰ ὄνειρα, ἢ πιστεύου-
σιν εἰς αὐτὰ· ὅσοι ἀπὸ φωνὰς ὀνείων, ἢ κυνῶν ὑλαγμῆς, προ-
λέγουσι δυσυχίας· ὅσοι φοβῶνται τὰ φάσματα ἢ γὰρ τὰ κοινῶς
λεγόμενα σοιχεῖα, τὰς βρυόλακας, τὰς καδικανθάρους· ὅσοι
φανατόζονται νὰ βλέπωσι τὴν παινώλειαν εἰς διαφόρους μορφὰς
καὶ σχήματα, νὰ ἀκούωσι νικηρικὰς λιθοβολισμῆς, ὅταν αὐ-
τῇ ἡ νόσος κυριεύῃ εἰς πόλιν τινα, καὶ τοιαύτας ἄλλας πολλὰς
ἀθλιότητας: τὰς ὁποίας οἱ τὰς λογισμῆς τῶν ἀνθρώπων δεχό-
μενοι Πνευματικοὶ Πατέρες πρέπει νὰ σπαράζωσι ὅσον εἶναι δυ-
νατὸν νὰ ἐκρίξωσιν ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν χριστιανῶν, μὲ τὸ νὰ
καρτε-
καρτε-

ρότεροι εἶναι, ὅσοι περισρίζουσι τὴν εὐσέβειαν εἰς
ἐξωτερικὰ τινὰ πράγματα: ὅσοι, Φέρ' εἰπὲν,
προσεύχονται μακρὰς καὶ ἱποκριτικὰς προσευ-
χάς, μόνον διὰ τὴν νομισθῶσιν ἁγιοί· ἢ, ἀγκα-
λὰ ὅχι καθ' ὑπόκρισιν, προσεύχονται ὁμῶς μὲ τὸ
σῶμα, καὶ ὅχι ἐκ τῆς καρδίας, καὶ φαντάζονται
ὅτι λατρεύουσι τὸν Θεὸν μὲ τοιαύτας προσευχάς·
διὰ τὸ ὅποιον ἐλέγχει ἡ Ἀγία Γραφή τὰς Φαρι-
σαίους (*): ὡσαύτως καὶ ὅσοι προσάπλυσιν διὰ ἡξέ-
ρω ποίαν ἁγιότητα εἰς ἓνα ἐξαίρετον εἶδος ἐνδύ-
ματος, ἢ εἰς τὴν κερὰν τῶν τριχῶν· ἢ ὅσοι ποιῶ-
σι διάκρισιν μεταξὺ παλαιῶν καὶ νέων βιβλίων.
Ἐπίσης ὀλεθριοί εἶναι καὶ ἡ δεισιδαιμονία ἐκεῖνων,
ὅσοι ἐλπίζουσιν ὑπερηφάνως εἰς τὰ ἴδια ἀγαθοεργ-
γήματα: καὶ ὅτι, ἀγκαλὰ τὰ καλὰ ἔργα ἦναι
ἀναγκαῖα, πρέπει μὲ ὅλον τῆτο, καὶ ὅταν τὰ
πράττῃ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐλπίζῃ εἰς μόνην τὴν εὐ-
σπλαγχνίαν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ (**). Εἶναι δὲ ἡ
δεισιδαιμονία ἐναντία εἰς ταύτην τὴν ἐντολήν καὶ
διὰ τῆτο προσέτι: ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἐλπίζων εἰς
τὸν ἑαυτόν τε, μακρύνεται ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ
ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν.

M 3

6. Οἱ

παριστάνουσιν εἰς αὐτοὺς, ὅτι εἶναι μακρὰν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅσοι
φοβῶνται τὰ τοιαῦτα. Αὐτὸς εἶναι Θεὸς ζῆλωτής, καὶ δὲν
θίλα καὶ φοβώμεθα ἄλλον παρ' αὐτόν, μήτε καὶ ἐλπίζωμεν
εἰς ἄλλον παρὰ εἰς αὐτόν. Αὐτὸς μᾶς ἐδίδαξε καὶ μὴ φοβώ-
μεθα ἀπὸ τῶν ἀποκλεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ
ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν καὶ ὅτι εἶναι καὶ αἱ τρεῖς
κεφαλαίαι τῆς κεφαλῆς ἡμῶν πᾶσαι ἡγιστάται Ματθ. 10,
28—31.

(*) Ἰδὲ Ματθ. 15, 8. καὶ 23, 14.

(**) Ἰδὲ Λευκ. 17, 10. Ἰωάν. 15, 5. Β. Κορινθ. 3, 4, 5.

Δημοσίον Κέντριν κὶ Σιδναθὴ κὶ Βέρουκ

Οἱ Αἵρε-
τικοί.

6. Οἱ Αἵρετικοὶ καὶ κακόδοξοι: εἰ ἐποιοὶ
κισθηλεύσει τὴν ἀλήθειαν μὲ τὰς ὁλεθρίους αὐ-
τῶν δόξας, καὶ ὑβρίζουσι τοιᾶν τρόπῳ τὴν Θεῖαν
Μεγαλειότητα, καὶ πλανῶσι καὶ ἕλκυσ ἀπὸ τὴν
εὐθείαν ὁδόν.

Ὅσοι ἀ-
ποβάλλ-
ουσι τὴν
Ἀγίαν
Γραφήν.

7. Ὅσοι ἀποβάλλουσι τὴν Ἀγίαν Γρα-
φήν· ἢ ὅσοι, ἀγκαλὰ τὴν δέχονται, τὴν λε-
πίλογουσι ὅμως καὶ τὴν κείνουσι ἀνευ ἀνάγκης,
ἤγουν ἐρευνᾶσι τὰς κεκρυμμένας αἰτίας καὶ ἀφορ-
μὰς τῆς μυστηριώδους βελῆς τῆ Θεᾶ· ἢ ὅσοι ἀμφι-
βάλλουσιν εἰς ἑρθεῖν τινὰ τῆς πίστεως, ἢ χλευά-
ζουσι μερικὰ ἐκκλησιαστικά ἔθιμα, καὶ τὰ παρε-
ξηγουσιν. Ἄπαντες ἔσται σμικρύνουσι τρόπον τινα
καὶ ἀτιμάζουσι τὴν Θεῖαν Μεγαλειότητα.

Ὅσοι
ἐλπίζου-
σιν εἰς
τὸν ἴδιον
πλῆτον,
δύναμιν
καὶ φρό-
νησιν.

8. Ἀμαρτάνουσι πρὸς τέτοις εἰς ταύτην τὴν ἐν-
τολήν, ὅσοι ἐλπίζουσιν εἰς τὸν ἴδιον πλῆτον, φρόνη-
σιν, ἢ ἀνυχίνοισιν, εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ἄλλων
ἀνθρώπων, ἢ τὴν ἰδίαν αὐτῶν· δὲν συλλογίζονται
καθόλου τὴν παντοδύναμον πρόνοιαν τῆ Θεᾶ, ἀλ-
λὰ ζητοῦσι τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν ἀπὸ
ξένης βοήθειαν. Περὶ τῶν τοιῶτων λέγει ὁ Θεὸς
Προφῆτης Ἰερεμίας ἐπικατάρματος ὁ ἀνδρω-
πος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἀνδρωπον,
καὶ σφίρει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ ἐπ' αὐ-
τόν, καὶ ἀπὸ Κυρίου ἀποσῇ ἡ καρδιά αὐτοῦ
κεφ. 17, 5. Εἰς ὀλίγα λόγια, ἀμαρτάνουσιν εἰς
τὴν ἐντολήν ταύτην, ὅσοι ἔχουσι δόξας πεπλανη-
μένας καὶ ἐναντίας περὶ Θεᾶ· ἢ πιστεύουσι πράγ-
ματα, τὰ ὅποια δὲν συμφωνοῦσι μὲ τὴν τιμὴν τῆς
Θεᾶς μεγαλειότητος· ἢ εἶναι προσκολλημένοι εἰς
κανένα κῆσμα τόσον πολλὰ, ὥστε εὐαρεσθῆναι καὶ
ἐλπίζουσιν εἰς μόνον αὐτό.

Ἡ ἐπί-
κλησις
τῶν Ἀ-

Διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῶν ἀποθανόντων Ἀγίων
δὲν παραβαίνομεν τὴν ἐντολήν ταύτην: καθότι ἡ
ἐπικλη-

ἐπὶ κλήσις τῶν Ἀγίων (καθὼς ἡ ὁρθόδοξος ἡμῶν γὰρ δὲν
 Ἐκκλησία τὴν ἐννοεῖ) διαφέρει πολλὰ ἀπὸ τὴν ἐναντιᾶ-
 ἐπὶ κλήσιν τῷ Θεῷ. Ἡμεῖς ἐπικαλέμεθα τὸν ^{ταί εἰς}
 Θεόν, καὶ τὸν Λυτρωτὴν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς ^{ταύτην}
 Ὑψίστον Κύριον, καὶ Παντοδύναμον τῶν ἀπάντων ^{τὴν ἐν-}
 Δεσπότην: τὰς Ἀγίας δὲ, ὡς δέλεας αὐτῆς· οἱ ^{τολήν.}
 ὅποιοι συγκατοικῶσι μετ' αὐτὸν, εἰς τὴν αἰδίαν ἐκεί-
 νην μακαριότητα. Ἡ ἐπὶ κλήσις τῷ Θεῷ εἶναι
 μία βαθυτάτη ὑπόκλησις εἰς τὴν Θεϊαν αὐτῆς με-
 γαλωσύνην, καὶ μία καθολικὴ ἐλπίς εἰς μόνον
 αὐτόν: ἡ δὲ τῶν Ἀγίων ἐπὶ κλήσις εἶναι μία ἐνω-
 σις τῶν ἡμετέρων προσευχῶν μετὰ τὰς προσευχὰς
 αὐτῶν. Εἰς πίσωσιν τέττε ἀρκεῖ νὰ εἰπῶμεν: ὅτι
 οἱ Ἄγιοι, ἐτι ζῶντες ἐπὶ τῆς γῆς, προσευχήθη-
 σαν δι' ἄλλας, καὶ παρεκάλεσαν ἄλλας νὰ προ-
 σευχηθῶσι δι' αὐτὰς· ὡς φαίνεται Ρωμ. 15, 30.
 Β. Κορινθ. 1, 11. Φιλιππησ. 1, 4. καὶ Πράξ. 12,
 5. Πολλῶ μᾶλλον μετὰ θάνατον, ἤγεν ὅποταν
 ἦναι πλησιέστεροι εἰς τὸν Θεόν, εἴτην ἠνωμένοι με-
 αὐτόν, καὶ ἀπολαύωσιν ἀδιαλείπτως τὸ πρόσω-
 πον αὐτῆς: πολλῶ μᾶλλον (λέγω) θέλει ἔχωσι
 μίαν διάπυρον ἐπιθυμίαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν
 πιστῶν, τὰς ὁποῖας γινώσκει ὁ Θεός. Καὶ ὅταν
 ἔστως ἔχη τὸ πρᾶγμα: τί μᾶς ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ
 νὰ ἐνώσωμεν τὴν ἡμετέραν προσευχὴν ἤγεν τὴν
 ἐπιθυμίαν τῆς ἡμετέρας σωτηρίας μετὰ τὴν ἐπιθυ-
 μίαν καὶ προσευχὴν. Φέρ' εἰπῶν, τῷ Ἀγίῳ Παύ-
 λῳ ἢ ἄλλῃ τινὸς Ἀγίῳ· καὶ εἰς τῷτο ὑφίσταται ἡ
 ἐπὶ κλήσις τῶν Ἀγίων. Διὰ τῆς ἐπικλήσεως ταύ-
 τῆς δὲν ἀποβάλλεται ἡ κραταμοιότης τῷ Ἰησοῦ Χρι-
 στῷ μεσιτεία: διότι αὐτὴ εἶναι ὁ ἐδραῖος καὶ ἀναγκ-
 αῖος θεμέλιος καὶ τῆς ἡμετέρας προσευχῆς καὶ
 τῆς πρεσβείας τῶν Ἀγίων. Μὴ νομίζωμεν ὅμως,
 ὅτι τὸ προσφερόμενον εἰς τὰς Ἀγίας σέβας δύνα-
 ται νὰ μᾶς ὠφελήσῃ τίποτε, ἐν ὅσῳ ἐπιμένομεν
 εἰς τὴν ἀπιστίαν καὶ ἀμετανοησίαν: κατ' εὐδέναν

τρόπον! Ἡ μεγίστη τιμὴ, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν εἰς τὰς Ἀγίας, εἶναι τὸ νὰ σπευδά-
ζωμεν νὰ μιμώμεθα τὴν ζωὴν αὐτῶν· καὶ νὰ ἔχω-
μεν τὰς ἐλπίδας εἰς μόνον τὸν Θεόν, εἰς τὸν ὁποῖον
ἠλπίσαν καὶ αὐτοί. Ἀναπολόγητοι λοιπὸν καὶ
κολάσεως ἄξιοι εἶναι, ὅσοι προσφέρουσιν εἰς τὰς
Ἀγίας τιμὴν ἰσάθειον· ἐλπίζουσιν εἰς αὐτὰς σχεδὸν
καθὼς καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Θεόν· κατευθύνουσιν τὰς
προσευχὰς αὐτῶν συνεχέστερον πρὸς τὰς Ἀγίας
παρὰ πρὸς τὸν Θεόν· ὅσοι ἐορτάζουσιν τὰς ἐορτάς
τῶν Ἀγίων μὲ περισσοτέραν εὐλάβειαν παρὰ τὰς
ἐορτάς τῆ Κυρίου· τιμᾶσι τὰς εἰκόνας αὐτῶν πε-
ρισσότερον παρὰ τὴν εἰκόνα τῆ Σωτῆρος· διότι,
ὅσον μεγάλοι καὶ ἂν ᾦναι οἱ Ἅγιοι τῷ Θεῷ ἄν-
δρωποι, εἶναι μὲ ὅλον τὸτο ὄβλοι Θεῷ, καὶ ἔργα
τῶν χειρῶν αὐτῶν· καὶ ἐπομένως ἡ διαφορὰ μετα-
ξὺ Θεῷ καὶ αὐτῶν εἶναι ἄπειρος. Πρέπει νὰ προ-
σέχῃ πᾶς ἕνας ἐπιμελῶς, διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς
ταύτην τὴν πλάνην.

Ἀναγ-
καίαν
προφυ-
λακὰν
διὰ νὰ ἀ-
ποφυ-
γῶμεν
τὴν
πλάνην.

Εἰς τὸ νὰ ἀποφύγωμεν ὅλα τὰ σφάλματα,
ὅσα εἶναι ἐναντίον εἰς ταύτην τὴν ἐντολήν, χρῆσι-
μοί εἶναι αἱ δύο ἐπόμεναι προφυλακαί· πρῶτον,
νὰ ἀφίσωμεν ὅλας τὰς προλήψεις, ὅσαι κρατῶσι
τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, ἢ ἀπὸ τὴν κακὴν συνήθειαν,
ἢ ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων, ἢ
ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὀλεθρίων βιβλίων, ἢ ἀπὸ
τὴν φυσικὴν κλίσιν, τὴν ὁποίαν ἔχουσιν οἱ ἄνθρω-
ποι εἰς τὸ νὰ κρίνωσι τολμηρῶς περὶ πάντων· καὶ
νὰ ἀκολουθῶμεν τὸν ὕμν καὶ ὁρθὸν λόγον διὰ τῆς
συναναστροφῆς τῶν φρονίμων ἀνθρώπων, καὶ τῆς
ἀναγνώσεως τῶν ὠφελίμων βιβλίων. Δεύτερον,
νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀποκα-
λύψεως· ἦγεν, νὰ μεταχειρίζομεθα τὸν Θεὸν
λόγον, ὡς κανόνα ὅλων τῶν ἡμετέρων λογισμῶν,
καὶ νὰ τὸν ἀκολουθῶμεν ὡς ὁδηγὸν κατὰ πάντα.

Τέτο

Τὸτο εἶναι τὸ ἀσφαλέςτερον μέσον: καὶ πλανῶνται ἀπὸ τὴν εὐθείαν ὁδὸν, ὅσοι, ἢ τὸ ἀποβάλλουσιν, ἢ ἀκολοῦθουσιν τὴν ἰδίαν αὐτῶν τολμηρεῖν περιεργίαν: ἐπειδὴ καλῶς ποιῶμεν (καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος Πέτρος) προσέχοντες τῷ λόγῳ τῷ Θεῷ “ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν ἀύχμηρῳ τόπῳ”, Β. Ἐπισολ. 1, 19.

§. 6.

Ἡ δευτέρα ἐντολὴ ἀπαγορεύει τὴν εἰδωλολατρείαν, καὶ ὅλες τὰς ἀδεμίτες τρόπους τῆς Θεῆας λατρείας.

Περὶ
τῶν εἰ-
δωλο-
λατρῶν.

Ἦσαν τὸ πάλαι ὅλα τὰ ἔθνη (καὶ εἶναι σήμερον ἔτι τινα) εἰς τοσαύτην πλάνην, ὥστε ἐθεοποίησαν κτίσματα, οἷον τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, τὸ πῦρ, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ ζῶα, τὰς βόας, τὰς γαλαῖς, τὰς κροκοδείλους κτλ. καὶ ἀπὸ τὰ φυτὰ, τὰ σκόροδα καὶ τὰ κρόμμυα, προσφέροντες εἰς αὐτὰ θυσίας καὶ ἄλλας θείας τιμαῖς· καὶ κατεσκεύαζαν εἰδωλα εἰς εἶδος ἀνθρώπων καὶ ἄλλων ζώων, καὶ τὰ ἐπροσκύνησαν ὡς Θεοί. Ἀπὸ τὴν αὐχρᾶν ταύτην καὶ ἐδελυγὰν πλάνην μᾶς ἠλευθέρωσεν ἡ χάρις τῇ Χριστῷ, Α. Πέτρ. 4, 3. Ὅμοιοι μὲ τὰς τοιύτας εἰδωλολάτρας εἶναι καὶ ὅσοι δα-
λεύσει τὸν Μαρμαρινὸν ἢ τὴν κοιλίαν αὐτῶν: ἦγεν ὅσοι καταγίνονται καθ' ἑκάστην εἰς τὸ νὰ συναθροίζωσι πλῆτον ἄπειρον, ἢ τὸ νὰ θεραπεύωσι τὰς σαρκικὰς αὐτῶν ἐπιθυμίας. Τῶν τοιούτων, ὁ Μαρμαρινὸς ἢ ἡ κοιλία εἶναι τὸ εἶδωλον, τὸ ὁποῖον λατρεύει. Διὰ τῆτο καὶ ἡ Ἀγία Γραφὴ οἰο-
μάζει εἰδωλολατρείαν τὴν πλεονεξίαν, Κολασσ. 3, 5: καὶ κατηγορεῖ ἐκεῖνες, ὅσοι λατρεύουσιν ὡς Θεόν, τὴν ἰδίαν κοιλίαν, Φιλιππησ. 3, 19.

Ποιοὶ
προσέ-
τιτε
περιέ-
χονται
εἰς τὴν
κλῆσιν
τῶν εἰ-
δωλο-
λατρῶν.

Ἀπαγορεύει πρὸς τέτοις ἡ ἐντολὴ αὕτη ὅλας τὰς ἀθεμίτους τρόπους τῆς λατρείας τῷ Θεῷ: καθὼς εἶναι τὸ νὰ νομίζῃ τις ὅτι λατρεύει τὸν Θεὸν διὰ τινων πραγμάτων, εἰς τὰ ὅποια δυσαρξεῖται ὁ Θεός, καὶ τὰ ὅποια δὲν εἶναι διατεταγμένα εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν. Τοιαύτη ἦτον ἡ λατρεία τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκεῖνων, οἱ ὅποιοι προσέφερον πολυτελεῖς θυσίας εἰς τὸν Θεόν, διήγον ἕως ζωὴν ἀστεβῆ: ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς διὰ τῆς Περφύτης Ἡσαΐα (κεφ. 1, 11.) τὴν προσφερομένην ἀπὸ τοιαύτας χεῖρας σεμίδαλιν, ὀνομάζει ματαίαν, τὸ θυμίαμα, βδέλυγμα, καὶ τὸ σῆμα τῶν σιτευτῶν ἀκάθαρτον (*). Παραβαίνει λοιπὸν τὴν ἐντολὴν ταύτην,

Παρα-
βαίνει
τὴν ἐν-
τολὴν
ταύτην
οἱ καθ'
ὕποκρι-
σιν
προσκυ-
νητοί.

1. ὅσοι προσεύχονται μακρὰς προσευχάς (τὸ ὅποιον καθ' ἑαυτὸ εἶναι καλὸν καὶ ἐπαινετὸν): καὶ νομίζουσιν, ὅτι εἰσπρέσονται, διὰ τὸ νὰ ἦναι αἱ προσευχαί των μακραί· μὲ ὅλην ὅπῃ προσεύχονται χωρὶς καμμίαν εὐλάβειαν, ἢ διάθεσιν τῆς καρδίας. Ὅμοιοι μὲ τέτλες εἶναι καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὑποκριταί: ὅσοι εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν σπευδάζουσι νὰ φαίνωνται ζηλωταὶ τῆς τιμῆς τῷ Θεῷ ἐνόματος, ζηλωταὶ τῆς πίστεως, ζηλωταὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὠφελείας τῆς Ἐκκλησίας· ὅσοι εἰς πᾶσαν συναναστροφὴν ἀνθρώπων λαλοῦσι περὶ πνευματικῶν πραγμάτων (τὸ ὅποιον εἶναι ἐπαινετὸν, ὅταν

γί-

(*) Τὸ Εἶβρ. “Ἦνα τί μοι πλήθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέ-
“γα Κύριος: πλήρης ἐμὶ ὀλοκαυτωμάτων κριῶν· καὶ ἵσταί
“σιτευτῶν, καὶ αἵματι μύχων καὶ ὀρνῶν καὶ τράγων ἄχ' ἡδο-
“μα. Ὅταν ἔρχηθε ὀφόμενοι τὸ πρῶτον μου: τίς ἐξήτησε
“τέτο ἐκ τῆς χαρὸς ὑμῶν, πικρὰν τὴν αὐλὴν μου; Μὴ προδῇ-
“σете προσάγειν δῶρον (ἢ σεμίδαλιν κατὰ τὰς Εἰδομύχοντα)
“μυτασότητος: θυμίαμα βδέλυγμά μου ἐστὶ· νεκρινῶν καὶ
“σάββατον, καὶ τὸ συγκαλῶν ἐκκλησίαν ἐκ ἀνέχουμαι [ὡς περ]
“ἀνομίαν καὶ ἑνῶσιν,, Ἡσαΐα 1, 11-13.

γίνεται κατὰ Θεόν), ἢ διὰ κενοδοξίαν, ἢ διὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον· ἢ, καὶ ἂν δὲν ᾔται αὐτὰ τὰ αἷτια, ὑφίσταται ὅμως ὁ ζῆλος αἰτῶν εἰς ψιλὰ λόγια, μὲ τὰ ὅποια δὲν συμφωνῶσι τὰ ἔργα των (*).

2. Ὅσοι νηστεύουσιν, ἤγουν ἀπέχουσιν ἀπὸ μερι- Οἱ κα-
καὶ βρώματα: καὶ μὲ ὅλον τὸτο μεθύσκονται, καὶ 3° ὑπό-
πράττεσιν ἄλλας ἀσεβείας, μὲ τὰς ὅποιας ἐσθη- κρισιν
λῆται ἡ ἀληθὴς νηστεία· ἡ ὅποια δὲν εἴκει εἰς τὴν νηστε-
ἀποχὴν τῶν βρωμάτων, ἀλλ' εἰς τὴν ἐγκράτειαν ταί.
τῶν παθῶν (**). Μὲ τέτοις συναριθμῶνται, καὶ
ὅτι

(*) Ὅσον ὁ κατὰ Θεὸν ζῆλος ἀναί ἐπαινετὸς καὶ ἀναγ-
καῖος πρὸς τελευτὴν τῆς ἀρετῆς: τοσῶτον ὁ κατ' ὑπόκρισιν ἄ- 3°
ναι βδελυρὸς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἀληθινὸς ζηλωτὴς δὲν δι-
φύει ἀπὸ τὸν κατ' ὑπόκρισιν, πᾶρεξ κατὰ τὸ τέλος: ὁ πρῶ-
τος πράττει καὶ διδάσκει τὴν ἀρετὴν διὰ τὸν Θεόν· ὁ δεύτερος
τὴν διδάσκει πάντοτε, καὶ τὴν πρᾶττει ἀνίστε· ἀλλὰ αἰ ἐαυτὸν,
ἤγουν διὰ τὴν φωνὴν αἰς τὰς ἀνθρώπους. Ἡ βδελυρὰ τῆς ὑποκρί-
σεως νόσος κατέχευε σήμερον πολλὰς χριστιανὰς. Πολλοὶ (κα-
θὼς λέγει ὁ ἡμέτερος Συγγραφεὺς) εἰς πᾶσαν συναναστροφὴν,
κατὰ πᾶσαν εὐκαιρίαν, μιμῶμενοι τὰς εἰδὲς Σκευῶν (ἰδ. πρῶξ.
19, 13.), γίνονται Ἀπόστολοι αὐτοκλήτοι τοῦ Θεοῦ· δὲν λαλῶ-
σιν εἰμὴ περὶ Θεῶν πραγμάτων, ἐλέγχουσι καὶ θεατριζουσι τὸν
πλησίον πυλάκας διὰ τὰ αὐτὰ ἐλαττώματα, αἰς τὰ ὅποια
ὑπόκεινται καὶ αὐτοί· καὶ καταγίνονται οἱ ἄθλιοι αἰς τὸ νὰ
οἰκοδομῶσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὑπόληψιν καὶ τιμὴν ἐπάνω εἰς τὴν
ἀτιμίαν τοῦ ἀδελφῆ· καὶ νὰ μεταχαρίζωνται ἁσέβως τὸ ὄνομα
τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν πιστῶν αὐτῶν δούλων, διὰ τὴν πλανῶσι τὰς ἀπλα-
στέρας. Πρὸς τὰς τοιαύτας ἀρμύζας τὸ ρηθὲν πρὸς τὰς ἐξορκι-
σὰς Ἰωδαίας ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος: τὸν Ἰησοῦν γινώσκων,
καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταται· ὑμεῖς δὲ τίνες ἐσεῖ;
Αὐτ. 15.

(**) Τοῖστοι ἄναι ἱκανοὶ οἱ πεπλανημένοι χριστιανοί, ὅσοι
νομίζουσιν, ὅτι ἡ νηστεία ὑφίσταται αἰς τὴν ἀλλαγὴν τῶν βρωμά-
των· καὶ ὅτι ἡ ἀμετροποσία δὲν βλάπτει τὸν ἄνθρωπον, εἰάν
μόνον ἐγκρατεῖται ἀπὸ κρέας· ὅσοι ἐγκρατεῖται κατὰ τὰς
ἡμέρας τῆς νηστείας ἀπὸ τὸν κοινῶς λεγόμενον καφέν, ἢ τὴν μι-

ὅσοι εὐπρεπίζεσι τὰς Θεὰς ναὺς, καὶ σολίζεσι
τὰς εἰκόνας τῶν Ἀγίων: ἔπειτα καταδυναστεύεσι
τὰς ἀθῶους, οἱ ὅποιοι εἶναι ναὺς Θεῶ ζῶντος
καὶ καταλιμπάνουσιν ἀβοηθήτους τὰς ἐν ἀνάγκαις·
καὶ νομίζεσι μὲ ὅλον τὸτο, ὅτι ἐπλήρωσαν ὅλα
τὰ πρὸς σωτηρίαν ἀναγκαῖα, ὅπότεν ἔπρεπε κα-
τὰ τὰ λόγια τῆ Χρυσῆ: “καὶ ταῦτα ποιῆσαι,
“καὶ κῆνα μὴ ἀφίεναι,, Ματθ. 23, 23.

Οἱ Δα-
σίδαί-
μονες.

3. Παραβαίνεσι τὴν ἐντολὴν ταύτην καὶ ὅσοι,
δι' αἰσχροκέρδειαν, ἢ ἀπὸ μίαν μωρὰν φαντασίαν
ψυχικῆς σωτηρίας, ἐπινοῶσι θαύματα καὶ ὀπτα-
σίας· ἢ προσάπλουν εἰς τόπους τινὰς δὲν ἤξεύρω
ποῖαν ἀγιότητα, καὶ πισεύουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς εἰσα-
κκεῖ τὴν προσευχὴν προτιμώτερον εἰς ἓνα τόπον
παρὰ εἰς ἄλλον. Εἰς ὀλίγα λόγια, ὅσοι, κατὰ
τὰ λόγια τῆ Χρυσῆ (Αὐτ.) περιορίζεσι τὴν εὐσέ-
βειαν εἰς ἐξωτερικὰ πράγματα: καὶ ἀμελεῖσι
τὰ βαρύτερα τῆ νόμου, τὴν κρίσιν, καὶ
τὸν ἔλεον, καὶ τὴν πίσιν. Ὁ δὲν λέγει περὶ
αὐτῶν ἡ Οὐράνιος ἀλήθεια: “τοῖς χείλεσί με τι-
“μα (ὁ λαὸς ἔστος), ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω
“ἀπέχει ἀπ’ ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσ-
“κοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων,,
Ματθ. 15, 8. 9. (*).

Δὲν

ποτικὴν, περιπατῶσιν ὡς κύνες λυσσῶντες, ὑβρίζοντες διὰ τὸ
ἰδεῖν τὸν πλησίον, ὀργιζόμενοι διὰ τὸ μὴ κατὰ τὴν τυχόντος·
καὶ, ἀνίστασθαι τὰς ἐλέγξει διὰ τὸτο, ἀποκρίνονται ἀνευθύνει-
σας οἱ ἄλλοι, ὅτε δὲν ἔπιον καφὲν, ἢ δὲν ἐκαπνίδισαν μὲ τὴν
νικοτιανήν.

(*) Ἐλήφθη ἐκ τῆς Ἡσαΐα 29, 13: ὅπου τὸ Ἐβρ. τοῖς χ.
μ., τ. ἢ δὲ κ. α. π. α. ἀπ’ ἐμοῦ· καὶ ἐγένετο ὁ φόβος αὐτῶν, ὁ
πρὸς ἐμὲ ἐντολὴ ἀνθρώπων σοφῶν.

Δὲν εἶναι ἐναντίον ταύτης τῆς ἐντολῆς τὸ γὰρ ἡ-
 λίζωμεν μὲ Ἀγίας Εἰκόνας, τὰς ναῖς, κατὰ τὴν
 παλαιὰν Χριστιανικὴν συνήθειαν: ἐπειδὴ πρῶτον
 μὲν ἡμεῖς ζωγραφῶμεν εἰς τὰς εἰκόνας ὅχι τὸν
 ἀόρατον καὶ ἀμήνητον Θεόν, ἀλλὰ τὸν Σωτῆρα
 Χριστὸν εἰς εἶδος τῆς προσληφθείσης ἀνθρωπότητος,
 ἢ τὰς πιεῖς αὐτῆς δέλης. Δεύτερον δὲ, αἱ Εἰ-
 κόνες μὴτε ἰσορῶνται, μὴτε προτίθενται εἰς τὰς ναῖς
 διὰ γὰρ τὰς λατρεύομεν: ἀλλ' εἰς ἀνάμνησιν τῶν
 ἔργων τῆ Θεῶ, καὶ τῶν ἀγαπητῶν αὐτῆς δέλων,
 διὰ γὰρ παρακινήσωμεν τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς εὐσέ-
 βειαν καὶ μίμησιν τῶν καλῶν ἔργων, ἐλέπαιτες
 τὰς Εἰκόνας. Τρίτον, ἡ προσκύνησις, τὴν ὁποί-
 αν προσφέρομεν εἰς τὰς εἰκόνας, δὲν ἀναφέρεται
 εἰς αὐτὰς, ἢ γὰρ εἰς τὸ σανίδιον, τὴν ζωγραφίαν,
 τὸν πολυτελεῖ γῦρον τῆς Εἰκόνας, ἢ τὴν τέχνην
 τῆ ζωγράφου: ἀλλ' εἰς τὰ πρωτότυπα, τῶν ὁποί-
 ων εἶναι εἰκόνες: αὐτὰς δὲ τὰς εἰκόνας τιμῶμεν
 μὲ μόνον τὸν ἀσπασμὸν εἶναι τὸ Φίλημα (*).
 Οὕτω, φέρει εἰπεῖν, ὅταν προσκυνῶ τὸν τίμιον σαρ-
 ρόν, προσφέρω μετ' ὑποταγῆς εἰς τὸν μόνον Σω-
 τῆρα τῆ κόσμου, τὴν καρδίαν μου, τὴν πίσιν, τὴν
 προ-

Η' τι-
 μήτων
 Εἰκόνων
 δὲν ἐν-
 ἀντιδ-
 ται εἰς
 ταύτην
 τὴν ἐν-
 τολήν.

(*) Τὴν εὐσέβειαν συμπεφωνήκαμεν, τὴν ἀλή-
 θειαν ἐκηρύττωμεν, ὥστε κατὰ πάντα ἀποδέχεσθαι
 τὰς σεπταῖς εἰκόνας — καὶ ταύτας προσκυνεῖν,
 ἢτοι ἀσπάζεσθαι: ταύτην γὰρ ἀμφοτέρω· κυεῖν
 γὰρ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀρχαίως διαλέκτω τὸ ἀσπάζεσθαι
 καὶ τὸ Φιλεῖν σημαίνει: καὶ τὸ τῆς πρὸς προθέ-
 σεως ἐπίτασιν τίνα ἀηλοῖ τῆ πόδε, ὥσπερ φέρω
 καὶ προσφέρω, κυρῶ καὶ προσκυρῶ, κυνῶ καὶ
 προσκυνῶ, ὃ ἐμφαίνει τὸν ἀσπασμὸν καὶ τὴν κατ'
 ἐπέκτασιν Φιλίαν: Ἰδὲ τὰ πρακτικὰ τῆς ἐβδόμης Οἰκου-
 μενικ. Συνόδ. πράξ. Ζ. καὶ Μητροφ. Κριτόπ. Ο' μολογ.
 Ἀνατολ. Ἐκκλησ. κεφ. 15.

προσευχὴν, τὴν ἐλπίδα, καὶ αὐτὴν τὴν προσκύ-
νησιν: ἥδ' εἰκὼν καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶναι, πάρεξ μίαν
αἰδητὴν παρέρρηκτος καὶ παρακίνησις εἰς αὐτό.
Πρέπει πρὸς τέτοις νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι, ἀγκαλιὰ
ἢ προσκύνησις τῆς εἰκόνος τῆ Σωτῆρος καὶ τῆς
εἰκότος ἑτέρου τινὸς Ἀγίου φαίνεται ἡ αὐτὴ, διαφέ-
ρει ὅμως κατὰ πολλὰ ἡμῶς ἀπὸ τὴν ἄλλην: κα-
θότι ἡ προσκύνησις τῆς εἰκόνος τῆ Χριστοῦ ὀφίσταται
εἰς μίαν βαθυτάτην ὑπόκλισιν τῆς καρδίας. με-
ἔμπροσθεν εἰς αὐτόν, ὡς Δεσπότην καὶ Δημιουργόν
τῶν ἀπάντων: ἡ δὲ προσκύνησις τῶν εἰκόνων τῶν
Ἀγίων εἶναι μία φανέρωσις τῆς τιμῆς, τὴν ὁποί-
αν προσφέρομεν ἀπὸ καρδίας πρὸς τὰς Ἀγίας, ὡς
ἡγαπημένους τῆ Χριστοῦ, καὶ διὰ τὸ νὰ ᾔνοι μεθ'
ἡμῶν ἑνὸς σώματος μέλη, κατὰ τὴν ἐσῖαν καὶ
κοινωνίαν τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας.

Πότε
εἶναι
ἐπίφο-
ρος ἡ
προσκύ-
νησις
τῶν εἰ-
κόνων;

Ἡ νόμιμος ὅμως αὕτη καὶ ἁγία προσκύνησις
τῶν εἰκόνων μεταβάλλεται εἰς τὸ ἐπίφορον τῆς εἰ-
δωλολατρείας ἀμαρτήματος, ὡςάκις ὁ προσκυνητὴς
προσκυνᾷ μόνην τὴν εἰκόνα, καὶ ἐλπίζει εἰς αὐ-
τὴν: ὡςάκις νομίζει μίαν εἰκόνα ἁγιωτέραν παρὰ
τὴν ἄλλην, καὶ ἐλπίζει περισσότερον εἰς τὴν μίαν
παρὰ εἰς τὴν ἄλλην: ὡς κάμνουν ἐκεῖνοι, ὅσοι
φέρουσιν εἰς τὰς Ἐκκλησίας αὐτῶν μίαν εἰκόνα,
καὶ προσκυνῶσιν αὐτὴν μόνην: ἢ ὅσοι τιμῶσι πε-
ρισσότερον τὴν εἰκόνα, ἣτις ἔχει γυῖρον πολυτελεῖ,
παρὰ τὴν εἰκόνα, ἢ ὁποία δὲν ἔχει, ἢ τὴν πα-
λαιάν εἰκόνα παρὰ τὴν νέαν: ἢ ὅσοι δὲν θέλουν
νὰ προσευχηθῶσιν εἰς τόπον ὅπερ δὲν βλέπουν
εἰκόνα. Οἱ τοιοῦτοι καὶ τέτοις ὁμοίαι ἀμαρτάνουσι
μεγάλως, καὶ προσάπτουσι μῶμον εἰς τὴν ἀλή-
θειαν τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως (*).

Διὰ

(*) Εὐφάνησαν καὶ εἰς τὰς παρόντας καιροὺς πολλοὶ, οἱ
ὅποιοι, ἢ ἀπὸ δαιμονισμῶν, ἢ ἀπὸ ἀνομοκρίτου, ἀνήγαγον
τὰ

Διὰ τὴν ἀποφύγη πᾶς ἕνας τὰς τοιαύτας πλά-
νας, πρέπει νὰ σημειώσῃ καλῶς τὰ ἐπόμενα:
πρῶτον, ὅτι ἐκείνη μόνη ἡ λατρεία τῷ Θεῷ εἶναι
ἀληθὴς λατρεία, ἥτις γίνεται ἐκ καρδίας μετα-
νοήσεως καὶ ἀνυποκρίτου· καθότι ὅλα τὰ ἑξωτερικὰ
σημεῖα τῆς Θείας λατρείας εἶναι ψιλά σημεῖα τῆς
ἐσωτερικῆς λατρείας καὶ πρὸς τὸν Θεὸν εὐλαβείας,
χωρὶς τῆς ὁποίας αὐτὰ δὲν ὠφελεῖσι τίποτε. Διὰ
τῆτο καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ζητεῖ ἀπὸ τῆς προσκυνη-
τᾶς τὸ νὰ προσκυνῶσι τὸν Θεὸν ἐν πνεύματι
ἡγνὸν ὀχιμόνον ἑξωτερικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς·
καὶ ἀληθεία ἡγνὸν ἀνυποκρίτως, Ἰωάν. 4, 23.
Δεύτερον, πρέπει νὰ προσέχῃ εἰς μόνον τὸν Θεὸν
λόγον, καὶ νὰ ᾔναι βέβαιος, ὅτι εἰς αὐτὸν πε-
ριέχεται ὁ ἀληθὴς κανὼν περὶ τῆ πῶς πρέπει νὰ
λατρεύωμεν τὸν Θεόν: ὁθεν λέγει καὶ ὁ Χριστὸς
περὶ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ὅτι εἰς αὐτὴν περιέχεται
ἡ αἰώνιος ζωὴ. Ἰωάν. 5, 39.

§. 7.

Ἡ τρίτη ἐντολὴ ἐμποδίζει τὸ νὰ μεταχειρι-
ζώμεθα τὸ ὄνομα τῷ Θεῷ μὲ καταφρόνησιν
τῆς δόξης αὐτοῦ (α): καὶ μᾶς διδάσκει τὸν
ὀρθὸν τρόπον τῆς Θείας λατρείας (β).

(α) Μὲ

τὰ παλαιὰ τῆς Ἑλληνικῆς πλάνης χρηστῆρια, μεταχειρίζομενοι
τὰς σεπτὰς εἰκόνας ἐς διάφορα ἀνοσιεργήματα: ὅποια εἶναι τὸ
νὰ προλέγῃσι δι' αὐτῶν τὰ μέλλοντα, τὸ νὰ προσκολλῶσιν ἐς
αὐτὰς νομίσματα, τὸ νὰ προτιμῶσι (καθὼς λέγει ὁ ἡμέτερος
Εὐσεβέστατος Συγγραφεὺς) τῇ αὐτῇ Ἀγίᾳ τὴν μίαν εἰκόνα πα-
ραρὰ τὴν ἀλήτην, καὶ ἕτερα πάμπολλα. Τῶν ὁποίων τὴν διόρ-
θωσιν προσμένουσιν οἱ νεκροὶ Χριστιανοὶ ἀπὸ τὴν Ἀγίαν τῇ
Χριστῷ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ: νῦν μάλιστα, ὅταν εὐδοκίᾳ Θεῷ
πηδαλιεχῆται ἀπὸ ἀνδρᾶ ζηλωτῆν τῆς εὐσεβείας, τὸν Πανα-
γιώτατον αὐτοῦ Πατριάρχην, Κύριον Γαβριὴλ, τῷ ὁποίῳ πολ-
λά τὰ ἔτη!

(α) Μὲ τὸ ὄνομα τῆ Θεᾷ εἰα ἡνωμένη ἡ Ὑψίστη καὶ ἀκονώητος αὐτῇ δοξα: πρὸς τὴν ἐποικονομίαν τὰ κτίσματα πρέπει νὰ προσφέρωσιν ἐν παντὶ καιρῷ τὸ μέγιστον σέβας (*). Ἀμαρτάνουσιν εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην:

Ἀμαρ-
τάνουσιν
εἰς τὴν
ἐντολὴν
ταύτην
οἱ βλά-
σφημοι.

1. Οἱ βλάσφημοι οἱ ὅποιοι προσφέρουσι λό-
γους ἀχόητους καὶ βλασφημίας ἐναντίον τῆ Θεᾷ,
καὶ τῆ Κυριῆς ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ ἐναντίον εἰς κα-
νὼνα γνωστὸν Ἀγίον ἄνδρα: ὅσοι, Θεὸς εἰπὼν, λέ-
γουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς εἰα αἴτιος τῶν ἡμετέρων ἀμαρ-
τιῶν, αὐτὸς δίδει ἐνίοτε τὴν ἀφρεμὴν εἰς τὸ νὰ
πραχθῇ ἡ ἀμαρτία: ὅσοι τὸν ὀνομαζέσιν ἀδίκον
καὶ ἀππλανητικόν, ἡ διότι δὲν δίδει εἰς αὐτοὺς ὅσα
αὐτοὶ νομίζουσι χρεωστέμενα εἰς αὐτοὺς, ἡ διότι τὸς
παιδεύει ὑπὲρ τὸ πρέπον, καθὼς αὐτοὶ φαντάζον-
ται: ὅσοι κρῖναι τὰ ἔργα τῆ Θεᾷ κατὰ τὰς πε-
πλανημένας αὐτῶν ὑπολήψεις, καὶ τολμῶσι νὰ
λέγωσιν, ὅτι τῆτο ἢ ἐκεῖνο δὲν ἔγινε καλῶς, ἀλλ'
ἡδύνατο νὰ γενῇ καλλιώτερον: ἢ ὅσοι ψέγουσι τὴν
παρεῖσαν κατάστασιν καὶ φορὰν τῶν πραγμάτων
νομίζοντες, ὅτι εὐρίσκονται εἰς τὸν κόσμον ἀταξία,
τὰς ὁποίας παραβλέπει ὁ Θεός: πρὸς τέτοιους
ὅσοι δὲν ὑποφέρουσι μεθ' ὑπομονῆς τὰς ἀδενείας
καὶ δυστυχίας, ἀλλὰ γογγύζουσιν ἐναντίον τῆ Θεᾷ
καὶ τὴν αἰτιῶνται ὡς ἀδίκον. Οἱ ταῦτοι καὶ ἄλλοι
παρόμοιοι καταφρονεῖται τῇ ἐνδοξῇ ὀνόματος τῆ
Θεᾷ ἀμαρτάνουσιν ἀπέριως. Συναριθμῶνται με-
τέστε καὶ ὅσοι βλασφημῶς ὑβρίζουσι τὸν Θεόν
λόγον, ἡ γὰρ τὴν Ἀγίαν Γραφήν, καὶ τολμῶσι
νὰ λέγωσιν, ὅτι αὐτὴ περιέχει μύθους, ἀντιφά-
σεις ἐναντίας εἰς τὸν ὁρθὸν λόγον: ἢ ὅσοι ὑπερυψί-
σι τὰ συγγράμματα τῶν Ἐθνικῶν, προτιμῶντες
αὐτὰ καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ο

τοῖς τοῖς

τοιῦτοι βλασφημοὶ ἐπαιδεύοντο εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην μεθ' αἵατον, Λευιτ. 24, 16. (*) Ὡσαύτως δὲν πρέπει νὰ ὑποφέρωνται καὶ τὴν σήμερον μεταξύ τῶν Χριστιανῶν (**).

2. Ὅσοι ὀμνύουσιν ὅρκους ψευδεῖς, ἢ ὀμνύουσι μὲν οἱ ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἔπειτα δὲν πράττεισι κατὰ πίσκοποι. τὸν ὅρκον, καὶ περιπαίξουσι τρόπον τινὰ τὸν Θεόν, τὸν ὁποῖον ἐπικαλεῖται μάρτυρα τῶ ὅρκου: "καὶ εἰτελεύσεται (τὸ δρέπανον) εἰς τὸν οἶκον τῶ ὀμνύοντος ἐν τῷ ὀνόματί μου ἐπὶ ψεύδει, καὶ καταλύσει ἐν μέσῳ τῶ οἴκου αὐτοῦ, καὶ συντελέσει αὐτόν,, λέγει ὁ Θεὸς διὰ τῶ Προφήτου Ζαχαρίας, κεφ. 5, 4. (***)

3. Ὅσοι χωρὶς ἀνάγκης, καὶ διὰ παραμικροῦς ὑποθέσεις ἔχουσιν εἰς τὸ σῶμα τὸ ὑπερένδοξον ὄνομα τῶ Θεοῦ καὶ τὸ μεταχειρίζονται καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀχρήμονας λόγους καὶ τὰς ἀπρεπεῖς ὁμιλίαις: καθὼς ὁπότεν λέγουσι μὰ τὸν Θεόν! ὁ Θεὸς τὸ γινώσκει! μὰ τὸ Εὐαγγέλιον! μὰ τὰς ἐντολάς! ἢ ἐνφάνεισιν ἀνά μέσον εἰς τὰς ἀθεμίτους εὐτραπελίαις ὦ Θεέ! ὦ τύχη! Μὲ τὰς τοιαύτας ἀτεβεῖς

Οσοι
χωρὶς
ἀνάγκης
ἐρχο-
σιν εἰς
τὸ σῶ-
μα τὸ
ὄνομα
τῶ Θεοῦ.

συ-

(*) Ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίῃ θανάτω θανατῶσθαι ἡρμήνευσαν οἱ Ἑβραϊκοὶ: τὸ δὲ Ἑβραϊκὸν λέγει: ὁ βλασφημῶν τὸ ὄνομα Κυρίῃ κτλ.

(**) Ἦν γὰρ πρέπει μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν νὰ ἀποκόπτονται ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὡς μέλη σεσαπημένα: διὰ νὰ μὴ διαδώσῃ τὸν τὸν τῆς ἰδίας κακίας καὶ εἰς τὰς λοιπὰς. Ἰδὲ Α. Κορινθ. 5, 1 — 11, καὶ Τίτ. 3, 10.

(***) Τὸ Ἑβρ. "καὶ εἰτελεύσεται (ἢ κτά) εἰς τὸν οἶκον τῶ ὀμνύοντος ἐν τῷ ὀνόματί μου ἐπὶ ψεύδει" καὶ δικτυολερεύσει ἐν τῷ ὀνόματί μου, καὶ συντελέσει αὐτόν,, Ἰδὲ καὶ Λευιτ. 19, 12, καὶ Ἡσαΐα 48, 1.

συναριθμῶνται καὶ ὅσοι μεταχειρίζονται εἰς τὰ ὄρκους τὰ βδελυρὰ τῶν Εἰθνηκῶν Θεῶν ὀνόματι οἶον τῷ Διὸς, τῆς Ἀφροδίτης (*) καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ὁποίων, κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς Θείας Γραφῆς, δὲν πρέπει νὰ μνημονεύωμεν, παρὰ μὲν ταφρόνησιν.

Οἱ Ψευδοπροφηταί.

4. Οἱ Ψευδοπροφηταί ἤγουν ὅσοι προφητεύουσιν, ἐν ὀνόματι τῷ Θεῷ, προφητείας ψευδῆς ἢ καυχῶνται, ὅτι ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸς ὁ Θεὸς τὸ μέλλον, καὶ τὸς ἐπρόσβαλε νὰ τὸ κηρύξωσιν τῶν ἄλλων.

Ὅσοι δέονται τῷ Θεῷ δεήσεις ἀπρεπῆς.

5. Ὅσοι ζητῶσιν ἀπὸ τὸν Θεὸν ζητήματα πρεπῆ: καθὼς ποιῶσιν ἐκεῖνοι, ὅσοι παρακαλῶν τὸν Θεὸν νὰ τὸς ἐκδικήσῃ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν ἢ ἐνῆας ληψῆς, ὁπόταν παρακαλῇ τὸν Θεόν, τὸν βοηθῇ εἰς τὰς κλοπὰς καὶ ληστείας αὐτῶν. τοιοῦτοι ποιῶσι τὸν Θεὸν συνεργὸν τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων.

Ὅσοι δὲν πληροῦσι τὰς πρὸς Θεὸν ὑποχρέσεις.

6. Ὅσοι ὑπόχονται εἰς τὸν Θεὸν ὑποχρέσεις, τῶν ὁποίων ἔπειτα δὲν πληρῶσι: καθὼς ὅσοι διὰ μὴ εὐεργεσίαν, τὴν ὁποίαν ἔλαβον παρὰ Θεῷ, ὑπόχονται νὰ εὐλογήσωσι τὸν ναὸν τῷ Θεῷ, ἢ νὰ δώσωσιν ἐλεημοσύνην εἰς τροφήν τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων, ἢ νὰ συστήσωσι σχολεῖα, ἢ καὶ νὰ ἀφαιρῶσι καμμίαν ἀμαρτίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ὁδοί: ἔπειτα ἀθετῶσι τὴν ἰδίαν ὑπόχρεσιν (**).

(*) Ἡ ἐν Τρέλλω Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, κανόνι 94. ἀφ' ἧς εἰς τὸν ὄρκον, ὅσοι ὁμνύουσιν Ἑλληνικὰς ὄρκους.

(**) Ἡ Ἀγία Γραφή ἀπαιτεῖ ῥητῶς τὴν πληρώσιν τῶν ὑποχρίσεων καὶ τῶν ὄρκων Ἀριθμ. 30, 2. Δευτερονομ. 22, 24: ἀλλ' ἐπειδὴ γίνονται πολλαίαις ὑποχρέσεις καὶ ὄρκους προπετῆς πρὸς ἰδίαν βλάβην ἢ τῷ πλησίον, ὁποῖος ἦτον ὁ ὅρκος τῷ Ἡρώδῃ (Ματθ. 14, 9.) καὶ ἑκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐζητῶν

Εἶναι δὲ συγκεχωρημένον καὶ πρέπει νὰ μεταχει- Πότε
ριζώμεθα τὸ ὄνομα τῆ Θεᾶ: πρῶτον, εἰς τὸν και- πρέπα
ρὸν τῆς Θείας λατρείας, ἥγην ὅταν δοξολογῶμεν νὰ με-
τὸν Θεόν· δεύτερον, εἰς ἀναγκαίαις τῶν περιστά- ταχα-
σεω, ὡς εἰς τὸ κριτήριον, ὅπερ, κατὰ τὸν λόγον ριζώμε-
τῆ Παύλου, γίνεται "πάσης — ἀντιλογίας πέ- δα τὸ
"ρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος", Εἴβρ. 6, 16. τρίτον, ὄνομα
ὅταν καμμία νόμιμος Ἐξουσία ζητῇ παρ' ἡμῶν τῆ Θεᾶ;
ὅρκον εἰς προέγματα, τὰ ὅποια δὲν εἶναι ἐναντία
τῆ Θεᾶ νόμος (*). Πρέπει πρὸς τέτοις νὰ ἐνδυ-
μώμεθα, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ νόμιμος ὅρκος δὲν πρέ-
πει νὰ γίνεται εἰς κατένευ κλίσμα (**), ἀλλ' εἰς
μόνον τὸν πανταχῶ παρόντα Θεόν· εἰς τὸν ὁποῖον
μόνον εἶναι γνωστὴ αἱ βολαὶ τῶν καρδιῶν.

(β) Εἶναι φανερόν, ὅτι, ἡ ἐντολὴ αὕτη, ὅταν
προτάσῃ νὰ προσφέρωμεν τὸ ὄνομα τῆ Θεᾶ μὲ τὸ

N 2

προ-

θανατώσῃ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, Πράξ. 32, 12, εἰς τακτά-
τας περιστάσεις πρέπα προτιμώτερον νὰ ἀκυρεῖται ὁ ἄνομος ὅρκος,
παρὰ νὰ πρᾶττεται τὸ κανὼν.

(*) Οὐκ ἔστι μόνον διατάσσει τὸν νόμιμον ὅρκον ὁ Θεὸς Εξῆδ.
22, 11. καὶ Δευτερονομ. 6, 13: ἀλλὰ καὶ τὸν μετεχειριζή-
σατο ὁ ἴδιος διὰ περισσοτέραν βεβαίωσιν τῶν ἐπαγγελιῶν αὐτῆς,
καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, Εἴβρ. 6, 13 — 18. Ὡς-
σαύτως ὡμοσαν ἐνίοτε καὶ οἱ Ἅγιοι ἄνδρες τῆς Π. καὶ τῆς Ν.
Διαθήκης (ιδ. Β. Κορινθ. 1, 23. καὶ ἀλλοιῶς). Ἀλλ' ὅπως
ἤθελεν ἀντιλέγειν: διὰ τί λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἀπαγορεύει τὸν
ὅρκον (Ματθ. 5, 34 — 37. ιδ. καὶ Ἰωάν. 5, 12.); πρὸς
τὸν ὁποῖον λέγομεν, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆ Χριστοῦ δὲν ἦτον νὰ ἀπα-
γορεύῃ τὴν χρῆσιν τῶν νομίμων καὶ ἀναγκαίων ὅρκων, ἀλλὰ
νὰ ἐμποδίσῃ τὰς ματαίας καὶ χωρὶς ἀνάγκης γιννομένης ὅρκους,
καὶ ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἄμνησον προπετῶς οἱ Ἰουδαῖοι ἐπ' αὐτῶν
τὰ κλίσματα, καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἐλέγχοντο συνεχῶς· Ματθ.
αὐτόθ. καὶ 29, 16 — 22. καὶ Ἰερμ. 5, 7.

(**) Ὅποιοι εἶναι ἐκείνοι οἱ ὅρκοι, ὅσοι γίνονται εἰς τὴν
ζωὴν, εἰς τὴν κεφαλὴν, εἰς τὰ τέκνα, κτ. περὶ τῶν ὁποίων
ἴδε τὰς ἀνωτέρω μαρτυρίας τῆς Ματθαίου καὶ τῆς Ἰερμίου.

προσῆκον σέβας, καὶ ἐμποδίζει τὸ ἐναντίον: ἐ-
 τὸν αὐτὸν καιρὸν διατάσσει καὶ τὸν τρόπον τῆς
 λατρείας ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος χρεώ-
 πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ λατρεία τῷ Θεῷ εἶναι μί-
 α μαρτυρία τῆς ἐσωτερικῆς ὑποταγῆς πρὸς
 αὐτόν: περὶ τῆς ὁποίας ἐλαλήσαμεν ὀλίγα τ-
 νά, Μέρ. Α. § 11. Τὰ ἐσιώδη μέρη τῆς Θεοῦ
 λατρείας εἶναι ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη, καὶ ὁ φόβος
 αὐτοῦ. Ἡ ἀγάπη τῷ Θεῷ εἶναι μία διάπτυ-
 ρος ἐπιθυμία καὶ κλίσις τῆς ψυχῆς εἰς τ-
 νά ἐνωθῇ μετὰ τὸν Θεόν, ὡς ἓνα ὄν ἀξιώ-
 τατον ἀγάπης, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὴν ἀγά-
 πην αὐτήν. “Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σε-
 “ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σε, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σε, κα-
 “ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σε,” λέγει ὁ Χριστὸς Ματθ. 22
 35. Ἡ ἑνώσις αὕτη γίνεται διὰ τῆς ἀδιακόπ-
 καὶ καθαρᾶς μνήμης τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀρετῆς.
 Ἐντεῦθεν ἔπεται, ὅτι μία ψυχὴ εὐσεβῆς καὶ ζῆ-
 σα ἀπὸ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην 1, γυμνάζεται
 πάντοτε εἰς τὸν Θεῖον νόμον, καὶ εὐρίσκει τὴν μό-
 νην αὐτῆς παρηγορίαν, εἰς ταύτην τὴν ἀγιοτά-
 τιν ἀχολίαν. 2, Ὑψῆται πρὸς τὸν Θεόν, καὶ
 πλησιάζει εἰς τὸν θρόνον τῆς χάριτος αὐτοῦ, διὰ
 τῆς θερμῆς προσευχῆς. (*) 3, Δοξολογεῖ πάν-
 τοτε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ κηρύττει τὰς εὐεργε-
 σίας αὐτοῦ. 4, Εὐχαριεῖ ἐκ καρδίας τὸν Θεόν,
 δι’ ὅλας τὰς χάριτας, ὅσας ἔλαβε παρ’ αὐτοῦ
 καὶ ἀποδίδει ὅλα τὰ ἀγαθὰ εἰς τὴν εὐσπλαγ-
 χίαντε. 5, Ἐ’χει πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐλπίδα εἰς
 τὸν Θεόν καὶ παραδίδει εἰς τὴν πρόνοιάν τε ὅλα
 τὰ συμβαίνοντα τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς. 6, Ὑπο-
 τάσσεται ἐπομένως μετὰ χαρᾶς εἰς τὰ προσάγ-
 ματα

Τι ἔστι
 ἡ ἀγάπη
 τοῦ Θεοῦ;

Ἀποτε-
 λίσμυ-
 τα τῆς
 πρὸς
 Θεὸν
 ἀγάπης.

ματα τῷ ΥΨΙΣΘ Θεῷ, καὶ ἐλπίζω μεθ' ὑπομο-
νῆς εἰς αὐτόν. 7, Τελευταῖον, ἀγαπᾷ τὸν πλη-
σίον, ὅσον ἐπιθυμῶ νὰ ἀγαπᾶται αὐτὸς ἀπὸ τὸν
Θεόν: "ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, καὶ
"τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύτης ἐστίν,,. Α.
Ἰωάν. 4, 20. Ἐναντίας εἰς ταύτας τὰς ἀρετὰς
εἶναι αἱ ἐπόμεναι κακίαι: 1, ἡ πρὸς Θεὸν ἔχθρα·
ἡ ὁποία ὑφίσταται εἰς τὴν παραβάσιν τῶν ἐντολῶν
τῆς. 2, Ἡ πνευματικὴ ἀκηγρία ἔσεν ἀκηδία: ἡ
ὁποία εἶναι τὸ νὰ ἀμελήτῃς τὰ καθήκοντα τῆς
εὐσεβείας· τετέστι τὴν προσευχὴν, τὴν μνήμην
τῷ Θεῷ, τὸ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰς Θείας ναεὶς, κλ. (*).
3, Ἡ πρὸς Θεὸν ἀχαριστία, ἡνωμένη ἐνίστε μετὸν
γογγυσμόν. 4, Τὸ νὰ ἀμφιβάλλῃς διὰ τὴν
πλήρωσιν τῶν ἐπαγγελιῶν τῷ Θεῷ· μία ἀκαίρος
πεποίθησις εἰς τὸν Θεόν (**), ἡ μία τελεία ἀπό-
γνωσις.

Τὸ δεῦτερον ἐπιώδες μέρος τῆς Θείας λατρείας Τί εἶναι
εἶναι ὁ φόβος τῷ Θεῷ: ἄστις ὑφίσταται εἰς τὸ ὁ φόβος
τῷ Θεῷ;
νὰ συλλογίζεται κατ' ἐκάστην ὁ ἄνθρωπος τὴν παν-
τοδυναμίαν καὶ δικαιοσύνην τῷ Θεῷ, καὶ νὰ φυλάτ-
τεται ἀπὸ τὸ νὰ πράττῃ ὅσα εἶναι εἰς ὕβριν καὶ
καταφρόνησιν αὐτοῦ (***). Ἀποτελέσματα τῷ. Ἀποτε-
τέλει.

N 3

Θεῶς

(*) Ἰδε Ματθ. 25, 13 — 27. Εἵβρ. 5, 11. Α. Πέτρ. 5, 8.

(**) Ἦν γὰρ τὸ νὰ ἐλπίζῃ τις εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν τῷ Θεῷ
περισσότερον ἀφ' ὅ, τι πρέπει· περὶ τῶ ὁποῖο ἴδε τὸν Ἀπόστο-
λον Παῦλον Ρώμ, 2, 4, 5.

(***) Τίς ἐ φεβηθήσεται σε, Βασιλεῦ τῶν
Εἰθνῶν; ὅτι σοὶ [τῷτο] προσήκει λέγα ὁ Προφήτης
Ἰερεμίας κεφ. 10, 7: (τὸ ὁποῖον ἐδάφιον λάπα εἰς τὰς Εἵβ-
δομήκοντα, ἐκδόσ. Μισθία ἐν Ἀμσελοδαμ. 1725.) πρέπει ὅμως
νὰ προσέχωμεν νὰ μὴ ᾔναι ὁ πρὸς τὸν Θεὸν ἡμῶν φόβος
δελικὸς ἀλλ' ὑψικὸς. Ὁ δελικὸς φόβος γεννᾶται ἀπὸ μίαν
καρδίαν τρέμεσαν διὰ τὰς δικαίας καὶ ἀφενέας ποινὰς, τῶν
ἀποί-

μπα
τῷ Θεῷ
φόβῳ.

Θεὸς φόβος εἶναι 1, ἡ πνευματικὴ πτωχεία ἢ ὁποῖα εἶναι τὸ νὰ ταπεινῶται τις ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ γνωρίζῃ, ὅτι εἶναι πλάστης ἐμποδὼν εἰς τὸ Θεὸν κριτῆριον. Ἐναντίζται εἰς ταύτην τὴν πνευματικὴν πτωχείαν ἡ Φαρισαϊκὴ ὑπερηφάνεια: ὑποία εἶναι τὸ νὰ θάρσῃ τις εἰς τὰ ἴδια αὐτῷ ἔργα καὶ νὰ ὑψῆται ὑπὲρ τὰς ἄλλας. 2, Ἡ μετάνοια ἦγεν ἡ ὁμολογία τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων ἡνωμένη μετὰ τὴν ἐλπίδα εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὁμολογία αὕτη, ὁπόταν γίνεται διὰ φόβου, ὀνομάζεται Ἐξομολόγησις. Εἰς ταύτην ἑνώσιον εἶναι ἡ ἀμετανοησία, ἦγεν ὁ βαθεὺς ὕπνος εἰς τὴν ἀμαρτίαν (*). 3, Ἡ νηστεία εἶπεν ἡ χαλίνωσις τῶν παθῶν: ὅταν ὁ αἰσθητικὸς τὰ πολλὰ μὴ καὶ τὰ ὑποτάσῃ εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον. Χρησιμὸς εἶναι εἰς ταύτην τὴν χαλίνωσιν ἡ ἀποχή μερικῶν βρωμάτων: διὰ τῆς ὁποίας δαμάζονται

σα

ὁποῖον ἡμεῖς ἀξιοῖ διὰ τὰς ἡμετέρας ἀμαρτίας. Ὁ φόβος ὑφίσταται εἰς τῆς τὴν λύπην, τὴν ὁποῖαν αἰδάνεται ὁ ἀμαρτωλὸς διὰ τὸ νὰ ἔβλαψεν τὸν εὐεργετικὸν καὶ φιλόστοργον αὐτῷ Πατέρα, τὸν Θεόν. Περί τοῦ φόβου λέγει ὁ Θεὸς διὰ τῆς Μαλακίας: υἱὸς δοξάσει πατέρα, καὶ δεῖξαι τὸν Κύριον ἑαυτοῦ: καὶ εἰ Πατὴρ εἰμι ἐγὼ, πῶς εἶ ἡ δόξα μου; καὶ εἰ Κύριος εἰμι ἐγὼ, πῶς εἶναι ὁ φόβος μου; καὶ φ. 1, 6. Ἐναντίος δὲ εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ εἶναι πρὸς τὰς ἀνθρώπους ὑπερβολικὸς φόβος, ἦγεν τὸ νὰ φοβώμεθα καὶ δυσμενέσθωμεν εἰς τὰς ἀνθρώπους περισσότερον πικρὰ εἰς Θεόν: τὸν ὁποῖον ἀπαγορεύει ὁ Χριστὸς Ματθ. 12, 4 —

(*) Καλὸν εἶναι, ὅσοι κοιμῶνται ἀμέριμνοι εἰς τὴν ἀμαρτίαν, καὶ ἐνθυμηθῶσι τὰ λόγια τῶν Ἀποστόλων: ὅτι γὰρ λέγουσιν· εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφύδης αὐτοῖς ἐφίσταται ὀλεθρος, ὥσπερ ἡ ὥδιν τῇ γαστρὶ ἐχέσθῃ· καὶ οὐ μὴ ἐκφύγῃ. κλ. Α. Θεσσαλ.

σαρκικά ἐπιθυμία· αἱ ὁποῖαι, ἐξαγριέμεναι ἀπὸ τὴν ὑπέρμετρον τροφὴν, ἀποτελεῖσιν αἰκηδὲς καὶ νοσθρὸν τὸ πνεῦμα (*). Ἐναντία εἰς τὴν χαλιναγωγίαν τῶν παθῶν εἶναι ἡ ἀσκασία, ἣ γυν τὸ νὰ δίδηται τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὰς ὁρέξεις τῆς σώματος· ἐκ τῆς ὁποίας γεννῶνται ἡ ἀκρασία, ἡ

N 4

τρυ-

(*) Δὲν ἤθελεν ἦναι ἀνάγκη νὰ σημαίωσμεν ἐν ταῦτα ὅτι ὁ λόγος τινὰ περὶ νηστείας, διὰ τὰς ἀπάρους τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας. Ἀπὸ τῆς διοριστικῆς νηστείας τῆς Παλαιᾶς Ἐκκλησίας αἱ μὲν ἦσαν Εἰσθαλαδικαί, ὁποῖαι ἦτον ἡ νηστεία τῆς τετάρτης καὶ τῆς παρασκευῆς κατὰ πᾶσαν Εἰσθαλαδικήν· μία δὲ μόνη ἐτήσιος ἡ πρὸ τῆς Πάσχα. Ἡ ὁποία ὠνομάζετο κοινῶς Τεσσαρακοστή· μετ' ἔπειτα ὅπως ἡ ποσότης τῶν ἡμερῶν ἦτον διάφορος κατὰ διαφόρους τόπους· ἐπαθὴ οἱ μὲν ἐτήρευον μίαν μόνην ἡμέραν, οἱ δὲ δύο, ἄλλοι περισσοτέρας, ἄλλοι τεσσαράκοντα ἄλλους (ιδ. Εἰρηναῖον παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ Ἐκκλησ. Ἱστορ. Βιβλ. 5. κεφ. 26.), ἄλλοι τρεῖς Εἰσθαλαδικάς, ἄλλοι ἕξ, καὶ ἄλλοι ἑπτὰ πρὸ τῆς Πάσχα· καὶ οἱ μὲν ἐγκρατεῦντο ἀπὸ ὅλα τὰ ἐμφυχα, οἱ δὲ ἔτρωγον ἰχθύας μόνως, ἄλλοι μετὰ τῶν ἰχθύων καὶ τὰ πετεινά, διαχυρίζομενοι, ὅτι ἦσαν καὶ αὐτὰ ἐκ τῶν ὑδάτων, κατὰ τὸν Μωυσῆν, ἄλλοι ἀπῆχον ἀπὸ τὰ ὠὰ καὶ τὰ ἀκρόθρυα, τινὲς ἔτρωγον ξηρὸν ἄρτον, ἄλλοι μηδὲ τῆτον, καὶ ἄλλοι νηστεύοντες μέχρις ἐναντίας ἔτρωγον διάφορα βρώματα· Ἰδε Σωκράτην Ἐκκλησ. Ἱστορ. Βιβλ. 5. κεφ. 22. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἦσαν αἱ νηστεαὶ τῆς Ἀρχαίας Ἐκκλησίας· τῇ χρόνῳ δὲ προϊόντος, ἡμεῖς πρὸ τῆς Πάσχα νηστεία ἐπεκράτησε νὰ ἦναι τεσσαρακονθήμερος παρὰ πᾶσι· ἐσχηθῆσαν δὲ καὶ ἄλλαι τέσσαρες ἐτήσιοι νηστεαί, κατέστιν ἡ πρὸ τῆς Χριστῆς γεννήσεως, ἡ πρὸ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ἡ πρὸ τῆς Μεταμορφώσεως, καὶ ἡ πρὸ τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, πλην ἐπισημέριοι καὶ αἱ τέσσαρες, καθὼς λέγει ὁ Βασιλικὸν Ἐρωταποκρίσις, 53. Εἰς δὲ τὴν Ρώμην ἐνήσειον (καθὼς λέγει ὁ Σωκράτης αὐτόθ.) καὶ κατὰ πᾶν σάββατον· τὸ ὅποσον ἑκατὶ ἀπηγόρευσεν ἡ ἐν Τρεβάνδῳ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος κανὼν. 55. Ἐ'τι σημαίωσται, ὅτι ἡ νηστεία ἡ μέχρι τῆς ἐναντίας ὠνομάζετο Σάσις ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἐσηκότων καὶ γρηγορέντων φραγῶν· ὅταν δὲ παρεταίετο μέχρις ἐσπέρας, ἐλέγετο ἰδικῶς νηστεία· καὶ ὅταν ἐφύλαττετο μέχρι τῆς ἐπαύριον τοῦ πρωῒ, ἐκαλεῖτο ὑπέρδεις.

τρυφή, ἡ γαστριμαργία, καὶ ὅλα τὰ ἁμαρτη-
ματα. Περὶ τῆς μάς διδάσκει ὁ Σωτὴρ λέγων·
“προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρυνθῶσι
“ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραυπάλῃ, καὶ μέθῃ, καὶ
“μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδις ἐφ’ ὑμᾶς
“ἐπιῶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, Λακ. 21, 34. (*)

Δ, ἡ ἄρνησις τῶ ἑαυτῶ ἤγεν τὸ νὰ καταφρο-
νῶμεν καὶ νὰ ἀποβάλλωμεν ὅλα ἐκείνα, τὰ ὅποια
ἐμποδίζουσι τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, ὅσον ἀρετὰ ἤθελε
ἦναι μὲ ὅλον τὸ εἶς ἡμᾶς. Οὕτω, παραδείγ-
ματος χάριν, πρέπει νὰ καταφρονήσωμεν τιμὴν
πλῆτον, συγγένειαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσα
αὐτὰ μάς ἐμποδίζουσιν εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν περὶ
Θεὸν καθηκόντων (**). Οὕτως τηρήσῃ ἀκριβῶς
ὅσα εἶπομεν ἐνταῦθα περὶ τῶ Θεοῦ φόβε, δύνα-
ται δικαίως νὰ ὀνομασθῇ Θεοσεβής.

- §. 8.

Ἡ τετάρτη ἐντολὴ μάς προσάσσει, νὰ συ-
νερχώμεθα ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὰς Κυριακὰς καὶ
τὰς λοιπὰς ἑορταῖς, διὰ νὰ λατρεύωμεν τὸν
Θεόν· ἤγεν νὰ ἀποδίδωμεν εἰς τὸν Κτίστην
τοιαύτην τιμὴν, ὁποίαν χρεωσθεῖς εἰς αὐτὸ
τὸ κῆλσμα· καὶ νὰ οἰκοδομῶμεν ἑαυτοὺς ἐκ τῆς
Θεοῦ λόγ8.

Ἡμεῖς χρεωσθῆμεν νὰ καταγινώμεθα ἀδιακ-
πως εἰς τὴν λατρείαν τῶ Θεοῦ διὰ τῆς προσευχῆς
ἀλλ’ ἐπειδὴ τῆτο εἶναι ἀδύνατον, καὶ διὰ τὴν ἀ-
δυναμίαν τῆς ἡμετέρας φύσεως, καὶ διὰ τὰς δια-
φόρους

(*) Ἰδὲ καὶ Ρώμ. 12, 13. Εἴσο. 5, 18. Α. Θεσσαλ. 5,

(**) Ἰδὲ Ματθ. 10, 38. 39. 16, 24—26. Λακ. 1

Φόρετε τῆς παρέσεως ζωῆς χρείας, ὁ πολυεύ-
σπλαγχνος Θεός, συγκαταβαίνων εἰς τὴν ἡμετέ-
ραν ἀσθένειαν, ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς ἐξ ἡμέρας τῆς
Ἑβδομάδος, διὰ τὴν ἐργαζώμεθα τὰ συγκεχωρη-
μένα ἐπίγεια ἡμῶν ἔργα, καὶ διάρισε μόνην τὴν
ἐβδόμην ἡμέραν εἰς τὸ τὴν λατρεύωμεν. Ἡ
ἐβδόμη αὕτη ἡμέρα ἦτον ἀπ' ἀρχῆς Κόσμου τὸ
Σάββατον (ἡ ὁποία λέξις σημαίνει κατὰπαυ-
σιν· διότι πρέπει νὰ καταπαύωμεν εἰς αὐτὴν
ἀπὸ πάσαν ἐργασίαν): καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν τῆς
Σωτῆρος μετετέθη παρὰ πάντων τῶν Χριστιανῶν
εἰς τὴν Κυριακὴν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀναστάσεως
τῆς Χριστοῦ (*). Ἐπειδὴ, καθὼς ἐώρταζον· πάλαι

N 5

τὸ

(*) Ἀγκαλὰ ἡ περὶ τῆς Σαββάτου νομοθεσία, ὡς ἀνήκετα
περισσότερον εἰς τὸν ἱεραρχικὸν νόμον, ἔπρεπε νὰ καταργηθῇ
παντάπασι μετὰ τὴν ἔλευσιν τῆς Σωτῆρος (1^α Κορ. 2,
16. 17.): διὰ τὸ νὰ περιέχῃ μὲ ὅλον τὸ καὶ ἡθικόν τι,
ὁποῖον ἔῃαι τὸ νὰ ἀφιερῶμεν μίαν ἡμέραν τῇ Ἑβδομάδι εἰς
τὴν λατρίαν τῆς Θεῆς, μετετέθη παρὰ τῆς Ἀρχαίας Ἐκκλη-
σίας εἰς τὴν Κυριακὴν. Οἱ Ἰσραῖτις ἐσχόλαζον τὸ Σάββατον,
καὶ ἐσυνάζοντο ἐπὶ τὸ αὐτό, διὰ τὴν λατρεύειν τὸν Θεόν (Λε-
uit. 23, 3.), εἰς ἀνάμνησιν ὅχι μόνον τῆς δημιουργίας (Ἐξ. 20,
11.), ἀλλὰ καὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ἐξ Αἰγύπτου (Δευ-
τερον. 5, 14. 15.): καὶ ὅστις παρέβαινε τὴν ἐντολὴν τῆς
Σαββάτου ἐτιμωρεῖτο μετὰ θάνατον, Ἀριθμ. 15, 32—36. Οἱ
Χριστιανοὶ ἐφύλαττον τὴν κυριακὴν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐλευθε-
ρίας αὐτῶν ἐκ τῆς δουλείας τῆς νοητῆς Φαραῶ, ἀπ' αὐτῶν ἔτι
τὰς Ἀποστολικὰς χρόνας, ὡς φαίνεται Πράξ. 20, 7. Α. Κο-
ρινθ. 16, 2. Ἀποκαλύψ. 1, 10. (ὅπου καὶ Κυριακὴ εἰρη-
στικῶς ἀναφέρεται) καὶ Ἰγνατίου Ἐπιστολ. πρὸς Μαγνησ.: καὶ ἐσχό-
λαζον ἀπὸ πάσαν ἐργασίαν· παρεκτὸς ἀνάσας καμμία ἀναγκαία
περίστασις ἀπῆται τὸ ἐναντίον· ἴδε τὸν 29. κανὼν· τῆς ἐν Λαοδικ.
Συνόδ. τὸν ὁποῖον ἐξηγῶν ὁ Βαλσαμών λίγα: οἱ Πατέρες
τὸ μὴ ἐργάζεσθαι κατὰ τὴν Κυριακὴν ἐκ ἀναγ-
καστικῶς ἐπέτρεψαν, ἀλλὰ προσέθετο, εἴγε δύ-
ναντο οἱ πιστοί· ὅτι γὰρ ἐκ πενίας, ἢ ἄλλης τινὸς
ἀνάγκης

τὸ Σάββατον οἱ Ἰουδαῖοι, διότι κατέπαυτεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἀπὸ ὅλας τῆς δημιουργίας τὰ ἔργα· ὅτως ἐορτάζεται δικαίως οἱ Χριστιανοὶ τὴν Κυριακὴν· διότι εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατέπαυτεν, ἡγὼν ἐτελείων τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως· ἥτις εἶναι τὸν τρόπον τινὰ μία νέα δημιουργία. Διὰ τὴν ἀνάστωμεν τὴν εὐλογημένην ταύτην ἡμέραν, καὶ τὴν ἐορτάσωμεν, καθὼς εὐαρεσέσται ὁ Θεὸς, εἰς ἀνάγκαν.

Πῶς ἀ-
γιάζε-
ται ἡ ἐ-
ορτή;

1. Νὰ καταπαύσωμεν ἀπὸ ὅλας ἡμῶν τὰς ἐργασίας, ὅχι μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ ὁ ὄμιλος, καὶ ἡ παιδεία ἡμῶν· νὰ μακρύνωμεν τὸν νῆν ἡμῶν ἀπ' ὅλας τὰς βιωτικὰς μερίμνας καὶ ματαίους ἀσχολίας, καὶ νὰ ἐνασχολώμεθα εἰς μόνην τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν εὐφρανθῶσιν ὅλα, καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα διὰ τὰς εὐεργεσίας.

Θ

ἀνάγκης καὶ κατὰ τὴν Κυριώνημον ἐργάσασθαι τὸ ἐπιπροσέτιον. Οἱ δὲ Πολιτικοὶ νόμοι διά τὴν ἀπαραίτητον τῆς Κυριακῆς τὴν ἀργίαν διὰ ὅλας, πλὴν τῶν γεωργῶν· τὰς ὁποίας καὶ αὐτὰς ὑπέταξεν εἰς τὴν αὐτὴν ἀνάγκην λέων ὁ Αυτοκράτωρ μετέπατα. Καὶ αὕτη μὲν ἦτο ἡμῶν σχεδὸν τῆς Παλαιᾶς Ἐκκλησίας ἐορτή· τῷ χρόνῳ δὲ προὐόντι προτετέθησαν καὶ ἄλλαι διάφοροι ἐορταὶ Δεσποτικαί τε καὶ Μαρτυρικαί· αἱ περισσότεραι (καθὼς λέγει Εὐσεβ. Παμφ. περὶ βίᾳ Κωνσταντίνῃ) ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. Ὁ δὲ ἐνομοθέτης τὸ νὰ ἐορτάζεται καὶ ἡ παρασκευὴ πάσης ἐβδόμης, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Εὐσεβ. αὐτόθι καὶ Σαζόμενος Βιβλ. κεφ. 8· ἀλλὰ ἡ ἐορτὴ τῆς παρασκευῆς συνάγεται καὶ ἡ ἀρχαιότερα ἐν τῇ Ὀριγένης βιβλ. 8, κατὰ Κέλση. Ὁ δὲ Αυτοκράτωρ ἔπατα Μαννὴλ ὁ Κομνηνὸς διώρισε διὰ νεαρῶν ἀριθμῶν τῶν ἐορτῶν ὅλας τὰς ἑτάς· τὰς ὁποίας διαορίσας εἰς τὴν τελευτὴν ἀπράκτους καὶ εἰς τὰς ἀπὸ μέρους ἀπράκτους. Ἰδε τὴν νεκρὰν ταύτην παρὰ τῇ Λεύκλαυτῳ Τόμ. 1. Σελ.

Θεῷ. Ἡ ἑορτὴ αὕτη πρέπει νὰ φυλάττεται ἀκριβῶς, ἐκτὸς ἂν δὲν μᾶς ἐμποδίσῃ καμμία ἀπαραιτήτος ἀνάγκη, εἴην πυρκαϊά, ἐπιδημιὴ ἐχθρῶν, ἀπένεια φίλων, ἢ ἄλλο τι πρᾶγμα ὠφελίμον εἰς τὸ κοινόν, τὸ ὅποιον δὲν δέχεται ἀναβολὴν καιρῶν. Εἰς ταιαύτας περιστάσεις, πληρῆντες τὰ πρὸς ἀλλήλους καθήκοντα, δὲν παραβαίνομεν τὴν ἐντολὴν ταύτην: ἐξ ἐναντίας φυλάττομεν τὸν Θεὸν νόμον κατ' ἄλλον τρόπον· καὶ ἐπομένως δὲν καταφρονεῖται διὰ τούτου τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Τούτο βεβαιῶ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, λέγων: "τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο· ἐχ' ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον," Μάρκ. 2, 27. ταῦτι δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ παραβλέψῃ τὸν περὶ τοῦ σαββάτου νόμον, ὅσῳις τὸ ἀπαιτεῖ ἡ σωτηρία καὶ ἡ ὠφέλεια τοῦ πλησίον.

2. Νὰ ὑπάγαμεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ εὐχαριστῶμεν εἰς τὰς δημοσίας συνάξεις (*) τὸν εὐσπλαγχνον Θεὸν καὶ ἀγαθὸν Προνοητὴν δι' ὅλας αὐτῆς τὰς πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας· νὰ γνωρίζωμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ τὰ πλάσματα, καὶ νὰ τὰ ἐξομολογώμεθα μετ' ἀληθινὴν εὐλάβειαν, παρακαλῶντες τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, νὰ μᾶς βοηθήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, καὶ νὰ μὴ μᾶς στερήσῃ τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ· νὰ μεταλαμβάνωμεν τὴν ἀγίαν Εὐχαριστίαν ἀξίως καὶ συνεχῶς· νὰ ἀνέωμεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μετ' εὐλαβείας τὴν προσευχὴν, τὴν ψαλμωδίαν καὶ τὴν διδασχὴν τοῦ Θεοῦ λόγῳ. Πρέπει δὲ νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ὅχι μόνον τὰς Κυριακάς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας ἑορτάς τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ· καὶ νὰ σπεύδαζωμεν διὰ τῆς σωτηριώδους ταύτης ἀσχολίας νὰ προκόψωμεν εἰς τὴν εὐσέβειαν.

3. Ὅσοι

(*) 1^α Ε' βρ. 10, 25. ἑντακτὴ βιβλιοθηκὴ Βεροῦν.

3. Οἱ κατοικοῦσι μακρὰν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ ἐμποδίζονται νὰ ὑπάγωσιν εἰς αὐτὴν ἀπὸ καμμίαν ἀνάγκην, πρέπει τὰς ἐορτὰς, εἰς τὸν τόπον ὅπου εὐρίσκονται, νὰ προσεύχωνται, αἰρούμεναι τὰς χεῖρας ὁσίως εἰς τὸν ἑρμῆν, ἢ νὰ οἰκοδομῶνται μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν εὐσεβῶν βιβλίων. Οἱ δὲν ἤξεύρουσιν ὁμῶς νὰ ἀναγινώσκωσι, πρέπει νὰ ἀκροάζωνται ἄλλας ἀναγινώσκοντας.

4. Εἰς ἕκαστον οἶκον πρέπει νὰ διδάσκωσιν οἱ γονεῖς τὰ τέκνα, οἱ κύριοι τὰς δούλῃς, οἱ διδάσκαλοι τὰς μαθητὰς, οἱ ὑπερκείμενοι τὰς ὑποκειμένους καὶ ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ· νὰ τὰς κατηχῶσιν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ καταγίνωνται πάντες εἰς τὸ νὰ τὰς ὁδηγῶσιν εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ.

5. Πρέπει ἐξαίρετως τὰς ἐορτὰς νὰ βοηθῶμεν τὰς ἐν ἀνάγκῃς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἡμῶν, ἢ νὰ δίδωμεν ἐλεημοσύνην εἰς διατροφὴν τῶν πτωχῶν. Πρέπει νὰ δίδωμεν εἰς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς, αὐτοὺς ὑπηρετὰς τῆς Ἐκκλησίας, τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα, διὰ νὰ ἐργάζωνται τὸ ἴδιον ἐπαγγελμῶς. “μετὰ χαρᾶς καὶ μὴ σενάζοντες, (*)· “ἄξιον γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ εἶναι, (**). Πρέπει νὰ δίδωμεν εἰς τὰς χρεῖας, καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν ἀναγκαίων (***) σκευῶν τῆς Ἐκκλησίας.

(*) Εβρ. 13, 17.

(**) Λεκ. 10, 7. Α. Κορινθ. 9, 13, 14. Α. Τιμοθ. 5, 17, 18.

(***) “Οχι δηλαδή τῶν περιττῶν: ἐπαρὴ τίς ὠφέλεια ἀπὸ τὸ νὰ ἔχῃ μία Ἐκκλησία τριπλᾶ ἢ τετραπλᾶ διασκοπότητα, πληθῆς ἀργυρῶν κινδύλων καὶ αἰμάτων σκευῶν, καὶ νὰ περῇται ἀπὸ σπαθίαις ἱερῶς, ψάλλτας, ἀναγνώτας, καὶ ἀκροατάς; ἢ νὰ γέμῃ ἀπὸ πτωχῶν καὶ πεινῶντας; Θέλει χρεῖαι νὰ εὐλόγησιν τὸν κλόν τοῦ Θεοῦ; μὴ τὸν ἐπιφορτίζῃς μὲ περιττὰ καὶ ἀνωφελεῖς ἀλλὰ δίδε ἀφ’ ὅσα σοι ἔδωκεν ὁ Θεός, εἰς σύσσωμ.

εἰς οἰκοδομὴν Νοσοκομείων διὰ τὰς ἀσθενεῖς καὶ γέροντας, εἰς σύσασιν Σχολείων, εἰς ὑποδοχὴν ξένων, καὶ εἰς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων. Οὕτως πράττει ταῦτα, αὐτὸς ἀγιάζει τὸ Σάββατον τῇ Κυρίῃ· καὶ ἀρχεται ἀπὸ τὴν παρῶσαν ζωὴν καὶ ἐορτάζει τὸ αἰώνιον ἐκείνο Σάββατον, ἡγὼν αὐτὸς δοκιμάζει ἐκείνην τὴν ἀνάπαυσιν, τῆς ἐπείας τὴν τελείαν ἀπόλαυσιν θέλει ἔχωμεν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, Εἴβρ. 4, 8, 9. Ἀμαρτάνισιν εἰς τὴν ἐντολήν ταύτην,

Ποῖοι ἀμαρτάνισιν εἰς

1. Ὅσοι ἀπὸ μίαν ἄμετρον ἐπιθυμίαν πλέτε καὶ τῶν προσκαίρων ἀγαθῶν ἐργάζονται τὴν Κυριακὴν, καὶ ἀσχολῶνται εἰς κοσμικὰ πράγματα. Οἱ τοῖστοι δαλεύουσι τὸν μαμμωνᾶν καὶ τὴν κοιλίαν αὐτῶν, ὅχι τὸν Θεόν· καὶ μαρτυροῦσι μὲν τῷτο, ὅτι ἔχουσιν ὀλίγην ἐλπίδα καὶ πίσιν εἰς τὴν πρένοίαν τῷ Θεῷ. Φαντάζονται οἱ ἀνόητοι, ὅτι ὅσα κερδαίνουσιν, εἰς τὴν προσκαίρων ταύτην ζωὴν, εἶναι καρποὶ τῶν ἰδίων κόπων, καὶ ὅχι τῆς εὐλογίας τῷ Θεῷ (*). Οὕτω συλλογίζονται οἱ ἔθνηκοι, ἀλλ' ἔχι οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοί. Διὰ τῷτο συγχωρεῖ πολλὰκις ὁ Θεὸς τὸ καὶ περῆται εἰς μίαν

τὴν τεταρτήν ἐντολήν;

51γ-

σχολείων καὶ νοσοκομείων, εἰς διατροφὴν ὀρφανῶν καὶ χηρῶν καὶ μὴ φοβῶ καὶ λαΐψωσι ποτὲ τὰ ἀναγκαῖα σκεύη ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας.

(*) Δὲν εἶναι τὴν σήμερον ἄλλο κοινότερον ἀπὸ τὸ καὶ ἀκαρτίς πολλὰς πλεσίας καὶ κατηγορεῖσι τὸν πτωχὸν αὐτῶν ἀδελφῶν μὲν τῷτο τὰ σκληρὰ λόγια: ὦ τὸν ἀπρόκοπον! ὦ τὸν ἀνάξιον! Συμβαίνει, καὶ, πολλὰκις καὶ πτωχεῖαι εἰς τὰς ἀνθρώπους ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀμελείας, ἢ καὶ κακίας: ὅχι ὅμως ὀλιγώτερον συμβαίνει καὶ τὸ καὶ μὲν τις πτωχὸς, διὰ τὸ καὶ μὴ μετεχαρίσθῃ τὸ ψεῦδος, τὴν ἐπιτοκίαν, καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ἀθεμίτους τρόπους, μὲν τὰς ὑπολείπειται πολλὰκις ὁ πλεῖστες.

συγγήνην ὁ ἄνθρωπος, ὅσα ἐκέρδησεν εἰς τοιοῦτον τρόπον.

2. Ὅσοι, εἴτε ἀπὸ ψυχρότητα πρὸς τὴν θρησκείαν, εἴτε ἀπὸ ἀκηδίας, εἴτε ἀπὸ μίαν ἐσφαλμένην δόξαν, ὅτι ἡ Θεία λατρεία εἰς τὰς κοινὰς συναῖξας δὲν ἔχει περισσώτερον ἀπὸ τὴν γινομένην κατ' οἶκον, δὲν ὑπάγουσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν: ἀλλὰ δαπανῶσι τὸν πολυτίμον τῶτον καιρὸν εἰς τὸ νὰ κἀθῇται ἀργοί, ἢ νὰ περιέχωνται, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἢ νὰ μεθύσκωνται, ἢ εἰς σκανδαλώδη καὶ θεατρικὰ δράματα, ἢ εἰς ἀσχήμονα παιγνίδια, καὶ ἄλλας τοιαύτας ἀσεβείας (*). Καὶ ἀγκαλὰ ἦναι συγκεχωρημένον τὸ νὰ εὐθυμήσῃ τις τὴν Κυριακὴν διὰ ἀνακρίψιν τῶν σωματικῶν πόων: πρέπει ὅμως νὰ προσέχη νὰ μὴ βλάβῃ διὰ τέτε τὴν ἰδίαν ψυχὴν, νὰ μὴ ζημιώσῃ τὸν πλησίον, καὶ νὰ μὴ δώσῃ σκάνδαλον εἰς καίρην (**).

3. Ὅσοι

(*) Ἐμποδίζα τὰ τοιοῦτα κατὰ τὰς ἐφορὰς ἡ ἐν Καρθαγίνῃ Σύνοδος κινον. 7. καὶ 61. παρὰ τῷ Λεὼντινῳ τ. 1. σελ. 51: καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Λεὼν ὁ Μίρας νόμον ἐξέδωκε κωλύοντα πᾶν μακρὸν ὄργανον κατὰ τὰς Κυριακάς, ὡς λέγει Εὐσέβιος ἐν τῇ ἐπιτομῇ. σελ. 291. Ἰγνώστια δὲ ὁ Θεοφύλος ἐπιστ. πρὸς Μαγνησ. λέγει: ἑκάστος ἡμῶν σαιβρα-τιζέτω πνευματικῶς, μελέτη νόμου χαίρων — ἐκ ὀρχήσεως καὶ κρότοις νῦν ἐκ ἔχουσι.

(**) Δὲν ἔστιν ἄλλο ἀξιοθρηνητότερον ἀπὸ τὸν τρόπον, κατ' ὃν ὁμιλοῦνται τὰς ἐφορὰς πολλοὶ Χριστιανοὶ τὴν σήμερον. Αἱ Δοσποτικαὶ ἐφορὰς δὲν γίνονται πλέον εἰς ἀνάμνησιν τῶν μεγάλων εὐεργασιῶν τῷ Θεῷ πρὸς ἡμᾶς. Ἡμεῖς προσμένομεν τὸ Χριστὸς γεννᾶται ἢ τὸ Χριστὸς ἀνέστη μὲ μεγάλην ἐπιστημὴν, ὅχι διὰ νὰ δοξάσωμεν τὸν Θεόν· ἀλλὰ διὰ νὰ λαμπροφωρίσωμεν, καὶ νὰ περιερχώμεθα ἐξ οἴκου εἰς οἶκον· διὰ νὰ παλυνώμεν ὁ εἰς τὸν ἕτερον, καὶ νὰ ἐρωτῶμεν πῶς ἔχο-

3. Ὅσοι ὑπάγουσι μὲν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὑπάγουσι δὲ ἢ ἀπὸ συνήθειαν μόνην, ἢ διὰ νὰ φυλάξωσι τὸ πρέπον, ἢ καὶ διὰ νὰ διατηρήσωσι τὸν καιρὸν: καθὼς καὶ ὅσοι, εἰς τὸν καιρὸν τῆς Ἀκολουθίας καὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν, δὲν δεικνύουσι καίρην σεβας, Φλυαροῦσι, γελῶσιν, ἀσειεύνοντα, συλλογίζοντα τὰ ἐπίγεια, καταλαλῶσι τὸν πλησίον, δὲν ἀκέουσι μὲ προσοχὴν τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν, ἢ καὶ τὴν κρίνειν κατὰ τὰς ἰδίας ἐννοίας. Διότι ἡ διδασκαλία, ὅπως ποτὲ καὶ ἂν ἦναι ἢ φράσις, ἢ τὰ σχήματα τῶν διδασκόντων, πρέπει νὰ ἀκέεται μὲ εὐλάβειαν: ἐπεὶ δὲ κηρύττει τὸν λόγον τῷ Θεῷ.

4. Ὅσοι

μὲν μὲ τὴν μεταβολὴν τῶν βρωμάτων, ἂν τὸ πασχαλινὸν μᾶς ὠφέλησε, κτ. Ὅλας αἱ Κυριακαὶ τῆς ἔτας, ἐξαρέτως δὲ πρὸ τῆς Τεσσαρακοστῆς δύο, δαπανῶνται εἰς τὸ νὰ λατρεύωμεν τὴν κοιλίαν ἡμῶν, καὶ ὄχι τὸν Θεόν. Εἰς αὐτάς (καὶ ὄχι εἰς τὰς ἐργασίας ἡμέρας) συμβαίνει αἱ ἔριδες, αἱ φιλονεικίαι, οἱ φόνοι, καὶ αἰλοποῖ ἀνοσιγνήτας, καρποὶ τῆς Ἀδελφονομίας καὶ τῆς Μίσους. Αὐτὰς τὰς δύο Κυριακάς τῆς Ἀποκριῆς καὶ τῆς Τυροφύγι, φάσκει νὰ ἡμεῖς ὅλοι ἐνεργέμενοι ἀπὸ τὸ δαιμόνιον τῆς Γαστριμαργίας. Δὲν μίνα πλέον διαφορὰ μεταξύ πλεσίου καὶ πτωχῶν: ὅλοι τρώγουσιν ὑπὲρ τὴν χρείαν, καὶ πολλοὶ δαπανῶσιν ὑπὲρ τὴν δύναμιν. Θέλει Χριστιανὸς νὰ καταλάβῃ τὴν ἀτοπίαν τοιαύτης ἀντιθέσεως διαγωγῆς; ἔχει πάντοτε κατὰ νῦν τὸ παράδειγμα τῆς ἀντιθέσεως; ἔχει πάντοτε κατὰ νῦν τὸ παράδειγμα τῆς ἀντιθέσεως; Δὲν εἶναι φανερόν, διότι ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ ἀποχήν τῶν φόνων ἀπὸ τῆς αὔριον, ἐφάνηκε σήμερον ὅσες ἤθελεν ἀπαντήσῃ: δὲν ἤθελε τὸν κρίνειν ὄχι μόνον μοχθηρότατον, ἀλλὰ καὶ ἀφρονέστατον; Τοιοῦτος γίνεσθαι καὶ σύ, Χριστιανέ: ὅταν τρώγῃς σήμερον ὅσα εὖρης, διὰ νὰ ἀπέχῃς αὔριον ἀπὸ ὕλων; ὅταν γεμίζῃς σήμερον τὴν κοιλίαν σου ὑπὲρ τὸ μέτρον, διότι δὲν ἔχῃς αὔριον τὴν ἀδελφὴν νὰ φάγῃς κρέας; ὅταν μεθύσκῃς σήμερον, διότι δὲν καταλύεις αὔριον οἶνον; Ἡφευρε ὅμως, ὅτι ὅστις σχολάζει τὰς ἐφορὰς διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὰ ἴδια πάθη, αὐτὸς δὲν ἔστιν ἐφορᾶς· ἀλλὰ χλευασμὸς τῆς Θείας Μεγαλεσύντης, καὶ τολμηρὸς παραβάτης τῶν ἐντολῶν τῷ Θεῷ.

4. Ὅσοι δὲν ἤξεύρουσι, μήτε θίλῃσι τὰ ἤξευ-
ρωσι τὸν νόμον τῆ Θεῆ· καὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται ἐν
ἀνάγνωσιν εὐσεβῶν βιβλίων, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας
ἀναγινώσκουσι σκανδαλώδη καὶ ὀλέθρια συγγράμ-
ματα, καὶ τελευτῶσιν ὅπως τὴν ἀθλίαν αὐτῶν
ζωὴν εἰς μεγάλην ἀγνοίαν τῆς εὐσεβείας.

5. Ἀμαρτάνουσι προσέτι εἰς ταύτην τὴν ἐντα-
λὴν ἐκεῖνοι οἱ ἀσεβεῖς Ποιμένες, ὅσοι δὲν διδάσκουσι
τὰ ποίμνιον αὐτῶν, μήτε κηρύττουσιν εἰς αὐτὴν
τὸν λόγον τῆ Θεῆ ἐπ' Ἐκκλησίας, ἢ (ἀν' ἡμέ-
ρας ἀγρεύματα) δὲν ἀναγινώσκουσι καὶ ἓνα ἄλλο Ἐκ-
κλησιαστικὸν βιβλίον: αὐτοὶ ἐκ εἰτέρου εἰς
τὴν βασιλείαν τῆ Θεῆ, μήτε ἄλλως ὁδηγῶσιν εἰς
αὐτήν (*). Πρὸς τούτοις, ὅσοι ἀναγινώσκουσιν,
ψάλλουσιν ἐπ' Ἐκκλησίας χωρὶς εὐλαβείας καὶ
προσοχῆς, μὲ μεγάλην ταχύτητα: καὶ προσε-
ῖδουσιν ἐπομένως σκάνδαλον ἀντὶ ὀφειλείας.

6. Ὅσοι δὲν δίδουσιν ἐκ τῶν ἰδίων ὑπαρχόντων
μήτε τὸ ἐλάχιστον μέρος εἰς τὰς ἀναγκαῖας πνευ-
ματικὰς χρεῖας: ὅσον ὅσοι δὲν συνεισφέρουσιν εἰς
τὴν συναζομένην διὰ τὰς πλῶχας ἐλεημοσύνην, καὶ
εἰς τὰς ἄλλας Ἐκκλησιαστικὰς χρεῖας: καθὼς
ἔτι καὶ εἰς σύστασιν τῶν Νοσοκομείων, τῶν Σχο-
λείων, εἰς βοήθειαν τῶν ἐν ἀνάγκῃ ὄντων, τῶν
προσπατέρων, τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν: ἀν-
τὶ δὲ τέττε καταναλίσκουσι τὴν ἐστίαν αὐτῶν εἰς
ἀνωφελεῖς καὶ ἀσώτους δαπάνας, εἰς ἡδονὰς καὶ
ἀθεμίτους ἀπολαύσεις, εἰς γελοιοποιεῖς καὶ βω-
μολόχους κτ. (**). Οἱ τοῖστοι πάντες δὲν ἀγιάζου-
σιν

(*) Ἰδὲ Ματθ. 23, 13.

(**) Ἐνταῦθα ἀνάγεται καὶ ἡ ἄσωτος δαπάνη, ἥτις γίνε-
ται εἰς τὸ παιγνίδιον τῶν κύβων τῶν καρτίων καὶ τῶν τοιούτων.

σι τὸ Σάββατον ἤγαν τὴν ἑορτὴν, ἀλλὰ τὴν βε-
βηλῆσι: καὶ ὑπερῆνται ἀπὸ τὴν μεγάλην ἐκείνην
ἑορτὴν τῆς θρανίας κατοικίας.

Αἱ προειρημέσαι τέσσαρες ἐντολαὶ διδάσκουσι
περὶ Θεῶ καὶ τῆς ὀφειλομένης εἰς τὸν Θεὸν λα-
τρείας: αἱ ἐπόμεναι ἐξ ἀποβλέπουσι τὸν πλησίον
καὶ ἔχουσι τέλος γενικῶς τὴν εἰρηνικὴν καὶ εὐδαί-
μονα ζωὴν τῆς Πολιτικῆς κοινωνίας.

§. 9.

Ἄν ἤξευρον οἱ χαρτοπαίχται πῶσον κακὸν προξενῶσιν εἰς ἑαυ-
τὰς καὶ εἰς τὸν πλησίον διὰ τῆς τοιαύτης αἰσχροκερδίας: ἤθε-
λε Φρίττωσι καὶ εἰς μόνην τὴν θείαν τῶν χαρτίων. Αὐτοὶ
βλάπτουσι τὴν υἰάν τῷ σώματος μετὰ τὰς ἀμέτρους ἀγρυπνίας
καὶ μετὰ τὰς παραλόγους ὁρμὰς: ἐπακολυθήματα ἀναγκάσια τῶν
αἰσχροκερδῶν παιγνιδίων. Αὐτοὶ ἐκνευρίζουσι τὴν ψυχὴν· ζο-
φῶσι τὸν νῦν· ἐξορίζουσι τὴν Θεοσέβειαν ἀπὸ τὴν καρδίαν διὰ
τῶν ὄρκων, τῶν ἀθεμιτῶν ἐπικλήσεων τῷ Θεῷ, τῶν ἁρῶν καὶ
βλασφημιῶν. Ἀφ' ἧ ὀλιγωρήσῃ τις τοιοιτοτρόπως τὰ πρὸς
ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὸν Θεὸν καθήκοντα· ἀφ' ἧ ὡς ἄλλος Τιταῖς,
καταφρονήσῃ καὶ αὐτὸν τὸν θρανὸν, εἶναι πιθανὸν ὅτι θέλει
φυλάξῃ τὰ πρὸς τὸν πλησίον καθήκοντα: Ἡ καθημερινὴ πᾶ-
ρα δεικνύει, ὅτι οἱ τοιοῦτοι φροντίζουσι ἢ ἑαυτῶν ἢ ὀλίγον διὰ
τὰς οἰκάς, καὶ ποτὶ ὀλιγώτερον διὰ τὰς λοιπὰς ἀνθρώπους.
Αὐτοὶ, διὰ τὴν θεραπεύουσι τὸ ἴδιον πάθος, ὑπερῶσι τὰ ἴδια
τέκνα ἀπὸ τὴν ἀναγκάσιαν ἀνατροφὴν, βιάουσι εἰς κίνδυνον
ἀτιμίας καὶ γυναικα καὶ θυγατέρας, δαπανῶσι ματαίως ἐκ-
κα τὰ χρήματα, τὰ ὅποια ἠδύναντο εἰς δαπανήσασθαι διὰ τὴν
ἐδίαν αὐτῶν ἢ τὴν τῷ πλησίον ἀφέλειαν, καὶ κατανατῶσι παλ-
λάκις εἰς ἐσχάτην ἔνδαν· σιωπῶ τὸ κακὸν παράδειγμα, τὸ
ὅποιον δίδουσι εἰς τὰς ἄλλας, καὶ μάλιστα εἰς τὰ ἴδια τέκνα.
Οἱ Ἀριστοτέλης (ἀγκαλὰ σεσημένους τῷ Εὐαγγελικῷ φωτὶ)
συγκαταριθμῶσι τὰς τοιαύτας μετὰ τὰς ληπτάς: ὁ μὲντοι κυβευ-
τῆς (λέγω), καὶ ὁ λωποδύτης, καὶ ὁ ληστής τῶν
ἀνελευθέρων εἰσὶν· αἰσχροκερδεῖς γάρ. Ἡθικ. Νο-
μομ. Βιβλ. 4.

§. 9.

Ἡ πέμπτη ἐντολὴ προσάσσει, νὰ προσΦέ-
ρωμεν τὴν ὀφειλομένην τιμὴν καὶ ὑπακοὴν
εἰς τὰς γονεῖς ἡμῶν, καὶ ἐξαιρέτως (ὑποκά-
τω εἰς τὸ ὄνομα τῶν γονέων) εἰς τὰς Ἡγε-
μόνας, εἰς τὴν Πνευματικὴν καὶ Κοσμικὴν
Ἐξουσίαν, εἰς τὰς Διδασκάλους, εἰς τὰς εὐ-
εργέτας καὶ Δεσπότας, καθὼς ἔτι καὶ εἰς
τὰς Γέροντας· καὶ νὰ ἀγαπῶμεν εἰλικρι-
νῶς ὅλους τὰς ἀνθρώπους.

Ἡ ἐντολὴ αὕτη ἔχει μεγάλην ἔμφασιν εἰς ὅλην
τὴν λόγια· διότι προσάσσει,

Ἡ ἐντο-
λὴ αὕτη
προσά-
σσει νὰ
τιμῶ-
μεν τὰς
γονεῖς
ἡμῶν.

Ι, Νὰ τιμῶμεν τὰς γονεῖς ἡμῶν. Τὸτο τὸ
σεβᾶς εἶναι τὸ νὰ τὰς ἀγαπῶμεν ἐξ ὅλης καρδίας
καὶ νὰ τὰς σεβώμεθα· νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς αὐ-
τὰς, καὶ νὰ μὴν ἐπιχειρίζομεθα καμμίαν ἀξί-
λογον ἐπιχείρησιν χωρὶς τῆς εὐλογίας αὐτῶν· νὰ
ὑποφέρωμεν μεθ' ὑπομονῆς τὰ πλάσματα καὶ τὰς
ἀμαρτίας των· νὰ ὑπερασπίζωμεν, ὅταν ἡ χρεὶς
τὸ καλέσῃ, τὴν τιμὴν αὐτῶν· νὰ γνωρίζωμεν εὐ-
χαρίστως μέχρι τέλους ζωῆς τὴν ἀνατροφὴν, καὶ
τὰς εὐεργεσίας, ὅσας ἐλάβομεν παρ' αὐτῶν, καὶ
νὰ δεικνύωμεν ἐμπράκτως τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν
πρὸς αὐτὰς, βοηθῆντες αὐτὰς τὸ κατὰ δύναμιν
μάλιστα ἐπὶ τὴν πτωχεύωσιν ἢ γηράσκειν. Οἱ
γονεῖς πάλιν χρεώσθαι νὰ τρέφωσι τὰ ἴδια τέκνα
ἕως ἢ νὰ φθάσωσιν εἰς ἡλικίαν, νὰ προνοῶσι δια-
τὴν ὑγίαν αὐτῶν, νὰ τὰ ἀνατρέφωσιν εἰς τὸν
φόβον τοῦ Θεοῦ (*), νὰ μὴ δίδωσιν εἰς αὐτὰ σκάν-
δαλον καὶ κακὸν παράδειγμα, νὰ τὰ διδάσκωσιν
εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ (**), καὶ τὰς λοιπὰς ἐπι-
σημίας

(*) Ἰδε Εὐαγγ. 6, 4.

(**) Δευτερονόμ. 6, 7. καὶ 11, 19.

σημας, εἰς τὰς ἐποίας εἶναι ἐπιτήδεια, καὶ νὰ σπεύδῃσι νὰ τὰ βάλλωσιν εἰς ἐκεῖνο τὸ ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον εἶναι πρόσφορον καὶ κατάλληλον εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν (*). Δὲν πρέπει πρὸς τούτοις νὰ προσφέρωνται μὲ συληρότητα εἰς τὰ τέκνα, ἀλλὰ νὰ διορθῇ τὰ σφάλματά τωι μὲ τὴν συγκατάβασιν· καθὼς τὸ προστάσσει ὁ ἴδιος Ἀπόστολος. λέγων: “οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν. ἢ αὐτὰ μὴ ἀθυμῶντι., Κολασσ. 3, 21. Πρέπει προσέτι νὰ ᾖαι, μέχρι τέλους ζωῆς αὐτῶν, οἱ πρῶτοι καὶ καλλιώτεροι σύμβουλοι τῶν ἰδίων τέκνων.

2. Νὰ ἀγαπῶμεν τὰς ἡγεμόνας, ὡς πρῶτον Νὰ ὑποτασσώμεθα, ὑποτασσόμενοι εἰς τὰς θελήσεις, καὶ τελῶντες τὰς προτάσεις αὐτῶν μετὰ χαρᾶς καὶ ταπεινότητος, ὡς τὰς κυρίας καὶ τοῦ κυρίου (**)· Π. ὅς τέτοις νὰ δίδωμεν τῶν ἡγεμόνων.

Ο 2

τῶν
γεμό-
νων.

(*) Οἱ πατέρες σφάλλονται μεγάλως, ὅταν ἀναγκάζουσι τὰ ἴδια τέκνα νὰ ἀγκυλίζωνται τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα, εἰς τὸ ὁποῖον αὐτοὶ εὐρίσκονται. Οἱ Πραγματευτῆς θέλει ἔχῃ τε τὰ τέκνα πραγματευτῆς, ὁ τεχνίτης, τεχνίτης· καὶ ὁ Φιλόσοφος, φιλόσοφος· χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ, μήτε ὁ πραγματευτῆς, ἂν ὅλα ταῦτα τέκνα ᾖαι ἐπίσης ἐπιτήδεια εἰς τὴν ἐμπορίαν· μήτε ὁ τεχνίτης, ἂν ἡ τέχνη ἀρραδῇ εἰς αὐτὰ· μήτε ὁ Φιλόσοφος, ἂν ἡ φιλοσοφία δύναται νὰ τελεσφορήσῃ εἰς τὰς κεφαλὰς των. Μία ἀπὸ τὰς ἰσχυροτέρας αἰτίας τῆς διαφθορᾶς τῶν ἀνθρώπων εἶναι, ὅτι δὲν εὐρίσκειται πᾶς εἷς εἰς τὴν εἰσὶν, διὰ τὴν ὁποίαν τὸν ἔκαμεν ἐπιτήδειον ἢ πρόνοιαν τῆ Θεοῦ. Ἕνας ἀπρόκοπος τεχνίτης ἤθελεν ἴσως ᾖαι ἔντιμος πραγματευτῆς, ἢ μέγας Φιλόσοφος· ἂν οἱ γονεῖς ἐξέταζον τὰς δυνάμεις τῶν νοσῶντων, πρὶν νὰ τὸν διαρίσωσιν εἰς καὶνῶν ἐπάγγελμα. Ἡ συντομία μίαν σημασίαν δὲν μοὶ συγχωρεῖ νὰ παρατείνω τὰ ἅπαντα καὶ τὰς μεγάλας δυσυχίας, ἵσα γεννῶνται ἀπὸ τὴν κακὴν ἐκλογὴν τῶν ἐπαγγέλματος· ὅστις ὅμως ἡξυῖται νὰ συλλογίζεται, θέλει τὰ καταλάβῃ καὶ χωρὶς ἐγὼ καὶ τὰ ἀπαριθμήσω.

(**) Ἰδ. Ρωμ. 13, 1—6. Τίτ. 2, 1. Α. Πέτρ. 2, 13—17. Ἑβραίους.

τὰς Φόβους ἐθελουσίως (*), καὶ νὰ παρακαλῶμεν
τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν αὐτῶν (**)
καὶ νὰ βιάσωμεν εἰς κίνδυνον καὶ τὴν ἰδίαν ἡμῶν
ζωὴν, ὅταν ἡ χρεία καλέσῃ νὰ ὑπερασπίσωμεν
τὴν τιμὴν καὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν ἐναντίον εἰς τὰς ἐχ-
θρὰς, τὰς ἀποστάτας, καὶ τὰς προδότας: “Ὁ γὰρ
“ἐστὶν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ· αἱ δὲ ἔσται ἐξου-
“σία ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσὶν· ὥστε ὁ ἀντι-
“τασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀν-
“θέστηκεν”, Ρωμ. 13, 1. 2. Τὸ χρέος πάλιν τῶν
Ἡγεμόνων εἶναι, νὰ προνοῶσι διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ
εὐδαιμονίαν τῶν ὑπηκόων, νὰ ὑπερασπίζωσι τὴν
δικαίαν, καὶ νὰ κολάζωσι τὰς Φανεράς πλίστας
νὰ μὴ συγχωρῶσιν εἰς τὰς Πνευματικὰς καὶ Πο-
λιτικὰς Κυβερνήσεις τὸ νὰ ὑπερβαίνωσι ποτὲ τα-
ύρια τοῦ καθήκοντος. Ὁ Ἡγεμὼν χρεώσεται νὰ
ἀνταμείβῃ τὰς καλὰς, καὶ νὰ παιδεύῃ τὰς κα-
κὰς, καὶ νὰ φροντίξῃ ὡς Πατὴρ διὰ τὸ καλὸν
τῶν ἰδίων τέκνων. Πρέπει πρὸς τέτοις νὰ διατη-
ρῇ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν, καὶ νὰ ὑπερα-
σπίξῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἐναντίον εἰς τὰς καταφρο-
νητάς καὶ χλευαστάς· νὰ συνεργῇ εἰς τὸν πλο-
τυσμόν καὶ τὴν ἐπίδοσιν τῆς Εὐαγγελικῆς διδασ-
καλίας, καὶ νὰ ὁδηγῇ διὰ ταύτης τὰς ὑπηκόους
πρὸς τὴν εὐσέβειαν· ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ
ὀνομάζει τὰς Ὁρθόδοξους Βασιλεῖς τιμὴν τῆς
Ἐκκλησίας, διὰ τοῦ Προφήτου Ἠσαΐα, κεφ.
49, 23.

3. Να

(*) Ὅχι μόνον μᾶς παρήγγαλεν ὁ Χριστὸς νὰ ἀποδίδωμεν
τὰ Καίσαρος, Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ.
Ματθ. 22, 20: ἀλλὰ καὶ ἐβεβαίωσε τὴν ἐντολὴν ταύτην με-
τὰ τὸ ἴδιον παράδειγμα, Ἀυτὸς, 17, 24—27. Ἰδ. καὶ Ρωμ.
13, 7.

(**) Καθὼς παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος Α. Τιμοθ. 2, 1. 2.
Ἰδ. καὶ Ἰερ. 29, 7.

3, Νὰ προσφέρωμεν ὑποταγὴν εἰς τὰς Πνευ-^{Νὰ ὑπο-}
ματικὰς καὶ Κοσμικὰς Κυβερνήτας, νὰ τὰς ἀγα-^{τασά-}
πῶμεν ἀνυποκρίτως, καὶ νὰ ὑπερασπίζωμεν τὴν ^{μεθὰ εἰς}
τιμὴν αὐτῶν· νὰ παριστάμεθα ἔμπροσθεν αὐτῶν ^{τὰς Πνευ-}
μὲ σέβας, καὶ, ὡς κατὰ τύχην ἤθελε μᾶς βλά-^{ματικὰς}
ψωσι, νὰ ὑποφέρωμεν μεθ' ὑπομονῆς τὴν βλά-^{καὶ Κοσ-}
βην (*). Τὸ χρεὸς δὲ τῶν Κυβερνητῶν, τῶν μὲν Κυβερ-
Πνευματικῶν εἶναι, νὰ διδάσκωσι τὰς ἀνθρώπους, ^{νῆτας.}
καὶ νὰ τὰς ὁδηγῶσιν εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν τῆς ἀρε-
τῆς· τῶν δὲ Κοσμικῶν, νὰ φυλάττωσι τὸ δίκαιον,
καὶ νὰ φροντίζωσι τὸ νὰ ἦναι εὐτακτοὶ καὶ φρόνι-
μοι οἱ ὑποκείμενοι εἰς αὐτὰς.

4, Νὰ ἀγαπῶμεν τὰς διδασκάλας καὶ εὐερ-^{Νὰ ἀ-}
γέτας, καὶ νὰ ἡμεῖς πάντοτε εὐγνώμονες πρὸς ^{γαπῶ-}
αὐτὰς· ἦγεν νὰ τὰς βοηθῶμεν ἐν καιρῷ χρείας, ^{μεν τὰς}
καὶ νὰ τὰς περιποιώμεθα Φιλικῶς εἰς πᾶσαν ^{διδασ-}
εὐκαιρίαν. ^{κάλας}
^{καὶ εὐ-}
^{εργέτας.}

5, Χρεωστῆσιν οἱ δῆλοι νὰ φοβῶνται τὰς ἰδίους ^{Οἱ δέλοι}
δεσπότας, νὰ τὰς ὑπηρετῶσι πιστῶς καὶ ἐπιμε-^{πρέπει}
λῶς, νὰ πείθωνται εἰς τὰς προσαγὰς των χωρὶς ^{νὰ σέ-}
γογγυσμῶ, νὰ ὑποφέρωσι τὰς δυσκολίας καὶ τὰς ^{βωνται}
Φαντασιώδεις αὐτῶν γνώμας, νὰ μὴ κλέπτωσι, ^{τὰς δεσ-}
νὰ φροντίζωσι διὰ τὸ συμφέρον τῶν δεσπότην ἐπί-
σης ὡς καὶ διὰ τὸ ἰδικόν των, νὰ ὑπερασπίζωσι τὴν
τιμὴν καὶ τὸ καλὸν ὄνομα τῶν δεσπότην εἰς πᾶσαν
εὐκαιρίαν (**). Οἱ Δεσπότην πάλιν πρέπει νὰ
προσφέρωνται πρὸς τὰς δέλας ὡς πατέρες, νὰ
τὰς παρακινῶσιν εἰς τὸν φόβον τῶν Κυρίων, καὶ εἰς
τὰ

Ο 5

(*) Ἰδὲ Α. Θεσσαλον. 5, 12, 13. Εἵβρ. 13, 17.

(**) Ἰδὲ τὰ καθήκοντα τῶν δέλων, Εἵβρ. 6, 5—8. Κο-
λασσ. 3, 22—25. Α. Τιμοθ. 6, 1. 2. Τίτ. 2, 9. 10. Α. Πέτρ.
2, 18. 19.

τὰ χρεῖα ἤδη, νὰ μὴ τὲς ὑπερῶσι τὴν ἀναγκάαν τροφὴν, νὰ μὴ τὲς ἐπιφορτίζωσι μὲ κόπας ὑπερβολικὰς· νὰ μὴ βαρύνωσι τὲς γυναικας με συνεσφορὰς καὶ δόσεις ἀνυποφόρας· νὰ ᾔναι μὲ τριοι εἰς τὰς κολάσεις, τὰς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ ἐπιβάλλωσι δι' ἄλλο τέλος, πᾶρεξ διὰ διόρθωσιν τῶν δούλων· νὰ μὴ τὲς μεταχειρίζονται ὅπως νὰ τῆς ἰδίας κακίας, καὶ νὰ ἐιδυμῶνται πάντοτε τὴν παραγγελίαν τῆς Ἀποστόλου: “οἱ Κύριοι τὲ δὲ “καίον καὶ τὴν ἰσότητά τοῖς δούλοις παρέχεσθε “εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε Κύριον ἐν ἕραιοις. Κολασσ. 4, 1. (*).

Ποῖαι εἰ-
νομ οἱ
καρποὶ
τῆς εὐ-
σπλαγ-
χνίας;

6, Προσάσσει ἔτι ἡ ἐντολὴ αὕτη νὰ ἀγαπᾷ μεν τὸν πλησίον: ἦγεν νὰ προσθερῶμεθα εἰς ὅλως τὲς ἀνθρώπους εἰλικρινῶς, φιλικῶς, θερμῶς καὶ πρᾶως· νὰ ᾔμεσθα ἐλευθέριοι καὶ εὐσπλαγχοι. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς εὐσπλαγχνίας εἶναι: τὸ νὰ τρέφῃ τις τὲς πεινῶντας, νὰ ποτίξῃ τὲς διψῶντας, νὰ ἐπισκέπτεται τὲς ἀσθενεῖς καὶ τὲς ἐν φυλακαῖς, νὰ ὑποδέχεται ἀπόντων τὲς ξένες, νὰ μὴ προξενῇ καμμίαν βλάβην εἰς τὸν πλησίον, ἐξ ἐναντίας δὲ πάντοτε καλόν (**). Τὰ ἀποτελέσματα τῆς εὐσπλαγχνίας, καθόσον ἀποβλέπῃ τὴν ψυχὴν, εἶναι τὸ νὰ ἀποσύρῃ τις τὸν πλησίον ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῆς ἁμαρτίας· νὰ διδάσκῃ τὲς ἁμαρτῆς τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, καὶ τὸν Θεὸν φόβον, καὶ νὰ τὲς βοηθῇ

(*) Ἰδε καὶ Ἐφεσ. 6, 9. Εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην ἀναφέρονται καὶ τὰ καθήκοντα τῶν ἀνδρῶν πρὸς τὰς γυναῖκας, καὶ τῶν γυναικῶν πρὸς τὸν ἄνδρα, Α. Κορινθ. 7, 3—5. 12. Ἐφεσ. 5, 22—25. Κολασσ. 3, 18. 19. Α. Πέτρ. 3, 1—7.

(**) Ματθ. 23, 34—36.

μέ τήν καλήν συμβαλήν (*) ὄχι μόνον νά ὑποφέ-
ρη μεθ' ὑπαμονῆς ἐπὶ ἁδίκον ἥθελε πράξῃ ἄλλος
εἰς αὐτόν, ἀλλά καὶ νά τῷ τό συγχωρῇ, καὶ νά
παρακαλῇ τὸν Θεόν διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλων τῶν
ἀνθρώπων.

Ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν πλήρωσιν ταύτης τῆς ἐντολῆς
κρέματαί ἡ εἰρήνη, καὶ τὸ καλὸν ὅλων τῶν ἀνθρώ-
πων: ὑπόσχεται ὁ Θεὸς εἰς τὰς πληρωτάς αὐτῆς
μίαν ἐξαίρετον εὐλογίαν (**).

Δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νά λαλήσωμεν κατὰ μέρος
καὶ διὰ τὰς παραβάτας ταύτης τῆς ἐντολῆς:
ἐπειδὴ ὅσοι δὲν πληρῶσι τὰ προσηρημένα καθήκον-
τα, εἶναι παραβάται τῶν αὐτῶν. Εἰς ταύτας
δὲ τὰς παραβάσεις περιέχονται αἱ ἐπόμεναι κα-
κίαι: ὁδὸν, ἡ πρὸς τὰς γονεῖς ἀπειθία, ἡ ἰσχυρο-
γνωμοσύνη, ὁ γογγυτμὸς, ἡ ἀπιστία (***), ἡ ἀπο-
στασία, ἡ προδοσία, ἡ φιλαυτία, ἡ κενοδοξία, ἡ
φιλαργυρία, ἡ πλεονεξία, ἡ ἀσπλαγχνία, ἡ
ἀγροικία, ἡ ὑπερηφάνια, ἡ καταφρόνησις τῶν
ἄλλων, ἡ κατάκρισις τῷ πλησίον, τὸ σκάνδα-
λον, καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ο 4

§. 10.

(*) Ματθ. 18, 15. Ρωμ. 15, 1. 2. Α. Θεσσαλ. 5, 11. 14.

(**) Ἀγκαλιὰ αὐτῇ ἡ εὐλογία ἵνα μακροχρόνιος γέ-
νῃ ἐπὶ τῆς γῆς κτ. ἀπέβλεπεν ἐξαίρετως τὰς Ἰουδαίους
οἵτινες ἐμελλόν νά κληρονομήσωσι τὴν γῆν Χαναάν: Οἱ Ἀπό-
στολοι Παῦλος ὅμως τὴν προσαρμογὴν εἰς ὅλους τὰς πιστὰς Ἐφέσ.
6, 1—3. καὶ διότι ἡ γῆ τῇ Χαναάν ἦτον τύπος τῆς ἐρανικῆς
κατοικίας, τὴν ὁποίαν κληρονομήσιν οἱ τηρηταὶ τῶν Θεῶν ἐν
τοῦτων· καὶ διότι πολλοὶ καὶ εἰς τὴν πικρὴν ζωὴν ἀνταμι-
βαί ὁ Θεὸς τὰς φοβημένους αὐτὸν μετὰ τὴν μακροβιότητα.

(***) Ἀπιστίαν ἐνταῦθα λέγει τὸ νά ἀπατῶ τις ἐκάνας,
ὅσοι ἐμπιστεύονταί εἰς αὐτόν.

§. 10.

Ἡ ἑκτὴ ἐντολὴ προσάσσει, νὰ μὴ βλάπτω-
μεν ἀμέσως, ἢ δι' ἄλλω τινὸς τὸν πλησίον·
μήτε νὰ συλλογιζώμεθα νὰ τὸν βλάψωμεν·
ἀλλ' ἐξ ἐναντίας νὰ τὸν φυλάττωμεν ἀπὸ
πάσαν βλάβην.

Ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος συγκροτεῖ μίαν κοι-
νότητα: τῆς ὁποίας εἰς τὸ νὰ διατηρῇται ἡ εὐδαι-
μονία, ἀναγκαιότατον εἶναι νὰ ἀγαπῶμεν τὸν
πλησίον, ὡς μέλος ἡμέτερον, καὶ συμπολίτην τέ-
τε τῆ κόσμου· καὶ ὅχι μόνον νὰ μὴ τὸν βλάπτω-
μεν, ἀλλ' ἐκ τῆ ἐναντίας καὶ νὰ φροντίζωμεν διὰ
τὴν εὐδαιμονίαν τε, καθὼς καὶ διὰ τὴν ἰδίαν ἡμῶν.
Διὰ τῆτο καὶ ὁ Θεὸς, ὡς ὑψίστος κυβερνήτης τῆ
κόσμου, καὶ προνοητὴς τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἀν-
θρώπων, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν ἐντολὴν ταύτην·
Εἰς αὐτὴν ἀμαρτάνουσιν οἱ ἐπόμενοι:

Ποῖοι ἀ-
μαρτά-
νουν εἰς
ταύτην
τὴν ἐν-
τολὴν;

1, Ὅσοι φονεύσιν ἄνθρωπον εἰς μάχην, τὸν
πνίγῃσιν, ἢ τὸν σφάζῃσιν διὰ χειρὸς, ἢ μὲ ὅπλον
ἢ μὲ δηλητήριον φάρμακον, ἢ κατ' ἄλλον τινα
τρόπον. Συναριθμῶνται μὲ ταῦτα ἡ μονομαχία
ἣτις γίνεται μεταξύ δύο ἀνθρώπων δι' ὅπλων
διὰ κονδύλων (*). ἡ προδοσία, ἡ ἀποσασία, καὶ
ἀδίκος πόλεμος. Ὡς φονεῖς κατακρίνει ὁ Θεὸς
νόμος καὶ ἐκείνες, ὅσοι ἀπεφάσισαν νὰ φονεύσω-
σι τινὰ· ἀγκαλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ βιάλωσιν εἰς
ἔργον τὴν ἀπόφασιν, ἢ ἐκωλύθησαν ἀπὸ καίνε-
ν ἐμποδίων. Οἱ κριταὶ ὅμως, ὅταν καταδικάζω-
τες πλάϊας εἰς θάνατον, καθὼς καὶ ὅσοι, πα-
λεμῶν

(*) Κονδυλοὶ εἶναι οἱ κοντὺς λεγόμενοι γρονθισμοὶ
ἐξ Εξιδ. 21, 18.

λεμντες ὑπὲρ τῆς πατρίδος, φονεύσι τὰς ἐχθρὰς, δὲν λογίζονται παραβάται τῆς εἰτολῆς ταύτης: διότι αὐτοὶ θελεύσι τὸν Θεὸν καὶ τὸ δίκαιον, πληρῆντες τὰ καθήκοντα τῷ ἴδιᾳ αὐτῶν ἐπαγγέλματος.

2. Ὅσοι δίδωσι συμβελὴν ἢ βοήθειαν εἰς τὸν ἀπὸ πρᾶχθῆ ὁ φόνος, ἢ τὴν προξενήθῃ καμμία βλάβη ἢ ζημία εἰς τὸν πλησίον· ἢ γίνονται ἀφορμὴ τῷ φόνῳ, μὲ τὸν ἀπὸ ἐξάπλωσι τὰς διχονοίας, τὰ συκοφαντῶσι τὸν πλησίον, τὰ τὸν καταλαλῶσι, καὶ τὰ τὸν φονεύωσι μὲ τὴν σέρεσιν τῆς τιμῆς (*). Πρὸς τέτοις ὅσοι κλέπτουσι καὶ λεηλατῶσι, καίεσιν οἰκίας, ἀναγκάζουσιν ἄλλους τὰ οἰκοδομῶσιν ὑπὲρ δύναμιν (**): διὰ τῶν ὁποίων ἀνυπατά δὲν φονεύωσι πάντοτε τὸν πλησίον, τῷ ἐλατῶσιν ὅμως τὴν ζωὴν, ἢ τὴν δυσυχίζουσιν.

3. Οἱ ἀδικοὶ κριταὶ, οἱ ὁποῖοι, ἀπατῶμενοι ἀπὸ τὴν φιλοκέρδειαν, ἢ τὴν συγγένειαν, ἢ τὴν κολλητείαν, ἢ παρακινέμενοι ἀπὸ φόβου, ἀπολύουσι τὰς πλάϊας, καὶ καταδικάζουσι τὰς ἀδύους. Οἱ τοῖστοι κριταὶ εἶναι χειρότεροι καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς φονεῖς: ὅτι προδίδωσι τὸ δίκαιον, τὸ ὁποῖον χρεώεσιν τὸν ὑπερασπίζουσι. Συναριθμῶνται μὲ τέτους, καὶ ὅσοι, ἔχοντες τὴν δύναμιν καὶ τὸν τρόπον τὰ ἐμποδίζουσι.

Ο 5

ποδί-

(*) Οἱ Πολιτικοὶ νόμοι λέγουσιν, ὅτι εἴδεν διαφέρει τὸ φονεύσαι, καὶ τὸ παρασχεῖν αἰτίαν φόβου, καὶ τὸ ἐντεῖλᾶσθαι: ἴδε τὴν Σύνοψ. Μηχαὴλ τῷ Αἰτιαλατ. τίτλ. 71.

(**) Καθὼς πρᾶττεσιν, ὅσοι ἀναγκάζουσι τὰς ἄλλας τὰ μεθύσκωνται, μὲ τέτα τὰ βάρβαρα λόγια: Πίε, ἢ τὸ χύνω ἐπάνω σου.

ποδίσωσι βλάβην ἢ φόνον τινά, δὲν τὸν ἐμποδίζε-
σιν; οἷον, ὅσοι ῥξεύρῃσι καίνενα κακὸν σκοπὸν, καὶ
δὲν τὸν ἀνακαλύπτῃσι· κρύπτεται τὰς κλέπτας ἐν
τὰς οἴκας αὐτῶν· δὲν ἐμποδίζῃσι τὰς φιλονεικίας
καὶ μάχας, δυνάμενοι νὰ τὰς ἐμποδίσωσι· δὲν
σβενύῃσι τὰς πυρκαϊὰς, ἢ δὲν βοηθῇσι ἐκείνους
οἱ ὅποιοι τὰς σβενύῃσι· δὲν παρηγορῇσι τὰς ὀλ-
γοψύχους (*), καὶ δὲν σπευδᾷσι νὰ τὰς ἐμπα-
δίσωσιν ἀπὸ τὰς κακῆς λογισμῆς· ἀφίῃσι τὰς
πτωχὰς νὰ ἀποζητήσωσιν ἀπὸ πέναν ἢ ἀπὸ κρύου
ὅπότεν αὐτοὶ ζῇσιν εἰς ἀφθορίαν· ἢ βλέποντες
τὸν πλησίον ἀβῶσιν, καὶ δυνάμενοι νὰ τὸν βοη-
θήσωσι, δὲν τὸν βοηθῇσι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

4. Ἀμαρτάνῃσι πρὸς τέτοις εἰς ταύτην τὴν ἐν-
τολήν, καὶ ὅσοι δεσπότης ἐπιφορετίζῃσι τὰς δέλ-
μῃ κόπας ὑπερβολικὰς ἢ τὰς καταθλίβῃσι μ-
σκληρὰς καὶ ἀπανθρώπας παιδείας, μὲ συνεσφα-
ραὶς καὶ δόσεις ἀνυποφύρας. Αἱ τοιαῦται πρά-
ξεις διαφέρουσιν ὀλίγον ἀπὸ τὸν φόνον.

5. Ἐμποδίζει ἡ ἐντολὴ αὕτη καὶ ὅσα πράγ-
ματα δίδουσιν ἀφορμὴν εἰς τὸν φόνον, καὶ ὁδηγῇ-
σιν εἰς αὐτὸν βαθμῆδον, διὰ νὰ εἰπῶ ὕμνος: οἷον
ἡ διχόνοια, ἡ φιλονεικία, ἡ μάχη, τὸ φιλένδικον
ἡ ἔχθρα, τὸ μῖσος, ἡ φανερά ὕβρις, τὸ ἀκαμ-
πτον καὶ ἡ σκληρότης. Ἐπαινῇ ἐξ ἐναντίας τὰς
ἐπομένους ἀρετάς: οἷον τὸ νὰ προσφέρεται τις φι-
λικῶς καὶ εὐλακρινῶς πρὸς τὰς ἄλλας, τὴν φιλαν-
θρωπίαν, τὴν μακροθυμίαν, τὴν μεγαλοψυχίαν
τὴν εὐτπλαγχίαν, καὶ τὴν πρὸς πάντας εὐ-
νοίαν. Περὶ τῆς παραγγέλλει εἰς ἡμᾶς ἡ Ἀγία
Γραφή, λέγουσα: “ἐνδύσασθε, ἐν ὡς ἐκλεκτοὶ
“τὸ

(*) Καθὼς παραγγέλλει ὁ Ἀποστόλος, Α. Θεσσαλ. 5, 14

“τῷ Θεῷ ἁγιοὶ καὶ ἡγαπήμενοι, σπλάγχνα αἰ-
 “λεμῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραό-
 “τητα, μακροθυμίαν· ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ
 “χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἑάντις πρόστινα ἔχη
 “μομφήν· καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠχαρίσατο ὑμῖν,
 “ἔτω καὶ ὑμεῖς.” Κολασσ. 3, 12. 13.

6. Ἐναντία εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν εἶναι καὶ ἡ
 αὐτοχειρία· ἤγερ τὸ νὰ φονεύσῃ τις αὐτὸς ἑαυ-
 τόν. Διότι, ἐπειδὴ ἡ ζωὴ καὶ ἡ πνοὴ ἡμῶν κρέ-
 μαται ὅχι ἐξ ἡμῶν, ἀλλ’ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἐπομένως μό-
 νος ὁ Θεὸς εἶναι ζωὴς καὶ θανάτου Κύριος· καὶ να-
 θὰς δὲν ἐδώκαμεν ἡμεῖς τὴν ζωὴν εἰς ἑαυτὰς, ἔτω
 μήτε κανένα δίκαιον ἔχομεν νὰ τὴν ἀφαιρέσωμεν.
 Ὅθεν πρέπει νὰ προσμένωμεν, ἕως ἢ νὰ μᾶς προ-
 σάξῃ ὁ Δοτὴρ τῆς ζωῆς νὰ ἀποδέσωμεν τὸ
 σκήνωμα τῆς ζωῆς. Ἡ αὐτοχειρία εἶναι
 ἑνὸς θρασυῦς σφετερισμοῦ τῆς ἐξουσίας τοῦ Θεοῦ,
 καὶ τοῦ προνομίου, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς μόνον τὸν
 Κύριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου· καὶ ἑνὸς τοῦ-
 τος φανεροῦ παραβάτης τοῦ Θεοῦ νόμου λαμβά-
 νει τὴν πρέπασαν εἰς αὐτὸν κόλασιν. Συναιθι-
 μῶνται μὲ τὰς αὐτοχειρίας, καὶ ὅσοι ἐθελουσίως,
 ἐπιβρίπτονται εἰς κινδύνους ζωῆς· οὗτοι ὁπότεν τις
 κολυμβᾷ εἰς τὸ ὕδωρ μὲ φανερόν κίνδυνον πνιγμῷ·
 ἢ ὑπάγει χωρὶς ἀνάγκης εἰς τόπους, ὅπου κυριεύει
 τὸ θανατικόν, κτ. (*).

§. II.

(*) Εἰς τὰς τόπους τῆς Τροικίας, διὰ τὸ νὰ συμβαίῃ συ-
 νεχέστερον τὸ θανατικόν, δὲν εἶναι ἄλλο κοινότερον ἀπὸ τὸ νὰ
 βλέπη τις ποταμὸν ῥιφοκινδύνου· οἱ ἐποιοὶ χωρὶς συνάδοσιν ἐαλ-
 λασαν εἰς κίνδυνον ὅχι μόνον τὴν ἰδίαν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ ἐκάνην
 τῷ πλησίον. Ἄν τὸ ὁ σὺ μισῇς, ἕτερω μὴ πηγήσης
 εἶναι φυσικὸς νόμος, τετυπωμένος εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου· ὁ κα-
 κῶν, τὸν ὁποῖον χρεώσῃ νὰ φυλάττῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς ταικύντας
 δυσυχίας

§. II.

Ἡ ἐβδόμη ἐντολὴ ἀπαγορεύει τὴν μοιχείαν, καὶ ὁμῶς μὲ αὐτὴν ὅλας τὰς ἀθεμίτους σαρκικὰς ἐπιθυμίας: καὶ προσάσσει νὰ ζῶμεν ἀγνῶς καὶ σωφρονῶς, εἴτε ὑπὸ γάμον, εἴτε ἀγάμοι οὔτες.

Ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον ἄρσεν καὶ θῆλυ καὶ διὰ τὸν πληθυσμὸν τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, καὶ διὰ νὰ βοηθῇ ὁ εἰς τὸν ἕτερον εἰς καιρὸν χρείας (*). Ἀπαιτεῖ ἡ εὐδαιμονία τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ νὰ ἀγαπῶσι καὶ νὰ τιμῶσιν ἀλλήλους: νὰ φυλάττωσι τὴν κοίτην ἀμύαντον, καὶ νὰ μὴν ὑβρίζωσι τὸ ἅγιον τῷ γάμῳ διακαίωμα. Ἡ τοιαύτη ὕβρις συνεπισύρει μεθ' ἑαυτῆς ὅχι μόνον αἰσχύνην, ὀνειδος, βλάβην, καὶ ταλαιπωρίαν τῆς συνειδήσεως: ἀλλὰ καὶ προξενεῖ μεγάλαν ἀταξίαν καὶ ταραχὴν εἰς τὸν κόσμον: καὶ εἶναι τὸ πλέον ἐλέθριον δηλητήριο φάρμακον τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας.

Παρα

δυσυχᾶς περιπτώσας, εἶναι τὸ, ἀφ' ἧς λαβὴ τὴν ἐλαχίστην ὑπόψιν τῆς ἐλεθρίας ταύτης ἀσθενείας εἰς ἑαυτὸν, ἢ εἰς ἄλλον τινος οἰκίας αὐτῆς, μήτε αὐτὸς νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν οἶκον μήτε εἰς ἄλλον νὰ συγχωρήσῃ νὰ ἐμβῇ εἰς τὸν οἶκον, παρὸς τὴν ἀναγκαίαν προφυλακὴν. Ὅστις ἄλλως ἤθελε πράξῃ, εἴτε μισθόδελφος καὶ φοεὺς: καὶ τὸ μέρος αὐτῆς θέλα εἶναι ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὃ εἰς δεύτερον θάνατον. Ἀποκαλύψ. 21, 8. Ἰδε καὶ Α. Ἰωάν. 3, 15. καὶ Λευιτ. 19, 16. 17. Μὲ τὰς φονὰς συναριθμῶνται, καὶ ὅσα ἀμείλῃσι τὴν ὑγίαν τῷ σώματι, ἢ σπέρματι καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν διὰ τῆς ἀδελφικῆς καὶ τῆς καταχρήσεως τῶν σαρκινῶν πόσων, ἢ μιᾶς ὑπερβολικῆς λύπης διὰ κοσμικὰς δυσυχίας.

(*) Ἰδε Γενέσ. 1, 27. 28. 2, 18.

Παραβρίνεται ἡ ἀγία ἐντολὴ αὕτη πρῶτον διὰ τοῦ αἵματος τῆς μοιχείας, πορνείας, πολυγαμίας, αἰμομιξίας, καὶ διαφόρων ἄλλων τρόπων τῆς ἀσελγείας. Δεύτερον δι' ὅλων ἐκείνων, ὅσα δίδασιν ἀφορμὴν εἰς τὰς σαρκικάς ἀθεμίτους ἐπιθυμίας, ἢ προξενῶσι τὴν αἰσχρὰν ἀμαρτίαν τῆς μοιχείας καὶ τῆς πορνείας. Τοιαῦτα εἶναι ἡ ἀργία, ἡ γαστριμαργία, ἡ ἀσωτία, ἡ αἰσχρολογία, αἱ ἀπρεπεῖς ἀπειότητες, τὰ ἀναιδῆ τῷ σώματι κινήματα, αἱ καινοπρεπεῖς καὶ ἀσχήμονες ἐπίνοιαι εἰς τὰ ἐνδύματα καὶ τὸν εὐλισμὸν τῷ σώματι (*), τὰ σκανδαλώδη θεάματα καὶ θεάματα, αἱ ἀπρεπεῖς ὀρχήσεις, τὰ ἀσελγῆ ἄσματα, τὰ ἐλέθρια βιβλία, κτ. Πρὸς δὲ τέτοις ἀμαρτίαι λογίζεται καὶ ἡ θέα, ὁπότεν γίνεται μετ' ἐπιθυμίας ἀκολούθῃ: καθὼς λέγει ὁ Χριστός: "πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῇ", Ματθ. 5, 28. (**).

Διὰ τὴν φύγωμεν αὐτὴν τὴν ἀμαρτίαν, πρέπει νὰ ἔχωμεν πάντοτε κατὰ νῦν τὰ ἀξιοσημείωτα τέτατ' Ἀποστόλου λόγια: "Φεύγετε τὴν πορνείαν· πᾶν αἵμαρτημα, ὃ εἰς τὴν ποιήσῃ ἄνθρωπος ἐκτὸς τῷ σώματι ἐστίν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει. Ἡ δὲ οἶδατε, ὅτε τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τῷ ἑν ὑμῖν Ἀγίῳ Πνεύματι ἐστίν,

(*) Αἱ κοινῶς λεγόμεναι (mode) μόδαί.

(**) Ἐπαιδευέτα ἡ μοιχεία εἰς τὸν Παλαιὸν νόμον μετὰ θανάτου, Λευιτ. 20, 10. καθὼς καὶ ἡ αἰμομιξία, καὶ ἡ πληνυβασία, καὶ ἄλλαι τοιαῦται μιαινότητες, αὐτ. 11—21. Οἱ Εὐαγγελιστὰς νόμοι τὰς μὲν αἰμομιξίας ἐφόνευον, ὅταν τὸ αἵμαρτημα ᾗτον μετὰ τὴν γέννησιν καὶ τέκνων, ἢ μετὰ τὴν ἀδελφικὴν· τὰς δὲ μοιχὰς ἐκινετοῦσαν, ἀφ' ὧν πρῶτον τὰς ἐτυπλιν καὶ τὰς ἐκτρέφουσιν· ἴδε συνοψ. Ἀποστολ. Τίτλ. 70.

“ἐσιν, ἃ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ· καὶ ἐκ ἐσὲ ἑαυτῶν;
 “ἀγορεύετε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν Θεόν
 “ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν,
 “ἃτινά ἐσι τῷ Θεῷ., Α. Κορινθ. 6. 18—20. καὶ
 πάλιν: “πόρνης δὲ καὶ μοιχῆς κρινεῖ ὁ Θεός.,
 Εἰβρ. 13. 4. (*). Ἀπαιτεῖ λοιπὸν ἡ ἀγιότης
 τῆς κλήσεως τῇ χριστιανῇ τὸ νὰ ζῇ ἀγνῶς καὶ σω-
 φροῦως, εἴτε ἀγάμος, εἴτε ὑπὸ γάμον εὐρισκόμε-
 νος: ἐπειδὴ προσάσσει ὁ Ἀπόστολος νὰ ᾔηται “τί-
 “μιος ὁ γάμος ἐν παντί, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος.,
 Αὐτ. Ο. αὐτὸς Ἀπόστολος προκρίνει τὴν ἀγαμίαν
 ἀπὸ τὸν γάμον, λέγων: “ὁ ἐκγαμίζων καλῶς
 “ποιεῖ· ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ., Α.
 Κορινθ. 7. 38. Τὸ αὐτὸ βεβαίῃ καὶ ὁ Χριστὸς,
 λέγων: “ἐσὶν εὐνῆχοι, οἵτινες εὐνέχισαν ἑαυτὰς
 “διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν., Ματθ 19, 12.

Ἡ ἀγα-
 μία
 κρείττων
 τῷ γάμῳ.

§. 12.

Εἰς τὴν ὁγδόην ἐντολήν ἀπαγορεύει ὁ Θεὸς
 πᾶν εἶδος κλοπῆς καὶ ἀδικίας: καὶ προσάσ-
 σει νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν ὁφέλειαν τῇ
 πλησίον ἐξίσω καθὼς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν·
 διὰ νὰ διατηρῇται ἡ κοινὴ εὐδαιμονία.

Δὲν δύναται νὰ ᾔηται μήτε ἡτυχὺς, μήτε εὐδαί-
 μων ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ: αὐτὴ δὲν ᾔηται πεφυλαγμένη
 ἀπὸ τὴν κλοπὴν. Κλέπτῃς εἶμι ἐκεῖνος, ὅστις
 σφετερίζεται ἀδίκως τὸ ξένον πρᾶγμα καθ' οἷον
 δήποτε

(*) Ἰδε καὶ Α. Κορινθ. 6, 9. 15. 16. Εἴσο. 5, 11. 12.
 Ἀποκαλύψ. 21, 8. καὶ Περσικ. 6, 24—35. 7, 5—27. πε-
 ρὶ δὲ τῶν αἰσχυρῶν ἐπιθυμιῶν καὶ λογισμῶν ἴδε Β. Κορινθ. 7, 1.
 Α. Θεσσαλον. 4, 5. Κολασσ. 3, 5. περὶ δὲ τῶν λόγων, Ματθ.
 12, 36. 37. Εἴσο. 4, 29. 5, 4.

δήποτε τρόποι. Ἡ κλοπὴ θεωρεῖται τριχῶς: ὡς Ἡ κλοπή ἢ ἀναφανερὰ, ὡς κρυπτή, καὶ ὡς ἀπατηλή.

τριπλή.

1, Φανερά κλοπὴ λέγεται, ὅταν ἀρπάξῃ τις Πῶς ἢ μεταδυναστείας ἕνα πρῶγμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἀνήκει εἰς αὐτὸν. Τοῖτοι εἶναι οἱ καὶ ἰδὸν ληστές: καὶ ὅσοι ἀρχόντες ἀρπάζουσι Φανερά ἀπὸ τῶν υποκειμένων, ἢ δυνατοὶ ἀπὸ τῶν ἀδυνάτους τὰ ὑπάρχοντα, οἴκους (*), δόλους (**). ἀγροὺς, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἢ τῶν ἀναγκάζουσι νὰ πωλήσωσι τι ἀκασίως καὶ παρὰ τιμὴν. Πρὸς τέτοις ὅσοι ἀναγκάζουσι τῶν ἐργάτας νὰ ἐργάζονται περισσότερον ἀπὸ τὸν συμφωημένον μισθόν· ὅσοι αἰχμαλωτίζουσι δυναστικῶς ἐλευθέρους ἀνδρώπες (***). ὅσοι μεταχειρίζονται ξένα πρῶγματα, οἷον ἐνδύματα καὶ σκεύη χωρὶς τὴν θέλησιν τῆ κυρίας· ὅσοι γεωργῶσι ξένον ἀγρὸν, καὶ λαμβάνουσι τὰς ἐπικαρπίας· ὅσοι μεταχειρίζονται ἀδίκως, καὶ χωρὶς πληρωμῆς τῶν ἵππων τῶν διωρισμένων εἰς τὰς ὁδούς πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὁδοιπόρων· ὅσοι δὲν πληρώνουσι τὸν μισθὸν τῆς ἐργασίας εἰς τὴν ἐργάτας καὶ δόλους (†). Ὅμοιοι μὲ τῆς τῆς εἰς αὐτὴν καὶ ὅσοι ἀσυνειδήτως πωλῶσι τὸν σίτον εἰς τὸν πλη-

(*) Τοῖτοι εἶναι καὶ ἐκῆνοι οἱ ἀσυνειδήτοι, ὅσοι μετακινῶσι τὰ ἀροτρία τῶν ὁδοιπόρων, καὶ σφετερίζονται μέρος ἀπὸ τὸν οἶκον τῆς πλησίον· ἢ καὶ ἀρπάζουσι τὴν ξένην ὑλήν διὰ νὰ κτεροδομήσωσι τὸν ἰδίον οἶκον· τὸ ἵποτον συμβαίνει μάλιστα μετὰ τὰς πυρκαϊάς.

(**) Δὲν εἶναι ὀλιγώτερον κακὸν τὸ νὰ ἐκμανθίσῃ τις τὴν δόλον ἢ τὴν δόλον τῆς πλησίον μὲ ὑπόσχεται περισσότερον μισθόν, ἢ ἄλλους ἀθεμίτους τρόπους· μὲ ὅλον τῆτο ποῖται μήτε τὸ συλλογίζονται ὡς ἀμάρτημα αὐτὸ τὸ ἀσυνειδήτον ἔργον.

(***) Ἰδε Δευτερονομ. 24, 7.

(†) Αὐτόθ. 24, 14, 15, καὶ Λευιτ. 19, 13, καὶ Ἰερ. 22, 13, 4.

πλησίον, ἐν καιρῷ λιμῆ, μὲ τιμὴν ἀνυπόφορον (*) ἢ ἀρπαύσασιν ἀντὶ τῆς πληρωμῆς τὸν οἶκον, τὸν ἀσπλῆγον, ἢ ἄλλοτι κλῆμα τῷ πλησίον. Προσέτι, καὶ ὅσοι ὑπότχονται νὰ βοηθήσωσι τὸν πλησίον, εἰς καιρὸν δυστυχίας μεγάλης, μὲ βαρυτάτας συνθήκας, δυνάμενοι νὰ τὸν βοηθήσωσι χωρὶς κόπης οἷον ὅποταν ᾖναι χρεῖα νὰ τρέξῃ τις μὲ εἰς πλοιάριον εἰς βοήθειαν εἰς πνιγόμενον. Συναρτιθμύνονται μὲ τέτρες, καὶ ὅσοι, ἡξυρόντες τὴν χρεῖαν τῷ πλησίον, δὲν τὸν βοηθῶσι μὲ χεῖματα, ἄρτον, καὶ ἄλλα, ὅσων ἔχει χρεῖαν, πάρεξ ὅποταν προβάλλῃ εἰς αὐτὸς ἕνα κέρδος ἀθέμιτον (**) ἢ ἔσσι δὲν ἀποδίδουσι τὴν πιστευθεῖσαν παρακαταθήκην· ἢ ἀδικῶσι τὸν πλησίον κατ' ἄλλον εἶον δὴ ποτε τρόπον.

Ποία εἶ-
ναι κρυ-
πτή κλο-
πή;

2, Κρυπτή κλοπή λέγεται, ὅταν κλέπῃ τις τὸ ξένον πρᾶγμα, χωρὶς τὴν θέλησιν καὶ εἰδὴν τιν τῷ Κυρίῳ τῷ πράγματος. Ταύτης τῆς κλάσεως εἶναι, ὅσοι κλέπτουσιν, ἐμβαίνοντες εἰς οἶκον ἐργασίᾳ

(*) Οἱ τῇ εὐθηνίᾳ ἐπιβλαφεύοντες, διὰ τὸ ἀγοράζειν τὰ φορτία, ἢ ἀποτίθεσθαι, καὶ καιρὸν ἀφορίας ἐκδέχεσθαι, πρᾶγματευταὶ μὲν ὄντες ἐργονταὶ τῆς πρᾶγματείας, ἢ ἐξορίζονται· οἱ δὲ εὐτελεῖς εἰς δημόσιον ἔργον καταδικάζονται. Σύνοψ. Ἀτλασάτ. Τίτλ. 59.

(**) Τοιοῦτοι ᾖναι καὶ ἐκεῖνοι οἱ βαρεῖς καὶ ἀσπλαγχνότοις: ὅσοι καταλάβουσι τὸν πτωχὸν αὐτῶν ἀδελφὸν μὲ τὰς βαρυτάτας. Ἄν οἱ Πολιτικοὶ νόμοι συγχωρῶσι τὸν τόκον τῷτο πρέπον νὰ νοῆται διὰ τὰς μετρίας τόκους, καὶ τοιαῦτας ὥς νὰ μὴ προξενῶσι βλάβην ἀντ' ὠφελείας εἰς τὸν πλησίον· διότι τί ἄλλο σκληρύτερον εἶναι ἀπὸ τοῦ νὰ πλατίζεσθαι μὲ τὸν ἀφανισμόν τῷ πλησίον;

ἐργαστήρια, ἀποθήκας σίτου, μαίθρας (*), ἰχθυοτροφεῖα, κήπους, δρυμᾶς (**), χορτοδοχεῖα, ἀχυρῶνας, κτ. (***). Ἡ μεγίστη κλοπὴ εἶναι ἐκείνη, ἥτις γίνεταί ἐν αὐτῇ τῇ Βασιλείᾳ: οἷον ἡ λαθραία διαβροχὴ τῶν πραγμάτων (†), τὰ κλέψῃ τις τὸν δημόσιον θησαυρὸν (††), τὰ ὑπάρχοντα Ἐκκλησίας τινὸς, ἢ μοναστηρίου, ἢ ἄλλης Πνευματικῆς Διοικήσεως. Τὸ τελευταῖον τῶτο ἐνεμάζεται Ἱεροσυλία (†††). Ἐνοχοὶ κλοπῆς εἶναι, καὶ ἴσκι κρύπτοντες τὰ ἀπωλεσθέντα, καὶ γινώσκοντες, τίνος εἶναι. δὲν τὰ δίδουσι (§)· ἢ ὅσοι κρύπτεσι καὶ ἰδιοποιῶνται τὸ πλανηθὲν κτήνος, ἢ τὴν φυγάδα δόλυν. Ἀσπλαγχνοὶ δὲ καὶ ἀπάνθρωποι

(*) Οἱ Πολιτικοὶ νόμοι παιδεύουσι τὰς ἀπελάτας ἔχειν τὰς κλέποντας ζῶας, μετὰ τὴν ἐξορίαν, ἢ μετὰ τὴν ἐκδομὴν τῆς καρῆς. Σύντ. Αἰτιολογ. Τίτλ. 62.

(**) Κιλλύεσθαι δὲ ὡς ληστὰς, καὶ τὰς κλέποντας ἀμπέλας ἢ δένδρα. Αὐτοῦ. τίτλ. 57.

(***) Ὅσοι εἶναι ἐνοχοὶ τῆς κλοπῆς, ὡς ἀναγνώσκει μετὰ προσοχῆς τὰ ρητὰ τῆς Θείας Γραφῆς, Ζαχαρ. 5, 4. καὶ Λ. Κορινθ. 6, 10.

(†) Τὸ κοινῶς λεγόμενον contrabbando.

(††) Ἐνταῦθα ἀνάγεται καὶ τὸ νὰ μὴ πληρόνηται εἰς τὰς ἡγεμονίας, τὰς νομίμους φόρους καὶ τέλη. Ὁ Χριστὸς παραγγέλλει νὰ ἀποδίδωμεν τὰ Καίσαρος, Καίσαρι: καὶ ὁ Ἀπόστολος τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον· τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος. Ματθ. 22, 20. Ρώμ. 13, 7.

(†††) Βαρύτατα καινόνισεν τὸν Ἱερόσυλον ὁ Γρηγόριος Νύσσης· παρὰ τῷ Ἀρμενοπέλῃ. Ἐπιτομ. κανον. Ἐπιγρ. 3. Τμήματος 5.

(§) Ἡ, καὶ ἂν τὰ δώσωσιν, ἀπαιτῶσι καὶ λαμβάνουσιν ἑνῆτα: τὸ ὅποιον ἀπαγορεύουσιν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες. Ἀρμενόπελ. ἐν τῇ Ἐπιτομ. Ἐπιγρ. 4. ἰδ. καὶ Δευτερον. 22, 1.

θρῶποι εἶναι, ὅσοι κλέπτουσιν εἰς καιρὸν πυρκαϊᾶς
τὰ πρᾶγματα τῶν δυστυχῶν ἐκείνων, ὅσους ἐβλά-
ψεν ἡ πυρκαϊά (*).

Ποία
λέγεται]
ἀπατη-
λὴ κλο-
πὴ;

3, Ἀπατηλὴ κλοπὴ λέγεται, ὅταν σφε-
τερίζεσθαι τις τὸ ἀλλότριον μὲ ἀπάτην καὶ δόλον.
Αὕτῃ γίνεται κατὰ διαφορὰς τρεῖς: οἷον, ὅταν
πωλῇ τις ἓνα πρᾶγμα ἀκριβέστερον ἀφ' ὃ, τ' εἶναι
ἄξιον (**). ἀπατᾷ τὸν ἀγοραστὴν εἰς τὸ ζυγίον
ἢ εἰς τὸ μέτρον (***). δίδει Φαῦλον πρᾶγμα,
κίβδηλον νόμισμα ἀντὶ καλῆ (+). κόπτεται νο-
μία

(*) Εἶναι ἓνα ἄλλο εἶδος κλοπῆς τοσούτῃ μικρότερον, ὅσοι
ὁ μὲν κλέπτων δὲν τὸ νομίζε κλοπὴν, ὁ δὲ ἀδικήμενος πάσῃ
ποδαίσει τὰ ἔσχατα κακὰ. Οἱ λόγος μὲν εἶναι διὰ τὸ ἀσυνέ-
θητον ἔργον τῆς ἀνοήτειας καὶ ἀνυγνώσεως τῶν ξένων ἐπιστολῶν
γραμμῶν, τῶν καὶ μιμηθῆναι, ἢ καὶ μεταγράψαι, ἢ καὶ ἐξα-
λείψαι τὸ χαρτογράφων ἄλλα, κτλ. Οἱ Ῥωμαῖοι νόμοι ἐκόλα-
ζον αὐστηρῶς τὰ τοιαῦτα: ἢ τῶν πλαστῶν καὶ ὡσανεὶ πλα-
στῶν τιμωρία περιορισμός ἐστι, καὶ τελεία δήμευσις
κατὰ δὲ δόλων ἐσχάτη τιμωρία· καὶ μετ' ὀλίγα πλα-
στὸν ἐστὶ, τὸ μιμήσασθαι τὸ χαρτογράφων ἑτέρου,
διαρρήξαι, ἢ μεταγράψαι δολερῶς, καὶ τὸ ξύσαι
Συνοφ. Ἀτταλαῆτ. τίτλ. 72. Οἷστι, διὰ τὴν θεραπείαν
τὴν παράνομον αὐτῆς περιεργίαν, καταφρονῶν τὸν φυσικὸν νόμον
ὁ σύμισεῖς, ἐτέρω μὴ ποιήσῃ καὶ γίνεται ἐνοχος τοιαύτων
κολάσεων, αὐτὸς εἶναι ἄτιμος ἄνθρωπος· καὶ ἂν ἤθελεν ἐχ-
τὴν τιμὴν ὅλη τῶ κόσμῳ.

(**) Γ'δε Δευτ. 25, 14. καὶ Α. Θεσσαλ. 4, 6.

(***) Αὐτόθ. 19, 35, 36. Σύμφωνοι κατὰ τῆτο μὲ τὸ
Θεῶν νόμον εἶναι καὶ οἱ Πολιτικοί: ἐπεὶ κολάζουσιν αὐστηρῶς
τὰς μεταχειριζομένους σαθρὰ καὶ μέτρα νόθα· ἴδ. Συνοφ.
Ἀτταλαῆτ. τίτλ. 59.

(+) Ποδαὶ ἐξ ἀγνοίας κρίνασι ἀδιάφορον τὸ καὶ δίδωσι τὴν
κίβδηλα, δικαιολογούμενοι μὲ τὸ τὰ ἐλαβον καὶ ἐγὼ
ἀπὸ ἄλλου. Ἐν εἶναι συγκεχωρημένον τὸ καὶ κλέψαι
διότι ἔκλεψαν ἄλλοι τὰ ἰδικά: εἶναι συγκεχωρημένον ὡσαύ-
τω

μίσματα κίβδηλα (*)· ἢ ἀπαιτᾷ τέλος ἄδικον (**). Συναριθμῶνται μὲ τέτρες καὶ ὅσοι κριταὶ κρινέσι πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον· οἱ ὁποῖοι λογίζονται κλέπται, εἴτε δικάια, εἴτε ἄδικος ἦθελεν ἦναι ἢ ἀπόφασιςτων. Ὡσαύτως καὶ ὅσοι δίδουσι τὰ ἀξιόματα εἰς ἀνάξιες καὶ ἀνεπιτηδείας ἀνθρώπων· ἐκαστὴ ταιστέπως ὑπερῶσι τὰς ἀξίες ἀφ' οἷς, τι πρέπει εἰς αὐτὰς· καὶ ζημιῶσι τὸν δημόσιον θησαυρόν. Ὅμοιαι τέτοις εἶναι καὶ αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ Διοικήσεις ἐκεῖναι, ὅσαι δίδουσι τὴν Ἀρχιερατικὴν καὶ Ἱερατικὴν ἀξίαν, καὶ τὰ λοιπὰ Ἐκκλησιαστικὰ ἑΦόκεια διὰ χρημάτων ἢ δώρων· τὸ ὁποῖον ἀμάσθημα στομάζεται Σιμωνία (***)· Κλέπτουσι πρὸς τέτοις, καὶ ὅσοι, οἰκιοιομῶντες δημόσια χρήματα, ἀνήκοντα εἰς τὸν θησαυρόν τῆς Πολιτείας, ὑφαίρξουσι μέρος ἀπὸ τὰς προσόδου· ἢ λογαριάζουσι περισ-

P 2

σο-

τως καὶ τὸ νὰ δίδῃ τὰ κίβδηλα, διότι τὰ ἔλαβεν αὐτὸς παρ' ἄλλων.

(*) Ὅμοιως καὶ ὅσοι τὰ ἔχουσιν ἢ τὰ περικόλλησιν. Αὐτοὶ κολάζονται ἀπὸ τῆς Πολιτικῆς νέμεως μὲ τὴν ἐκκοπὴν τῶν χαρῶν· Συνοφ. Ἀτταλικάτ. τίτλ. 72.

(**) Οἱ ἄδικοι τελῶναι καὶ πράκτορες καταδικάζονται εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς διπλῆς· εἰδὲ ἐπιμένουσι, κεφαλικῶς τιμωρῶνται. Αὐτόθ. τίτλ. 52.

(***) Οἱ Σιμωνιακοὶ εἶναι (καθὼς λέγει Ταράσιος ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως) ὅμοιοι τῇ Γ' ἡδᾶ, καὶ χειρότεροι παρὰ τὸν Πνευματομάχον Μικεδόνιον, Ἐπιστολ. Τυρκ. πρὸς Ἀρμανὸν Πάπ. Ρώμ. παρὰ τῷ Λευγκλαντῶν τόμ. 1, σελ. 140. Γ' δὲ καὶ τὴν Ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν Γεναδίου τῷ Πατριάρχῃ κατὰ σιμωνίας, αὐτόθ. σελ. 187· διὰ τὰ μὴ ἀναφέρειν σαφῆς Ἀποστολικὰ καὶ Συνοδικὰ κανόνας κατ' αὐτῆς· τὰς ὁποίας ζητᾷ αὐτόθ. σελ. 6. 7. 20. 22. Ο' δὲ Αὐτοκράτωρ Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς ἐνομοθέτησεν ἔπαυσι νὰ μὴ λαμβάνουσιν οἱ χαροτογῶντες περισσύτερον παρὰ νόμισμα χρυσὸν ἢ παρὰ Ἀναγνώσεα, τρεῖς παρὰ Διανόμην, καὶ τρεῖς παρὰ Ἱερῶς, αὐτόθ. σελ. 121.

σοτέρας ἐξόδους, ἀφ' ὧ, τι εἶναι δίκαιον· ἢ, συνάγοντες τὰς φόρας, παραβλέψουσιν ἐξ ἀμελείας τίποτε. Ὡσαύτως καὶ ὅσοι σφετερίζονται τὴν ἀλλοτρίαν εἶσιν μὲ ψευδῆς καὶ πλατὰς διαθήκας (*). ἢ, προσποιέμενοι νὰ ἦναι συγγενεῖς τῷ ἀποθανόντος, λαμβάνουσι τὴν μὴ ἀνήκουσαν κληρονομίαν. Κλέπτειν πρὸς τέτοις λογίζονται, καὶ ὅσοι, συμφωνῶντες νὰ δαλεύωσιν ἐπὶ μιᾷ, δὲ ἐργάζονται πιεῶς, ἀλλὰ διατρέιβουσι τὸν καιρὸς τῆς ἐργασίας εἰς ἀργίαν· καὶ οἱ προσαίται, οἱ ὅποιοι, ὄντες ὑγιεῖς καὶ δυνατοὶ, ὑποκρίνονται ἀδυνατεῖν, ἢ προσποιεῖνται ψευδῶς, ὅτι ἐδυεύχρηστον οἶον ὅτι ἀπώλεσαν τὰ ὑπάρχοντα εἰς πυρκαϊάν ἢ τὰ ἐσφενδύθησαν ἀπὸ ληστῶν (**). ἢ ὅσοι ζητῶσι ἐλεημοσύνην διὰ ψευδῆ ἐνόματα, οἷον διὰ Νοσοκομεία, δι' ἐξαγοραὶν αἰχμαλώτων κτλ. Πρὸς τέτοις καὶ ὅσοι μὲ ὑπόκρισιν ἀγιότητος, ἢ πλάττοντες ἀσεβῶς λείψανα, καὶ εἰκόνας Ἀγίων θαυματοποιεῖς, πλανῶσι τὸν ἀπλήρην λαόν, καὶ συναίεσι χρήματα· ἢ ὅσοι μὲ κολακείας, καὶ πωροῖς τρόπους πανουργίας λαμβάνουσι τίποτε ἀπὸ τῶν πλησίων. Εἶναι καὶ ἄλλοι διάφοροι τρόποι κλοπῆς, τὰς ὁποίας δύναται πᾶς εἶναι νὰ συμπεράνῃ ἀπὸ τὰ μέχρι τῶδε εἰρημένα.

Ἀναγ

(*) Κολάζουσιν οἱ Πολιτικὸν νόμοι τὸ πλατῶν μὲ περιορισμὸν, καὶ τελεῖν δήμευσιν· Σύνψ. Ἀτταλέατ. τίτλ. 72.

(**) Ἐνταῦθα ἀναγονται καὶ αἱ μετὰ δόλῃς χρεωκοπίαι, ἃς γινὼν τὸ νὰ προσποιηθῇ τις δυσυχίαν, διὰ νὰ μὴ πληρώσῃ τὰς δανειστέας· Αὕτη εἶναι μία κλοπὴ τοσάτω περισσότερον ἐπιφοροῦς, ὅσον ὁ ἀδικέμενος δύναται δυσκολώτερον νὰ τὴν φυλάξῃ· ὅτι καὶ ὁ τοιαῦτος δόλιος χρεωκόπος ἐνέχεται δικαίως εἰς ὅλην τὴν αὐστηρίτητα τῶν Θεῶν καὶ τῶν Πολιτικῶν νόμων. Κλέπτειν πρὸς τέτοις λογίζονται, καὶ ὅσοι μετακινῶσι τὰς εἰκόνας ἀπὸ τῶν ἐφ' ὀφειμιάτων· ἢ τὰς ἐκβάλλουσιν ἀπὸ τῶν εἰκόνων ἢ τὰ ἐργαστήρια, αὐξάνοντες τὸ ἐνόμιον· ἢ ἀδικῶσι κατ' οἷον δῆποτε τρόπον τὸν πλησίον.

Ἀναγκάϊον δὲ εἶναι νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι ἡ κλοπὴ δὲν εἶναι τρόπος νὰ συγχωρηθῇ, ἀν δὲν ἀποδώσῃ τις πρῶτον τὸ ἀλλότριον, ἢ (ὅταν ἡ ἀπόδοσις ᾖ ἀδύνατος) ἀν δὲν ἀναπληρώσῃ τὴν ζημίαν κατ' ἄλλον τρόπον. Ἄν, παραδείγματος χάριν, δὲν δύναται τις νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ κλοπιμαῖον (*), διὰ τὴν ἀκράν αὐτῆς πτωχείαν καὶ ἐνδεάν: εἰς τοιαύτην περίστασιν, δέχεται ὁ Θεὸς τῷ τοιάτῃ τὴν ἀδόλον ἐπιθυμίαν τῆς ἀποδόσεως, ἠνωμένην μὲ τὴν εὐκρινῇ μετάνοιαν καὶ ὁμολογίαν τῆς ἀμαρτίας. Κατ' ἄλλον τρόπον δὲν συγχωρεῖται τὸ τοιάτῃ ἀμαρτήμα: διότι ὅστις δὲν θέλει νὰ ἀποδώσῃ τὸ ἀλλότριον, δεικνύει μὲ τῷτο, ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὴς ἡ μετάνοιά τῃ.

Διὰ νὰ μὴ πέσωμεν εἰς τὴν αἰσχράν ταύτην, καὶ ἐλέθριον τῆς κλοπῆς ἀμαρτίας, πρέπει νὰ φυλαττώμεθα ἀφ' ὅλων κείνων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γεννᾶται ἡ κλοπή. Αὐτὰ εἶναι ἡ φιλοκερδία, ἡ γυνὴ ἡ αἰόρετος ἐπιθυμία τῇ νὰ συνάξῃ τις χρήματα καὶ ὑπάρχοντα: καθὼς πρὸς τέτοις ἡ ὀκνηρία καὶ ἡ ἀργία· ὁ φιλοκερδὴς δὲν ἀρκεῖται εἰς τίποτε· νομίζει συγκεχωρημένον ὅλα τὰ μέσα: φθάνει μόνον νὰ τῇ προξενῶσι κέρδος, καὶ αὐξήσιν τῶν ὑπαρχόντων τῃ. Οἱ δὲ ἀργὸς καὶ ὀκνηρὸς καταντᾷ εἰς πτωχείαν· καὶ ἀναγκάζεται, τέλος πάντων, νὰ ζῇ διὰ τῆς κλοπῆς. Διὰ τῷτο χρεωστῶ

Πῶς
πρέπει
νὰ φυ-
λαττώ-
μεθα
τὴν κλο-
πὴν;

P 3

παῖς

(*) 1. Οἱ παλαιὸς νόμος διαρίξα τὴν ἀπόδοσιν τῷ κλέμματος εἰς τὸ διπλὸν, τετραπλὸν, ἢ πενταπλὸν, κατὰ τὰς περιπτώσεις: ἴδε Ἐξοδ. 22, 1 — 4. Οἱ Ρωμαῖκοὶ νόμοι καταδικάζουσι τὸν κλέπτην εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῷ τετραπλῷ, ὅταν ἡ κλοπὴ ᾖ φανερά (ἴδε Σύνοψ. Ἀτταλακτ. τίτλ. 56.): καὶ τῷτο μοί, φαίνεται νὰ αἰνίσσεται καὶ ὁ Ζακχαῖος, Λουκ. 19, 8. ὁ νόμος τῷ Χριστῷ ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπόδοσιν ἀπλῶς τῷ κλοπιμαίῳ, ἠνωμένην μὲ τὴν ἀληθῆ τῷ κλέπῃ μετάνοιαν.

πᾶς εἷας νὰ ἐργάζεται τὸ ἴδιον ἐπαγγέλμα μετ' ἐπιμελείας, καὶ νὰ πορίζη τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα διὰ τῆς ἐργασίας καὶ φιλοπονίας (*). Καλλίωτερον εἶναι νὰ ἔχη τις ὀλίγον μὲ τιμὴν, παρὰ πλεόντων μέγαν μὲ ἴσως κλέψει, καὶ ἀτίμῃ ἀνδρώπῃ. Πρὸς τέτοις ἂς ἐλπίζη πᾶς ἕνας εἰς τὴν προνοίαν τῆ Θεοῦ· ἡ ὁποία, καθὼς λέγει τὸ Εὐαγγέλιον (**), τρέφει καὶ αὐτὰ τὰ εὐτελέστατα πετεινὰ, καὶ σολίζει τὰ κρῖνα τῆ ἀγρῆς, τὰ ὁποῖα ταχέως μαραίνονται. Πόσω μᾶλλον θέλει προνοήσῃ δι' ἡμᾶς: ὁπόταν ἐλπίζωμεν ἀκαταπαύτως εἰς τὴν ἀγαθότητά τε· καὶ συλλογίζώμεθα συνεχῶς, ὅτι ἡ ἔλπις τῆ τιμῆς καὶ εὐτυχειῶν ἀνδρώπῃ θέλει ἀναπληρωθῇ εἰς τὴς ἐραγές.

§. 13.

Η' ἐννάτη ἐντολὴ προσάσσει νὰ μὴ ψευδῶμεθα· μήτε νὰ βλάπτωμεν τὸν πλησίον διὰ τῆς γλώσσης.

Ἡ γλώσσα, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος, ὅταν δὲν χαλινωγῇ, μήτε κυβερνᾶται ὑπὸ τῆ λόγῃ, δύναται νὰ προξενήτῃ μεγάλα κακά. Διὰ τῆτο, καθὼς λέγει ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος: “ἔστις ἐν λόγῳ ἢ πλάις, ἔτος τέλειος· ἀνὴρ· δυνατὸς χαλινωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα.” καφ. 3. Βλάπτει δὲ τὸν πλησίον ἡ κατὰ λαλῶσα γλῶσσα κατὰ διαφόρους τρόπους.

Διάφοροι τρόποι κα-
ταλα-
λιάς.

1. Κατηγορεῖσα ψευδῶς, ἐπὶ κριτηρίῳ, ἢ ἔμ-
προθεν ἄλλων ἀνθρώπων, τὸν πλησίον· καὶ βλάπτει
τεσσα

(*) “Ὁ κλέπων, μηκέτι κλεπτεύω· μᾶλλον δὲ κοπιᾶτω, ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσὶν.”
“ἵνα ἔχη μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι, Εἰσα. 4, 28.”

(**) Λακ. 12, 24. — 30.

τῆσα τοιοῦτοτρόπως αὐτὸν εἰς τὰ ὑπάρχοντα, τὴν τιμὴν, ἢ τὴν ὑγείαν. Τὸ γένος τῶν τοιούτων ψευδοκατηγόρων καὶ συκοφαντῶν εἶναι γένος διαβολικόν: καθότι ὁ Διάβολος εἶναι (κατὰ τὸ ὀνομάτε) συκοφάντης· καὶ, κατὰ τὰ λόγια τῷ Χριστῷ, ψεύστης, καὶ πατὴρ τῷ ψεύδους Ιωάνν. 8. 44. (*).

2, Ως αὐτως, καὶ ὅταν οἱ κριταί, ἢ ἀπὸ προσωποληψίας, ἢ διὰ τὸ νὰ μὴν ἐξήτασαν ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα, ποιῶσιν ἄδικον κρίσιν κατὰ τινος: διὰ τῆς ὁποίας προξενῶσι δυσυχίαν ἢ θάνατον εἰς τὸν πλησίον· καὶ ὑβρίζουσι τὸν Θεόν, τῷ ὁποίῳ τὴν εἰκόνα φέρουσιν ἐπὶ τῷ κριτηρίῳ (**).

3, Ἐναντίον εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν εἶναι καὶ ὅλα τὰ χλευαστικά καὶ ὑβριστικά λόγια: οἷον ὅπταν περιπαίξῃ τις καὶ χλευάζῃ τὸν πλησίον· περιγελοῦν τὰ ἐλαττώματα τῷ σώματος ἢ τῷ νοῷ τῷ τὸν καταφρονῇ μὲ λόγους χλευαστικὰς (***)· πα-

P 4

ρεξή-

(*) Οὗτοι νομίζω, ὅτι τὸ ψεῦδος εἶναι συγκεκριμένον, ὡς αὖτις γίνεται πρὸς ὠφελᾶν τῷ πλησίον, ὡς ἀναγνώση τῷ Αποστόλῃ τὰ λόγια: μὴ ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ Ρώμ. 3. 8. Οἱ Θεοὶ νόμος καταδικάζει τὸν ψευδομάρτυρα εἰς τὴν ταυτοπάθειαν, Δευτερονόμ. 19, 16 — 21, καὶ ἀπαγορεύει τὴν συκοφαντίαν, Εξέσδ. 23, 1. 7. Λευιτ. 19, 11, τὴν καταλαλιάν, Ματθ. 7, 1 — 5. Α. Κορινθ. 6, 10. Ιακώβ. 4, 11. 12, καὶ τὸ ψεῦδος, ψαλμ. 5, 6. 15, 2. Παροιμ. 12, 22. Εἴρεσ. 4, 25. Ἀποκαλύψ. 21, 8, ὡς ἐντιφερόμενα εἰς τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην: ἢ ὁποῖα χρεώσῃ ὅχι μόνον νὰ μὴ καλῇ κακῶς κατὰ τῷ πλησίον, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ὑποπτεύεται, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος, Α. Κορινθ. 13, 5. Κατὰ τὰς Πολιτικὰς νόμους, ὁ συκοφάντης κολάζεται μὲ τὴν ἑτιμίαν καὶ ἐξορίαν, ἢ ἐνέχεται εἰς τὴν ταυτοπάθειαν, Σύνοψ. Ἀτταλακέτ. τίτλ. 54.

(**) Γ' δε Λευιτ. 19, 15.

(***) Αὐτόθι, αὐτ. 14, καὶ Ματθ. 5, 22.

ρεξηγῇ τὰς λόγους καὶ τὰς πράξεις τε, καὶ συ-
νάγῃ ἀπὸ αὐτὰς ὁλέθρια συμπεράσματα (*)
τὸν ἐλέγχῃ διὰ τὰ πλάσματα τε ὅχι μὲ σκοπόν
νὰ τὸν διορθώσῃ· ἀτιμάζει τὸ καλὸν αὐτῷ ὀνομα-
ζόμενῃ Φλυαρίας χάριτι (**), ἢ πράττει ἐκείνη
διὰ τῶν ὁποίων δυσφημεῖται ἡ τιμὴ καὶ τὸ καλὸν
ὄνομα τῷ πλησίον. Ἡ δυσφημία γίνεται προσέτι
καὶ μὲ κρύφιον τρόπον: καθὼς ὅποτε κρύπτει
πανῆργως ὁ κατάλαλος τὴν κατακρίσιν ὑποκρί-
νεται εἰς τὸ ἐνθυμῶν τῷ ἐπαίῳ· ἢ λαλῇ περὶ τῷ πλησίον
ἀλληγορικῶς, καὶ μὲ τρόπον, ὥστε νὰ δάσῃ εἰς
ἄλλας ἀφερμὴν νὰ τὸν κατακρίνωσι· ἢ καὶ σπε-
δάξῃ νὰ δάσῃ εἰς ἄλλας ὑποψίαν κατὰ τῷ πλη-
σίον, ὅταν τις ἐμπέπτῃ λόγος περὶ αὐτῷ, μὲ μόνον
τὸ σήκωμα τῶν ὥμων, τὴν κίνησιν τῆς κεφαλῆς
ἢ τὸν γέλωτα. Οἱ τοιοῦτοι κατακρίνει τὸν πλη-
σίον αὐτῷ μὲ μόνον τὴν σιωπὴν: καὶ ἡ τοιαύτη κα-
τάκρισις εἶναι τοσῶτον ἀδικοτέρα, ὅσον προέρχε-
ται ἀπὸ κακὴν καὶ πανῆργον καρδίαν (***).

Θέ.

(*) Ἡ ἐκ τῆς συκοφαντίας βλάβη εἶναι τοσῶτον βαρυ-
τέρα ἀπὸ τὴν βλάβην, ἣτις προξενεῖται ἐκ τῆς κλοπῆς, ὅσο
ἢ διορθώσις εἶναι δυσκολωτέρα. Ὁ κλέπτης, ὅταν μετανοήσῃ
ἐπιτηδεύων, καὶ ἀποδώσῃ τὸ κλοπιμαῖον, ἡλευθερώθη ἀπὸ πᾶ-
σαν ἐνοχλήν. Ὁ συκοφάντης, ὡς ἔ μετανοήσῃ διὰ τὸ κακὸν
τὸ ὁποῖον ἐπροξένησεν εἰς τὸν πλησίον, χρεώσῃ νὰ ὁμολογήσῃ
ὅτι ψευδῶς ἐκατηγόρησε τὸν πλησίον, ἐνώπιον εἰς ὅλους ἐκείνους
ὅσοι ἤκουσαν τὴν συκοφαντίαν εἰμέσως ἢ ἱμέσως, καὶ τῶτο πό-
σον εἶναι δύσκολον (διὰ νὰ μὴν ἀπὸ ἀδυνάτων) εὐκόλως τὸ κα-
ταλαμβάνει πᾶς ἕνας. Διὰ τῶτο ἀπέχεσθαι συκοφάντα, ὅστις
ἂν ᾔτῃ, ἀπὸ τὸ νὰ κλέπτης τὴν τιμὴν τῷ ἀδελφῷ, τῷ
ὁποίῳ ἔως δὲν θέλῃ δουρῆς ποτὲ νὰ ἀποδώσῃ.

(**) Οὕτως ὀνομάζουσιν οἱ Νομικοὶ τὰς ἐγγράφους καὶ ἀδ-
επότες κατὰ τὴν κατηγορίαν: ὁποῖα εἶναι αἱ κοινῶς λεγόμε-
ναι *pasquinate*, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἴδε Σύνοψ. Ἀτταλαῖα
τίτλ. 88. περὶ Φλυαρίας χάριτι.

(***) Εὐταῦθα ἀνέγονται καὶ αἱ ἄμετροι κατηγορίαι, καὶ
τὸ ἄλογον μῖσος κατὰ τῶν ἐτεροδόξων, καὶ μάλιστα κατὰ
τῶν

Θέλεις νὰ φύγῃς ταύτην τὴν ἀμαρτίαν; ἐνθου- Πῶς δύ-
 μῃ πάντοτε τῆτα τὰ λόγια: ὁ σὺ μισεῖς, ἐτέ- νεται
 ρω μὴ ποιήσῃς· καὶ ἄς ᾔσαι βέβαιος, ὅτι, τις νὰ
 ὅσοι βλάβησι τὴν τιμὴν τῇ πλησίον, μὲ τὴν ἀποφύ-
 ἀχαλίνωτον αὐτῶν γλῶσσαν, ἢ ἔναι συνεθισμέ- γη, τὸ
 νοι νὰ ψευδολογῶσι, θέλει λάβωσιν ἑμαῖαν τὴν ψεύδης;
 ἀμοιβὴν ἀπὸ τῆς ἀλῆς (*). καὶ θέλει νομιθῶ-
 σιν ἐξ ἅπαντος ἄτιμοι, ἀκατάστατοι, καὶ πεφυ-
 σιωμένοι. Ὅθεν πρέπει πᾶς ἕνας νὰ ἔχη, κα-
 θὼς λέγει ὁ Σαρὰχ (**). τὴν γλῶσσαν εἰς τὴν
 καρδίαν, καὶ ὅχι τὴν καρδίαν εἰς τὴν γλῶσσαν,
 καὶ νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν μετὰ τῇ Δαυὶδ: "Θε
 "Κύριε φυλακὴν τῷ σώματί μου, καὶ θύραν περιο-
 χῆς

P 5

χῆς

τῶν ταλαιπύρων Ἰσδαίων. Ποῦλοί βδελύττονται ὅλους ἐκείνους,
 ὅσοι δὲν φρονῶσι κατ' αὐτάς: ὅταν ἔπρεπε νὰ μιμῶνται τῇ
 Μάρκῃ Αὐρηλίῃ τὴν ὄντως βασιλικὴν νεθεσίαν ὁμοθαμενῆν
 μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δέ. εἶναι ὅχι μόνον συγκεχω-
 ρημένοι, ἀλλὰ καὶ πρέπον τὸ νὰ ἀποσρέψωσι τὰ κακὰ δόγμα-
 τα τῶν ἁδελφῶν: ἀλλ' εἶναι κυρίας ἐσχάτης τὸ νὰ μισῇς τὸν ἀδελ-
 φόν σου, διότι δὲν φρονᾷ, καθὼς φρονᾷ· τὸ νὰ ὑβρίξῃς ἢ νὰ
 τύπῃς ἕνα πλῆχρον Ἰσδαῖον, διότι ἐσαύρωσαν οἱ πατέρες τε τὸν
 πρῶτόν σου Ἰησοῦν· τὸν ὁποῖον μιμνήμενος, ἔπρεπε νὰ λέγῃς:
 Πατέρες ἄφες αὐτοῖς. Ἡξεύρας, τί κερδαίνειας χριστιανὲ
 ἀπ' αὐτὸ τὸ ἄλογον μίσος; βροδύνεις τὴν ἐπιστροφὴν τῇ ἀδελ-
 φῷ σου, τὸν ἀναγκάζεις νὰ βλασφημῇ, καὶ γίνεσαι ἔνοχος τῆς
 ἀπωλείας τε. Ἄν ἔχῃς ζῆλον Θεῷ, ἀνάγνωθι μὲ προσοχὴν
 ὅλον τὸ ἐνδέκατον κεφ. τῆς πρὸς Ρώμαιοις: καὶ καθὼς ὁ Παῦ-
 λος ὀνομάζει τὰς Ἰσδαίας ἐχθρὰς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον,
 ἀγαπητὰς δὲ διὰ τὰς πατέρας ἔγω λέγε καὶ σὺ δι'
 ὅλους τὰς ἑτεροδουλοῦντας: ἐχθροὶ κατὰ τὰ δόγματα
 ἀγαπητοὶ δὲ διὰ τὸν κοινὸν ἡμῶν Θεὸν καὶ Πατέρας.

(*) Ἰ' δε Ματθ. 7, 2.

(**) Οὕτως ἔχα τὸ ῥητὸν τῇ Σαρὰχ: ἐν σώματι μαρῶν
 ἡ καρδία αὐτῶν, καρδία (ἰσ. καρδία) δὲ σοφῶν σώμα
 αὐτῶν κεφ. 21, 26.

“Χῆς περὶ τὰ χεῖλημα, (*). Ο ἄνθρωπος
 χρεάζεται νὰ ἀνοίγῃ τὸ στόματος εἰς ὕμνον καὶ δοξολο-
 γίαν τῇ Θεῷ ὀνόματος, εἰς ἀνυπόστολον ὁμολο-
 γίαν τῆς ἀληθείας, εἰς τὸ νὰ ὑπερασπίξῃ τὸ
 καλὸν ὄνομα, καὶ τὴν τιμὴν τῇ πλησίον ἐναντίον
 εἰς τὰς συκοφαντίας καὶ ψευδοκατηγορίας τῶν
 ἄλλων, εἰς τὸ νὰ ἐπαιῇ τὰς ἀρετάς καὶ τὰ προ-
 τερήματα τῇ πλησίον, καὶ εἰς τὸ νὰ τὸν νουθετῇ,
 καὶ νὰ τὸν σύρῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν φιλικῶς, καὶ
 μὲ σκοπὸν διορθώσεως.

§. 14.

Η δεκάτη ἐντολὴ περιέχει μίαν ἐντελῇ ἐξή-
 γησιν ὅλων τῶν προειρημένων ἐντολῶν καὶ
 προσάσσει ὅχι μόνον νὰ μὴ πράττωμεν τὸ
 κακόν, ἀλλὰ μῆτε νὰ τὸ ἐπιθυμῶμεν κατὰ
 διάνοιαν.

Φανερά ἐῖναι ἐκεῖνα τὰ λόγια τῇ Εὐαγγελίᾳ:
 “ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πο-
 “νηροὶ, φόνοι, μοιχεύαι, πορνεύαι, κλοπαί, ψευ-
 “δομαρτυρίαι, βλασφημίαι, Ματθ. 15, 19. Ο
 Θεὸς λοιπὸν, ἐμποδίζων, εἰς τὴν παρεῖσαν ἐντο-
 λήν, τὰς ἀθεμίτας καὶ αἰσχράς τῆς καρδίας ἐπι-
 θυμίας, ἐμποδίζει τὸ κακόν εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχήν,
 καὶ ἀποφράττει (διὰ νὰ εἰπῶ ἔτως) τὴν πηγὴν τῆς
 ἀσεβείας. Ὅθεν, ἐπειδὴ εἰς τὴν πέμπτην ἐντο-
 λὴν προσάσσει νὰ τιμῶμεν τὰς ὑπερκειμένους: εἰς
 τὴν δεκάτην ταύτην θέλει, ὅτι καὶ νὰ τὰς ἀγα-
 πῶμεν ἀπὸ καρδίας. Ἐπειδὴ εἰς τὴν ἑκτὴν ἐμ-
 ποδίζει τὸ νὰ φονεύωμεν ἢ νὰ κακοποιῶμεν τὸν
 πλη-

Δημ. (*) ψαλμ. 141, 3. Τὸ Ἑβρ. “Ἐ. Κ. φ. τ. σ. μ. φύλα-
 “ξον τὴν θυμὸν τῶν χαλῶν με,.”

πλησίον: εἰς τὴν παρεῖσαν κωλύει καὶ αὐτὴν τὴν θέ-
λουν τῷ νὰ τὸν κακοποιήσωμεν, καὶ πᾶσαν ἑσω-
τερικὴν ἔχθραν κατ' αὐτῇ. Ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐβ-
δόμην προσάσσει τὴν ἐγκράτειαν ἀπὸ τὰς αἰσθη-
σαρκετικὰς μίξεις: εἰς τὴν παρεῖσαν ἐμποδίζει καὶ
αὐταῖς τὰς ἀθεμίτους ἐπιθυμίας καὶ κλίσεις. Καὶ
ἔπειδ' ἂν, τέλος πάντων, εἰς τὴν ὁγδόην καὶ ἐνά-
την ἐμποδίζεται τὸ νὰ σφετερίζεται τις τὸ ἀλλό-
τριον ἢ νὰ βλάπτῃ τὴν τιμὴν τῷ πλησίον: εἰς τὴν
παρεῖσαν δὲν συγχωρεῖται μήτε τὸ νὰ τὸ συλλογι-
σθῇ τις κατὰ διάνοιαν (*).

Εἰς τὰς ἀγίας ταύτας τῷ Θεῷ ἐντολὰς περιέ-
χονται αἱ αἰώνιοι ἀλήθειαι: τὰς ὁποίας πρέπει
νὰ ἀκολουθῶμεν ὡς κανόνα τέλειον τῆς Θεαρέτης
διαγωγῆς. Μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὅσοι γυμνά-
ζονται, νύκτα καὶ ἡμέραν, εἰς τὸν νόμον τῷ Κυ-
ρίῳ (**). ὅσοι κρατῶσι τὴν ἀρετὴν, ὡς μέγα κει-
μήλιον, χαίρουσιν εἰς αὐτήν, καὶ εὐρίσκουσιν εἰς
ἑαυτοὺς τὴν ἀμοιβὴν τῶν καλῶν ἔργων, ἦγεν τὴν
ἀνάπαυσιν καὶ γαλήνην τῆς συνειδήσεως: μάλιστα
δὲ, διότι αὐτὸς ὁ Θεὸς θέλει ἀνταγαπήσῃ μὲ
ἀγάπην αἰώνιον ἐκείνους, ὅσοι τὸν ἀγαπῶσι καὶ
θέλει ἐνωθῇ αἰωνίως μὲ αὐτούς· καὶ θέλει χαρίσῃ
εἰς αὐτούς τὴν ἀνεκλάλητον μακαριότητα· καθὼς
λέγει ὁ Σωτὴρ: “ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου
“τηρήσει· καὶ ὁ Πατὴρ με ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ
“πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ
“ποιήσομεν,” (***) . Χρεωστῇ μὲ ὅλον τῷτο πᾶς
ἕνας, ὅσον τέλειος καὶ ἂν ᾖ εἰς τὴν πλήρωσιν
τῶν Θεῶν ἐντολῶν, καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν, νὰ συλ-

Τέλος
τῆς ἐξη-
γήσεως
τῶν ἐν-
τολῶν.

λο-

(*) Γ' δε Ρώμ. 7, 7, 8. Ιακώβ. 1, 14, 15. Ἐνταῦθα
ἀναγεται καὶ ὁ φθόνος, Ματθ. 20, 15.

(**) Ψαλμ. 1, 2.

(***) Ιωάν. 14, 21.

λογίζεται πάντοτε, ὅτι αὐτὸ εἶναι καρπὸς τῆς συνεργείας τῆ Θεοῦ χάριτος· ὅτι ὅλαι ἡμῶν αἱ ἀρεταὶ εἶναι ἐλλειπείς· καὶ ἐπομένως νὰ μὴν ἐπαίρεται κατ' ἐδῆνα τρόπον· ἐξ ἐναντίας νὰ ἔχη πάντοτε κατὰ νῦν τὰτα τῆ Εὐαγγελίᾳ τὰ λόγια: “ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δῶλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι ὁ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν,, (*)”. Οὐαὶ ὁμως εἰς τὴν καταφρονήσας τῆ Θεοῦ θελήματος! οἱ ὅποιοι προτιμῶσι τὰς ἐπιγείας ἡδονὰς ἀπὸ τὰς πνευματικὰς καὶ Θεοῦ· φεύγῃσι τὴν ἀρετὴν, καὶ γίνονται, ὡς ἀλογα κήνη, δῶλοι χαμερπεῖς τῶν ἰδίων παθῶν. Ἡ πρόσκαιρος αὐτῶν ζωὴ εἶναι θάνατος περισσότερον παρὰ ζωὴ· καὶ ἡ δυσυχία των εἶναι τοσῶτον Φρικωδετέρα, ὅσον δὲν πᾶναι μὲ τὴν παρεῖσαν ζωὴν, ἀλλὰ θέλει παραδοθῶσιν εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν. εἰς τὴν ὁποίαν αὐτοὺς ὁ νόμος, τὸν ὁποῖον παρέβησαν, θέλει μαρτυρηθῆ κατ' αὐτῶν, καὶ θέλει τὴν καταδικάσῃ· καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος: “ὅσοι ἐν νόμῳ ἤταρτον, διὰ νόμον κριθῆσονται,, Ρώμ. 2, 12.

§. 15.

Εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν Θεῶν ἐντολῶν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ συνεργῆσα τῆ Θεοῦ χάρις (α): ἡ ὁποία ἀποκλᾶται, καθὼς καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ διὰ τῆς θερμῆς προσευχῆς (β).

(α) Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ καταλάβῃ τὰς Θεοῦ ἀληθείας, μήτε νὰ ἐκλέξῃ τὸ τελειότατον ἀγαθόν· καθὼς ἐδείχθη ἰκανῶς ἀνωτέρω: ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἀναπληρώσῃ αὐτὴν τὴν ἐλλει-

λει-

ληψιν ἢ παντοκρατορικὴ δύναμις τῷ Θεῷ, φωτί-
 ζουσα τὸν νῦν τε εἰς τὴν κατὰληψιν τῆς σωτηριά-
 δος ἀληθείας, καὶ παρακινῶσα τὴν καρδίαν τε
 εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀληθοῦς ευδαιμονίας. Τὸ
 Εὐαγγέλιον ἔχει μόνον μᾶς διδάσκει τὴν ἀνάγκην
 ταύτην, ἀλλὰ καὶ μᾶς βεβαιῶι, ὅτι ὁ πολυεύ-
 σπλαγχνος Θεὸς εἶαι πάντοτε ἑτοιμος εἰς τὸ νὰ
 μᾶς βοηθῇ κατ' ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς σωτη-
 ρίαν ἡμῶν: "χωρὶς ἐμῶ ἐ δύνασθε ποιεῖν ἐδὲν,"
 λέγει ὁ Σωτὴρ καὶ "καθὼς τὸ κλῆμα ἐ δύναται
 "καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰάν μὴ μένῃ ἐν τῇ
 "ἀμπέλῳ, ἕτως ἐδὲ ὑμεῖς, εἰάν μὴ ἐν ἐμοὶ μένῃ-
 "τε," Ἰωάν. 15. 4. 5. Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ
 Ἀπόστολος Παῦλος: "πεποίθισιν δὲ τοιαύτην ἔχο-
 "μεν διὰ τῷ Χριστῷ πρὸς τὸν Θεόν, ἔχ' ὅτι καιαί
 "ἐσμέν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι, ὡς ἐξ ἑαυ-
 "τῶν· ἀλλ' ἡ ἰκανότης ἡμῶν ἐκ τῷ Θεῷ," Β. Κο-
 ρινθ. 3. 4. 5. Ἡ ἀν' ἑξῆς αὕτη καὶ φιλεύ-
 σπλαγχνος θέλησις τῷ Θεῷ μᾶς βοηθεῖ ὅχι μόν-
 ον εἰς τὰ πνευματικά, ὅσα μᾶς ὁδηγῶσι ἀμέσως
 εἰς τὴν ὁδὸν τῆς αἰωνιότητος· ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας
 τὰς λοιπὰς περιστάσεις τῆς παρέσης ζωῆς. Ὅτι,
 διὰ τὸ νὰ ᾔται Ὑψιστος Δεσπότης τῶν ἀπάντων,
 καὶ καθορᾷ τὰ πάντα ἀπὸ τῷ Ὑψους τῆς δό-
 ξης αὐτοῦ: χορηγεῖ κατὰ τὴν σαφὴν αὐτῆ θέ-
 λησιν εἰς ἕκασον κλίσμα, ὅσα ἀνήκουσιν καὶ εἶναι
 ἀναγκαῖα εἰς αὐτὸ. Διὰ τῆτο λέγει καὶ ὁ Ἀπό-
 στολος Ἰάκωβος: "πᾶσαι δόσεις ἀγαθῆ, καὶ πᾶν
 "δῶρημα τέλειον ἀνωθέν ἐστὶ, καταβαῖνον ἀπὸ τῷ
 "Πατρὸς τῶν Φώτων," κεφ. 1, 17. Διὰ τὸ ἡμεῖς
 θα λοιπὸν πάντοτε μέτοχοι τῶν δωρημάτων τῷ
 Οὐρανίῳ Πατρὶ, πρέπει νὰ ὕψωμεν πρὸς αὐτὸν
 τὴν καρδίαν ἡμῶν, καὶ νὰ τὸν παρακαλῶμεν διὰ
 προσευχῆς θερμοτάτης. Διότι, ἀγκαλὰ γινώσ-
 κη ὁ Θεός, καὶ χωρὶς τῆς προσευχῆς, τὴν χρείαν
 ἡμῶν καὶ μέριμναν, καὶ τί, πρέπει νὰ δώσῃ εἰς
 ἕκα-

ἐκαστον· δὲν λαμβάνει ὅμως πολλάκις ὁ ἄνθρωπος τὸ ποθέμενον, ἀν δὲν κερδήσῃ (διὰ τὰ εἰπῶ ἕτως) τὴν φιλευσεργετικὴν τῇ Οὐρανίᾳ Πατρὸς θέκῃσιν, διὰ τῆς θερμῆς προσευχῆς, καὶ διὰ τῆς εὐτεβῆς καὶ εὐλικρινῆς καρδίας (*).

(β) Ἡ προσευχὴ εἶναι μία ὕψωσις τῆς καρδίας πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ δεήσεως τῶν, ὅσα συντείνουσιν εἰς σωτήριαν ψυχῆς. Διὰ τὰ ἡμεῖς ἡ προσευχὴ θεάρετος καὶ θεαγῆτος, ἀναγκαστικὸν εἶναι: 1, νὰ ζητῶμεν παρὰ τῇ Θεῷ ἐκείνα μόνα, ὅσα δίδασκεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον (**). Διότι, καθὼς δὲν δύναται νὰ ἡξεύρη, τί εἶναι χρήσιμον εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῇ εὐδαιμονίαν, ὅστις δὲν ἐφωτίσθη ὑπὸ τῇ Ἁγίᾳ Πνεύματος: ἔγω δὲν ἡξεύρει μήτε τί πρέπει νὰ ζητήσῃ παρὰ Θεῷ. Τῷτο βεβαίῳ ὁ μέγας Ἀπόστολος, λέγων: “τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται ταῖς αἰθερείαις ἡμῶν· τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα καθὼς δεῖ, ἐκ οὐδᾶμεν, ἀλλ’ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν” “φαναγμοῖς ἀλαλήτοις”, Ρώμ. 8, 26. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα μᾶς ἐδίδαξεν εἰς τὴν Γραφὴν, ὅτι πρέπει νὰ ζητῶμεν πρῶτον τὴν βασιλείαν τῇ Θεῷ καὶ τὴν δικαιοσύνην τετέστι τὸ μέσον τῇ νὰ ἐνωθῶμεν με αὐτὸν. Ταύτην τὴν σωτηρίαν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς πρέπει νὰ ζητῶμεν ἀπεριορίτως, πιστεύοντες ἀδιδάκτως, ὅτι ἡ τοιαύτη προσευχὴ εἶναι

(*) Τὸ νὰ προσευχόμεθα εἶναι ἐντολὴ αὐτῇ τῇ Θεῷ: ἐπικαλέσασί με (λέγει) ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως, καὶ ἐξελεῖμαί με, καὶ δοξάσεις με ψαλμ. 50, 15· καὶ πάλιν αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὕρεσθε· κρᾶτε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν, κλ. Ματθ. 7, 7.

(**) Ἰδε Ματθ. 6, 7 — 15. 33.

εἶναι εὐάρεστος εἰς τὸν Θεόν: τὰ δὲ λοιπὰ πρόσκαι-
ρα ἀγαθὰ: ὡς υἱεῖαν, μακροβιότητα, πλῆτον,
τιμὴν, καὶ τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν, πρέπει νὰ ζητῶ-
μεν παρὰ Θεοῦ, μὲ τῆτον τὸν περιορισμόν: ἂν
δὲν ἦναι ἐναντία εἰς τὸ Ἀγίον τε θέλημα,
καὶ ἂν γινώσκη διὰ τῆς ἀπαίρεσ αὐτῆς γνώ-
σεως, ὅτι εἶναι ὡθέλημα εἰς ἡμᾶς. 2. Πρέ-
πει νὰ προσέχεται ἡ προσευχή ἀπὸ καρδίας ζέ-
σης καὶ εὐλαβείας, μὲ ὁμολογίαν αὐτοπύκνιστον τῆς
ἡμετέρας ἀθλιότητος καὶ δυσυχίας: καθὼς εἶπεν
ὁ ἁγίος υἱός, ἀφ' οὗ ἦλθεν εἰς ἑαυτὸν: "πόσοι
"μῖθιοι τῷ πατρί μου περισσεύουσιν ἄρτων· ἐγὼ δὲ
"λιμῶ ἀπέλλομαι,, Λευκ. 15, 17. Διότι ὁ ἄν-
θρωπος δὲν ἔχει, μήτε δύναται νὰ ἔχῃ τίποτε
ἀφ' ἑαυτοῦ: ὅθεν ἔπρεπε νὰ ἀπωλεσθῇ, ἂν ὁ Οὐ-
ράνιος Πατήρ δὲν ἤνοιγε τὴν εὐσπλαγχνίον αὐτῆς
χεῖρα. 3. Πρέπει ὅλας ἡμῶν αἱ προσευχαί νὰ
θεμελιῶνται εἰς τὴν ἀξιωμαδίαν τῆς λυτρωτῆς ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ (*): καὶ πρέπει νὰ πιστεύωμεν ἀδι-
στάκτως, ὅτι μόνος ὁ Θάνατος τῆς Σωτῆρος ἡμῶν,
καὶ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχυθὲν αἷμα, εἶναι δυνατόν
να κινήσωσι τὸν εὐσπλαγχνον Θεόν εἰς τὸ νὰ χα-
ρίσῃ εἰς ἡμᾶς τὰ αἰτήματα: εἰδὲ μὴ, δὲν ἔχει
καμμίαν δύναμιν ἡ προσευχή ἡμῶν, ὡς ἐκπορευο-
μένη ἀπὸ καρδίαν ἀμαρτωλὸν, καὶ χεῖλη ἀκα-
θάρτα. Σαφές εἶναι λαλεῖ περὶ τῆτος ὁ Σωτὴρ:
"ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε
"τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν,, Ἰω-
ανν. 16, 23. Τὸ αὐτὸ ἀποδεικνύει ἀναντιρρήτως
καὶ ὁ Ἅγιος Παῦλος, λέγων: "ὅς γε τῷ ἰδίῳ υἱῷ
"ἐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδω-
"κεν αὐτόν, πᾶς ἔχῃ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα
"ἡμῖν χαρίζεται,, Ρωμ. 8, 32. (**).

§. 16.

(*) Ἰδὲ Ἰωάνν. 14, 6. Α. Ἰωάνν. 2, 1.

(**) Διὰ τὴν ἡμετέραν Θεάρεστον ἡ προσευχή, πρέπει ὁ μὲν
Δημιουργὸς Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

§. 16.

Εἰς τὴν ἐπομένην Κυριακὴν προσευχὴν πε-
ριέχονται ὅλα ὅσα πρέπει νὰ ζητῶμεν ἀπὸ
τὸν πολυεύσπλαγχνον Θεὸν προσευχόμενοι·

“Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς ἔθρανοις,

“Ἀγίαθήτω τὸ ὄνομά σε·

“Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία σε·

“Γενηθήτω τὸ θέλημά σε, ὡς ἐν ἔθρανῳ,

“καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·

“Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπίεσιον δὸς ἡμῖν

“σήμερον·

“Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς

“καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις

“ἡμῶν·

“Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,

“ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πονηρεῖας·

“Ὅτι

προσευχόμενοι νὰ ἔχη, 1, τὴν Θεοσέβειαν (Ιωάν. 9, 31.),
2, τὴν ἀγαπὴν Μάρκ. 11, 25 : ἡ δὲ προσευχή νὰ γίνεται,
1, μὲ προσοχήν ἥταν νὰ μὴ περισπᾶται εἰς ἄλλας λογισ-
μὰς ὁ προσευχόμενος (Ψαλμ. 29, 13.) 2, μὲ θερμότητά
ἥταν νὰ ζητῇ πικρὰ Θεῷ ἐκ καρδίας ζήτησις, ὅ, τι ἂν ζητῇ
(Ιωάν. 5, 16.) 3, μὲ ταπεινοφροσύνην ἡ ὁποία πρέπει
νὰ ἦναι ὅχι μόνον ἐνδὸν τῆς καρδίας, ἀλλὰ νὰ φαίνεται καὶ
εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα διὰ τῆς εὐχρημονος εἰσεως εἰς τὸν καιρὸν τῆς
προσευχῆς (Λεκ. 18, 11 — 14.) 4, μὲ πεποίθησιν ἥταν
πληροφορίαν, ὅτι θέλει εὐαγγελῆ ἡ προσευχή (Εβρ. 4, 16.
Ιωάν. 1, 5. Α. Ιωάν. 5, 14.) 5, καὶ τελευταίον μὲ
ἐπιμονὴν τὴν ὁποίαν διδάσκει ὁ Χριστὸς διὰ τῆς παραβολῆς τῆς
αἰῶνος κριτῆς, Λεκ. 18, 1 — 8. ἢ καὶ Κολάσσ. 4, 2. Α.
Θεσσαλον. 5, 17. Ὅστις δὲν προσεύχεται κατὰ τῆτον τὸν τρό-
πον· μυηθεὶς τὸν Θεόν· καὶ ἡ προσευχή τε γίνεται εἰς
ἀμαρτίαν.

“Ὅτις ἔστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις,
“καὶ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας. Ἀμήν!

Ἀγκαλὰ, ἡ παρῆσα προσευχή, τὴν ὁποίαν
μας ἐδίδαξεν αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός,
ἵνα σαφὴς καθ' ἑαυτήν· δὲν θέλει ὅμως ἵνα ἀνω-
φελὴς μία πλατυτέρα ἐξήγησις τῆς αὐτῆς, πε-
ριέχουσα ἕσα δύναται νὰ ζητῇ ὁ ἄνθρωπος παρὰ
τῷ Θεῷ.

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς Κυριακῆς προσευχῆς.

Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς ὕερανοις,

Παντοδύναμε Θεὲ καὶ Δημιουργέ, ὅστις κατ'
ἐστίαν μὲν δὲν περιορίζεσαι εἰς καίνενα τόπον, κατ'
ἐξάαιρετον δὲ φανέρωσιν τῆς δόξης σου κατοικεῖς εἰς
τὰς ὕερας, σὺ μας ἀνεδείξας υἱὸς ἀπὸ ἐχθρῶν
σου, κατὰ τὴν ἀφαστον σου εὐσπλαγχνίαν, διὰ
τῆς μεσιτείας τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ μονογενοῦς Υἱοῦ σου,
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ κράξεις διὰ τοῦ
Πνεύματος σου ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν Ἀββὰ ὁ
Πατήρ (*): διὰ τῆς ὁποίας κραυγῆς μας βε-
βαιεῖς, ὅτι ταχύτερον ἢ θέλε λησμονήσωσιν οἱ
ἐπίγονοι πατέρες τὰ ἴδια τέκνα, παρὰ σὺ, Πά-
τερ εὐσπλαγχνε! νὰ ἀποσραφῇς τὴν προσευχὴν
ἡμῶν τῶν τέκνων σου, τὰς ὁποίας υἱοθέτησας, καὶ
νὰ μὴ κλίνῃς τὰ ὦτά σου εἰς τὰς ἡμετέρας δεήσεις.
Αὐτὴ σου ἡ ἀγαθότης μας θαρρύνει εἰς τὸ νὰ σὲ
ἐπικαλώμεθα μὲ πίσιν καὶ ταπεινοφροσύνῃ.

Α'

(*) Γαλάτ. 4, 6. 1^{ος} καὶ Ἰωάν. 1, 12. 13· Ρώμ. 8, 17.
Εφ. 1, 5.

Ἀγιαθήτω τὸ ὄνομά σε.

Διδαξον ἡμᾶς τὸ νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀλήθειάν σε. Ἀνοιξον τὰς ὀφθαλμούς ἡμῶν, διὰ νὰ καταλάβωμεν τὰ θαυμάσια τῆ νόμου σε (*). Εἰρήνευσον τὴν Ἐκκλησίαν σε, ἥτις εἶναι τεθμελιωμένη εἰς τὴν ἀλήθειαν. Φώτισον ὅλους τὰς πλανωμένους, διὰ νὰ ἐπιστρέψωσιν ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῆς πλάνης εἰς τὴν ποιμήνην σε, καὶ εἰς σὲ τὸν μόνον Ποιμένα. Ἀπομάκρυνόν μας ἀπ' ὅλα τὰ κακὰ ἔργα, διὰ τῶν ὁποίων βλασφημεῖται τὸ ἅγιόν σε ὄνομα· καὶ Φώτισόν μας νὰ αὐξάνωμεν κατ' ἐκείνην καὶ νὰ προκόψωμεν εἰς τὴν ἀγάπην σε καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν· διὰ νὰ βλέπῃ ὁ κόσμος τὰ καλὰ ἡμῶν ἔργα· καὶ νὰ δοξάζῃ σὲ τὸν ἐπετεράνιον Θεὸν καὶ Πατέρα (**).

Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία σε (**).

Συ

(*) Ψαλμ. 119, 18.

(**) Ματθ. 5, 16.

(***) Τέσσαρες εἶναι αἱ βασιλῆαι τῆ Θεᾶ· ἡ πρώτη ὀνομάζεται βασιλεία τῆς φύσεως· κατὰ τὴν ὁποίαν βασιλεύει ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ κτίσματα, καὶ πάντοτε, ὡς Δημιουργὸς καὶ προνοητὴς αὐτῶν, ψαλμ. 103, 19. 145, 12. Ἡ δευτέρα λέγεται βασιλεία τῆ νόμου· κατὰ τὴν ὁποίαν ἐβασίλευεν ἱερατικῶς ἐπάνω εἰς τὰς Ἰσραήλ. Ἡ τρίτη, βασιλεία τῆς χάριτος· ἥτις ἤρξατο μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆ Σωτῆρος· ὅταν οἱ Ἀπόστολοι, λαβόντες τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἐθεμελίωσαν τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, ψαλμ. 110, 2. Ἡ τετάρτη, βασιλεία τῆς δόξης· ἥτις θέλει λάβῃ ἀρχήν, ὅταν ἔλθῃ πάλιν ὁ Σωτὴρ μετὰ δόξης, διὰ νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς. Ἡ παρῆσα αἰ-

τησις

Σὺ μετήγαγες ἡμᾶς ἐκ τῆ σκοτίας εἰς τὸ θαυμαστόν σε Φῶς (*) καὶ ἐπληροφόρησας τὴν καρδίαν ἡμῶν περὶ τῆς αἰωνίᾳ ζωῆς διὰ τῆς ἐλπίδος. Ἡμεῖς δηγόμεθα ἐπὶ τῆς γῆς ὑπὸ τῆς Λόγῃ καὶ Πνεύματος σε. Σὺ δὲ ἐξάλειψον ὅλα τὰ σκάνδαλα καὶ δείξον, ὅτι εἶναι ματαία πάντα κακὴ ἐπιχειρήσεις καὶ βελὴ ἐναντίον τῆς Εὐαγγελίᾳ σε: διὰ τὰ ἐν-ηθῶμεν καὶ τελέσωμεν ἀνεμποδίτως τὸν δρόμον ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καὶ μετακιθῶμεν ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῆς κλαυθμῶνος τὸν παρόντα κόσμον εἰς τὴν μακαρίαν κατοικίαν τῶν ἁγίων· ὅπως εἶσαι τὰ πάντα ἐν πᾶσι.

ἐνιδήτω τὸ θέλημά σε, ὡς ἐν ἔρηνῳ καὶ ἐν τῆς γῆς (**).

Ἐπειδὴ ἡ διεφθαρμένη, καὶ διὰ τῶν ἐπιγείων φαινομένων ἀγαθῶν πεπωρωμένη, καὶ εἰς τὸ κακὸν ἐπιβρεπῆς ἡμῶν καρδία μᾶς πλανᾷ ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας· διὰ τῆτο ὑποτάσσομεν τὴν διεφθαρμένην ἡμῶν θέλησιν, εἰς τὴν ἀγαθὴν καὶ τελείαν σε θέλησιν (***)· διὰ τὰ ὑπακῶμεν με-

Q 2

ταῖ

τησις τῆς Κυριακῆς προσευχῆς ἐννοῶται διὰ τὴν τρίτην καὶ τετάρτην βασιλείαν τῆ Θεῶ· ἦγεν τὸν παρακαλῆμεν καὶ φανερώσῃ τὸ εὐαγγελιόντε εἰς ὅλες τὰς ἀνθρώπους, καὶ καὶ μᾶς ἀγιάσῃ ὅλες, καὶ τελευταῖον καὶ ἔλθῃ πάλιν (ὁ Χριστός), διὰ καὶ ἐξολοθρεύσῃ ὁλοτελῶς τὸν θάνατον, τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸν διάβολον, καὶ καὶ μᾶς εὐσάξῃ εἰς τὸν παράδεισον.

(*) Α. Πέτρ. 2, 9.

(**) Πράξ. 21, 14.

(***) Ρωμ. 12, 2.

τὰ χαρίεις, καὶ χωρὶς γογγυσμῶ εἰς τὰς προ-
 σαγάς σε· καὶ νὰ πιστεύωμεν ἀδυσάντως, ὅτι συ-
 κυβερνᾷς ἐν σοφίᾳ, καὶ διεξάγεις ἐνδόξως τὰ πάν-
 τα. Ἐνδυναύωσον τὴν ἀδύναμιάν ἡμῶν: διὰ νὰ
 ἐπιτελῶμεν πιστῶς καὶ μὲ ζῆλον, ἐπὶ τῆς γῆς, τα-
 καθήκοντα, ὅσα διέταξας εἰς ἡμᾶς· καθὼς πλη-
 ρῶσιν ἐν ἑραυνῷ τὴν θέλησίν σε οἱ καθαροὶ καὶ
 ἅγιοι Ἀγγελοὶ (*)

Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιέσιον δὸς ἡμῖν σή-
 μερον (**).

Ἀλλ' ἐπειδὴ εὕρισκόμεθα ἔτι εἰς τὴν παρεῖσαν
 ἐπίπονον καὶ μοχθηρὰν ζωὴν· καὶ δὲν ἐξεδύθημεν
 ἀκόμη τὸ σκῆνωμα τῆς σαρκὸς, τὸ τόσον ἀδυνεές
 καὶ ἀδύνατον: ἐπίβλεψον ἐν εὐμενείᾳ τὸ ἀδυνεές
 αὐτὸ μέρος τῆς ἡμετέρας ἑσίας. Δὸς ἡμῖν ὅ, τι
 εἶναι ἀναγκαῖον εἰς ταύτην τὴν πρόσκαιρον ζωὴν.
 Χάρισται ἡμῖν εὐκράτες καὶ καρποφόρες καιρὸς·
 Πλήθυνον τὰς καρπὰς τῆς γῆς· Εὐλόγησον τὰς
 κόπας καὶ τὴν τροφὴν ἡμῶν· Δὸς ἡμῖν υἱείαν σώ-
 ματος: διὰ νὰ γνωρίσωμεν ἐκ τούτου, ὅτι σύ εἶσαι
 ἡ πηγὴ παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ ὅτι χωρὶς τῆς εὐλο-
 γίας

(*) Ψαλμ. 143, 10. 103, 21.

(**) Ο' Σωτὴρ παραγγέλλει ἐνταῦθα νὰ ζητῶμεν τὸν
 ἐπιέσιον ἄρτον ἢ γὰρ τοσάτον μόνον, ὅσος ἀρκεῖ εἰς τροφὴν
 τῆς σήμερον ἡμέρας: διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ καὶ νὰ μὴ μεριμνῶ-
 μεν περὶ τῆς αὔριον (Ματθ. 6, 34.), καὶ νὰ ἤμεθα ὀλιγα-
 ρκῆς (Α. Τιμοθ. 6, 8. καὶ Παιροιμ. 30, 8.) Καὶ ἀγκυλὰ
 ἡ αἰτήσις αὕτη φαίνεται νὰ ἀρμόζῃ περισσότερο εἰς τὰς πτω-
 χὰς, χρεωστῶσι μὲ ὅλον τῷτο καὶ οἱ πλούσιοι νὰ τὴν λήγῃσι·
 διότι δὲν τὰς ὠφελεῖ τίποτε τὸ νὰ ἔχωσι τὸν ἐπιέσιον ἄρτον
 ἂν δὲν ἔχωσι καὶ τὴν υἱείαν τῷ σώματι, ἥτις ἀναγκασίαν
 εἰς

γίλας σε ματαία εἶναι ἢ ἐπιμέλεια, ματαίοι οἱ κόποι καὶ αἱ μέριμναί ἡμῶν (*).

Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν (**).

Ἐπειδὴ λαμβάνομεν παρὰ σὲ ἀναριθμήτους εὐεργεσίας: εὐχαριστοῦμεν σε ὡς ἰδοῦναι πάντας ἀγαθῶ· ἀλλ' ὅχι κατ' ἀξίαν. Ἡμεῖς παραβαίνομεν κατ' ἐκάστην τὸν σωτηριώδη σε νόμον, καὶ δὲν ὑποτασσόμεθα εἰς τὸ ἅγιόν σε θέλημα· ἡμεῖς κακομεταχειρίζομεθα τὰς δωρεάς σου, καὶ παροργίζομεν σὲ τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν Δημιουργόν· ἡμεῖς εἴμεθα ὀφειλέταις σου, καὶ ἀξιοὶ τῆς δικαίας σου ὀργῆς διὰ τὰς παραβάσεις ἡμῶν: ἀλλὰ Κύριε! μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τῶν δούλων σου, ὅτι ἐδικαιώθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν (***)· Συγχώρησον ἡμῖν, κατὰ τὴν ἀφάτην σου εὐσπλαγχίαν, ὅλας ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας, διὰ τὴν

Q 3

ἀπε-

αἰ τὸ νὰ τὸν φάγωσιν, ἢ τὴν εὐμενῇ τῇ Θεῷ προσκίαν, ὅστις δύναται νὰ τὰς τὸν περὶ σὴν, Σαράχ. 5, 1.

(*) Ἰδὲ Ψαλμ. 127, 1. 2.

(**) Καὶ αὕτη ἡ αἰτήσις ὁρμὸς ἐπίσης εἰς ὅλας τὰς ἀνθρώπους: διότι δὲν εἶναι κανὼν ἀναμάρτητος, Ἐκκλησ. 7, 20. Α. Ἰωάν. 1, 8 — 10. Ὅστις ὅμως δὲν συγχωρεῖ εἰς τὰς ἁμαρτίας τὰ ἁμαρτήματα, αἷς μὴ τοῖς μὲν νὰ λέγῃ ταύτην τὴν αἰτήσιν: ἐπειδὴ καταδικάζει αὐτὸς ἑαυτὸν· καθὼς ὁ ποιητὴς ἐκείνος δῆλος, ὅστις δὲν ἠλέησε τὸν σίνδελόν τε, Ματθ. 18, 27 — 35. Ἰδὲ καὶ αὐτ. 6, 14. 15. Α. Τιμοθ. 2, 8. Ἰακώβ. 2, 13.

(***) Ψαλμ. 143, 2.

ἀπερον ἀξιομίδιαν, καὶ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ σταυρῷ
ἐκχυθὲν αἷμα τῷ ἀγαπητῷ καὶ μονογενῆς Υἱῷ σου,
τῷ πολυτίμῳ ἡμῶν Μεσίτῃ, Ἰησῷ Χριστῷ. Διὰ
σημεῖον τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν, ἀπεφασίσαμεν
σταθερῶς, νὰ ἀφίσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰς ὀφειλέ-
τας ἡμῶν, τὰ ὀφειλήματα, καὶ νὰ συγχωρήσω-
μεν μετὰ χαρῆς καὶ ἐξ ὅλης ἡμῶν τῆς καρδίας
ὅσας ὕβρεις καὶ βλαβὰς ἐλάβομεν παρ' ἄλλων·
διὰ τὸ ὅποιον δὲς ἡμῖν τὴν βοήθειαν καὶ χάριν σου.

**Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ
ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῷ πονηρῷ (*).**

Α' Φες

(*) Ἡ λέξις τῷ πονηρῷ εὐρίσκεται καὶ Ἰωανν. 17, 15.
Β. Θεσσαλον. 3, 3: καὶ σημαίνει ἢ τὴν ἡμαρτίαν (ἐδετέρως),
ἢ τὸν πονηρὸν (ἀρσενικῶς), ἢ γὰρ τὸν διάβολον, ὅστις ὡς λέων
ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν, τίνα καταπῇ. Α.
Πέτρ. 5, 8. Ἐἴναί δὲ οἱ πειρασμοὶ διττοί: οἱ μὲν πρὸς δοκι-
μὴν, οἱ δὲ πρὸς ἀπάτην. Οἱ πρῶτοι ἔναί ἐκ τῷ Θεῷ: ὅπως
ἐπείρασεν τὸν Ἀβραάμ, ζητήσας παρ' αὐτῷ τὸν Ἰσαὰκ εἰς θυ-
σίαν· καὶ ἔτωπεράζει πολλαῖς τὰς πειρὰς διὰ πολυτρόπων
ἐλλείψεων. Ἡμεῖς δὲ οἱ μὴ μᾶς εἰσενέγκῃ εἰς τέτας, δὲν
παρακαλῶμεν νὰ μὴ ἐλθῇ παντάπασι πειρασμοὶ εἰς ἡμᾶς· ἐπα-
ρκεῖ τὸτο ἔναί ἀδύνατον ἐν ὅτῳ εὐρισκόμεθα εἰς τῶτον τὸν κόσ-
μον; ἀλλὰ τὸν ἐκτελούμεν νὰ μὴ ᾖναί πειρασμοὶ βαρυτάτοι,
καὶ τοῖσιν ὥστε νὰ ὑποκύψωμεν εἰς αὐτάς, Α. Κορινθ. 10, 13.
Οἱ δεύτεροι, ἦσαν οἱ πρὸς ἀπάτην πειρασμοὶ ἔναί ἐκ
τῷ διαβόλῃ (Ματθ. 4, 1. Β. Κορινθ. 2, 11.), τῷ κόσμῳ
(Παροιμ. 1, 10.), καὶ τῆς σαρκὸς (Ἰακώβ. 1, 14.): τὰς ὁ-
ποίας δυνάμειδα νὰ νικήσωμεν μετὰ τὴν πλῆξιν (Εφ. 6, 16.), τὴν
θεοστέβαν (Ἰακώβ. 4, 7.), καὶ τὴν προσευχὴν (Ματθ. 26, 41.),
παρακαλῶντες τὸν Θεὸν νὰ μὴ μᾶς ἐσενέγκῃ εἰς αὐτάς. Τῷτο
δὲ σημαίνει, νὰ μὴ συγχωρήσῃ νὰ ἐλθῶμεν εἰς αὐτάς, ἢ ἀφ'
τῷτο συγχωρήσῃ, νὰ μὴ μᾶς ἀφίσῃ καὶ νὰ νικηθῶμεν ὑπ'
αὐτῶν.

Ἄφες ἡμῖν ἔχει μόνον τὰς ἀμαρτίας, ὅσας μέχρι τῆ νῦν ἐπράξαμεν, ἀλλὰ καὶ φύλαξον ἡμᾶς ἀπὸ τῆ νῦν πέσωμεν πάλιν εἰς ἄλλας. Γνωρίζεις τὴν ἀδυναμίαν ἡμῶν, καὶ πόσον εἰμεῖθα ἐπιρρεπῆς εἰς τὸ κακόν. Βλέπεις τίνι τρόπῳ περιφερόμεθα ἔνθεν κακῆθεν ἀπὸ τὰ κύματα τῆς δυσυχίας καὶ θλίψεως εἰς τὴν θάλασσαν τῆ παρόντος κόσμου. Ὁ διάβολος, ὁ κόσμος, ἡ σὰρξ ἡμῶν καὶ τὸ αἷμα (*) μᾶς σύρσιν εἰς τὸ κακόν μετὰ τὴν ἀπάτην καὶ πανουργίαν. Μὴ μᾶς ἀφήσῃς, εὐσπλαγχνε Θεέ! γὰρ συλληφθῶμεν εἰς τὰς παγίδαις των, ἢ καὶ κλυπηθῶμεν ἀπὸ τὰ περαστικά των βέλη· διὰ τὸ μὴ θριαμβεύσωσι κατ' ἡμῶν, ὡς νικηταί. Ἄν ὅμως θέλῃς ἀπὸ πατρικὴν ἀγάπην, καὶ πρὸς διόρθωσιν ἡμετέραν, καὶ μᾶς εἰσενέγκῃς εἰς πειρασμὸν γενηθῇ τὸ θέλημά σε· σῆριζον ὅμως τὴν ἀδυναμίαν ἡμῶν μετὰ τὴν παντοδυναμίαν σου χεῖρα· διὰ τὸ μὴν ἀποκάμωμεν εἰς τὸν σωτήριον τῆτον ἀγῶνα. Ἄς φθάσῃ ἡ δύναμις σε εἰς βοήθειαν τῆς ἡμετέρας ἀδυναμίας.

Ὅτι σὺ εἶσιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν!

Πιστεύομεν, καὶ εἰμεῖθα βέβαιαι, Πάτερ ἑράνιε! ὅτι δὲν θέλει ἀποσραφῆς τὴν προσευχὴν ἡμῶν. Ὡς Παντοδύναμος, δύνασαι, καὶ ὡς Πατριάρχης, θέλεις καὶ δώσῃς εἰς ἡμᾶς πᾶν ἀγαθόν.

Q 4

Μᾶς

αὐτῶν· ἐπαθὴ ὁ Θεὸς δὲν παράτα καὶ ἐνὰ πρὸς ἀπάτην, μήτε καὶ ἐνὰ παρικινῶ πρὸς τὸ κακόν, ἴδε Ἰακώβ. 1, 13.

(*) Ἀντίκειται ἴσως τὸ Ἐφεσ. 6, 12.

Δημοσίον Κεντρικὴν Βιβλιοθηκὴν Βερόιας

Μᾶς ἐβεβαίωσας εἰς τὸ Εὐαγγέλιον (*) ὅτι θέλω
λάβωμεν ὅσα ζητήσωμεν παρὰ σὺ ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ
Χριστοῦ, τοῦ ἀγαπητοῦ σε Υἱοῦ. Σὲ Παρακαλέωμεν
δὲ ὡσαύτως, δι' ὅσα ἀγαθὰ δίδεις εἰς ἡμᾶς, καὶ
δίδωται ἡ δόξα ὅχι εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' εἰς τὸ ὄνομά
σε (**). Ἀμήν!

(*) Ἰωάνν. 16, 23. καὶ ἀπαχῶ.

(**) Ψαλμ. 115. ἡ ἀρχὴ μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν,
ἀλλ' ἡ τῶ ὀνοματίσε δὸς δόξαν.

ΤΕΛΟΣ.

Προσευχὴ Εωθινή.

Κύριε Θεέ μου! εὐχαρισῶ σοι ἐξ ὅλης καρδίας, ὅτι
 μέ ἤγειρας ἐκ τῆ ὕπνου ὑγιῇ καὶ σώῳν. Σὺ διέλυσας
 τὸ σκότος τῆς νυκτός, καὶ ἔδωκας πάλιν τὸ ποθέ-
 μενον Φῶς εἰς τὴν παρῆσάν ἡμέραν. Παρακαλῶ μὲ
 πίσιν ὀρθῇ: διάλυτον τὸ σκότος τῆς ἀγνοίας καὶ
 τῶν παθῶν μου καὶ Φῶτισον τὸν νῦν, καὶ τὴν θέλη-
 σίν μου μετὰ τὸ Φῶς τῆς Παντοκρατορικῆς χάριτός σου.
 Ἐνίσχυτόν με, Δέσποτα, τὸν δέλον σε, διὰ τὰ ἀρχή-
 σω προθύμως τὴν ἐργασίαν τῆς κλήσεως, εἰς τὴν
 ὁποίαν μὲ διώρισας: καὶ Φῶτισόν με νὰ ἐξετάζω ἐπι-
 μελῶς καὶ νὰ μανθάνω τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τῆ
 Ἀγίας σου νόμου, καὶ νὰ ἐπικαλῶμαι καθ' ἐκάστην με-
 τὰ χαρᾶς τὸ Ἅγιόν σου ὄνομα. Πάτερ ἡμῶν κλ.

Προσευχὴ πρὸ τῆ ὕπνου.

Παντοδύναμε Θεέ! ἐπεὶ ἐξῆσα μέχρι τῆς παρῆ-
 σης νυκτός διὰ τῆς πανσόφου καὶ παναγάθου προνοίας
 σου: εὐχαρισῶ σοι δι' ὅσας εὐεργεσίας ἔλαβον σήμερον
 ἀπὸ τῆς εὐσπλαγχνότητος χειρὸς καὶ μετάνιω ἐξ
 ὅλης καρδίας δι' ὅσας τὰς ἀμαρτίας, τὰς ὁποίας
 ἐπραξά: καὶ δέομαί σε νὰ μὲ σκεπάσῃς εἰς τὸν και-
 ρὸν τῆ ὕπνου μετὰ τὴν ἀγίαν σου σκιά, καὶ νὰ μοὶ δώ-
 σῃς τὴν χάριν νὰ συλλογίζωμαι πάντοτε τὴν αἰώνιον
 ἐκείνην ἀνάπαυσιν, τὴν ὁποίαν ἠτοίμασας εἰς ἐκεί-
 νους, ὅσοι σὲ ἀγαπῶσι, καὶ τῆς ὁποίας ἀξιώσων καὶ
 ἐμὲ Δέσποτα.

Προσευχὴ πρὸ τῆς βρώσεως.

“Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσιν [Κύριε],
 “καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαρίᾳ. Ἄννοι-
 “γεις σὺ τὴν [εὐσπλαγχνόν] χεῖρα σου, καὶ ἐμπι-
 “πλαῖς πᾶν ζῶον εὐδοκίας, (*)

Προσευχὴ μετὰ τὴν βρωσιν.

Εὐχαριστῶσι Χριστὲ ὁ Θεός μου! ὅτι ἐνέπλησας με
 τῶν ἐπιγείων σου ἀγαθῶν: μὴ ὑπερήσῃς με καὶ τῆς
 ἐπερανίσσῃς βασιλείας.

(*) Ψαλμ. 145, 15. 16. Τὸ Γερμανικὸν (συμφώνως
 μὲ τὸ Εἰβραϊκόν) ἔχα πᾶν ζῶν, μετ' εὐδοκίας ἢ ἐκ
 εὐδοκίας.

ΠΙΝΑΞ

Των περιεχομένων

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ τῆς Φυσικῆς τῆ Θεῆ Γνώσεως.

Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως §. 1 σελ.	1	
Περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ	2.	3 1
Περὶ Οὐσίας Θεῆ		4 4
Περὶ τῶν ιδιοτήτων τοῦ Θεοῦ		5 5
Περὶ δημιουργίας		6 12
Περὶ πλάσεως ἀνθρώπου, καὶ περὶ τῆ κατ' εἰκόνα		7 15
Περὶ προνοίας	8	9 19
Περὶ τῆς Θείας λατρείας	10 —	12 23
Περὶ μελλέσης ζωῆς		13 30
Περὶ διαφθορᾶς τῆ ἀνθρώπου	14.	15 31
Περὶ τῆς Θείας ὁργῆς κατὰ τῆ ἀνθρώπου		16 37
Περὶ τῆ χρέους, τὸ ὅποιον ἔχει ὁ ἄνθρωπος νὰ ζητήσῃ μέσον καταλλαγῆς μετὰ τὸν ὠργισμένον Θεόν		17 38

Περὶ τῆς αὐδυναμίας τῆ ἀνθρώπου καὶ εὐρη
αὐτὸ τὸ μέσον

§. 18 σελ. 39

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Περὶ τῆς Ευσεβείας καὶ πίστεως.

Περὶ Ἀποκαλύψεως	§. 1 σελ. 43
Περὶ τῆς Ἀγίας Γραφῆς	2 44
Περὶ τῆς καθ' αὐτὸ ὕλης τῆς Ἀγίας Γραφῆς	3 51
Περὶ Ἐκκλησίας	4 61
Περὶ τῶν τριῶν Περιόδων τῆς Ἐκκλησίας	5 61
Περὶ τῶν διαφόρων διαγμῶν τῆς Ἐκκλησίας	6 65
Περὶ τῆ Συμβόλης τῆς πίστεως	7. 8 72
Περὶ Πίστεως	Ἀρθρον Α. 9 75
Περὶ Τριάδος	10 79
Περὶ Δημιουργίας	11 82
Περὶ Προνοίας	12 — 14 84
Περὶ παραβάσεως τῶν προπατόρων	15 90
Περὶ τῆ προπατορικῆ ἀμαρτήματος, καὶ τῆς αὐδυναμίας τῆ ἀνθρώπου καὶ ἐλευ- θερωθῆ ἀπ' αὐτὸ	16 — 18 92
Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τῆ Υἱοῦ τῆ Θεοῦ.	
Ἀρθρον Β. Γ.	19 — 20 96
Περὶ τῆς ζωῆς τῆ Χριστοῦ	21 104
Περὶ τῆ Σταυρικῆ θανάτου τῆ Χριστοῦ.	
Ἀρθρον Δ.	22. 23 106

Περὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἀναλήψεως τῆ		
Χριστοῦ. Ἀ' ρθ. Ε. 5.	§. 24	σελ. 113
Περὶ τῆς δευτέρας ἐλεύσεως τῆ Χριστοῦ.		
Ἀ' ρθρον Ζ.	25	115
Περὶ τῆς ἐλεύσεως τῆς Ἀγίας Πνεύματος.		
Ἀ' ρθρον Η.	26	119
Περὶ τῆς κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων, καὶ		
περὶ Ἐκκλησίας, Ἀ' ρθρον Θ.	27	122
Περὶ τῶν ιδιοτήτων τῆς ἀληθινῆς Ἐκ-		
κλησίας	28	125
Περὶ κυβερνήσεως τῆς Ἐκκλησίας	29	132
Περὶ μυστηρίων	30. 31	136
Περὶ Βαπτίσματος 1 Ἀ' ρθρον Ι.	32	139
Περὶ Χρίσματος 2	33	141
Περὶ Εὐχαριστίας 3	34. 35	142
Περὶ ἑξομολογήσεως 4	36	150
Περὶ ἰερωσύνης 5	37	152
Περὶ γάμου 6	38	154
Περὶ εὐχελαίης 7	39	155
Περὶ παραδόσεων τῆς Ἐκκλησίας	40	155
Περὶ Ἀναστάσεως νεκρῶν. Ἀ' ρθρον ΙΑ.	41	156
Περὶ μελέτης ζωῆς. Ἀ' ρθρον ΙΒ.	42	161

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Περὶ τῆς Θεοῦ Νόμου.

Περὶ τῶν καλῶν ἔργων	§. 1	σελ. 164
Περὶ τῆς Θεοῦ νόμου	2	166
Περὶ		

Περὶ τῶν ἀνω ἐντολῶν

Εντολή Α

— Β

— Γ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΙΝΗΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

79 Σεμελιῶται
101 κεκοινῶνηκε
103 ἐχρίοντο
160 ἐμαμψισι

ἠυδόκησε.
Σεμελεῖται.
κεκοινῶνηκε.
ἐχρίοντο.
ἐκλάμψισι.

200

ΠΑ Πλάτωνος, 'Ιερομονάχου.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ἀριθ. χρ. 379

Ἡμερομηνία
ἐπιστροφῆς

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ